

INFORME DA ECONOMÍA SOCIAL EN GALICIA

**Maite Cancelo Márquez
Manuel Botana Agra
(Directores)**

**CENTRO DE ESTUDIOS COOPERATIVOS (CECOOP)
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA
2024**

XUNTA DE GALICIA

INFORME DA ECONOMÍA SOCIAL EN GALICIA 2023

Maite Cancelo Márquez y Manuel Botana Agra
(Directores)

CENTRO DE ESTUDIOS COOPERATIVOS (CECOOP)
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA
2024

Xunta de Galicia

DIRECTORES

Maite Cancelo. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Manuel Botana. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

EQUIPO INVESTIGADOR

Dolores Álvarez. Universidade de Santiago de Compostela

María Bastida. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Manuel Botana. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Maite Cancelo. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

M. Rosario Díaz-Vázquez. Universidade de Santiago de Compostela

Pilar Expósito. Universidade de Santiago de Compostela

Loreto Fernández Fernández. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

José Antonio Montero CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Ana Olveira. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Alberto Vaquero. GEM. Universidade de Vigo

Emilia Vázquez Rozas. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Miguel Ángel Vázquez Taín. CECOOP Universidade de Santiago de Compostela

Alicia Villalba Sánchez. CECOOP Universidade de Santiago de Compostela

Informe sobre a Economía Social en Galicia 2023

Directores: Maite Cancelo y Manuel Botana

Edita: CECOOP (Centro de Estudios Cooperativos de la USC)

Imprime: Fundación USC

ISBN: 978-84-09-64698-2

DLG: C 1424-202

Financia: Consellería de Emprego, Comercio e Emigración. Xunta de Galicia

Índice

Prólogo	9
1. Introducción	11
2. A economía social en Galicia: marco xurídico e novidades lexislativas.....	15
2.1. Marco xurídico.....	15
2.2. Novidades lexislativas	24
2.3. Sentenzas sobre cooperativas máis relevantes	35
2.4. Conclusións e recomendacións.....	36
3. As sociedades cooperativas Galegas	39
3.1. Introducción.....	39
3.2. Evolución recente do emprendemento cooperativo en Galicia.....	43
3.3. Distribución das persoas socias nas novas cooperativas galegas.....	46
3.4. Situación do cooperativismo galego	50
3.5. Distribución territorial do cooperativismo	52
3.6. Conclusións	55
3.7. Bibliografía	56
4. As sociedades laborais.....	57
4.1. Introducción.....	57
4.2. Concepto.....	58
4.3. Creación de Sociedades Laborais en Galicia e en España	59
4.4. Análise das Sociedades Laborais en Galicia e as súas provincias	65

4.5.	Análise das Sociedades Laborais dadas de baixa no Rexistro no ano 2023	69
4.6.	Conclusións	71
5.	Empresas de inserción	73
5.1.	Introdución	73
5.2.	As empresas de inserción en Galicia	74
5.3.	Conclusións	81
6.	Os centros especiais de emprego	83
6.1.	Introdución	83
6.2.	Tipoloxía dos centros especiais de emprego	85
6.3.	Forma Xurídica	87
6.4.	Distribución provincial e sectores de actividade.....	87
6.5.	Mercado de traballo nos CEE.....	90
6.6.	Políticas de creación de emprego. 2022	99
6.7.	Estrutura financeira e estrutura de ingresos.....	100
6.8.	Conclusións	104
6.9.	Bibliografía	106
7.	As confrarías de pescadores.....	107
7.1.	Introdución	107
7.2.	Principais datos das confrarías galegas.....	107
7.3.	A flota pesqueira en Galicia.....	116
7.4.	Permisos de marisqueo	118
7.5.	Venda nas lonxas galegas	125
7.6.	Conclusións	131
8.	As sociedades agrarias de transformación	133
8.1.	Introdución	133
8.2.	Concepto e características	134
8.3.	As Sociedades de Transformación Agraria en Galicia	140
8.4.	Recomendacións	145
8.5.	Conclusións	145
8.6.	Bibliografía	146

9. As comunidades e mancomunidades de montes veciñais en man común.....	151
9.1. Introducción.....	151
9.2. Os montes veciñais en man común	152
9.3. Comunidades de montes veciñais en man común.....	156
9.4. Mancomunidades de montes veciñais en man común (MMVMC).....	163
9.5. Recomendacións.....	166
9.6. Conclusións.....	167
9.7. Bibliografía	168
10. As mutuas de seguros e mutualidades de previsión social	171
10.1. Introducción.....	171
10.2. Identificación do sector en Galicia.....	172
10.3. Datos sociais e económicos das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social de Galicia	175
10.4. Conclusións	178
10.5. Referencias bibliográficas.....	178
11. Aproximación ao impacto socioeconómico das Cooperativas e das Sociedades Laborais en Galicia	179
11.1. Introducción.....	179
11.2. Cooperativas.....	180
11.3. Número de cooperativas con actividade económica en Galicia, peso relativo e distribución sectorial.....	180
11.4. Principais magnitudes económicas e financeiras das cooperativas galegas..	182
11.5. Sociedades Laborais.....	187
11.6. Número de sociedades laborais activas en Galicia, peso relativo e distribución sectorial.....	187
11.7. Principais magnitudes económicas e financeiras das sociedades laborais galegas.....	188
11.8. Conclusións.....	192
12. Políticas públicas para o desenvolvemento da economía social e asociacionismo.....	195
12.1. Introducción.....	195
12.2. Marco Europeo.....	195
12.3. Marco estatal	200
12.4. Marco autonómico.....	204
12.5. Recomendacións	215

12.6. Conclusións	216
12.7. Bibliografía.	217
13. AS PERCEPCIÓNS DOS EMPREENDEDORES GALEGOS SOBRE OS MODELOS DE ECONOMÍA SOCIAL.....	221
13.1. Introducción: O emprendemento na Economía Social.....	221
13.2. Interese polos modelos de Economía Social.....	224
13.3. Grado de coñecemento de la ES.....	226
13.4. Percepcións sobre capacidade de financiamento	227
13.5. Burocracia e posta en marcha.....	231
13.6. Os principios e valores da ES	232
13.7. Conclusións	233
14. Resumo executivo	235
14.1. Cooperativas.....	236
14.2. Sociedades Laborais.....	237
14.3. Empresas de Inserción	237
14.4. Centros Especiais de Emprego.....	238
14.5. Confrarías de pescadores	240
14.6. As Sociedades Agrarias de transformación	241
14.7. As Comunidades e Mancomunidades de Montes Veciñais en Man Común....	242
14.8. As Mutuas de seguros e mutualidades de previsión social.....	243
14.9. Aproximación ao impacto socioeconómico das Sociedades Laborais e Cooperativas en Galicia	243
14.10. Políticas públicas para o desenvolvemento da Economía Social e o asociacionismo	244
14.11. As percepcións dos emprendedores galegos sobre os modelos de Economía Social.....	245
14.12. Recomendacións xurídicas.....	246
15. Índice de cadros, gráficos e táboas	247

PRÓLOGO

Contar con este informe anual sobre a economía social en Galicia é un privilexio e unha fortuna. Grazas a este traballo, elaborado polo Centro de Estudos Cooperativos de Galicia (Cecoop), dependente da Universidade de Santiago de Compostela (USC), co apoio da Xunta, dispoñemos dunha radiografía actualizada da economía social na nosa comunidade e das entidades que a conforman.

Ofrécenos unha panorámica moi valiosa das distintas familias deste sector. Desde as cooperativas, as sociedades laborais, as empresas de inserción e os centros especiais de emprego ata as confrarías de pescadores, as sociedades agrarias de transformación, as comunidades e mancomunidades de montes veciñais en man común, as mutuas de seguros e as mutualidades de previsión social.

Trátase dunha ferramenta que nos axuda a crear conciencia sobre todo o que atesoura a economía social e a necesidade de coidar e potenciar ese legado. Ao mesmo tempo, tamén nos serve como guía para o deseño de medidas acaídas á realidade deste sector, un motor de crecemento económico sustentable que xera máis de 17.000 empregos directos e que representa o 7% do PIB galego.

A este potencial súmase a resiliencia que caracteriza a esta gran familia que resistiu ás últimas crises e á pandemia e que segue en auxe e medrando con forza contribuíndo a dinamizar e fixar poboación no territorio con valores como a equidade, a xustiza, a solidariedade social, o compromiso coa sustentabilidade e coa innovación.

Desde a Xunta somos moi conscientes de todo este valor e valores que nos ofrece este modelo económico e por iso desenvolvemos medidas dirixidas a visibilizar o papel da economía social. Facémolo da man do diálogo social e a escoita activa cos principais axentes sociais e económicos neste ámbito.

Un exemplo claro témolo na Estratexia da economía social, unha planificación con horizonte 2027 que estamos a executar na actualidade coa aspiración de posicionar este modelo nos sectores tecnolóxico, verde e industrial. Con ela buscamos seguir atraendo talento a Galicia e continuar mellorando a competitividade do noso tecido empresarial, así como atraer xente ao rural.

Esta é a senda pola que transitamos na que queda percorrido por andar para posicionar á economía social no lugar que merece a súa gran relevancia. Nesta aposta enmárcanse accións como o desenvolvemento de Galestat, o primeiro portal estatístico de Galicia centrado neste sector e no que estamos a traballar tamén da man do Cecoop para proporcionar vía web información continua e actualizada sobre os produtores de mercado da economía social galega.

Con este apoio buscamos que a economía social siga sendo modelo de emprendemento de éxito en Galicia e avanzar na cuantificación da realidade e o valor socioeconómico deste ecosistema.

Este é o camiño que temos que seguir para dar a mellor resposta a este sector ante un contexto económico en constante cambio. Sempre coa mirada posta nas persoas e baseándonos na xeración dun emprego inclusivo, igualitario e solidario.

A nosa aposta por este modelo é clara e firme e nela imos da man dos axentes do ecosistema da economía social para seguir construíndo unha Galicia chea de oportunidades para o emprendemento e máis próspera e igualitaria.

1. INTRODUCCIÓN

No ano 2019 publicouse o Libro Branco da Economía Social (ES) en Galicia, analizando a información das entidades da Economía Social galega do ano 2018, partindo do elaborado polo CIRIEC para a Comunidade Autónoma de Valencia e seguindo a mesma metodoloxía de traballo, introducindo dúas diferenzas: a inclusión das Comunidades de Montes e Mancomunidades de Montes en Man Común, como fórmula asociativa singular do Código Civil galego, e a análise circunscrita ás entidades produtoras de mercado da ES en Galicia.

Como xa adiantamos na presentación do Libro Branco, o maior obxectivo da elaboración do mesmo foi cuantificar, para visibilizar e determinar a súa importante contribución ao desenvolvemento económico galego, as distintas familias que compoñen a ES en Galicia.

Dende a administración galega e o CECOOP entendemos que ese traballo non podía fencer senón ser un punto de partida para ter unha fotografía continuamente actualizada da evolución do sector no tempo.

Isto nos levou á realización dos Informe sobre a Economía Social en Galicia coa información dos anos 2019, 2020, 2021, 2022 e o actual, do 2023 no que actualizamos a principal información para a que se dispoñe de datos estatísticos. O esquema básico, e o mesmo que o que se estableceu para o Libro Branco no ano 2019. No seguinte informe, se engadiron dous capítulos para analizar a fiscalidade nas entidades da ES e para recoller unha experiencia de innovación docente en aprendizaxe-servizo no ámbito universitario no que a Economía Social foi a protagonista do mesmo. No informe 2020 esas dúas seccións foron substituídas por unha dedicada a análise da Lei 11/2021, de 14 de maio, de recuperación da terra agraria de Galicia, e a oportunidade que supón para as entidades da Economía Social. No informe do ano 2021 incorporouse como novidades máis salientables a depuración dos datos dos Rexistros da Xunta de Galicia das Cooperativas e Sociedades Laborais, grazas a incorporación dun técnico de investigación do Programa Investigo no CECOOP. Esta depuración danos unha cuantificación máis próxima ás sociedades realmente activas, aínda que as cifras seguen sen coincidir coas proporcionadas polo *Ministerio de Trabajo y Economía Social*. As outras novidades son a incorporación de un capítulo sobre o sector financeiro cooperativo en Galicia e outro onde se analiza a información de Cooperativas e Laborais de SABI.

Neste informe, actualizamos a nosa base de datos depuradas no informe anterior, coas cooperativas e sociedades laborais dadas de alta e de baixa nos rexistros da Xunta de Galicia no ano 2023. Ademais, incorporamos un capítulo onde se analizan os resultados obtidos polo equipo GEM Galicia a partir da súa enquisa realizada no ano 2022 na que se incluíron preguntas específicas sobre a ES ás persoas involucradas en actividades emprendedoras co obxectivo de estudar a percepción das persoas emprendedoras acerca dos modelos de emprendemento en Economía Social.

A outra novidade deste informe é a incorporación dun capítulo onde, a partir de información proporcionada por CIRIEC de datos da Agencia Española da Administración Tributaria (AEAT) permitiunos facer o cálculo do importe neto da cifra de negocios das sociedades cooperativas (2019–2021), unha estimación do número de empregos equivalentes a tempo completo (2021) e a mesma aproximación para as sociedades laborais pero, neste caso, soamente ata o ano 2020.

O noso agradecemento e recoñecemento do traballo de todas as persoas que colaboraron na realización deste Informe, profesoras e profesores das Universidades de Santiago de Compostela e Vigo, moitos membros do CECOOP, que pertencen a distintas áreas de coñecemento (dereito, economía aplicada, economía cuantitativa, economía financeira e organización de empresas) así como ao apoio de distintas Consellerías da Xunta de Galicia, en particular, á Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social da Consellería de Emprego, Comercio e Emigración.

O traballo estrutúrase en catorce capítulos:

No segundo capítulo, abórdase o marco xurídico, recollendo as casuísticas destas empresas ás que as unen uns principios e valores pero que, xuridicamente, vense afectadas por normativas distintas. No segundo apartado do mesmo recóllense as principais novidades lexislativas sobre a ES en España e, no terceiro, preséntanse algunhas recomendacións sobre necesidades de reformas lexislativas na nosa Comunidade Autónoma.

As sociedades cooperativas galegas, como primeira gran familia da ES, analízase no capítulo 3: a súa evolución, a distribución territorial, clases de cooperativas ou distribución sectorial.

O capítulo 4 dedícase ás Sociedades Laborais, onde se recollen os principais datos destas entidades, a súa distribución sectorial ou as características dos socios, analizando as diferenzas no só por tipo de socio (capitalista/traballador) senón polo xénero dos mesmos.

O capítulo 5 recolle as características das Empresas de Inserción Laborais e os principais datos destas empresas en Galicia.

No capítulo 6 analízanse os Centros Especiais de Emprego, segundo as súas tipoloxías, por provincias, sectores de actividade, emprego e a súa estrutura financeira.

O capítulo 7 recolle a principal información estatística sobre as Confrarías de pescadores pero tamén analízanse algúns datos do sector pesqueiro, os permisos de marisqueo e as vendas nas lonxas pesqueiras.

As Sociedades de Transformación Agraria en Galicia ocupan o capítulo 8. O seu concepto, características e os principais datos estatísticos son abordados nel.

O capítulo 9 dedícase as Comunidades e Mancomunidades de Montes Veciñais en Man Común.

O 10 recolle os principais datos sociais e económicos das Mutuas de seguros e Mutualidades de Previsión Social en Galicia.

O capítulo 11 dedícase a facer unha aproximación ao impacto socioeconómico das Sociedades Laborais e Cooperativas en Galicia a través da análise dos datos da AEAT que proveñen da liquidación do imposto de sociedades.

A revisión das políticas públicas, partindo da análise do marco europeo, se analiza o estatal para rematar coa análise das políticas galegas, recóllese no capítulo 12.

No capítulo 13 analízanse as percepcións dos emprendedores galegos sobre os modelos de Economía Social.

E, para finalizar, no capítulo 14, preséntase un resumo executivo da principal información das entidades analizadas ao longo do traballo, así como algunha recomendación que se fai ao longo do texto.

2. A ECONOMÍA SOCIAL EN GALICIA: MARCO XURÍDICO E NOVIDADES LEXISLATIVAS

2.1. Marco xurídico

A Economía Social (ES) engloba un conxunto de actividades económicas e empresariais que no ámbito privado levan a cabo entidades que perseguen, ou ben o interese colectivo das persoas que o integran, ou ben o interese xeral económico ou social, ou ambos, mostrándose día a día como un actor fundamental no desenvolvemento da sociedade actual. As empresas da Economía Social son moi variadas, e teñen diferentes estatutos xurídicos: cooperativas, sociedades laborais, centros especiais de emprego, empresas de inserción laboral, sociedades agrarias de transformación, confrarías de pescadores, outras empresas de base asociativa e, mesmo, sociedades mercantís, a condición de que respecten e réxanse polos principios da economía social.

Como dicíamos, a Economía Social xorde para atender as necesidades do colectivo que integra as diferentes entidades ou as necesidades colectivas, é dicir, o interese xeral. As empresas da economía social fundaméntase en dous eixos: por unha banda, o seu obxectivo último é a consecución dos seus fins, sendo estes a atención das mencionadas necesidades sociais, por encima da procura do capital; e, doutra banda, a primacía das persoas que ten como consecuencia a toma de decisións de forma democrática. Ambos os eixos de funcionamento levan a que os resultados do exercicio teñan como destinatario tanto o fin social como as persoas integrantes en función do traballo achegado.

A Economía Social, como se relacionou anteriormente, está constituída por unha pluralidade de entidades que actúan no mercado ou fóra do mercado. Con todo, todas elas comparten principios e fundamentos que permiten outorgarlles a singularidade que as diferencia do resto de actores do mercado. Estes principios están recollidos na Carta de Principios da Economía Social, inspirada nos coñecidos Principios Cooperativos da Alianza Cooperativa Internacional (ACI) e promovida pola organización europea *Social Economy Europe* (SEE), que representa ás cooperativas, mutualidades, asociacións e fundacións, e que son os seguintes:

- Primacía da persoa e do obxecto social sobre o capital.
- Adhesión voluntaria e aberta.
- Control democrático polos seus membros (excepto para as fundacións, que non teñen socios).
- Conxunción dos intereses dos membros usuarios e do interese xeral.
- Defensa e aplicación dos principios de solidariedade e responsabilidade.
- Autonomía de xestión e independencia respecto dos poderes públicos.
- Destino da maioría dos excedentes á consecución de obxectivos, a favor do desenvolvemento sostible, da mellora dos servizos aos membros e do interese xeral.

Asemade, a Conferencia Xeral da Organización Internacional do Traballo (OIT) aprobou, na súa 110ª reunión, celebrada o 10 de xuño de 2022, a Resolución relativa ao traballo decente e á economía social e solidaria, procedeu a definila, aclarando que aglutina empresas, organizacións e outras entidades que realizan actividades económicas, sociais e medioambientais de interese colectivo ou xeral, baseándose nos principios de:

- Cooperación voluntaria e axuda mutua.
- Gobernanza democrática ou participativa.
- Autonomía e independencia.
- Primacía das persoas e da fin social sobre o capital.
- Distribución e uso dos excedentes e dos beneficios, así como dos activos.

Aclara que as devanditas entidades, susceptibles de operar en tódolos sectores da economía, aspiran á viabilidade e á sustentabilidade a longo prazo, así como á transición da economía informal á economía formal. De acordo con este propósito, poñen en práctica un conxunto de valores intrínsecos ao seu funcionamento e acordos co coidado das persoas e do planeta, a igualdade e a equidade, a interdependencia, a auto gobernanza, a transparencia, a rendición de contas, o traballo decente e os medios de vida dignos.

A pesar de que todas se rexen polos principios anteriormente referenciados, que inspiraron a Lei 5/2011, do 29 de marzo, de Economía Social, así como a Lei 6/2016, do 4 de maio, de Economía Social de Galicia, a Lei 3/2022, de 13 de xuño, de Economía Social de Canarias e a Lei 9/2022, de 20 de xullo, sobre economía social e solidaria de A Ríoxa, a cada unha das entidades da economía social conta coa súa propia normativa. Procederemos a analizar a que resulta de aplicación na Comunidade Autónoma de Galicia:

Cooperativas

Galicia regula as cooperativas que desenvolvan a súa actividade cooperativizada con carácter principal dentro do territorio da Comunidade. Aquelas cooperativas cuxa actividade cooperativizada non se desenvolva principalmente neste territorio, rexeranse pola lei autonómica que corresponda ou na súa falta, pola Lei estatal 27/1999, do 16 de xullo, de Cooperativas. As cooperativas galegas, deberán indicar esta circunstancia na súa denominación ("Sociedade Cooperativa Galega" ou "S. Coop. Galega") e rexeranse pola **Lei 5/1998, do 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia**.

Esta Lei define a cooperativa como unha sociedade de capital variable que, con estrutura e xestión democrática, en réxime de libre adhesión e baixa voluntaria, desenvolve unha empresa de propiedade conxunta, a través do exercicio de actividades socioeconómicas, para prestar servizos e satisfacer necesidades e aspiracións dos seus socios, e en interese pola

comunidade, mediante a participación activa dos mesmos, distribuindo os resultados en función da actividade cooperativizada.

A Lei contén o réxime xurídico xeral da cooperativa e normas específicas para as distintas clases de cooperativas; tamén regula a cooperación entre cooperativas, o fomento destas e a relación entre a Administración pública e o cooperativismo. Outras disposicións que completan o réxime xurídico galego das cooperativas son, o **Decreto 430/2001 que aproba o Regulamento do Rexistro de Cooperativas de Galicia**, o **Decreto 25/2001 que regula a organización e o funcionamento do Consello Galego de Cooperativas** ou e o **Decreto 248/2004 de 14 de outubro, polo que se regulan os procedementos de conciliación e arbitraje cooperativo**.

Sociedades Laborais

As sociedades laborais son sociedades mercantís que se rexen pola Lei 44/2015, do 14 de outubro, de Sociedades Laborais e Participadas. Caracterízanse porque, polo menos, a maioría do capital social é propiedade dos traballadores que prestan servizos retribuídos na sociedade, sen que ningún dos socios sexa propietario de accións ou participacións que representen máis da terceira parte do capital social, salvo algunhas excepcións contempladas na Lei.

Ao ser as sociedades laborais sociedades mercantís, sometidas á lexislación mercantil, a súa regulación é competencia exclusiva do Estado, carecendo de competencia a Comunidade Autónoma Galega para a súa regulación, malia que si a ostenta para a súa cualificación e rexistro administrativo (RD. 1456/1989), correspondendo estas competencias actualmente á Consellería de Promoción do Emprego e Igualdade.

As sociedades laborais réxense pola **Lei estatal 44/2015, do 14 de outubro de Sociedades Laborais e Participadas** e o seu Rexistro Administrativo polo **Real Decreto 2114/1998, do 2 de outubro**, aínda que, segundo a citada Lei, o Goberno debería aprobar un novo Real Decreto de regulación deste Rexistro antes de outubro de 2016 (Disposición final cuarta Lei 44/2015).

Sociedades agrarias de transformación

As Sociedades Agrarias de Transformación, en diante SAT, son sociedades civís de finalidade económico-social encamiñada á produción, transformación e comercialización de produtos agrícolas, gandeiros ou forestais, á realización de melloras no medio rural, promoción e desenvolvemento agrarios e á prestación de servizos comúns que sirvan a aquela finalidade. As SAT gozarán de personalidade xurídica e plena capacidade de obrar para o cumprimento da súa finalidade desde a súa inscrición no Rexistro Xeral de SAT.

Ao ser unha sociedade civil, a competencia para a súa regulación é exclusiva do Estado (lexislación civil) e contense no **Real Decreto 1776/1981, do 3 de agosto que aproba o Estatuto que regula as Sociedades Agrarias de Transformación** e na **Orde do 14 de setembro de 1982** que desenvolve o anterior.

Con todo, a Comunidade Autónoma Galega que ten competencias exclusivas en materia de agricultura e gandería (art. 30.1.3º EA), asumiu tamén competencias en materia de cualificación e rexistro das Sociedades Agrarias de Transformación por Real Decreto 795/1985. O Rexistro Galego destas sociedades creouse pola **Orde do 29 de abril de 1988** e depende da Consellería do Medio Rural.

Procede tamén facer mención á **Orde 23 de outubro de 1985, pola que se aproba o regulamento do Rexistro de Sociedades Agrarias de Transformación.**

Confrarías de pescadores

As confrarías de pescadores regúlanse na **Lei 3/2001 do 26 de marzo de Pesca Marítima do Estado** (arts. 45 a 51), que se considera lexislación básica de ordenación do sector pesqueiro (Disposición adicional segunda, 2 da devandita Lei) e, por tanto, aplicable en todo o Estado. Tamén, respectando a anterior, na **Lei 11/2008 do 3 de decembro de pesca de Galicia** (art. 78 a 95), na **Lei 9/1993, de 8 de xullo de confrarías de pescadores de Galicia** e, por último, polo **Decreto 8/2014, do 16 de xaneiro, polo que se regulan as confrarías de pescadores de Galicia e as súas federacións**. As confrarías de pescadores son corporacións de dereito público, sen ánimo de lucro, representativas de intereses económicos, que actúan como órganos de consulta e colaboración das administracións competentes en materia de pesca marítima e de ordenación do sector pesqueiro. Pero as confrarías de pesca tamén poden prestar servizos aos seus membros e administrar os recursos propios do seu patrimonio. Así mesmo, o Decreto 8/2014 permite ás confrarías a realización de actividades de organización e comercialización da produción no sector pesqueiro, marisqueiro e da acuicultura. As confrarías, para o cumprimento dos seus fins, integranse voluntaria e libremente polas persoas armadoras e propietarias das embarcacións de pesca, os traballadores e traballadoras do sector pesqueiro extractivo e as persoas posuidoras dun título administrativo habilitante para o exercicio do marisqueo. As confrarías da Comunidade Autónoma Galega rexeranse pola lexislación básica estatal contida na citada Lei 3/2001, polo disposto na Lei galega 11/2008, no Decreto 8/2014 naquelas que no seu desenvolvemento dite a Xunta de Galicia, e polos seus respectivos estatutos.

Mutuas de seguros

As mutuas de seguros son entidades aseguradoras privadas sen ánimo de lucro, constituídas baixo os principios de solidariedade e de axuda mutua cuxo obxecto consiste na cobertura aos seus socios, persoas físicas ou xurídicas, dos riscos asegurados. Tradicionalmente, as mutuas distinguíronse segundo fosen de prima fixa ou variable. Nas primeiras, os mutualistas abonan a prima fixa ao comezo do período de risco, e, nas segundas, fundadas no principio de axuda recíproca, a derrama abónase con posterioridade aos sinistros, sendo a responsabilidade dos mutualistas mancomunada e proporcional ao importe dos respectivos capitais asegurados, pero limitada ao devandito importe. Como entidades aseguradoras, a lexislación básica que regula as mutuas de seguros é competencia exclusiva do Estado e réxense pola **Lei 20/2015, do 14 de xullo de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras e reaseguradoras**, e o **R.D. 1060/2015, do 20 de novembro**, que a desenvolve. Con todo esta Lei mantén en vigor determinados preceptos da anterior lei de ordenación e supervisión do sector (R. D. Lexislativo 6/2004) que afectan ás mutuas de seguros, mutualidades de previsión social e cooperativas de seguros, en particular os artigos: 9 (Mutuas e cooperativas a prima fixa), 10 (Mutuas e cooperativas a prima variable) e 24 (Transformación, fusión, escisión e agrupación); ata que, segundo a exposición de motivos, “acométase unha regulación específica para as mutuas e, en particular, do seu réxime xurídico de disolución, transformación, fusión, escisión e cesión global de activo e pasivo”.

Mutualidades de previsión

As mutualidades de previsión social son entidades aseguradoras que exercen unha modalidade aseguradora de carácter voluntario, complementaria ao sistema de Seguridade Social obrigatorio, mediante achegas dos mutualistas, persoas físicas ou xurídicas, ou doutras entidades ou persoas protectoras.

Do mesmo xeito que coas mutuas e cooperativas de seguros, o Estado é o competente para regular a normativa básica nesta materia, a cal se contén na **Lei 20/2015 e o R.D. 1060/2015** anteriormente citados, que regulan a ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras, e no **Real Decreto 1430/2002, do 27 de decembro, polo que se aproba o Regulamento de mutualidades de previsión social**, cuxo contido se cualifica no seu maior parte como normativa básica (Disposición final primeira).

O Real Decreto 1642/1996, transferiu funcións e servizos á Comunidade Autónoma de Galicia en materia de Mutualidades de Previsión Social non integradas na Seguridade Social.

Para ese efecto, Galicia desenvolveu normativa sobre mutualidades de previsión social aplicable neste territorio, concretamente, a **Orde do 5 de maio de 1999 pola que se crea o Rexistro Autonómico de Mutualidades de Previsión Social non integradas na Seguridade Social** e o **Decreto 277/1999, do 14 de outubro, polo que se regula a cualificación de xubilación mutual protexida**.

Asociacións

Unha asociación é unha persoa xurídica que se constitúe mediante acordo de tres ou máis persoas físicas ou xurídicas legalmente constituídas, que se comprometen a poñer en común coñecementos, medios e actividades para conseguir unhas finalidades lícitas, comúns, de interese xeral ou particular, e que se dotan dos estatutos que rexen o seu funcionamento. A asociación pode ser unha entidade de Economía Social só cando leve a cabo unha actividade económica.

Proclamado como dereito fundamental polo artigo 22 da Constitución Española de 1978, o dereito de asociación desenvólvese na **Lei Orgánica 1/2002, do 22 de marzo, reguladora do Dereito de Asociación**, onde se establece que o dereito de asociación inclúe o dereito á inscrición no Rexistro de Asociacións competente, aos solos efectos de publicidade, que só poderá ser denegado cando non se reúnan os requisitos esixidos na referida lei orgánica. O Estado ten competencia exclusiva para desenvolver o dereito de asociación, tarefa que acomete mediante a referenciada lei orgánica, ao tratarse dun dereito fundamental; non habendo normativa autonómica en Galicia.

Fundacións

Son fundacións as organizacións constituídas sen ánimo de lucro que, por vontade dos seus creadores, teñen afectado de modo duradeiro o seu patrimonio á realización de fins de interese xeral, tal e como dispón o artigo 2 da **Lei 50/2002, do 26 de decembro, de fundacións**. Estas organizacións rexeranse pola vontade dos seus creadores, os estatutos e, en todo caso, a referenciada Lei. A fundación pode ser unha entidade de Economía Social só cando desenvolve unha actividade económica.

No ámbito da Comunidade Autónoma de Galicia, cómpre facer mención tamén ao **Decreto 14/2009 de 21 de xaneiro se aproba o regulamento das fundacións de interese galego**.

As fundacións deberán perseguir fins de interese xeral, como poden ser, entre outros: a defensa dos dereitos humanos, das vítimas do terrorismo e actos violentos, a asistencia social e inclusión social, a consecución doutros propósitos cívicos, educativos, culturais, científicos, deportivos, sanitarios, laborais, de fortalecemento institucional, de cooperación para o desenvolvemento, de promoción do voluntariado, de promoción da acción social, de defensa do medio ambiente, de fomento da economía social, de promoción e atención ás persoas en risco de exclusión por razóns físicas, sociais ou culturais, de promoción dos valores constitucionais e defensa dos principios democráticos, de fomento da tolerancia, de desenvolvemento da sociedade da información, ou de investigación científica e desenvolvemento tecnolóxico (art. 3.1. Lei 50/2002).

A finalidade fundacional debe beneficiar a colectividades xenéricas de persoas. En ningún caso poden constituírse fundacións coa finalidade principal de destinar as súas prestacións ao fundador ou aos patróns, aos seus cónxuxes ou a persoas ligadas a eles con análoga relación de afectividade, ou aos seus parentes ata o cuarto grao inclusive, así como a persoas xurídicas singularizadas que non persigan fins de interese xeral.

Para o cumprimento dos seus fins, a fundación pode desenvolver actividades económicas, pero neste caso, os ingresos obtidos destinaranse nun 70% polo menos aos seus fins fundacionais; e en todo caso de disolución, ao haber líquido, destinarase a outras fundacións e entidades non lucrativas que persigan fins de interese xeral, atendendo á vontade do fundador.

A Constitución reconece o dereito de fundación de todos os cidadáns para fins de interese xeral (art. 34.1). O Estado regula as fundacións na **Lei 50/2002, do 26 de decembro**. No **RD. 1337/2005, do 11 de novembro, establece o seu Regulamento de desenvolvemento**, e no **RD. 1611/2007, do 7 de decembro, o Regulamento do Rexistro central de Fundacións**. Este Rexistro quedou adscrito á Dirección Xeral dos Rexistros e do Notariado por RD. 453/2012, pero non entrou en funcionamento ata a Orde PRE/2537/2015, do 26 de novembro.

A Comunidade Autónoma Galega asumiu competencias exclusivas para regular o réxime das fundacións de interese galego (art. 27.26 EA). Estas competencias desenvóléronse na **Lei 12/2006, do 1 de decembro, de Fundacións de interese galego**. Nesta lei queda regulado o réxime daquelas organizacións constituídas sen fin de lucro que, por vontade dos seus creadores, teñan afectado de modo duradeiro o seu patrimonio á realización de fins de interese xeral para Galicia e desenvolvan principalmente as súas actividades e teñan o seu domicilio no territorio da comunidade autónoma galega.

Empresas de inserción

As empresas de inserción son sociedades mercantís ou cooperativas, sen ánimo de lucro, consideradas estruturas produtivas porque producen bens e servizos co obxectivo de integrar a persoas en risco de exclusión social. Supoñen un instrumento de intervención sociolaboral para facilitar a incorporación ao mercado ordinario de traballo. Teñen un marcado carácter temporal posto que a súa finalidade é, unicamente, inserir ás persoas que teñen dificultades para acceder ao mercado de traballo.

As empresas de inserción regúlanse polo lexislador estatal na **Lei 44/2007, do 13 de decembro**, amparado na súa competencia exclusiva en materia de lexislación laboral (art. 149.1.7ª CE). A Comunidade Autónoma de Galicia ten competencia exclusiva en materia de asistencia social (art. 27.23 EA) e a competencia para a execución da lexislación do Estado en materia laboral (art. 29.1 EA). Con fundamento nas mesmas, aprobou o **Decreto 156/2007**,

do 19 de xullo, polo que se regula o procedemento para a cualificación das empresas de inserción laboral, creándose o seu rexistro administrativo e establécense as medidas para o fomento da inserción socio-laboral.

Ademais do Rexistro administrativo de empresas de inserción, instaurado polo **Decreto 156/2007**, existe outro Rexistro de empresas de inserción no Ministerio de Traballo e Economía Social, regulado polo Real Decreto 49/2010 e que ten por obxectivo coordinar e intercambiar información cos rexistros de empresas de inserción das comunidades autónomas.

Posteriormente foi aprobada a Lei 10/2013, do 27 de novembro, de inclusión social de Galicia, onde, tras reflexar o concepto de empresa de inserción contemplado na norma estatal, abórdase a súa promoción, cualificación e rexistro.

Centros especiais de emprego

Os centros especiais de emprego teñen como obxectivo realizar un traballo produtivo, participando regularmente nas operacións do mercado, asegurando un emprego remunerado e a prestación de servizos de axuste persoal e social que requiran os seus traballadores con discapacidade, á vez que sexa un medio de integración do maior número de persoas con discapacidade ao réxime de traballo normal. O cadro de persoal dos centros especiais de emprego estará constituído polo maior número de persoas traballadoras con discapacidade que permita a natureza do proceso produtivo, integrando, en todo caso, o 70 por 100 de aquela. Na devandita porcentaxe non se incluírá ao persoal sen discapacidade dedicado á prestación de servizos de axuste persoal e social.

O seu marco normativo vén configurado pola **Lei Xeral de dereitos das persoas con discapacidade e da súa inclusión social (arts. 43 ao 45 RD. Lexislativo 1/2013)**; o Real Decreto 2273/85 do 4 de decembro de 1985 polo que se aproba o Regulamento dos Centros especiais de emprego, e o Real Decreto do 17 de xullo de 1985 que regula a relación laboral de carácter especial dos discapacitados que traballan nas devanditas entidades.

A Comunidade Autónoma de Galicia aprobou o **Decreto 200/2005, do 7 de xullo**, polo que se regula a autorización administrativa e a inscrición no Rexistro administrativo de Centros Especiais de Emprego de Galicia, e a súa organización e funcionamento, polo que se regula a organización, funcionamento e as autorizacións para a inscrición no rexistro.

Comunidades e mancomunidades de montes veciñais en man común

Trátase de comunidades e mancomunidades de montes que pertencen a grupos veciñais e que se veñen aproveitando consuetudinariamente, en réxime de comunidade, sen asignación de cotas, polos membros deses grupos, sendo a propiedade dos montes de natureza privada e colectiva.

O réxime xurídico aplicable a estas comunidades e mancomunidades contense basicamente na Lei 13/1989, do 10 de outubro, de montes veciñais en man común, e no Decreto 260/1992, do 4 de setembro, polo que se aproba o Regulamento de execución desa Lei.

Outras entidades da Economía Social

Tamén poderán forma parte da economía social outras entidades que realicen unha actividade económica conforme aos principios reitores das entidades de economía social e, ademais, estean incluídas no Catálogo de Entidades de Economía social nos termos legalmente previstos.

Cadro 2.1. Escenarios xurídicos das empresas e entidades da Economía Social.

Entidades	España	Comunidade Autónoma de Galicia
Economía Social no seu conxunto	- Constitución Española de 1978	Estatuto de Autonomía de Galicia, Lei Orgánica 1/1981, de 6 de abril.
	- Lei nº 5 de 29 de marzo de 2011 da Economía Social	Lei 6/2016, de 4 de maio, da Economía Social de Galicia.
Cooperativas, mutuas e mutualidades de previsión social	- Lei 27/1999, de 16 de xullo, de cooperativas	Lei 5/1998, do 18 de decembro, de cooperativas de Galicia
	- Real Decreto 136/2002, de 1 de febreiro, polo que aprobase o Regulamento do Rexistro de Cooperativas	Decreto 430/2001, de 18 de decembro, polo que aprobáse o Regulamento do Rexistro de Cooperativas de Galicia.
	- Lei 20/1990, de 19 de decembro, de Réxime Fiscal das Cooperativas	
	- Real Decreto 1345/1992, de 6 de novembro, polo que dítase normas para a adaptación das disposicións que regulan a tributación sobre o beneficio consolidado aos grupos de sociedades cooperativas	
	- Lei 13/1989, de 26 de maio, de Cooperativas de Crédito	
	- Real Decreto 84/1993, de 22 de xaneiro, polo que aprobase o Regulamento de desenvolvemento da Lei 13/1989 de 26 de maio, de Cooperativas de Crédito	
	- Real Decreto Lei 11/2017 que modifica a Lei 13/1989 de Cooperativas de Crédito	
	Normas que afectan as cooperativas de vivendas:	
	-Decreto 3114/1968, de 12 de decembro; Decreto 2028/1995, de 22 de decembro e Lei 38/1999, de 5 de novembro, de Ordenación da Edificación	
	Normas que afectan as cooperativas de transportistas:	
	- Lei 16/1987, de 30 de xullo, de Ordenación dos Transportes Terrestres;	
	- Decretos de 1211/1990, de 28 de setembro,; 927/1998, de 14 de maio e 1830/1999, de 3 de decembro	
	- Lei 20/2015, de 14 de xullo, de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras e reaseguradoras.	
	- Real Decreto 1060/2015, de 20 de novembro, que des- envolve a Lei 20/2015	
	- Decreto 248/2004 de 14 de outubro, polo que se regulan os procedementos de conciliación e arbitraje cooperativo	

Entidades	España	Comunidade Autónoma de Galicia
Sociedades laborais, sociedades agrarias de transformación e confrarías de pescadores	- Lei 44/2015, de 14 de outubro, de Sociedades Laborais e participadas	Orde de 29 de abril de 1988, sobre tramitación de Sociedades Agrarias de Transformación.
	- Real Decreto 2114/1998, de 2 de outubro, que regula o Rexistro Administrativo das Sociedades Laborais	Lei 11/2008 de 3 de decembro de pesca de Galicia.
	- Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, polo que aprobase o Estatuto que regula as Sociedades Agrarias de Transformación	Decreto 8/2014, de 16 de xaneiro, polo que regulase as confrarías de pescadores de Galicia e as súas federacións.
	- Orde 23 de outubro de 1985 aproba o regulamento do Rexistro de Sociedades Agrarias de Transformación	
	- Orde de 14 de setembro de 1982, que desenvolve o RD 1776/1981, de 3 de agosto	
	- Lei 3/2001, de 26 de marzo, de Pesca Marítima do Estado - Lei 9/1993, de 8 de xullo de confrarías de pescadores de Galicia	
Comunidades e mancomunidades de montes veciñais en man común		Lei 13/1989, do 10 de outubro, de montes veciñais en man común Decreto 260/1992, do 4 de setembro, que aproba o Regulamento de execución da Lei 13/1989
Centros especiais de emprego e empresas de inserción	- Lei Xeral de dereitos das persoas con discapacidade e da súa inclusión social (Real Decreto Lexislativo 1/2013) - Ley 6/2022, de 31 de marzo, de modificación del Texto Refundido de la Ley General de derechos de las personas con discapacidad y de su inclusión social, aprobado por el Real Decreto Legislativo 1/2013, de 29 de noviembre, para establecer y regular la accesibilidad cognitiva y sus condiciones de exigencia y aplicación.	Decreto 156/2007, de 19 de xullo, polo que regulase o procedemento para a cualificación das empresas de inserción laboral, crease o seu rexistro administrativo e establécense as medidas para o fomento da inserción sociolaboral.
	- Real Decreto de 17 de xullo de 1985 que regula a relación laboral de carácter especial das persoas con discapacidade que traballan nos Centros Especiais de Emprego	Decreto 200/2005, de 7 de xullo, polo que regulase a autorización administrativa e a súa inscrición no rexistro administrativo de Centros Especiais de Emprego de Galicia, e a súa organización e funcionamento.
	- Lei 9/2017, Disp. Adicional 4ª:	

Entidades	España	Comunidade Autónoma de Galicia
Centros especiais de emprego e empresas de inserción	Reserva de mercado para CEE da iniciativa social, empresas de inserción ou programas de emprego protexido	
	- Lei 9/2017, Disposición Adicional decimocuarta:	
	Regulación dos CEE de Iniciativa Social: sen ánimo de lucro e controlados en máis dun 50% por asociacións, fundacións, corporacións de dereito público, cooperativas de iniciativa social o as súas empresas dependentes	
	- Lei 44/2007, de 13 de decembro, de empresas de inserción	
	- Real Decreto 49/2010 regulador do Rexistro de Empresas de Inserción - Lei 10/2013, do 27 de novembro, de inclusión social de Galicia	
Asociacións e fundacións	- Lei Orgánica 1/2002 de 22 de marzo, reguladora do Dereito de Asociación	Lei 12/2006, de 1 de decembro, de Fundacións de interese galego.
	- Real Decreto 1497/2003, de 28 de novembro, que desenvolve a Lei 1/2002	
	- Real Decreto 949/2015, regulador do Rexistro Nacional de Asociacións	
	- Lei 49/2002, de 23 de decembro, sobre réxime fiscal das entidades sen fines lucrativos	
	- Real Decreto 1491/2011, de 24 de outubro, polo que aprobase normas de adaptación do Plan Xeral de Contabilidade as entidades sen fines lucrativos	
	- Lei 50/2002, de 26 de decembro, de Fundacións	
	- Real Decreto 1337/2005, de 11 de novembro, que establece el Regulamento de desenvolvemento da Lei 50/2002, de 26 de decembro	
	- Real Decreto 1611/2007, de 7 de decembro, que regula o Rexistro Central de Fundacións - Decreto 14/2009 de 21 de xaneiro se aproba o regulamento das fundacións de interese galego	

2.2. Novidades legislativas

2.2.1. Normativa estatal

Resolución do 17 de maio de 2023, da Secretaría de Estado de Emprego e Economía Social, pola que se publica o Acordo do Consello de Ministros do 11 de abril de 2023, polo que se aproba a Estratexia Española de Economía Social 2023-2027

A mesma inclúe un acordo onde se expón unha análise DAFO da Economía Social en España para, acto seguido, trazar eixos da Estratexia que atinxen a: 1) dotar de visibilidade

e participación institucional á Economía Social, 2) mellorar a competitividade das entidades pertencentes á Economía Social, 3) favorecer o emprendemento e os sectores emerxentes e 4) favorecer a sustentabilidade social e territorial promovida pola Economía Social.

Real Decreto 448/2023, do 13 de xuño, polo que se aproba o Regulamento do Rexistro Estatal de Asociacións de Consumidores e Usuarios

Nela regúlase o Rexistro Estatal de Asociacións de Consumidores e Usuarios, abordando a súa estrutura e funcionamento, os requisitos e o procedemento de inscrición e as súas relacións cos restantes rexistros de asociacións e demais órganos da Administración. A tal efecto, considérase que as asociacións, federacións, confederacións e unións son de ámbito estatal cando as súas funcións se desenvolvan en dúas ou máis comunidades ou cidades autónomas e sumen un total de 3.000 socios individuais de pleno dereito como mínimo, ou de 20.000 socios individuais de pleno dereito no caso das cooperativas de consumidores e usuarios.

Orde DSA/934/2023, do 19 de xullo, pola que se modifican os baremos que figuran como Anexos I, II, III, IV, V e VI do Real Decreto 888/2022, do 18 de outubro, polo que se establece o procedemento para o recoñecemento, declaración e cualificación do grao de discapacidade

Procédese á modificación dos devanditos baremos, tendo en conta da detección de erros nos entón vixentes.

2.2.2. Normativa de ámbito autonómico

Andalucía

Acordo do 24 de outubro de 2023, do Consello de Goberno, polo que se aproba o Plan Estratéxico para o Impulso e a Modernización da Economía Social en Andalucía 2023-2026.

O devandito Plan ten como finalidade promover as entidades da economía social andaluza e, en especial, pretende o aumento da súa visibilidade e a difusión da súa actividade na sociedade, o apoio ao emprendemento e o emprego, o impulso á consolidación, o desenvolvemento sostible e a competitividade das empresas de economía social, sen esquecer o fomento da responsabilidade social empresarial das citadas sociedades, a promoción de formas específicas e innovadoras na economía social e o apoio ao asociacionismo no sector.

O documento incorpora a definición da economía social, a delimitación dos diferentes operadores económicos que a integran, inclúe unha análise da situación de partida, a cuantificación das macromagnitudes dos operadores económicos e, por último, recolle unha serie de indicadores que describen o contexto actual cos problemas, necesidades e retos dignos de ser afrontados. Así mesmo, no Plan concrépanse os obxectivos estratéxicos que se pretenden alcanzar, os programas para conseguilos e un sistema de avaliación do mesmo. Cómpre salientar como obxectivos estratéxicos: 1) o incremento do recoñecemento da economía social pola sociedade, 2) a adecuación do sistema de axudas e incentivos públicos á economía social, 3) o aumento do tamaño das empresas da economía social e 4) o incremento das adxudicacións de contratos públicos ás empresas de economía social.

Orde do 27 de novembro de 2023, da Consellería de Emprego, Empresa e Traballo Autónomo, pola que se desenvolve o procedemento de cualificación, inscrición, modificación de datos do rexistro e descualificación dos centros especiais de emprego e a organización e funcionamento do Rexistro Andalúz de Centros Especiais de Emprego

Regúlase a obtención da cualificación e inscrición no Rexistro Andaluz de Centros Especiais de Emprego daqueles centros especiais de emprego que desenvolvan a súa actividade na Comunidade Autónoma de Andalucía, así como a modificación dos datos do rexistro e das causas e do procedemento a seguir para a descualificación como centro especial de emprego.

En primeiro termo, defínense os centros especiais de emprego como aquelas entidades cuxo obxectivo principal consiste na realización unha actividade produtiva de bens ou de servizos, participando regularmente nas operacións do mercado, tendo como finalidade asegurar un emprego remunerado para as persoas con discapacidade, á vez que constitúen un medio para a súa inclusión no mercado de traballo ordinario. Precísase que a través das Unidades de Apoio á Actividade Profesional os centros especiais de emprego deberán prestar ás persoas con discapacidade contratadas os servizos de axuste persoal e social que requiran, segundo as súas circunstancias e conforme á normativa vixente. Ademais, advírtese que o seu persoal debe contar, polo menos, cun mínimo dun setenta por cento de persoas con discapacidade.

Así mesmo, especificase que terán a consideración de centros especiais de emprego de iniciativa social aqueles que, entre outros requisitos, estean obrigados polos seus Estatutos ou por acordo social á reinversión íntegra dos seus beneficios para a creación de oportunidades de emprego das persoas con discapacidade e a mellora continua da súa competitividade e da súa actividade de economía social, tendo, en todo caso, a facultade de optar por reinvestilos no propio centro especial de emprego ou noutros centros especiais de emprego de iniciativa social.

Así mesmo, mediante esta nova orde desenvólvese o funcionamento do Rexistro Andaluz de Centros Especiais de Emprego, regulando o procedemento de cualificación e inscrición daqueles que teñan centros de traballo en Andalucía, determinando claramente os requisitos que os centros especiais de emprego deben cumprir para poder ser cualificados e rexistrados no Rexistro como tales, diferenciando os Centros de iniciativa social daqueles que non o son. Determínase o procedemento, a organización do Libro de inscrición, as modificacións de asentamentos rexistrados, as actuacións de seguimento e control e, finalmente, as causas e o procedemento de descualificación como centro especial de emprego.

Por último, axilízase o procedemento de cualificación e inscrición por parte dos órganos administrativos que teñen atribuídas estas competencias, promovendo unha organización áxil e eficaz que aposta polo uso dos sistemas informáticos no seu tratamento. Para iso, establécese a tramitación exclusivamente telemática.

Castela e León

Acordo 105/2023, do 21 de decembro, da *Junta* de Castela e León, polo que se aproba o “Plan estratéxico de fomento da economía social en Castela e León 2023-2025”

Trátase dunha iniciativa da Consellería de Industria, Comercio e Emprego cuxo obxectivo fundamental é a promoción e o estímulo do emprego en Castela e León, tanto por conta propia como por conta allea, a través de fórmulas presentes na economía social, mediante a análise da situación actual do sector, a formulación duns obxectivos estratéxicos a alcanzar e o desenvolvemento dun plan de acción para a súa consecución que será avaliado de acordo con uns indicadores concretos e definidos no propio Plan.

O Plan estrutúrase ao redor de 4 obxectivos estratéxicos: un obxectivo xeral (OG) “A promoción e estímulo do emprego en Castela e León, tanto por conta propia como por conta allea, a través de fórmulas da economía social” e tres obxectivos específicos (OE1)

“Promover e divulgar as bondades das fórmulas da economía social”, (OE2) “Promover e favorecer a incorporación á vida laboral das persoas con discapacidade e en situación ou risco de exclusión social”, e (OE3) “Promover o emprendemento colectivo a través de fórmulas de economía social”.

Para acadar os devanditos obxectivos prevese a adopción de 28 medidas de xeito progresivo para cada unha das anualidades recollidas nos plans de acción, na medida que se aproben os orzamentos correspondentes para o seu financiamento polos departamentos involucrados na súa execución.

Castela-A Mancha

Decreto 43/2023, do 2 de maio, polo que se regula a composición e o réxime de funcionamento do Consello Rexional de Economía Social de Castela-A Mancha

A norma ten por obxecto a regulación da estrutura, composición, organización e funcionamento do Consello Rexional de Economía Social de Castela-A Mancha de acordo co establecido no artigo 166 da Lei 11/2010, do 4 de novembro, de Cooperativas de Castela-A Mancha. Trátase dun órgano colexiado de promoción e difusión do cooperativismo e a economía social en Castela-A Mancha, con funcións de carácter consultivo, asesor e de colaboración coa Administración da *Junta de Comunidades* de Castela-A Mancha nesta materia.

Decreto 251/2023, do 5 de setembro, polo que se establecen os requisitos para o recoñecemento de entidades asociativas prioritarias de interese rexional de Castela-A Mancha

Concrétanse os requisitos para obter o devandito recoñecemento co fin de mellorar a dimensión económica das cooperativas e doutras entidades agroalimentarias de natureza asociativa cuxa implantación e ámbito de actuación económico sexan de carácter autonómico.

Cataluña

Lei 11/2023, do 27 de decembro, de fomento do asociacionismo

A norma pretende reivindicar e potenciar o asociacionismo co fin de fortalecerlo, facilitar o seu crecemento e incentivar a concienciación da poboación con relación aos seus valores e principios. O mesmo defínese como o fenómeno social por medio do cal as persoas deciden asociarse voluntariamente para alcanzar uns obxectivos comúns, sen ánimo de lucro e baseados no fortalecemento comunitario e o respecto aos dereitos humanos, mediante a participación democrática e o compromiso.

Nesta lei régúlase a necesaria coordinación das administracións públicas para levar a cabo as súas accións de fomento e para deseñar proxectos de apoio que sexan eficientes co obxectivo de que o Goberno e as administracións locais traballen de forma conxunta e interconectada. Tamén recolle mecanismos de simplificación administrativa, un proxecto de interconexión dos rexistros e censos de entidades sen ánimo de lucro cuxa titularidade sexa da Administración e as bases das iniciativas legislativas con relación á fiscalidade e ao mecenado das entidades, que deben promoverse cando Cataluña dispoña das competencias para aprobalas.

Complementariamente, a Lei permite que determinadas entidades sen ánimo de lucro que non son asociacións poidan beneficiarse das medidas de fomento, sempre que iso non obre en detrimento do fomento das asociacións e sempre que estas entidades teñan fins de fortalecemento comunitario e non lucrativos e que compartan os principios, os valores e o modelo de gobernanza do asociacionismo de base. Así mesmo, dáse acceso a determinadas

medidas de fomento ás plataformas cidadás e os grupos sociais que compartan os valores e os principios das asociacións.

Comunidade de Madrid

Lei 2/2023, de 4 de marzo, de Cooperativas da Comunidade de Madrid

Esta norma derroga a anterior normativa, que levaba vixente xa máis de 20 anos. Trátase dunha norma promulgada co propósito de incrementar a competitividade das cooperativas removendo cantos obstáculos puidesen lastrala. Para ese efecto, as novidades por ela introducidas oriéntanse, en primeiro lugar, a flexibilizar o seu réxime xurídico e, en segundo lugar, a adaptalo para aproveitar as oportunidades ofrecidas polas novas tecnoloxías.

Así, cabe destacar a flexibilización da esixencia inicial do número de persoas socias necesarias para a constitución dunha cooperativa de traballo, que queda reducido a dous, así como a previsión de que as comunidades de bens poidan ser socios das cooperativas de primeiro grao, aínda que con determinadas condicións.

A devandita flexibilización impregna tamén a regulación dos órganos sociais da cooperativa, en canto atinxe, p. ex., ás convocatorias da asemblea xeral, introducíndose a posibilidade excepcional, de que poida ser convocada polo interventor se o solicitan, polo menos dúas terceiras partes dos socios ou, na súa falta, por estes **últimos, co único obxectivo de evitar a paralización da actividade económica da cooperativa**. Asemade, rebáixase a vinte e cinco o número mínimo de asistentes para que a asemblea xeral quede validamente constituída en segunda convocatoria, regulándose a posibilidade de que se produza a asistencia de socios por videoconferencia.

Para facilitar o financiamento das cooperativas, permítese a captación de recursos financeiros co carácter de subordinados, así como o recurso ás participacións especiais ou á contratación de contas en participación, axustando o seu réxime ao establecido polo Código de Comercio.

A flexibilidade apréciase tamén na regulación da disolución e liquidación, reducíndose as trabas administrativas ao esixirse a publicación destes acordos, exclusivamente, no BOCE, pero non xa nos diarios de maior circulación da Comunidade. Así mesmo, régúlase a posibilidade da disolución e liquidación-extinción simultáneas.

Merece especial mención a reordenación das distintas clases de cooperativas e a introdución dalgunhas novas. En concreto, contémpnanse de produción, de consumo de bens e servizos, especiais e de sectores. Na clasificación por sectores inclúense as cooperativas de artistas, que incluírán a tauromaquia. Ademais, régúlanse as cooperativas mixtas, que se encadran na clase que proceda de acordo con a actividade cooperativizada que desenvolvan.

Incorpóranse novos tipos de cooperativas de consumo de bens e servizos: as cooperativas de vivendas en cesión de uso, nas que a cooperativa retén a propiedade das vivendas, facilitando aos socios o uso e goce das mesmas en réxime de arrendamento ou mediante calquera título admitido en dereito, as cooperativas de consumidores de enerxía e/o combustibles e as cooperativas de xestión de residuos.

Polo que respecta ás cooperativas de traballo, flexibilízase o seu réxime xurídico pois, en relación co traballo asalariado, elévase ata o corenta e nove por cento a porcentaxe de horas por ano que poden realizar os traballadores asalariados con contrato por tempo indefinido en relación coas horas por ano realizadas polos socios traballadores, coas exclusións previstas nesta Lei.

Na liña da utilización e potenciación dos medios dixitais, establécese a necesidade de que os libros obrigatorios das cooperativas, unha vez cumprimentados, se presenten no Rexistro de Cooperativas da Comunidade de Madrid para ser dilixenciados de maneira telemática.

Comunidade Valenciana

Decreto Lei 4/2023, do 10 de marzo, do *Consell* de modificación do Decreto Lexislativo 2/2015, do 15 de maio, do *Consell*, polo que se aproba o texto refundido da Lei de cooperativas da Comunidade Valenciana

A seguinte norma introduce numerosos e significativos cambios con respecto da regulación anterior. Así, flexibilizou certos aspectos, tales como a introdución do procedemento abreviado para os actos de constitución e de disolución de cooperativas na regulación do Rexistro de Cooperativas, co fin de axilizar os devanditos procesos. En concreto, poderanse inscribir polo procedemento abreviado cooperativas de primeiro grao e obxecto único cuxo número de persoas socias fundadoras non sexa superior a dez e nas que non se contemple a participación de administracións públicas. Asemade, concrétase a posibilidade de asociarse das persoas xurídicas públicas e a posibilidade de facerse representar por un descendente para as persoas físicas, en canto incumbe ao exercicio do seu dereito ao voto.

Á súa vez, dito Rexistro coordinarase non só cos rexistros mercantís e de cooperativas, senón tamén con outros rexistros públicos, autoridades e administracións con competencias en materia de cooperativas.

Destaca tamén a adaptación da regulación do Fondo de Formación e Promoción Cooperativa co obxecto de animar a súa aplicación e de proporcionar seguridade xurídica na súa dotación. En concreto, abriuse a posibilidade de aplicalo á formación a calquera materia ou disciplina que garde relación directa ou indirecta coa cooperativa ou as súas actividades, e non só nos principios e técnicas cooperativas, económicas e profesionais. Inclúese, así mesmo, a promoción cultural, profesional e social da contorna local ou da comunidade en xeral, en todas as súas formas e medios posibles, de maneira directa ou mediante colaboración externa, a defensa e promoción do medio ambiente, do consumo responsable e da protección social en toda a súa extensión (sanitaria, educativa, de servizos sociais, de promoción e protección dos dereitos da infancia e a adolescencia e de protección aos maiores). Tamén as labores de investigación e desenvolvemento de forma directa ou colaborativa con institucións, universidades ou entidades, tanto públicas como privadas, a creación, consolidación ou promoción doutras cooperativas a través dun fondo, que poderá ser constituído e xestionado pola propia cooperativa que o xera ou, no seu caso, cedido a un fondo colectivo común creado para tal fin e recoñecido polo Consello Valenciano do Cooperativismo.

As cooperativas poderán desenvolver os devanditos fins nos seus estatutos sociais, regulando detalladamente, sen carácter exhaustivo, as accións ou actividades concretas ás que se poderá aplicar o Fondo e o modo de levalas a efecto, nese caso, unha vez inscritos os mesmos no Rexistro de Cooperativas, presumirase para todos os efectos legais que as cantidades destinadas ás concretas accións ou actividades recollidas de forma expresa nos estatutos foron correctamente aplicadas aos fins previstos na Lei.

En canto á tipoloxía, adaptouse a regulación das cooperativas de vivendas e de despachos e locais a fórmulas emerxentes de natureza colaborativa e ao réxime de cesión de uso. Así mesmo, reguláronse as cooperativas de emprendemento, como mecanismo para desenvolver a innovación social e o cooperativismo de formatos emerxentes, así como as cooperativas escolares como ferramenta pedagóxica.

As primeiras teñen por obxecto xerar comunidades de axuda mutua ao redor da necesidade común das persoas socias de crear o seu propio posto de traballo nunhas condicións que lle permitan un desenvolvemento profesional acorde ás súas capacidades e aspiracións persoais. A cooperativa, dentro do seu obxecto social, prestará aos seus socios servizos de formación, acompañamento e asesoramento, sobre todo en aspectos relacionados co cooperativismo, a xestión empresarial e o emprendemento, e poderá xerar oportunidades para someter as ideas de negocio dos seus socios e socias a unha proba de viabilidade comercial en condicións de realidade. Deste xeito, poderán incorporarse as persoas físicas portadoras dun proxecto empresarial que aspiren a constituírse en cooperativa. A permanencia na cooperativa non poderá exceder do prazo dun ano, estando limitada ao tempo necesario para finalizar e poñer a proba o seu proxecto empresarial, así como para tomar a decisión de constituír ou non unha cooperativa. Transcorrido este tempo, a persoa socia causará baixa e terá dereito á liquidación da súa achega obrigatoria a capital, que lle será reembolsada no momento da baixa. Tamén poderán integrarse como socios das cooperativas de emprendemento persoas xurídicas que teñan por obxecto o fomento do cooperativismo ou do emprendemento en territorio da Comunitat Valenciana, ou ben a loita contra o desemprego. A súa permanencia na cooperativa terá carácter indefinido.

En segundo termo, impulsarase, como ferramenta pedagóxica, cos obxectivos de xerar cultura cooperativa entre o alumnado e promover un emprego sostible e de calidade para o futuro, a creación de cooperativas escolares promovidas por estudantes ou polos propios centros educativos para o desenvolvemento de actividades económicas destinadas á produción de bens ou prestación de servizos. A súa duración estará limitada aos cursos escolares que comprenda a acción formativa. Estas cooperativas, en tanto que empresas de estudantes, rexeranse polo establecido na lexislación aplicable ás mesmas e, ademais, haberán de inscribirse no Rexistro de Cooperativas.

Asemade, regúlanse as cooperativas de iniciativa social, destinadas á prestación de actividades e servizos de primeira necesidade para os seus cidadáns mediante cooperativas que desenvolvan servizos de interese económico xeneral. Para ese efecto, consideraranse actividades e servizos de primeira necesidade os relativos a vivenda, saúde, servizos sociais, atención á dependencia, a protección e integración de grupos sociais vulnerables, as subministracións básicas como a auga, a electricidade e as telecomunicacións, a educación, a cultura, o deporte, a mobilidade e o transporte.

En xeral, acométese unha reestruturación e reforzo do fomento do cooperativismo para adaptalo ás políticas públicas derivadas do plan de apoio e fomento do cooperativismo da Comunitat Valenciana. En concreto, promóvese a promoción da colaboración entre cooperativas e Administracións públicas, a través da regulación das cooperativas de iniciativa social e a declaración de utilidade pública.

Tamén se amplía a posibilidade de cualificación como cooperativas non lucrativas a todas as clases e actividades, co fin de estender esta fórmula favorecendo a transformación de asociacións en cooperativas, como medida de impulso do cooperativismo especialmente no ámbito das comunidades enerxéticas, concretando os seus dereitos.

Lei 4/2023, do 13 de abril, da *Generalitat*, de Participación Cidadá e Fomento do Asociacionismo da Comunidade Valenciana

Na medida en que a *Generalitat* valenciana está a implantar unha nova cultura da gobernanza contando coa participación da cidadanía, artéllase unha nova regulación en virtude da cal se establece o marco normativo da participación cidadá formal que regule e promova a participación dos axentes sociais e do conxunto da sociedade.

En primeiro lugar, defínese como participación cidadá o dereito para intervir individual ou colectivamente nos procesos de toma de decisións para incidir na xestión, execución e seguimento das políticas públicas derivadas das funcións de goberno e administración da *Generalitat* e das entidades locais valencianas.

Seguidamente, abórdanse os mecanismos de participación cidadá. En particular, destaca a promoción, por parte das administracións públicas, da celebración de procesos participativos deliberativos, a iniciativa cidadá vinculada a procesos de participación e as particularidades da participación na elaboración de normas e plans da *Generalitat*.

Estremadura

Decreto 36/2023, do 19 de abril, polo que se regula a cualificación e o rexistro de Centros Especiais de Emprego da Comunidade Autónoma de Extremadura

Por mor das modificacións operadas polo Real Decreto Legislativo 1/2013, do 29 de novembro e pola a Lei 39/2015, do 1 de outubro, do Procedemento Administrativo Común das Administracións Públicas, adáptase o procedemento para a cualificación e inscrición rexistral dos Centros Especiais de Emprego. Para iso, regúlase un procedemento telemático, de forma que, facendo uso das novas tecnoloxías, permítese que **á cidadanía** acceda a unha información fiel e efectiva dos centros, incorporando tódolos datos existentes ata a actualidade. Así, nun marco de transparencia e eficacia, farase visible a responsabilidade social dos Centros Especiais de Emprego.

Illas Baleares

Lei 5/2023, de 8 de marzo, de sociedades cooperativas das Illas Baleares

O 14 de marzo publícase no Boletín Oficial das Illas Baleares esta norma, que entrou en vigor o 14 de abril dese mesmo ano. Coa aprobación de esta lei, unifícase todo o marco xurídico cooperativo, regulándose nela dende as sociedades cooperativas en xeral ata as microcooperativas, antes atopábanse reguladas na Lei 1/2003, de 20 de marzo, de cooperativas das Illas Baleares e na Lei 4/2019, de 31 de xaneiro, de microcooperativas das Illas Baleares.

Neste texto normativo establécese a existencia dun Rexistro de Cooperativas, simplificando os trámites e expresando os actos de inscrición obrigatoria. Tamén diminúen as cargas administrativas, eliminando a esixencia de balance social e simplificando o procedemento para modificar os estatutos. Introdúcese un réxime de transformación das cooperativas, regulándose figuras como a fusión, escisión, transformación, entre outros aspectos.

Regúlase tamén o sitio web corporativo e as comunicacións por medios electrónicos para adecuar os trámites dos órganos sociais ás novas tecnoloxías. Así pois, as cooperativas poden ter unha web corporativa a efectos de publicidade e comunicación. Nese caso, a sociedade cooperativa garante a seguridade da web e a autenticidade dos documentos que se publican nela, así como o acceso gratuito coa posibilidade de descargar e imprimir o inserido. A creación e a supresión da web corporativa, así como a súa modificación ou traslado, agás que unha disposición estatutaria estableza a necesaria aprobación por asemblea xeral, son competencia do consello reitor. A modificación e o traslado da web da sociedade cooperativa, salvo que unha disposición estatutaria estableza o contrario, son competencia do consello reitor da cooperativa.

Por outra banda, as comunicacións entre a sociedade cooperativa e as persoas socias, incluída a remisión de documentos, solicitudes e información, poderán realizarse por

medios electrónicos sempre que este tipo de comunicación estea previsto nos estatutos. Para estas comunicacións será necesaria a aceptación da persoa socia cando a dirección electrónica ou a canle de comunicación análoga non sexan corporativos. A sociedade cooperativa debe habilitar, a través da web corporativa, o correspondente dispositivo de contacto coa sociedade que permita acreditar fidedignamente a data da recepción e o contido das mensaxes electrónicas intercambiadas entre as persoas socias e a cooperativa, respectando a lexislación en materia de protección de datos de carácter persoal.

En concordancia co obxectivo de dixitalización das cooperativas e vista a experiencia positiva de levar a cabo reunións virtualmente durante a época de pandemia, prevese expresamente na lei esta modalidade de reunión.

Asemade, regúlanse aspectos como a capacidade, a adquisición da condición, os dereitos e as obrigacións das persoas socias, así como os diversos tipos, e incorpórase a figura da persoa socia temporal e a perda da condición de persoa socia. Engádesse expresamente que poden ser persoas socias as comunidades de bens, as herdanzas xacentes, as comunidades de propietarios e as sociedades rurais menorquinas, tendo en conta o papel relevante que teñen na sociedade balear. Coa nova redacción, prevese unha forma de colaboración máis ampla das persoas asociadas en actividades de carácter auxiliar, secundario, accesorio ou complementario á actividade cooperativizada.

En relación co consello reitor, promóvese a diversidade efectiva de xénero, malia que a norma se conforma con facer recomendable velar pola igualdade de trato e de oportunidades entre as persoas que forman parte da mesma. Para ese efecto, as cooperativas deben garantir a igualdade na composición dos seus órganos sociais e calquera outro órgano de natureza voluntaria que se cre, proporcionalmente á súa base social. Ademais, suxírese favorecer a adopción de medidas de igualdade tales como a implantación de plans de igualdade, eludindo impoer o deber de elaboralos.

Sen deixar de lado a consecución da igualdade efectiva entre mulleres e homes, cómpre salientar a creación do comité de igualdade, que se poderá constituír nas sociedades cooperativas que contén cun número de socias e socios igual ou superior a cincuenta, ou naquelas que non cheguen a ese número, pero así se acorde pola súa asemblea xeral. Entre as súas funcións, que se plasmarán nos estatutos da sociedade cooperativa, estarán a de impulsar a participación e integración das socias en todos os órganos sociais; a de propoñer o establecemento de medidas de conciliación da vida laboral, familiar e persoal; a de propoñer a fixación de sancións específicas relacionadas co acoso sexual e por razón de sexo; a de definir un protocolo de actuación para casos de acoso; a de propoñer a revisión das denominacións dos postos de traballo para eliminar connotacións que fagan referencia a un ou outro sexo; a de promover un ambiente e unhas condicións de traballo baseados en valores como o respecto mutuo, a igualdade e a valoración da diversidade; a de propoñer a impartición de cursos de formación en igualdade para socias e socios da cooperativa, así como a de promocionar e incentivar a asistencia e a participación das mulleres nas asembleas.

Incorpórase no mesmo texto normativo a regulación das microcooperativas coas particularidades que teñen co límite mínimo de socios, a súa constitución e inscrición no rexistro, a duración máxima e as súas normas de funcionamento.

Destaca a introdución ex lege da posibilidade de que algunhas clases de cooperativas, tales como de consumidores, agrarias e de segundo grao, poidan constituír no seu seo comunidades enerxéticas, destacando así a contribución das cooperativas á transición enerxética.

Decreto 22/2023, de 22 setembro, da presidenta das Illas Baleares, polo que se confire ás consellerías o exercicio do protectorado das fundacións no ámbito das Illas Baleares

Concreta a consellería á cal corresponde o exercicio das funcións de protectorado que corresponden á Administración da Comunidade Autónoma das Illes Baleares respecto das entidades rexistradas no Rexistro Único de Fundacións das Illas Baleares.

Navarra

Decreto foral 279/2023, do 28 de novembro, polo que se regula a distinción e o recoñecemento extraordinario de persoa voluntaria de Navarra

Esta norma ten por obxecto regular a máxima distinción que outorga o Goberno de Navarra en materia de voluntariado. Para a súa concesión, terase en conta: 1) o desenvolvemento de accións pde gran relevancia no compromiso social; 2) a traxectoria en diversos ámbitos do voluntariado; 3) a pertenza a un sector en risco de exclusión ou en situación de vulnerabilidade social, tradicionalmente receptor de actuacións de voluntariado; 4) a realización de actuacións que fomenten o voluntariado; 5) as iniciativas, actuacións ou prácticas innovadoras desenvolvidas; 6) as traxectorias con iniciativas e feitos exemplares que se fagan acredoras do público recoñecemento pola súa transcendencia e repercusión, así como pola proxección internacional da imaxe de Navarra en materia de voluntariado; 7) o impacto e repercusión da acción de voluntariado; 8) o desenvolvemento de accións de voluntariado que contribuísen a promover a igualdade entre mulleres e homes, o empoderamento de mulleres e nenas, a prevención da violencia contra as mulleres, o impulso de accións que promovan masculinidades igualitarias, a non discriminación, a inclusión social, a solidariedade, a promoción e reforzo dos Dereitos Humanos e os Dereitos Fundamentais ou 9) as alianzas xeradas no desenvolvemento da actividade de voluntariado.

País Vasco

Decreto 33/2023, do 7 de marzo, polo que se crea o Censo de Organizacións do Terceiro Sector Social de Euskadi

Créase o Censo público de Organizacións do Terceiro Sector Social de Euskadi, como instrumento de coñecemento e publicidade das organizacións que forman parte do terceiro sector social de Euskadi. O devandito censo será público, polo menos, respecto á denominación, aos fins e ao ámbito territorial da organización.

Poderanse inscribir no mesmo asociacións, fundacións, cooperativas de iniciativa social e calquera outras entidades formalmente constituídas e dotadas de personalidade xurídica propia, con sede e actividade en Euskadi, que realicen actividades de intervención social e que posúan as características recollidas no artigo 3 da Lei do Terceiro Sector, así como certas fundacións ou entidades históricas.

Decreto 84/2023, do 13 de xuño, polo que se aproba o Regulamento de organización e funcionamento do Rexistro de Cooperativas de Euskadi

Nesta norma establécese de forma expresa que a xestión administrativa do devandito Rexistro será levada a cabo exclusivamente a través de medios telemáticos. Regúlase a relación con notaría e a interoperabilidade como forma de interacción. Mantense o carácter unitario do Rexistro, pero posibilitase que se desconcentren algunhas das súas funcións nas delegacións territoriais competentes en materia de traballo cando, pola súa propia esencia, non comporten a citada necesidade de uniformización, engadándose, para maior claridade, a asignación das funcións rexistras dentro da dirección competente en materia de cooperativas e das citadas delegacións.

Fíxase como data de inscrición, cando a mesma ten carácter constitutivo, a de presentación da documentación. Subtráense á competencia do Rexistro as sociedades cooperativas europeas, por devir competencia estatal, coa consecuente desaparición do Libro de Inscrición de Sociedades Cooperativas Europeas.

Para a cualificación previa dos estatutos sociais, acúrtanse os prazos de trinta a dez días cando se trate da cualificación de estatutos dunha sociedade cooperativa pequena, en atención á súa menor dificultade por contar con modelos de estatutos.

Decreto Lexislativo 7/2023, do 21 de setembro, polo que se aproba o texto refundido da Lei de Recoñecemento da Universidade “Mondragon Unibertsitatea”

O texto límitase regularizar e harmonizar a versión en éuscaro da Lei 4/1997, do 30 de maio, de recoñecemento da universidade “Mondragon Unibertsitatea”, de conformidade cos principios e criterios comunmente empregados en materia de éuscaro técnico-xurídico e para garantir a máis estrita equivalencia entre as dúas versións, en éuscaro e castelán, da devandita lei.

Decreto 162/2023, do 31 de outubro, polo que se regula a cualificación de empresas de inserción, se establece ou procedemento de acceso ás mesmas e ou seu rexistro

Esta norma dítase co obxecto de regular os requisitos que deben reunir as empresas de inserción, o procedemento para a súa cualificación e as obrigas derivadas da devandita cualificación. Así mesmo, establécense as regras de funcionamento do rexistro de empresas de inserción. Por último, regúlase o procedemento de acceso ás empresas de inserción de persoas con especiais dificultades de acceso ao mercado laboral ordinario, así como o réxime de permanencia nas mesmas.

Lei 15/2023, do 21 de decembro, de Emprego

De especial transcendencia en materia de igualdade e non discriminación é a súa Disposición final segunda, que modifica a Lei 11/2019, do 20 de decembro, de Cooperativas de Euskadi, co fin de garantir a presenza equilibrada das persoas socias nos órganos cooperativos, así como os plans de igualdade nas cooperativas.

En virtude da mesma, tódalas cooperativas deberán adoptar medidas dirixidas a evitar calquera tipo de discriminación entre mulleres e homes e a promover unhas condicións de traballo que eviten o acoso sexual e o acoso por razón de sexo, para o cal arbitrarán procedementos específicos para a súa prevención e para tramitar as denuncias ou reclamacións ao respecto.

En concreto, nas cooperativas de traballo asociado e noutras cooperativas con socios e socias de traballo que contén con cincuenta ou máis persoas socias traballadoras, as medidas de igualdade deberán dirixirse á elaboración e aplicación dun plan de igualdade cooperativo, que deberá incluír un diagnóstico de situación e que abranguerá tódolos postos e centros de traballo da cooperativa ou grupo cooperativo. O plan de igualdade cooperativo será voluntario para as demais sociedades cooperativas.

Os devanditos plans de igualdade cooperativos serán obxecto de inscrición obrigatoria en rexistro público que será creado fin de que sexan depositados e rexistrados nel os plans de igualdade cooperativos. Ata a entrada en vigor de desenvolvemento regulamentario que ordene o rexistro de plans de igualdade cooperativos, estes rexistraranse no rexistro e depósito de convenios e acordos colectivos de traballo e de plans de igualdade do País Vasco, aprobado polo Decreto 9/2011, do 25 de xaneiro.

Por outra banda, ata a entrada en vigor do regulamento no que se desenvolva o alcance e contido dos plans de igualdade cooperativos, o diagnóstico de situación referirase, polo menos, ás materias seguintes: a) análise da situación retributiva na cooperativa; b) acceso á condición de persoa socia traballadora; c) carreira profesional da persoa socia traballadora;

d) formación; e) condicións de traballo, incluíndo a análise da situación retributiva, que virá referida ao anticipo cooperativo, f) exercicio corresponsable dos dereitos da vida persoal, familiar e profesional; g) infrarrepresentación feminina nos postos en que se organice a actividade da cooperativa e nos cargos societarios e de representación e h) prevención do acoso sexual e por razón de sexo.

Asemade, e ata a entrada en vigor do regulamento no que se desenvolva o alcance e contido dos plans de igualdade cooperativos, este referirase polo menos ás materias seguintes: a) ámbito persoal, territorial e temporal; b) informe de resultados do diagnóstico de situación da cooperativa; c) definición de obxectivos cualitativos e cuantitativos do plan de igualdade; d) descrición de medidas concretas, prazo de execución e priorización daquelas, así como deseño de indicadores que permitan determinar a evolución de cada medida; e) identificación dos medios e recursos, tanto materiais como humanos, necesarios para a implantación, seguimento e avaliación de cada unha das medidas e obxectivos; f) calendario de actuacións para a implantación, seguimento e avaliación das medidas do plan de igualdade cooperativo e g) sistema de seguimento, avaliación e revisión periódica, incluídas as accións de información e sensibilización ás persoas socias traballadoras.

2.3. Sentenzas sobre cooperativas máis relevantes

Sentenza do Tribunal Supremo (Sala do Civil), Sección 1ª, de 28 de febreiro do 2023, núm. 321/2023, recurso núm. 3586/2019:

O presente recurso de casación for promovido por un socio da cooperativa agraria de Castilla la Mancha e o seu obxecto é a impugnación do acordo da asemblea xeral da cooperativa que lle impuxo unha sanción de 12.000 euros pola comisión dunha falta tipificada como moi grave nos estatutos de dita cooperativa, ao incumprir as obrigas dos socios recollidas nos estatutos vende parte da súa produción de uva na campaña 2017/2018 fora da mesma.

En primeira instancia, o Xulgado do Mercantil entendeu probados os feitos pero considerou que a sanción era desproporcionada. Entón, a sociedade cooperativa demandada apelou a sentenza e a Audiencia Provincial desestimou o recurso de apelación. Debido a isto, a sociedade cooperativa formulou recurso de casación invocando infracción dos artigos 37 e 38 da Lei 11/2010 de Cooperativas de Castilla la Mancha e dos artigos 1 e 19 dos Estatutos Sociais, alegando ademais a aplicación da doutrina dos actos propios por considerar a sanción proporcionada xa que o demandante fora presidente da cooperativa nun pasado.

O Tribunal, sobre o control xudicial dos acordos disciplinarios das sociedades cooperativas alega que neste caso en particular dada a natureza patrimonial da sanción e o prexuízo económico que esta supón para o cooperativista, o ámbito da cognición do tribunal para revisar o acordo disciplinario é amplo e non se encontra imposto polo dereito á auto organización da sociedade cooperativa como podería estalo no caso dun acordo doutra natureza.

Outro dato importante a ter en conta é o feito de que, de acordo ca proba practicada, impúxoselle a sanción máxima ao socio coa finalidade de disuadir ao cooperativistas de darse de baixa na cooperativa, xa que o feito determinante da sanción foi a solicitude de baixa. É doutrina reiterada por este tribunal que o socio pode abandonar voluntariamente a cooperativa cando o desexe coa recuperación das súas aportacións, sempre que cumpra os obrigas legais e estatutarias.

Por todo isto, o tribunal desestima o recurso de casación interposto pola cooperativa.

Sentenza do Tribunal Supremo (Sala do Civil), Sección 1ª, de 17 de abril de 2023, núm. 498/2023, recurso núm. 1037/2019:

Los demandantes, los Sres. Isidro e Genoveva exercitaron contra Caixabank, S.A. unha acción de declaración de nulidade dunha cláusula solo, alegando na súa demanda que non negociaron a inclusión de dita cláusula no contrato, senón que lles foi imposta.

Estes señores, o 19 de outubro de 2011 firmaron unha escritura de adxudicación con subrogación hipotecaria pola cal adquirirían un local comercial e se subrogaban na hipoteca ao promotor constituída pola cooperativa denominada Puente de Hierro S. Coop. And.

O Xulgado de Primeira Instancia apreciou o abusivo da cláusula, obrigando ao banco a restituír as cantidades percibidas pola súa aplicación. Sen embargo, a entidade bancaria demandada recorreu en apelación, estimando a Audiencia o recurso e desestimando a demanda.

Ao respecto, os demandado interpoñen recurso extraordinario por infracción procesal e recurso de casación.

A Sala do Tribunal Supremo, en canto ao coñecemento da cláusula pola subrogación, afirma que a sucesión contractual non releva a entidade financeira do seu deber de transparencia, nin sequera no caso no que, por ser cooperativistas, o préstamo ao promotor no que se subrogaron fora concedido á cooperativa a cal, tras a construción e adxudicación, transmitiu o inmovble aos consumidores.

En conclusión, pronúnciase a Sala afirmando que neste caso, o dereito a obter información a través da cooperativa non exime a entidade do cumprimento dos seus deberes de información.

2.4. Conclusións e recomendacións

I. A actividade normativa analizada evidencia unha aporta pola flexibilización de cantos condicionantes puidesen lastrar a competitividade das entidades pertencentes á economía social no mercado. Dan fe desa tendencia as recentes leis de cooperativas, coas que se pretende favorecer, tanto a súa constitución, como o seu funcionamento, a fin de poder dar rápida resposta ás vicisitudes xurdidas constante o desenvolvemento da súa actividade.

II. Unha segunda liña da actuación lexislativa, de especial incidencia nas sociedades cooperativas, garda relación coa efectividade do dereito á igualdade de trato e á non discriminación por razón de sexo constitucionalmente recoñecido (art. 14 da Constitución Española de 1978). Os avances introducidos pola xa reformada Lei Orgánica 3/2007, de 22 de marzo, para a igualdade entre mulleres e homes, en virtude da cal tódalas empresas están obrigadas a e adoptar medidas dirixidas a evitar calquera tipo de discriminación laboral entre mulleres e homes que, no caso de que contén con cincuenta ou máis traballadores, deberán dirixirse á elaboración e aplicación dun plan de igualdade (art. 45) non regularon os dereitos das persoas socias traballadoras e socias de traballo. A fin de equiparalos aos que a día de hoxe ostentan os traballadores por conta allea, celébrase a introdución do deber de elaborar medidas e plans de igualdade na Lei 15/2023, do 21 de decembro, de Emprego do País Vasco.

III. Confírmase, asemade, unha clara evolución na incorporación de referencias aos procedementos dixitais e aos recursos electrónicos na normativa existente, catalizada en pasados anos co gallo de posibilitar a continuación da actividade económica pese ás medidas de distanciamento social adoptadas para conter a pandemia. A súa consolidación

evidencia a ineludible adaptación do marco normativo vixente aos requirimentos da Cuarta Revolución Industrial en curso.

IV. Cómpre salientar a relevancia outorgada á formación, presente nos principios cooperativos, abríndose a posibilidade de aplicar o fondo a accións relativas a calquera materia ou disciplina que garde relación directa ou indirecta coa cooperativa ou as súas actividades, co propósito de ampliar a empregabilidade das persoas socias, así como a previsión dunha necesaria formación en igualdade.

V. Interesa, por último, destacar o apoio aos emprendedores, mediante fórmulas tales como a súa integración en cooperativas de emprendemento, previstas polo Decreto Lei 4/2023, do 10 de marzo, do *Consell* de modificación do Decreto Lexislativo 2/2015, do 15 de maio, do *Consell*, polo que se aproba o texto refundido da Lei de cooperativas da Comunidade Valenciana viabilidade comercial en condicións de realidade. Deste xeito, poderán incorporarse, de xeito temporal, as persoas físicas portadoras dun proxecto empresarial que aspiren a constituírse en cooperativa só ata finalizar e poñer a proba o seu proxecto empresarial.

3. As sociedades cooperativas Galegas

3.1. Introducción

Galicia asumiu competencia exclusiva en materia de cooperativas en virtude da transferencia feita pola Lei orgánica 16/1995, do 27 de decembro, que ampliou a competencia recollida no art.28.7 do Estatuto de Autonomía. A regulación destas sociedades atópase na Lei 5/1998, do 18 de decembro, de cooperativas de Galicia¹. A dita lei, xunto co se desenvolvemento normativo, proporcionou o marco legal para o desenvolvemento económico e empresarial das cooperativas galegas, contribuíndo á súa implantación nesta comunidade autónoma.

Entre as diferentes normas que se promulgaron ao abeiro da Lei está o Decreto de creación do Consello Galego de Cooperativas (Decreto 25/2001, do 18 de xaneiro), a do Rexistro de Cooperativas (Decreto 430/2001, do 18 de decembro) e unha norma específica para os procedementos de conciliación e arbitraxe cooperativa (Decreto 248/2004, do 14 de outubro) que tamén constitúe unha novidade en relación co desenvolto polo resto de Comunidades. Ademais a comunidade, conta co Decreto 225/2012, do 15 de novembro, de creación da Rede Eusumo para o fomento do cooperativismo e a economía social e a regulación do seu funcionamento. O programa recolle axudas específicas para o desenvolvemento de proxectos no ámbito da economía social, cun catálogo específico dirixido ao ámbito rural. Esta rede, impulsada pola Consellería con competencias en Emprego e Igualdade, tenta difundir o espírito emprendedor no ámbito local, comarcal e transfronteirizo e contribuír á consolidación de emprego relacionado coa economía social. Tal e como figura na declaración de principios da Rede, tenta promover este modelo empresarial en todo o territorio e especialmente en ámbito local. A formación, a divulgación e o asesoramento son estratexias prioritarias para contribuír a este obxectivo.

¹ O texto legal foi obxecto de varias modificacións, sendo as máis importantes as producidas pola Lei 14/2011, do 16 de decembro –de modificación da Lei de Cooperativas– ; pola Lei 6/2016, do 4 de maio, da Economía Social de Galicia e as relacionadas coa Lei 5/2017, do 19 de outubro, de Fomento da Implantación de Iniciativas Empresariais en Galicia.

As cooperativas clasifícanse en distintos tipos, que se recollen no cadro 3.1. De forma conxunta a dita clasificación, na determinación do tipo de cooperativa debe considerarse que a Lei de cooperativas introduce determinadas asimilacións. Así por exemplo, cando as persoas asociadas achegan o seu traballo persoal, a cooperativa queda baixo a regulación específica das cooperativas de traballo asociado de forma complementaria á regulación específica da clase de cooperativa de que se trate.

Cadro 3.1. Tipos de Cooperativas en Galicia.

TIPO	INTEGRANTES	OBXECTO/FIN
Agraria	Titulares de explotacións agrícolas, gandeiras ou forestais.	Mellora do aproveitamento das explotacións das súas persoas socias, os seus elementos ou compoñentes e a cooperativa. Mellora da poboación agraria e do desenvolvemento do medio rural. Atender calquera outro fin ou servizo que sexa propio da actividade agrícola, gandeira ou forestal ou estea relacionado directamente con elas.
Consumidores/as e usuarios/as	Persoas físicas e xurídicas e entidades ou organizacións de consumidores ou consumidoras que tivesen o carácter de destinatarios finais.	Procurar bens e servizos para o consumo das súas persoas socias e das persoas que convivan coas mesmas, producindo os bens e servizos que proporcionen ou adquiríndoos de terceiras persoas. Defensa e promoción dos dereitos dos consumidores e consumidoras, e persoas usuarias.
Ensino	Depende da modalidade: De consumidores: asocian pais e nais do alumnado ou alumnos/as. De traballo asociado: asocian profesorado e demais profesionais do ensino, así como o persoal de administración e servizos.	Actividades docentes nos seus distintos niveis e modalidades. Actividades conexas ou que faciliten o seu obxecto principal (con carácter complementario).
Explotación comunitaria da terra	Titulares de dereitos de usos e aproveitamento de bens susceptibles de explotación agraria, que os ceden á cooperativa con independencia de traballar nela. Todos quen, sen ceder ningún dereito de goce, van prestar o seu traballo na cooperativa.	Xestionar unha única empresa ou explotación agraria, na que tamén poderán integrarse os bens que, por calquera título, posúa a cooperativa.
Do mar	Titulares de explotacións dedicadas a actividades pesqueiras, de industrias marítimo-pesqueiras, marisqueo, acuicultura e derivadas, nas súas diferentes modalidades de mar, rías, ríos, lagos e lagoas, e a profesionais das devanditas actividades.	Prestación de subministracións e servizos. Realización de operacións encamiñadas á mellora económica e técnica das actividades profesionais ou das explotacións dos seus socios.

TIPO	INTEGRANTES	OBXECTO/FIN
De servizos	Persoas físicas e/ou xurídicas titulares de actividades industriais ou de servizos, así como a profesionais e artistas que exerzan a súa actividade por conta propia.	Prestación de subministracións e servizos e/ou realización de operacións encamiñadas á mellora económica e técnica das actividades profesionais ou das explotacións dos seus socios e socias.
De servizos sociais	Persoas físicas que prestan o seu traballo na cooperativa. Tamén poden participar en calidade de socio as administracións ou entidades públicas ou os axentes sociais colaboradores na prestación de servizos.	Prestación de todo tipo de actividades e servizos sociais, públicos ou privados.
De traballo asociado	Persoas naturais con capacidade legal e física para desenvolver a actividade cooperativizada.	Proporciona ás persoas socias un posto de traballo no que producen en común bens e servizos.
De transportistas	Titulares de empresas do transporte ou profesionais que poidan exercer en calquera ámbito a actividade do transporte.	Organizar e/ou prestar servizos de transporte ou ben a realización de actividades que o fagan posible.
De transportistas de traballo asociado	Persoas naturais con capacidade legal e física.	Prestarlle á cooperativa o traballo persoal das persoas socias, realizando a actividade do transporte e/ou complementarias.
De vivenda	Persoas físicas que precisan aloxamento e/ou locais para si e as persoas que convivan con elas. Tamén os entes públicos, sen ánimo de lucro mercantil e as cooperativas que precisen aloxamento para aquelas persoas dependentes dos mesmos que teñan que residir, por razón do seu traballo ou función, nos arredores dunha promoción cooperativa ou que precisen locais para o desenvolvemento das súas actividades.	Procurar vivendas, locais ou instalacións complementarias para as persoas socias.
De explotación dos recursos acuícolas	Titulares de dereitos de uso e aproveitamento de bens, relacionados co exercicio de actividades de explotación dos recursos acuícolas, presten ou non o seu traballo, así como a quen, sen ceder dereito ningún de uso, vai prestar o seu traballo nela.	Explotación de recursos acuícolas en común por parte das persoas asociadas.
De integración social	Persoas naturais de colectivos excluídos, as súas persoas titoras e máis o persoal de atención. Tamén poden participar como socias as administracións ou entidades públicas.	Prestación de servizos educativos, asistenciais, laborais e sanitarios ou calquera outra actividade económica coa que poidan integrarse persoas que sufran calquera tipo de exclusión social para o seu desenvolvemento laboral.

TIPO	INTEGRANTES	OBXECTO/FIN
De crédito		Servir ás necesidades financeiras activas e pasivas das persoas socias e de terceiros, mediante o exercicio das actividades e dos servizos propios das entidades de crédito.
De seguros		Exercen a actividade aseguradora en calquera das súas ramas conforme a normativa ordenadora do seguro privado.
Sanitarias		Teñen por obxecto desenvolver actividades sanitarias nas súas distintas modalidades de seguros a prima fixa, de traballo asociado ou de persoas consumidoras e usuarias, e poderán realizar con carácter complementario actividades conexas ou que faciliten o seu obxecto principal.

Fonte: Lei 5/1998, de 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia, en Texto Consolidado BOE-A-1999-6940

Ademais desta clasificación xenérica, pódese destacar a existencia dalgunhas específicas. En primeiro lugar, destacan tres especialidades das cooperativas de traballo asociado e asimiladas:

- *Cooperativas xuvenís.* As ditas cooperativas son constituídas maioritariamente por persoas socias traballadoras con idades comprendidas entre 16 e 29 anos². Pretenden proporcionar emprego e un marco estable de desenvolvemento profesional á xuventude, mediante a prestación do seu traballo persoal producindo en común bens e servizos para terceiros³.
- *Cooperativa mixta de traballo asociado.* Estas sociedades confórmanse para facilitar a captación de capital de terceiros nos proxectos cooperativos. Nestas cooperativas permítese o voto plural ponderado, debendo incluír nos seus estatutos o regulamento do exercicio de voto. A disposición adicional quinta da Lei reforza o papel das persoas socias de traballo fronte ás socias de capital⁴.

Finalmente, as cooperativas poden unirse para o *desempeño de fins comúns de índole económica*. A resultante será unha cooperativas de segundo grao, integrada por dúas ou máis cooperativas da mesma ou distinta clase. Ademais, as cooperativas poden asociarse para a defensa e promoción dos seus intereses en unións, federacións e confederacións de cooperativas.

2 Cando as persoas socias teñan un grao de discapacidade igual ou superior ao 33%, a idade máxima será de 35 anos.

3 As cooperativas xuvenís contan con vantaxes para a súa constitución, coma a redución do capital mínimo de constitución ou a non necesidade de outorgamento de escritura pública. Transcorrido o prazo marcado nos estatutos -non superior a cinco anos- deben transformarse en cooperativa ordinaria ou disolverse.

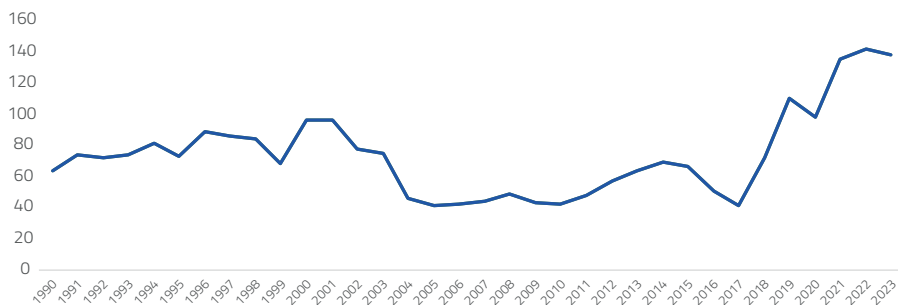
4 a) As persoas socias de capital, as cooperativas e as sociedades controladas por estas ou as entidades públicas non poderán superar un terzo dos votos sociais, e as persoas socias traballadoras non poderán ter unha porcentaxe inferior a un terzo dos votos sociais

Nos seguintes apartados analizaranse tres situacións do panorama cooperativo en Galicia no ano 2023. Na primeira describirase a situación do emprendemento cooperativo dese ano atendendo ás novas cooperativas, as súas tipoloxías, distribución no territorio e persoas socias. A información deste apartado elabórase cos datos recollidos no Rexistro Galego de Cooperativas⁵, que inscribe e certifica os actos e negocios xurídicos das sociedades cooperativas na comunidade autónoma de Galicia. Na segunda parte do traballo analizaranse as cooperativa activas en Galicia a partir da evolución dos datos depurados no Informe da Economía Social en Galicia no ano 2021 (Cancelo e Botana, 2021) revisados acorde coas altas e baixas realizadas nos diferentes rexistros de cooperativas galegos co fin de determinar a situación real do cooperativismo e as súas características.

3.2. Evolución recente do emprendemento cooperativo en Galicia

Segundo os datos dispoñibles nos diferentes Rexistros de Cooperativas, ao longo de todo o ano 2023 creáronse en Galicia un total de 138 cooperativas novas en Galicia. Este dato, aínda que lixeiramente menor ao de 2022, parece manter a tendencia iniciada en 2017 no que se veñen sucedendo récord de inscricións de toda a serie histórica. O número de inscricións en 2023 supón unha variación relativa do -2,8 % con respecto a 2022, polo que o incremento é inferior aos dos anos anteriores malia manterse o aumento de cooperativas en valores absolutos. Será preciso agardar a evolución nos seguintes anos para comprobar se é así ou, pola contra, comézase un cambio de ciclo estancándose o nacemento de novas cooperativas ou decrecendo o mesmo (gráfico 3.1).

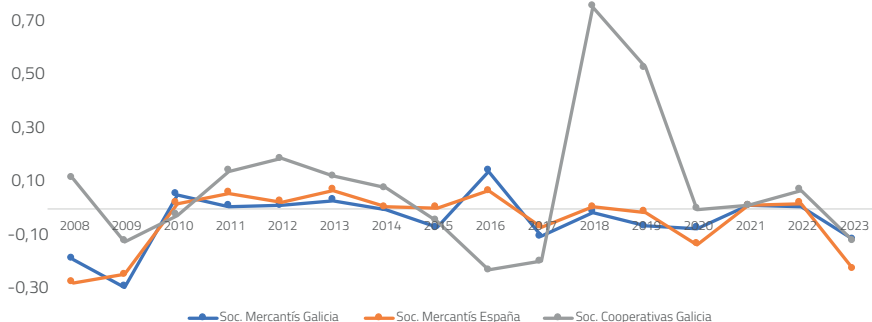
Gráfico 3.1. Cooperativas constituídas en Galicia (1990-2023)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

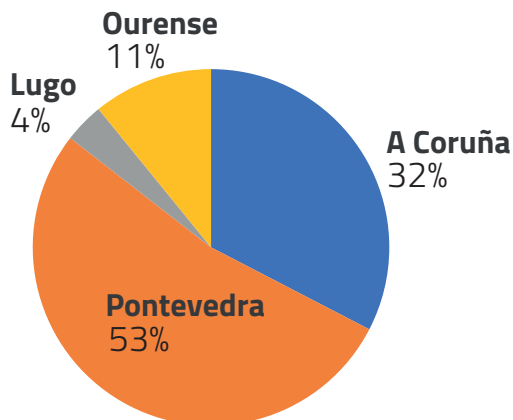
No que refire á evolución das cooperativas con respecto ao resto das sociedades mercantís, o cooperativismo galego segue a mesma tendencia que o resto das sociedades tanto no ámbito galego como estatal (gráfico 3.2). Polo tanto, non se consolidou o cambio de tendencia que se intuía no ano 2022. Cómpre sinalar que a evolución, neste caso á baixa, vai parella á evolución das sociedades en Galicia, tendo un comportamento mellor que o conxunto do Estado. Esta situación sitúa ao cooperativismo galego aliñado co resto do tecido empresarial galego.

⁵ Se combinan os datos procedentes do Rexistro Central de Cooperativas, os catro rexistros provinciais, e tamén de Rexistros externos.

Gráfico 3.2. Variación no número de sociedades constituídas Galicia-España (2008-2023)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas e o DIRCE (INE)

Con respecto á distribución territorial, Pontevedra destaca como a provincia con maior impulso na creación de cooperativas no ano 2023 (gráfico 3.3), consolidando unha porcentaxe de creación de cooperativas superior ao 50%, semellante á de exercicios anteriores. A Coruña mantense como a segunda provincia con máis cooperativas creadas, mellorando lixeiramente a súa aportación con respecto ao ano 2022 e recortando distancia con Pontevedra (45 e 73 entidades para A Coruña e Pontevedra, respectivamente). No caso de Lugo, a súa situación empeora sensiblemente en comparación co conxunto, mentres que Ourense mantense constante. Esta situación incrementa a distancia existente entre as provincias occidentais e as do interior. De feito, 3 de cada 4 cooperativas constitúense nas rexións atlánticas de Galicia.

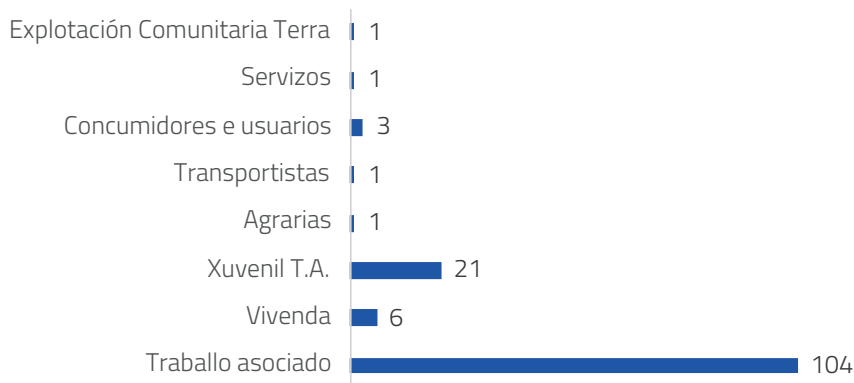
Gráfico 3.3. Distribución das novas cooperativas por provincias (2023)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

En canto á tipoloxía de cooperativas constituídas en Galicia no ano 2023 (gráfico 3.4), segue presente a tendencia comentada en informes anteriores sobre o predominio das cooperativas de traballo asociado. De feito, o 91% das novas cooperativas o son desta modalidade (sumando xuvenís e explotación comunitaria da terra) o que significa que a grande

maioría das novas cooperativas buscan resolver as necesidades de emprego das persoas promotoras. En 2023 destaca tamén a evolución das cooperativas xuvenís, que ano a ano van incrementando a súa incidencia consolidándose como unha ferramenta atractiva para o emprendemento entre as persoas máis mozas de Galicia.

Gráfico 3.4. Distribución das novas cooperativas por tipo de cooperativa (2023)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Os datos de 2023 inxírense nun devalar iniciado nos últimos anos da evolución na creación de cooperativas (táboa 3.1). Así, nos últimos 16 anos constituíronse 1.226 novas entidades en Galicia. Destas, case 8 de cada dez novas cooperativas inscritas cada ano o fan baixo a modalidade de traballo asociado (79 %). Todas as novas cooperativas conformadas en 2023 son de primeiro grao, e só 8 -unha máis que no ano 2022- son constituídas sen ánimo de lucro, destacando esta escolla entre as cooperativas de traballo asociado (6). En canto ao sector de actividade, as referencias ao CNAE principal presentan alta variabilidade, destacando, neste exercicio, as entidades destinada a actividades de “comercio” con 20 cooperativas, se ben é certo que dentro deste segmento non existe unha única referencia maioritaria.

Táboa 3.1. Cooperativas creadas por tipo de cooperativa (2008-2023)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Número	%
Crédito	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-
Integración social	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0,08%
Traballo asociado	13	18	20	28	42	45	58	54	39	31	62	75	81	102	108	104	880	71,78%
Consumidores e Usuarios	1	2	1	-	-	4	2	1	-	1			1	1	2	3	19	1,55%
Vivendas	17	4	12	9	5	-	1	3	5	3	5	16	4	14	9	6	113	9,22%
Agrarias	8	9	5	10	6	9	6	4	3	5	2	7	4	3	3	1	85	6,93%
Explotación comun. da terra	1	2	-	-	1	1	1	1	2	-	-	2	1	2	-	1	15	1,22%
Servicios	2	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	1	8	0,65%
Mar	2	2	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	0,57%
Transportistas	1	5	1	-	2	1	-	2	1	1	2	2	-	-	-	1	19	1,55%
Transportistas-T. A	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	3	0,24%
Seguros	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-
Sanitarias	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0,08%
Servicios Sociais-T A	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	0,33%
Ensino	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-
Ensino-T A	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	5	0,41%
Educacionais	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-
Segundo Grao	1	-	-	1	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	5	0,41%
Xuvenil de traballo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	6	12	17	21	61	4,98%
TOTAIS	49	43	42	48	58	64	69	67	51	41	72	109	98	135	142	138	1.226	100%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

3.3. Distribución das persoas socias nas novas cooperativas galegas.

Segundo os datos do Rexistro Galego de Cooperativas, os datos actualizados a 31 de decembro de 2023 inclúen un total de 434 persoas socias fundadoras (táboa 3.2), o que significa algo máis de 100 persoas que en 2022 malia rexistrarse unicamente 4 cooperativas menos. Esta variación explícase por dúas cuestións: a primeira que no ano 2022 creouse unha cooperativa de integración social que aportaba 51 persoas socias, o que desvirtuaba a estatística; a segunda é a diminución de persoas socias fundadoras no caso das cooperativas de servizos e, sobre todo, de vivenda, o que se traduce en entidades cunha menor dimensión. No eido do traballo asociado consolídase o micro cooperativismo, situándose a inmensa maioría das entidades novas entorno á 2 persoas socias. Esta situación fai que a

media de persoas socias promotoras se situase este ano en 3, seguindo a tendencia dos anos anteriores (coa excepción do exercicio 2022).

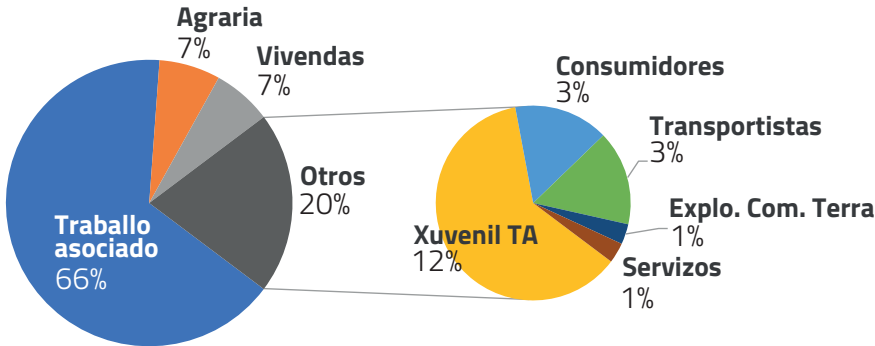
Táboa 3.3. Número de persoas socias fundadoras por tipo de cooperativa (2023)

	Número de persoas socias fundadoras	Media 2008-2019	Media 2020	Media 2021	Media 2022	Media 2023
Consumidores	14	46,3	10,0	8,0	34,5	7,0
Agrarias	30	34,4	5,3	2,7	4,0	30,0
Explotación comun. da terra	3	14,7	4,0	3,0	-	3,0
Traballo asociado	286	5,6	2,3	2,2	2,3	2,8
Servizos	3	-	-	4,0	8,0	3,0
Vivendas	29	35,4	4,5	11,5	13,0	4,8
Xuvenil TA	55	3,0	2,3	2,6	2,5	2,6
Integración Social	-	-	-	-	51,0	-
Sanitaria de traballo asociado	-	-	-	-	2,0	-
Transporte	14	15,1	-	-	-	14,0
TOTAL	434		2,6	3,3	3,8	3,1

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

De xeito similar ao acontecido en anos anteriores, o cooperativismo de traballo é quen achega un maior número de persoas socias promotoras en 2023. Porén, cómpre sinalar que en 2023 estas cooperativas aumentan notablemente a súa achega, xa que case 8 de cada 10 persoas socias -case o dobre que no exercicio anterior- achéganse ao cooperativismo a través desta fórmula.

Gráfico 3.5. Participación de persoas socias das novas cooperativas galegas por tipo de cooperativa (2023)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

No referente a distribución por sexo (táboa 3.3), as mulleres baixan a súa participación con respecto aos anos anteriores, situándose no 44% do total de persas socias e acumulando 2 anos de tendencia á baixa. Como xa se sinalou en informes anteriores, cómpre realizar un especial seguimento a este dato co fin de avaliar a eficacia da perspectiva de xénero nas políticas públicas en materia de emprendemento cooperativo, ao igual que outras tendencias como, por exemplo, as diferenzas entre a mocidade emprendedora.

Táboa 3.3. Número de persoas socias fundadoras por tipo de cooperativa e sexo (2023)

	Nº coope- rativas	Total Socios	Homes	Mulleres			
				N	%	2021%	2022%
Consumidores	3	14	8	6	43%	25%	41%
Agraria	1	30	19	9	30%	13%	8%
Explotación comunitaria da terra	1	3	1	2	67%	50%	-
Traballo asociado	104	286	148	137	48%	52%	57%
Servizos	1	3	3	0	0	-	-
Vivendas	6	29	14	15	52%	52%	42%
Xuvenil de traballo asociado	21	55	21	21	38%	55%	40%
Transportistas	1	14	14	0	0%	-	-
Total	138	434	228	190	44%	51%	48%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Con referencia ao capital social, a táboa 3.4 informa do capital medio de constitución das sociedades cooperativas nos anos 2020 a 2023. Como se pode constatar, os datos de 2023 amosan un aumento sobre os anos anteriores, algo condicionado fundamentalmente pola cooperativa de transporte e, sobre todo, pola de explotación comunitaria da terra aínda que outras modalidades (como as xuvenís e as de consumidores e usuarios) contan reflicten aumentos na dotación de capital. Por último, as cooperativas de traballo asociado manteñen a súa media en torno aos 7.600€ o que equivale a uns 2.700€ por persoa socia promotora.

Táboa 3.4. Capital social medio por tipo de cooperativa (2020-2023)

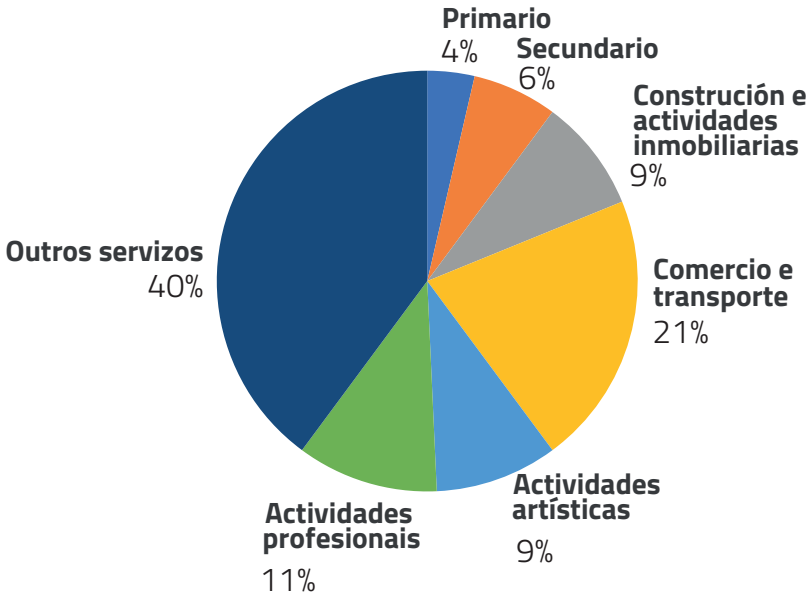
	CM 2023	CM 2022	CM 2021	CM 2020
Agraria	3.000,00 €	3.000,00 €	2.200,00 €	7.501,27 €
Consumidores e usuarios	9.000,00 €	3.000,00 €	3.000,00 €	3.500,00 €
Explotación comunitaria da terra	63.909,00 €	-	163.062,50 €	49.223,24 €
Traballo asociado	7.630,00 €	8.272,93 €	7.857,14 €	7.895,06 €
Servizos	3.000,00 €	8.000,00 €	4.000,00 €	-
Vivendas	5.500,00 €	5.666,67 €	7.857,14 €	3.525,00 €
Xuvenil de traballo asociado	7.690,00 €	6.087,50 €	6.616,67 €	8.716,67 €
Integración Social	-	4.500,00 €	-	-

Transporte	16.828,00 €	-	-	-
Total	14.569,63 €	7.619,74 €	9.535,45 €	8.123,76 €

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Para finalizar este apartado descriptivo do emprendemento cooperativo, o gráfico 3.6 recolle a participación relativa das sociedades cooperativas en función do seu sector de actividade. Como nos exercicios anteriores, a meirande parte destas sociedades se crean no sector servizos, en concordancia co seu peso relativo na economía galega. En concreto, preto de 9 de cada 10 cooperativas constituídas en 2023 operan neste sector, reforzando o seu posicionamento con respecto ao ano anterior. Neste segmento de actividade, destacan as actividades de comercio e transporte, que aportan 29 novas entidades; as actividades de construción e actividades inmobiliaria con 12 e, neste ano, as de actividades artísticas e as de actividades profesionais onde se crearon 13 e 15 novas empresas cooperativas respectivamente.

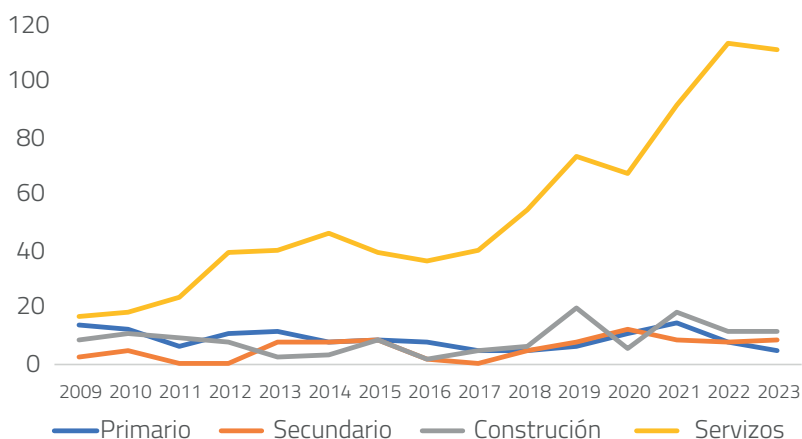
Gráfico 3.6. Cooperativas por sector de actividade (2023)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

A ampliación do marco temporal de análise (gráfico 3.7) amosa como as tendencias de creación de sociedades cooperativas por sector de actividade son estables, cun sector servizos a alza, aínda que neste exercicio reduciu acorde co menor número de cooperativas creadas con respecto ao ano 2022, pero mantendo un protagonismo claro sobre o resto de cooperativas inscritas noutros eidos de actividade.

Gráfico 3.7. Creación de cooperativas por sector de actividade (2009-2023)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

3.4. Situación do cooperativismo galego

Como se ven reiterando en informes precedentes, tanto dende unha perspectiva académica coma dende o propio sector detéctase a necesidade de depurar os datos nos rexistros de cooperativas de Galicia, sobre todo no relacionado coa baixa de entidades inactivas. No informe de 2022 realizouse unha depuración das cooperativas sen actividade a finais de 2021, valorando diversas fontes como os rexistros de cooperativas e estatísticas do Ministerio de Traballo e Economía Social, INE, IGE e a Axencia Tributaria. Todas estas fontes de datos aportan información, pero non é comparable ao non seguir os mesmos criterios á hora de incluír ou rexeitar parámetros, ademais de non contar todas coa mesma actualización. En consecuencia, decidiuse utilizar os datos dos rexistros autonómicos actualizados co Inventario do Cooperativismo Galego⁶ de 2016 e actualizado en 2019 por Espazocoop. As cooperativas consideráronse *activas* se tiñan contas depositadas, cargos actualizados ou actividade pública recente. Consideráronse *non activas* se estaban en liquidación, non presentaban contas desde 2019 ou se lles retirara o número de identificación fiscal por parte da Axencia Tributaria. En todo momento aplicouse un principio de prudencia, adoitando decisións conservadoras nas decisións (sobre todo, en caso de imposibilidade de contacto coas sociedades).

Con esta combinación de fontes primarias configúrase unha base de datos da que se desprende que Galicia contaba a 31 de decembro de 2020 con un total de 1.145 cooperativas activas. Sobre este resultado no ano 2021 e 2022 se proceden a completalo atendendo ás altas e baixas destes exercicios. **Así, na actualidade existirían en Galicia un total de 1.379 cooperativas activas** o que significa un total de 114 máis que o ano pasado e 234 máis dende a depuración da base de datos. Todas as tipoloxías cooperativas contarían cunha evolución neutras ou positiva, agás no caso das cooperativas de transportistas e vivenda.

⁶ Base de datos configurada no ano 2016 e financiada pola convocatoria de subvencións ás entidades asociativas, ás oficinas locais e a outras entidades colaboradoras da Rede Eusumo para o fomento do cooperativismo e da ES convocada pola orde do 11 de febreiro de 2016.

No casos das agrarias, aínda que o número de entidades é menor que no ano 2021, a variación é moi pequena atendendo ao volume total. As cooperativas activas seguen unha distribución semellante á previamente comentada (táboa 3.5). Así, as cooperativas de traballo asociado son maioritarias sumando tres puntos con respecto ao ano anterior e superando o 68% do tecido cooperativo galego si se agregan todas as modalidades. Séguenas as cooperativas agrarias representando un 18% do total seguindo a súa tendencia descendente.

Táboa 3.5. Variación das cooperativas activas atendendo a base depurada (2022 – 2023)

	2022	2023	Variación
Crédito	1	1	0%
Ensinanza de traballo asociado	8	8	0%
Mixta de traballo asociado	1	1	0%
Servizos sociais	3	3	0%
Transportistas de servizos	5	5	0%
Xuvenil de explotación comunitaria da terra	1	1	0%
Ensinanza	9	9	0%
Explotación comunitaria da terra	44	44	0%
Consumidores e usuarios	22	25	14%
Transportistas	32	31	-3%
Servizos	21	22	5%
Agraria	255	254	0%
Xuvenil de traballo asociado	40	60	50%
Mar	15	15	0%
Traballo asociado	731	826	13%
Segundo grado	6	6	0%
Vivendas	67	65	3%
Integración social	2	2	0%
Transportistas de traballo asociado	1	1	0%
Sanitaria de traballo asociado	1	1	0%
TOTAIS	1.265	1.379	4%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

A desagregación das cooperativas activas por actividade económica principal (táboa 3.6) permite observar como se mantén o cambio sinalado no anterior informe. Así, historicamente, unha maioría das entidades activas situábase no sector de actividade agrario e o manufactureiro, porén nos últimos anos a maioría das cooperativas constituídas agrúpanse no comercio ao por maior e a hostalaría. No exercicio 2023 destacan, igualmente, as cooperativas agrupadas nas actividades profesionais, científicas e técnicas e as artísticas, re-creativas e de entretemento consolidándose a tendencia cara a terciarización do modelo ao igual que o conxunto da sector empresarial galego.

Táboa 3.6. Distribución de cooperativas activas por actividade económica principal (2023)

	2023		Ate 2022	
	Total	% respecto ao total	Total	% respecto ao total
A - AGRICULTURA, GANADERÍA, SILVICULTURA E PESCA	5	4%	343	27%
B - INDUSTRIAS EXTRACTIVAS	-	-	1	0%
C - INDUSTRIA MANUFACTUREIRA	9	7%	117	9%
D - SUMINISTRO DE ENERXÍA ELÉCTRICA, GAS, VAPOR E AIRE ACONDICIONADO	2	1%	1	0%
E - SUMINISTRO DE AUGA, ACTIVIDADES DE SANEAMENTO, XESTIÓN DE RESIDUOS E DESCONTAMINACIÓN	-	-	2	0%
F - CONSTRUCCIÓN	12	9%	104	8%
G - COMERCIO AO POR MAIOR E AO POR MENOR; REPARACIÓN DE VEHÍCULOS DE MOTOR E MOTOCICLETAS	21	15%	167	13%
H - TRANSPORTE E ALMACENAMENTO	4	3%	55	4%
I - HOSTELERÍA	20	14%	56	4%
J - INFORMACIÓN E COMUNICACIÓNS	10	7%	43	3%
K - ACTIVIDADES FINANCIERAS E DE SEGUROS	-	-	2	0%
L - ACTIVIDADES INMOBILIARIAS	1	1%	11	1%
M - ACTIVIDADES PROFESIONAIS, CIENTÍFICAS E TÉCNICAS	15	11%	99	8%
N - ACTIVIDADES ADMINISTRATIVAS E SERVIZOS AUXILIARES	4	3%	31	2%
P - EDUCACIÓN	8	6%	99	8%
Q - ACTIVIDADES SANITARIAS E DE SERVIZOS SOCIAIS	6	4%	48	4%
R - ACTIVIDADES ARTÍSTICAS, RECREATIVAS E DE ENTRETENIMIENTO	13	9%	43	3%
S - OUTROS SERVIZOS	8	6%	39	3%
T - ACTIVIDADES DOS FOGARES COMA EMPLEADORES DE PERSOAL DOMÉSTICO; ACTIVIDADES DOS FOGARES COMA PRODUCTORES DE BENS E SERVIZOS PARA USO PROPIO	-	-	1	0%
Total	138		1262	

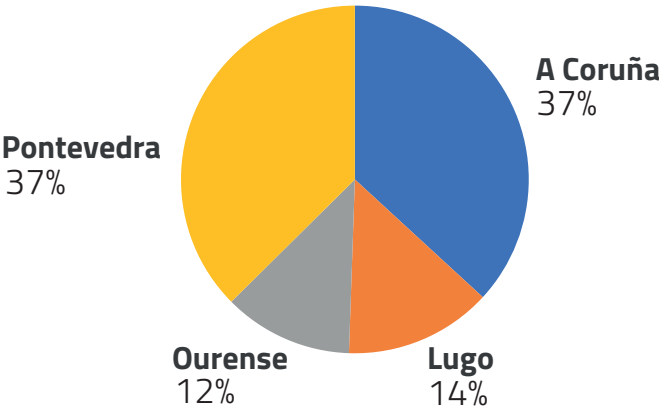
Fonte: elaboración propia a partir das Cooperativas activas

3.5. Distribución territorial do cooperativismo

A distribución das cooperativas activas por provincias non dista do xa enunciado en informes anteriores (gráfico 3.8). Así, a maior concentración de cooperativas activas atópase

na provincia da Coruña e Pontevedra, que superan o 70 % do total destas entidades na comunidade. Cómpre salientar que, por primeira vez, a provincia de Pontevedra conságrase como o territorio máis cooperativo algo que xa se anunciou atendendo á evolución do emprendemento cooperativo neste territorio. Pola contra, Ourense segue a ser a provincia que conta con menor número de organizacións aínda que Lugo tamén vai estreitando esa diferenza á baixa.

Gráfico 3.8. Distribución das cooperativas activas por provincias (2023)

Fonte: elaboración propia a partir das cooperativas activas

Esta tendencia de concentración de actividade é similar á polarización detectada nos eidos da poboación activa, o conxunto de empresas e o PIB en torno ás provincias de Coruña e Pontevedra (táboa 3.7). Con todo, destacar que o comportamento da provincia da Coruña no eido cooperativo se sitúa lixeiramente por debaixo das cifras de outras magnitudes para esta provincia comportamento que se inverte no caso da provincia de Pontevedra.

Táboa 3.7. Sociedades Cooperativas activas en Galicia (Distribución territorial, 31.12.2023)

	COOPERATIVAS		Poboación Activa		Empresas		PIB (1)	
	Total	%	TOTAL	%	TOTAL	%	TOTAL	%
A Coruña	508	36,8	527	42,0	76.652	41,4	27.347.965	42,8
Lugo	189	13,7	148	11,8	22.600	12,2	7.395.362	11,6
Ourense	166	12,0	132	10,5	20.839	11,3	7.104.228	11,1
Pontevedra	516	37,4	447	35,6	65.088	35,1	21.988.329	34,4
TOTAL	1.379	100,0	1.254	100,0	185.179	100,0	63.835.884	100,0

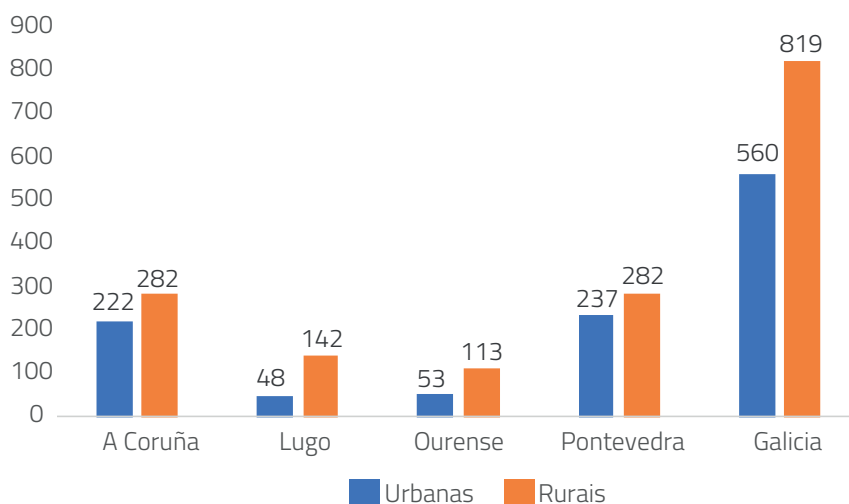
(1) Datos provisionais de 2021

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas e o IGE

Atendendo a dicotomía rural-urbana (gráfico 3.9), as cooperativas activas en 2023 seguen a manter o seu carácter rural, pois o 60 % do tecido cooperativo galego atópase en

concellos desta localización⁷. A maior diferenza atópase na provincia de Lugo, onde case o 75 % das organizacións atópanse no rural. Pola contra, esas diferenzas son menos acentuadas nas provincias atlánticas, Coruña e Pontevedra, onde a diferenza non alcanza o 56 % tendendo cara a paridade. Esta distribución territorial volve poñer de manifesto o valor potencial do cooperativismo como axente de desenvolvemento rural. Tamén acredita na súa capacidade de fixación de poboación nesta parte do territorio.

Gráfico 3.9. Distribución territorial das cooperativas galegas. Medio urbano e rural (2023)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos das Cooperativas activas

O claro predominio das cooperativas en medio urbano en A Coruña e Vigo pode explicarse pola concentración de cooperativas existente nas urbes máis grandes destas provincias (táboa 3.8). Así, Vigo mantense como o concello con máis cooperativas da comunidade co 16 % destas entidades (2 puntos máis que no exercicio anterior). No caso da provincia da Coruña, esta cidade, xunto con Ferrol e Santiago de Compostela, aportan outro 16 % do total do cooperativismo galego. Pola contra, a aportación que realizan as áreas urbanas de Lugo e Ourense é moi inferior, non acadando o 4 % cada unha delas.

⁷ Considérase concello rural aquel que non conta con ningunha zona densamente poboada a nivel de parroquia (ZDP) segundo a clasificación publicada polo Instituto Galego de Estatística.

Táboa 3.8. Distribución territorial das cooperativas por áreas urbanas e rurais (2023)

	URBANAS		RURALS	
	Total	% Total	TOTAL	% Total
A Coruña	95	6,89%	282	20,45%
Ferrol	38	2,76%		
Santiago de Compostela	89	6,45%		
Lugo	48	3,48%	142	10,30%
Ourense	53	3,84%	113	8,19%
Pontevedra	18	1,31%	282	20,45%
Vigo	219	15,88%		
TOTAL URBANAS	560			
TOTAL RURAIS	-		819	

Fonte: elaboración propia a partir dos datos de Cooperativas activas

3.6. Conclusións

- A 31 de decembro de 2023 hai inscritas en Galicia 1.379 cooperativas en Galicia que conta con actividade.
- Identifícanse 138 novas cooperativas en 2023, o que supón unha cifra inferior ao exercicio anterior (récord da serie histórica) pero parece que mantén a tendencia de nacementos dos últimos anos consolidando a ralentización intuída no ano 2022.
- A distribución territorial das novas cooperativas persiste no devalar polarizado da actividade económica na comunidade galega. Así, case oito de cada dez novas cooperativas localízanse nas provincias atlánticas.
- O 80 % das cooperativas galegas rexistradas en 2023 o fan baixo a figura de traballo asociado consolidándose como fórmula de autoemprego na comunidade e dentro da ES galega.
- Mantéñse a necesidade de mellora na constitución e consolidación de cooperativas vinculadas a sectores estratéxicos da economía galega, como as cooperativas do mar, agrarias e de explotación en común da terra. Igualmente, detéctase unha baixa incidencia dos procesos de consolidación de cooperativas, en concreto, de creación de cooperativas de segundo grao.
- No que se refire ao número de persoas socias, no ano 2023 as novas cooperativas perden dimensión con respecto ao ano anterior, non consolidando a tendencia detectada no 2022. As cooperativas de traballo consolídanse como micro cooperativas predominando as entidades con só dúas persoas socias. A análise dos datos nas cooperativas que presentan desagregación por sexo do número de socios revela que a presenza feminina segue a diminuír sendo preciso analizar as motivacións que levan a este cambio de tendencia. Neste aspecto destaca o comportamento das cooperativas xuvenís onde a tendencia á desigualdade se acentúa.
- As novas cooperativas sitúanse maioritariamente no sector servizos, pero todos os sectores de actividade tiveron un aumento no número de cooperativas creadas agás no caso do sector secundario.

- As cooperativas activas en Galicia sitúanse principalmente nas provincias de Coruña e Pontevedra, sendo esta última provincia a que conta con máis cooperativas por primeira vez en toda a serie histórica. As cooperativas consolídanse como axente de desenvolvemento rural xa que a maioría están nestes territorios aínda que as diferenzas cada vez son menores. Vigo é concello que máis empresas deste tipo aporta ao conxunto da comunidade galega, albergando case o 16 % (dous puntos máis que o ano pasado) das cooperativas da comunidade.
- Sería de interese establecer mecanismos que faciliten e/ou fomenten os procesos de liquidación de cooperativas, co fin de instar a aquelas entidades que non teñan actividade a cursar a súa baixa no Rexistro.
- Por último sinalar, que cómpre establecer unha periodicidade de depuración da base de datos (por exemplo cada 2 anos) ao tempo que sería de interese poder comparar os datos existentes con outras bases de datos como as das empresas que levan a cabo as obrigas tributarias para así ser capaces de establecer cunha maior exactitude o número de entidades existentes en Galicia.

3.7. Bibliografía

- BABÍO ARCAÏ, M. R., & JORDÁN RODRÍGUEZ, M. (2010). *Cooperativas de Galicia, informe de síntese*. 2010. Ed. Xunta de Galicia.
- BABÍO ARCAÏ, M. R., & JORDÁN RODRÍGUEZ, M. (2008). *Cooperativas de Galicia, informe de síntese*. 2007 (Vol. 1). Ed. Xunta de Galicia.
- BABÍO ARCAÏ, M. R. & JORDÁN RODRÍGUEZ, M. (2006). *Cooperativas de Galicia, informe de síntese*. 2005. Ed. Xunta de Galicia.
- CANCELO MÁRQUEZ, M. & BOTANA AGRA, M. (Dir). (2019). *Libro branco de la economía social en Galicia*. Ed. Centro de Estudios Cooperativos da USC, CECOOP.
- CANCELO MÁRQUEZ, M. & BOTANA AGRA, M. (Dir). (2022). *Informe da economía social en Galicia 2021*. Ed. Centro de Estudios Cooperativos da USC, CECOOP
- CANCELO MÁRQUEZ, M. & BOTANA AGRA, M. (Dir). (2021). *Informe da economía social en Galicia 2020*. Ed. Centro de Estudios Cooperativos da USC, CECOOP
- JORDÁN RODRÍGUEZ, M. & BABÍO ARCAÏ, M. R. (2016). *Cooperativas de Galicia, informe de síntese*. 2014. Ed. Xunta de Galicia.
- JORDÁN RODRÍGUEZ, M., COUTINHO VILLNUEVA, M., & MOUGÁN BOUZÓN, H. (2004). *Libro Branco do cooperativismo en Galicia*. Ed. Xunta de Galicia

4. AS SOCIEDADES LABORAIS

4.1. Introducción

Neste capítulo abordarase a análise das Sociedades Laborais galegas no ano 2023, aínda que se incorporará, nalgún dato, un maior espazo temporal para estudar a evolución deste tipo de entidades da Economía Social en Galicia.

O esquema do capítulo non coincide cos do Libro Branco e os informes publicados nos anos anteriores por dúas cuestións: a non actualización da información estatística por parte do Ministerio de Traballo e Economía Social no apartado “Sociedades Laborais inscritas na Seguridade Social” fai que o último dato de referencia para a comparativa co conxunto de España e outras CC.AA. sexa o 2º trimestre do 2020, que xa foi publicado no informe correspondente a ese ano, polo que só faremos unha pequena referencia a dita información no informe actual. Por outra banda, grazas a concesión dun contrato baixo o programa Investigo, se poido facer unha depuración das Sociedades Laborais inscritas no rexistro da Xunta de Galicia e analizar as que consideramos como probablemente activas.

Así, partindo do concepto de Sociedades Laborais, pasaremos a análise da creación das novas entidades, a partir da información que publica o Ministerio de Traballo e Economía Social e da explotación dos datos do Rexistro galego de Sociedades Laborais da Secretaría Xeral de Apoio ao Emprego, Traballo Autónomo e Economía Social da Consellería de Promoción do Emprego e Igualdade da Xunta de Galicia. Nesta sección, ademais, faremos unha comparativa coa evolución no conxunto de España e coa creación no ano 2021 en outras CC.AA.

No apartado 4 analízanse os datos, para Galicia, de Sociedades Laborais activas, por sectores económicos, tipo de sociedade e por provincias.

No apartado 5 analízanse as baixas que se produciron no Rexistro galego de Sociedades Laborais no ano 2021.

Para finalizar, presentaremos as principais conclusións e datos relevantes deste capítulo.

4.2. Concepto

Como sinala a Agrupación Empresarial de Sociedades Laborais de Galicia (AESGAL) “unha Sociedade Laboral é aquela sociedade mercantil na que a maioría do capital social é propiedade dos traballadores que prestan nela servizos de forma retribuída, persoal e directa e cunha relación laboral por tempo indefinido.

Estas sociedades están rexidas pola Lei 44/2015 de 14 de outubro de sociedades laborais e participadas, a Lei de Sociedades de Capital e demais leis e regulamentos de aplicación.

Segundo recolle o Ministerio de Traballo, Migracións e Seguridade Social, as Sociedades Laborais poden ser Sociedades Anónimas ou de Responsabilidade Limitada, que se caracterizan polos seguintes requisitos:

- 1) “Polo menos a maioría do capital social é propiedade de traballadores que prestan nelas servizos retribuídos de forma persoal e directa, en virtude dunha relación laboral por tempo indefinido.
- 2) Ningún dos socios é titular de accións ou participacións sociais que representen máis da terceira parte do capital social, salvo que:
 - A sociedade laboral constitúese inicialmente por dous socios traballadores con contrato por tempo indefinido, na que tanto o capital social como os dereitos de voto estarán distribuídos ao cincuenta por cento, coa obriga de que nun prazo máximo de 36 meses cumpran os límites legais establecidos.
 - Se trate de socios que sexan entidades públicas, de participación maioritariamente pública, entidades non lucrativas ou da economía social, nese caso a participación poderá superar o devandito límite, sen alcanzar o 50% do capital social.
- 3) O número de horas/ano traballadas polos traballadores contratados por tempo indefinido, que non sexan socios, non é superior ao 49% do cómputo global de horas-ano traballadas na sociedade laboral polo conxunto dos socios traballadores. Non computará para o cálculo deste límite o traballo realizado polos traballadores con discapacidade de calquera clase en grao igual ou superior ao 33%.”

Así, forman parte dunha Sociedade Laboral:

- Os socios de clase laboral, que prestan os seus servizos retribuídos de forma directa e persoal, son propietarios de participacións sociais, que no seu conxunto, suporán algo máis do 50% do capital social (que poden ser accións nominativas ou participacións sociais, neste caso nomeadas de igual maneira, “clase laboral”). A súa relación laboral é por tempo indefinido.
- Os socios non traballadores que poden ser persoas físicas ou xurídicas propietarios de accións ou participacións sociais e sen relación laboral coa sociedade (as accións ou participacións destes socios noméanse “clase general”).

Para a constitución dunha Sociedade Anónima Laboral o capital mínimo é de 60.000 euros, cunha subscrición (e desembolso) de, polo menos, o 25% de cada acción. Nas limitadas o capital mínimo é de 3.000 pero debe estar totalmente subscrito e desembolsado.

4.3. Creación de Sociedades Laborais en Galicia e en España

Como xa se indicou na introdución, nesta sección abórdase a análise da creación de Sociedades Laborais en Galicia e España (número de entidades e de socios es socias iniciais) utilizando os datos publicados polo Ministerio de Traballo e Economía Social, así como os procedentes do Rexistro Administrativo da Consellería de Promoción do Emprego e Igualdade da Xunta de Galicia, para unha análise máis detallada do caso galego.

Táboa 4.1. Sociedades Laborais constituídas anualmente e socios iniciais en Galicia e España. 2009-2023

Ano	Galicia			España			% Galicia/España	
	Sociedades	Socios	Media socios	Sociedades	Socios	Media socios	Sociedades	Socios
2009	31	122	3,9	1.225	4.793	3,9	2,5	2,5
2010	47	166	3,5	1.252	4.590	3,7	3,8	3,6
2011	48	157	3,3	1.145	4.336	3,8	4,2	3,6
2012	60	263	4,4	1.006	3.895	3,9	6,0	6,8
2013	45	222	4,9	892	3.444	3,9	5,0	6,4
2014	42	146	3,5	770	2.860	3,7	5,5	5,1
2015	35	134	3,8	515	1.917	3,7	6,8	7,0
2016	29	106	3,7	417	1.398	3,4	7,0	7,6
2017	29	96	3,3	331	1.079	3,3	8,8	8,9
2018	45	138	3,1	347	1.144	3,3	13,0	12,1
2019	33	91	2,8	255	833	3,3	12,9	10,9
2020	22	54	2,5	211	621	2,9	10,4	8,7
2021	28	78	2,8	254	720	2,8	11,0	10,8
2022	24	58	2,4	211	593	2,8	11,4	9,8
2023	56	135	2,4	232	623	2,7	24,1	21,7
VAR 2023/2009	25,0	13,0	-1,5	-993,0	-4170,0	-1,2	21,6	19,1
TVA 2023/2009	4,3	0,7	-3,4	-11,2	-13,6	-2,7		
VAR 2023/2022	32,0	77,0	0,0	21,0	30,0	-0,1	12,8	11,9
TVA 2023/2022	133,3	132,8	-0,2	10,0	5,1	-4,5		

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Traballo e Economía Social.

Como xa se sinalou no Libro Branco e nos Informes sobre a ES en Galicia anteriores, a constitución de sociedades laborais en Galicia non segue, exactamente o mesmo patrón que en España. Así, no período analizado (2009-2023), a media da creación destas empresas é

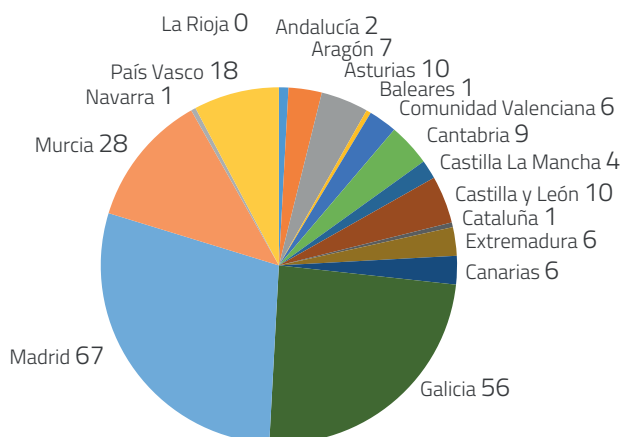
do 4,3% de media anual, fronte ao -11,2% estatal. Galicia pasa así de representar o 2,5% das novas sociedades laborais en España no ano 2009 ao 21.6% no ano 2023.

No ano 2023, volve a recuperarse a creación de sociedades laborais en Galicia, despois da caída dos anos anteriores. Así, en Galicia hai 56 novas entidades, 32 máis que o ano anterior, o que supón un crecemento do 133%. En España, 232 hai novas entidades, 21 máis que o ano anterior, o que supón un crecemento do 10%.

Se analizamos o que aconteceu cos socios iniciais, no conxunto do período analizado, 2009-2023, en Galicia medran nun 0,7% de media anual, mentres que no conxunto español caen nunha taxa media do -13,6%. Así, no ano 2023, as novas sociedades galegas constitúense con 135 socios iniciais (77 socios máis que no ano anterior, cun aumento do 132,8%). No conxunto estatal as novas entidades teñen 623 socios iniciais, 30 máis que o ano anterior e un crecemento do 5,1%.

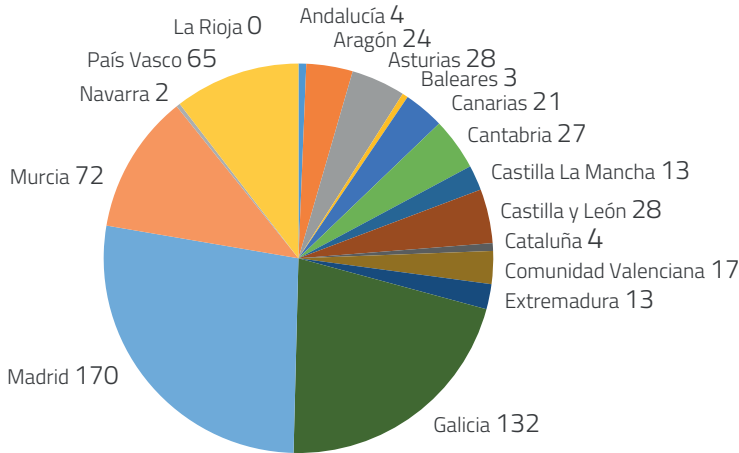
No ano 2023 dúas comunidades autónomas representan máis do 50% da constitución de sociedades laborais en España: Madrid (67 sociedades, o 28,9% do total) e Galicia (56 novas, o 24,1%). Murcia, con 28 novas sociedades representa o 12% e o País Vasco, con 18, supón o 7,8%. Só na Ríoxa non se constituíu ningunha, mentres que en Baleares, Cataluña e Navarra constituíuse 1 sociedade.

Gráfico 4.1. Sociedades Laborais constituídas no ano 2023 nas CC.AA.

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

Gráfico 4.2. Socios iniciais nas Sociedades Laborais constituídas no ano 2021 por CC.AA.

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

Se analizamos os datos de socios iniciais, atopámonos coa mesma situación, o que reflicte que na constitución de novas sociedades, a media de socios por entidade sitúase entorno a 3 socios, que é o número mínimo que, con carácter xeral, marca a lexislación para a constitución deste tipo de sociedades.

No ano 2023 o sector onde se seguen a crear máis sociedades laborais é no sector servizos, tanto en Galicia (46 novas sociedades, o 82% do total) e en España (196 empresas, o 84,5%). En Galicia os sectores industriais e da construción, con tres e seis novas empresas creadas, representan o 5,4 e o 10,7% do total. En España, créanse 18 novas sociedades laborais na industria e 17 na construción, que representan o 7,8 e o 7,3% da creación destas empresas. Na agricultura creouse unha nova empresa galega (o 1,8% do total) a única do conxunto estatal e que representa o 0,4% da creación de sociedades laborais en España.

Táboa 4.2. Sociedades Laborais constituídas segundo sector en Galicia e España 2009-2023

GALICIA														
Ano	Total		Agricultura			Industria			Construcción			Servizos		
	Sociedades	Socios	Sociedades	%	Socios	Sociedades	%	Socios	Sociedades	%	Socios	Sociedades	%	Socios
2009	31	122	0	0,0	0	6	19,4	24	5	16,1	17	20	64,5	81
2010	47	166	0	0,0	0	15	31,9	57	7	14,9	20	25	53,2	89
2011	48	157	0	0,0	0	8	16,7	30	5	10,4	15	35	72,9	112
2012	60	263	1	1,7	3	19	31,7	115	3	5,0	11	37	61,7	134
2013	45	222	2	4,4	6	12	26,7	71	3	6,7	10	28	62,2	135
2014	42	146	1	2,4	3	12	28,6	47	4	9,5	15	25	59,5	81

GALICIA														
Ano	Total		Agricultura			Industria			Construción			Servizos		
	Sociedades	Socios	Sociedades	%	Socios	Sociedades	%	Socios	Sociedades	%	Socios	Sociedades	%	Socios
2015	35	134	1	2,9	3	3	8,6	12	5	14,3	22	26	74,3	97
2016	29	106	0	0,0	0	4	13,8	16	1	3,4	4	24	82,8	86
2017	29	96	0	0,0	0	3	10,3	10	2	6,9	8	24	82,8	78
2018	45	138	2	4,4	6	4	8,9	12	4	8,9	16	35	77,8	104
2019	33	91	0	0,0	0	3	9,1	9	1	3,0	3	29	87,9	79
2020	22	54	2	9,1	4	3	13,6	8	2	9,1	4	15	68,2	38
2021	28	78	1	3,6	2	2	7,1	5	2	7,1	4	23	82,1	67
2022	24	58	1	4,2	2	6	25,0	16	3	12,5	6	14	58,3	34
2023	56	135	1	1,8	3	3	5,4	7	6	10,7	18	46	82,1	107
ESPAÑA														
Ano	Total		Agricultura			Industria			Construción			Servizos		
	Sociedades	Socios	Sociedades	%	Socios	Sociedades	%	Socios	Sociedades	%	Socios	Sociedades	%	Socios
2009	1.225	4.793	19	1,6	68	174	14,2	821	165	13,5	606	867	70,8	3.298
2010	1.252	4.590	21	1,7	72	178	14,2	674	159	12,7	549	894	71,4	3.295
2011	1.145	4.336	20	1,7	67	173	15,1	856	126	11,0	479	826	72,1	2.934
2012	1.006	3.895	18	1,8	68	153	15,2	735	95	9,4	357	740	73,6	2.735
2013	892	3.444	10	1,1	62	463	51,9	682	85	9,5	317	634	71,1	2.383
2014	770	2.860	12	1,6	41	128	16,6	522	78	10,1	299	552	71,7	1.998
2015	515	1.917	5	1,0	20	61	11,8	298	50	9,7	174	399	77,5	1.425
2016	417	1.398	5	1,2	23	51	12,2	222	40	9,6	127	321	77,0	1.026
2017	331	1.079	5	1,5	18	47	14,2	210	33	10,0	102	246	74,3	749
2018	347	1.144	6	1,7	19	49	14,1	229	36	10,4	117	256	73,8	779
2019	255	833	1	0,4	3	37	14,5	204	19	7,5	48	198	77,6	578
2020	211	621	7	3,3	32	30	14,2	94	17	8,1	47	157	74,4	448
2021	254	720	3	1,2	8	17	6,7	66	32	12,6	88	202	79,5	558
2022	211	593	5	2,4	14	30	14,2	105	25	11,8	65	151	71,6	409
2023	232	623	1	0,4	2	18	7,8	61	17	7,3	47	196	84,5	513

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

A presenza das mulleres na estrutura destas sociedades acada, no ano 2023, o 41,4% das persoas socias iniciais, por riba da media española, do 38,8%. Segundo a tipoloxía, a

maior representatividade feminina a volvemos a atopar (como en informes anteriores) na de socios capitalistas, acadando o 60% en Galicia e o 52,6% no conxunto estatal.

Na categoría de socios traballadores as mulleres galegas tamén teñen unha presenza lixeiramente menor nestas sociedades que no conxunto estatal, representando o 33,1% fronte o 37,9% do caso español. Con relación ao ano anterior, as mulleres reducen a súa participación tanto no caso galego (-9 puntos), como no conxunto do estado (-1 punto).

Táboa 4.3. Tipoloxía dos socios e socias en Galicia e España 2022 e 2023

SOCIOS	ANO		Galicia	España
Total	2022	Total	58	593
		% Mulleres	41,4	38,8
	2023	Total	135	623
		% Mulleres	41,4	38,8
Socios traballadores	2022	Total	57	546
		% Mulleres	42,1	38,8
	2023	Total	130	585
		% Mulleres	33,1	37,9
Socios capitalistas	2022	Total	1	47
		% Mulleres	0,0	38,3
	2023	Total	5	38
		% Mulleres	60,0	52,6

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

Táboa 4.4. Sociedades Laborais constituídas en Galicia e as súas provincias no período 2016-2023

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
A Coruña	7	6	15	9	8	8	1	6
Lugo	1	0	3	2	0	1	2	11
Ourense	3	4	3	2	2	2	2	2
Pontevedra	18	19	24	20	13	17	19	37
GALICIA	29	29	45	33	23	28	24	56
Porcentaxe sobre o total galego								2023
A Coruña	24,1	20,7	33,3	27,3	34,8	28,6	4,2	10,7
Lugo	3,4	0,0	6,7	6,1	0,0	3,6	8,3	19,6
Ourense	10,3	13,8	6,7	6,1	8,7	7,1	8,3	3,6
Pontevedra	62,1	65,5	53,3	60,6	56,5	60,7	79,2	66,1
GALICIA	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

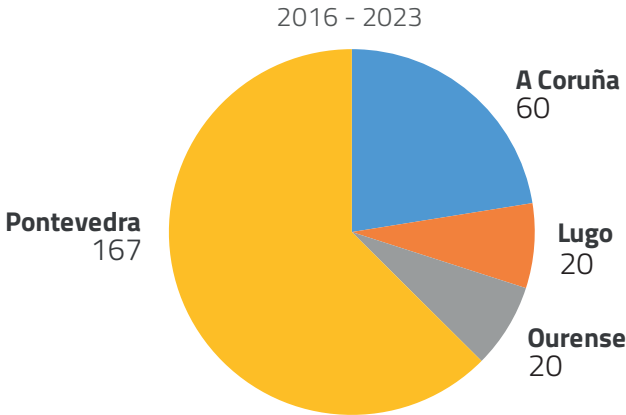
Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

Das 56 sociedades laborais constituídas en Galicia no ano 2023 o 66% (37) están domiciliadas na provincia de Pontevedra. A segunda provincia en dinamismo é Lugo, que con 11 novas sociedades representa o 19,6% das de nova creación. Na Coruña creáronse 6 novas

empresas, e representa o 10,7% do conxunto galego. Por último, en Ourense so se crearon dúas novas sociedades, e representan o 3,6% das galegas.

Se analizamos o dato acumulado dos últimos catro anos (gráfico 4.3), das 267 sociedades constituídas en Galicia, 167 atópanse na provincia de Pontevedra, 60 na de A Coruña e 20, respectivamente, en Ourense e en Lugo.

Gráfico 4.3. Sociedades laborais constituídas nas provincias galegas: acumulado 2016-23

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

Táboa 4.5. Sociedades Laborais constituídas en Galicia no período 2016-2023, segundo forma xurídica, media de socios e de capital social

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Total	Número	29	29	45	33	23	28	24	56
Media socios e socias	Número	3,7	3,4	3	3	2,5	3	2,5	2,4
Socias	Porcentaxe	21,6	26,5	33,3	33,3	33,3	38,2	41,4	34,1
Media K-Social persoas físicas (euros e porcentaxe)	clase laboral	31.221	19.725	18.773	53.598	15.061	21.427	22.692	12.502
	clase xeral	6.993	2.541	2.857	21.699	1.043	1.385	7.500	7.500
	% clase laboral	81,7	88,6	86,8	71,2	93,5	93,9	75,2	62,5

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración. Xunta de Galicia

Todas as sociedades laborais constituídas no período 2016-2023 presentaban a forma xurídica de Sociedade Laboral Limitada (SLL). No ano 2021 constituíuse unha Sociedade Anónima Laboral (SAL) de clase laboral, con 310.000 euros de capital social. A media do capital social para a constitución das novas sociedades laborais, na clase laboral, situouse en 12.500 euros fronte aos 7.500 de media da clase xeral.

4.4. Análise das Sociedades Laborais en Galicia e as súas provincias

A diferenza entre o número de Sociedades Laborais que constan como inscritas na Seguridade Social, segundo os datos do Ministerio de Traballo e Economía Social, e grazas a incorporación dun técnico de investigación baixo o programa Investigo, levounos a facer unha primeira depuración da base de datos, eliminando as entidades que, aínda que están rexistradas por que non se deron de baixa no Rexistro, aparentemente, non teñen actividade económica.

Metodoloxía empregada: procura de información a partir de diversas fontes empresariais como: SABI, InfoEmpresa, Ministerio de Economía e Facenda, Axencia Estatal de Administración, Datos CIF, páxina web da empresa o Cámaras de Comercio.

Resultados desta primeira depuración (xullo 2022):

- Do total de sociedades laborais inscritas no Rexistro, o 46% están activas.
- O motivo principal da inactividade das sociedades reside no peche da folla rexistral ou pola revogación do número de identificación fiscal.
- Hai 26 empresas das que non se atopa o seu estado actual

A actualización dos datos da base depurada do Rexistro autonómico da Xunta de Galicia mostran a presenza de 689 sociedades laborais na nosa comunidade, das cales o 3% son SAL (21) e o 97% son SLL (668), continuando a tendencia de maior presenza das segundas fronte ás primeiras.

A provincia na que están domiciliadas a maior porcentaxe segue a ser Pontevedra (43,5%), seguida da Coruña (29,9%), Ourense (14,1%) e Lugo (12,5%). Segundo a súa forma xurídica, as SAL presentan a súa maior representación en A Coruña (42,9%) seguida de Pontevedra (33,3%). A representación destas sociedades na provincias de Ourense non chega ao 5% do total.

Táboa 4.6. Número de Sociedades Laborais en Galicia e provincias segundo a súa forma xurídica. 2023

	SAL			SLL			TOTAL
	Número	% s/total	% s/ Galicia	Número	% s/total	% s/ Galicia	
A Coruña	9	4,4	42,9	197	95,6	29,5	206
Lugo	4	4,7	19,0	82	95,3	12,3	86
Ourense	1	1,0	4,8	96	99,0	14,4	97
Pontevedra	7	2,3	33,3	293	97,7	43,9	300
GALICIA	21	3,0	100,0	668	97,0	100,0	689

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración. Xunta de Galicia

Táboa 4.7. Número de Sociedades Laborais en Galicia e provincias por grandes sectores. 2023.

GRANDES SECTORES	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	GALICIA
------------------	----------	------	---------	------------	---------

Agricultura	8	1	1	7	17
Industria	35	14	13	32	94
Construción	21	8	18	40	87
Servizos	142	63	65	221	491
TOTAL	206	86	97	300	689
Porcentaxe sobre o total por provincia					
Agricultura	3,9	1,2	1,0	2,3	2,5
Industria	17,0	16,3	13,4	10,7	13,6
Construción	10,2	9,3	18,6	13,3	12,6
Servizos	68,9	73,3	67,0	73,7	71,3
TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Porcentaxe sobre o total galego					
Agricultura	47,1	5,9	5,9	41,2	100,0
Industria	37,2	14,9	13,8	34,0	100,0
Construción	24,1	9,2	20,7	46,0	100,0
Servizos	28,9	12,8	13,2	45,0	100,0
TOTAL	29,9	12,5	14,1	43,5	100,0

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración. Xunta de Galicia

A maioría das sociedades laborais galegas exercen a súa actividade no sector servizos (71,3%), seguido pola industria (13,6%), construción (12,6%) e na agricultura (2,5%).

A Coruña e Pontevedra lideran a maior porcentaxe en todos os sectores de actividade, destacando o seu peso na agricultura (47,1% e o 41,2%, respectivamente). No sector servizos e a construción, Pontevedra é a provincia con maior peso no conxunto galego (45% e 46%), sendo A Coruña a que maior porcentaxe representa no caso da industria (37,2%). Por outra banda, en Ourense destaca, despois dos servizos, na porcentaxe destas sociedades no sector da construción (18,6%), pero o seu peso no conxunto galego só é do 20,7%.

Se analizamos os subsectores dentro dos servizos, 174 sociedades laborais operan no grupo de comercio e reparación de vehículos (25,3%). O segundo grupo máis relevante pola presenza destas entidades é o de hostalería, onde temos 94 sociedades que representan o 13,6% do total. En Lugo, esta porcentaxe elévase, acadando o 17,4% das entidades nesta provincia.

O terceiro grupo en importancia é o de actividades profesionais, científicas e técnicas no que operan 68 sociedades laborais, representando o 9,9% do total en Galicia. Pontevedra presenta a maior representación neste grupo (10,7%).

**Táboa 4.8. Número de Sociedades Laborais en Galicia e provincias:
desagregación do sector servizos. 2023**

Número de sociedades laborais nos grupos do sector servizos					
	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	GALICIA
Comercio e reparación de vehículos	54	17	23	80	174
Transporte e almacenamento	4	5	7	5	21
Hostelería	21	15	13	45	94
Información e comunicacións	6	4	3	10	23
Actividades financeiras e de seguros	2	0	1	1	4
Actividades inmobiliarias	2	1	0	1	4
Activ. Profesionais, científicas e técnicas	20	8	8	32	68
Activ. administrativas e servizos auxiliares	7	1	1	9	18
Educación	9	3	0	6	18
Activ. Sanitarias e de servizos sociais	3	3	4	4	14
Activ. Artísticas, recreativas e entretememento	5	4	1	10	20
Outros servizos	9	2	4	18	33
TOTAL SERVICIOS	206	86	97	300	689

Porcentaxes sobre o total do sector servizos					
	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	GALICIA
Comercio e reparación de vehículos	26,2	19,8	23,7	26,7	25,3
Transporte e almacenamento	1,9	5,8	7,2	1,7	3,0
Hostelería	10,2	17,4	13,4	15,0	13,6
Información e comunicacións	2,9	4,7	3,1	3,3	3,3
Actividades financeiras e de seguros	1,0	0,0	1,0	0,3	0,6
Actividades inmobiliarias	1,0	1,2	0,0	0,3	0,6
Activ. Profesionais, científicas e técnicas	9,7	9,3	8,2	10,7	9,9
Activ. administrativas e servizos auxiliares	3,4	1,2	1,0	3,0	2,6

Porcentaxes sobre o total do sector servizos					
	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	GALICIA
Educación	4,4	3,5	0,0	2,0	2,6
Activ. Sanitarias e de servizos sociais	1,5	3,5	4,1	1,3	2,0
Activ. Artísticas, recreativas e entretememento	2,4	4,7	1,0	3,3	2,9
Outros sevizos	4,4	2,3	4,1	6,0	4,8
TOTAL SERVICIOS	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración. Xunta de Galicia

Táboa 4.9. Número de sociedades segundo a súa forma xurídica. 2023

	SAL	SLL	TOTAL
A Coruña	9	197	206
Lugo	4	82	86
Ourense	1	96	97
Pontevedra	7	293	300
GALICIA	21	668	689

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración. Xunta de Galicia

Das 689 sociedades laborais galegas, 21 presentan a forma xurídica de Sociedade Anónima fronte as 668 que son limitadas. A maior presenza das SAL a atopamos na provincia de A Coruña (9) mentres que en Pontevedra atopamos o maior número de SLL, 293.

Táboa 4.10. Antigüidade media das Sociedades Laborais en Galicia e as súas provincias por grandes sectores de actividade. 2023

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	GALICIA
Agricultura	14,9	23,0	9,0	9,6	12,8
Industria	15,3	18,4	17,1	13,5	15,4
Construcción	16,3	19,0	18,4	13,4	15,6
Servizos	15,9	14,9	17,6	11,7	14,1
TOTAL	15,8	15,9	17,6	12,1	14,4

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración. Xunta de Galicia

As sociedades laborais galegas máis antigas as atopamos no sector da construción, cunha antigüidade media de 15,6 anos, sendo neste sector as lucenses as que superan claramente esta idade (18,4 anos). Na industria acadan unha antigüidade media de 15,4 anos, e volvemos a atopar as mais lonxevas na provincia de Lugo (18,4 anos). As empresas máis xoves operan na agricultura, 12,8 anos de media, sendo as ourensáns e as pontevedresas as de menor antigüidade, 9 e 9,6 anos de media.

4.5. Análise das Sociedades Laborais dadas de baixa no Rexistro no ano 2023

En Galicia no ano 2023 déronse de baixa voluntaria no Rexistro da Xunta de Galicia 28 sociedades (15 menos que no ano anterior) das que 5 son SAL (17,9%) e 23 SLL (82,1%). A maioría de baixas de SAL producíronse na provincia de Pontevedra (4). No caso das SLL, Pontevedra volve a liderar as baixas, 12, fronte as 6 da Coruña, 2 de Lugo e 3 de Ourense.

Táboa 4.11. Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2023 en Galicia e as súas provincias, segundo a súa forma xurídica

	SAL	SLL	TOTAL
A Coruña	1	6	7
Lugo	0	2	2
Ourense	0	3	3
Pontevedra	4	12	16
GALICIA	5	23	28

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración. Xunta de Galicia

Por grandes sectores, o maior número de baixas o atopamos nos servizos, 22 no conxunto galego (78,6% do total), 14 en Pontevedra, 3 en A Coruña e Ourense e 2 en Lugo. Asemade, Pontevedra é a provincia que presenta a maior porcentaxe de baixas neste sector no total de baixas (o 87,5%). Nos outros sectores as baixas foron menores que en anos anteriores: 3 en industria, 2 en construción e 1 en agricultura.

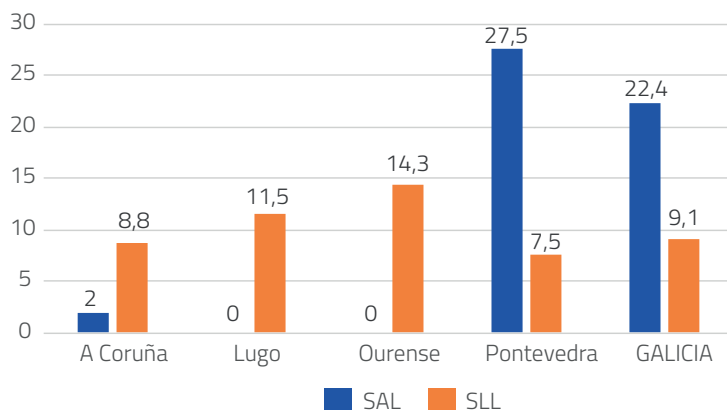
Táboa 4.12. Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2023 en Galicia e as súas provincias, por grandes sectores de actividade

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	GALICIA
Agricultura	0	0	0	1	1
Industria	2	0	0	1	3
Construcción	2	0	0	0	2
Servizos	3	2	3	14	22
TOTAL	7	2	3	16	28
Porcentaxe sobre o total					
Agricultura	0,0	0,0	0,0	6,3	3,6
Industria	28,6	0,0	0,0	6,3	10,7
Construcción	28,6	0,0	0,0	0,0	7,1
Servizos	42,9	100,0	100,0	87,5	78,6
TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración. Xunta de Galicia

Se analizamos a antigüidade das sociedades dadas de baixa no ano 2023 en Galicia, de 22,4 anos nas SAL e de 9,6 nas SLL. Por provincias as máis antigas son SAL que se atopan en Pontevedra (27,5 anos) e as menos antigas en A Coruña (a única sociedade que causou baixa tiña 2 anos). No caso das SLL as máis antigas as atopamos en Ourense (14,3 anos de media) e as máis novas en Pontevedra (7,5 anos).

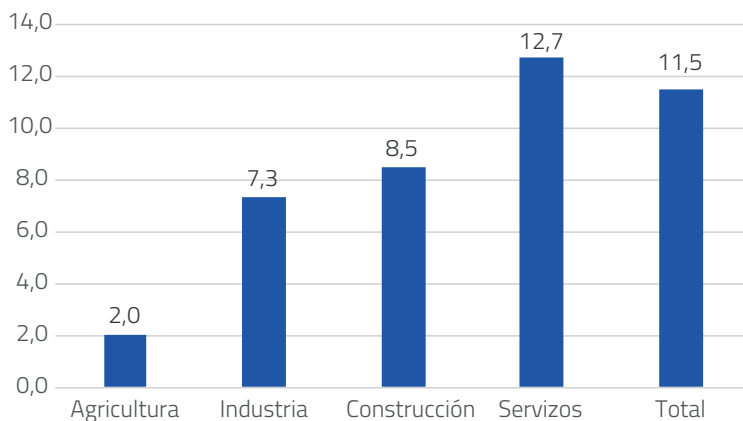
Gráfico 4.4. Antigüidade das Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2023 en Galicia e as súas provincias, segundo a súa forma xurídica

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración. Xunta de Galicia

Por sector de actividade, as sociedades dadas de baixa máis antigas as atopamos no sector servizos (12,7 anos), seguida das baixas na construción (8,5), en industria (7,3) e na agricultura (2). De media, as baixas das sociedades galegas no ano 2023, tiñan una antigüidade de 11,5 anos.

Gráfico 4.5. Antigüidade das Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2023 en Galicia, por grandes sectores de actividade

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración. Xunta de Galicia

4.6. Conclusións

As Sociedades Laborais son unha fórmula de auto emprego que xurdiron para dar saída a empresas que estaban en situación e crise, aínda que se constata que moitas das constituídas son de nova creación. Son sociedades mercantís nas que a maioría do capital social é propiedade dos traballadores que prestan servizos de forma retribuída, persoal e directa cunha relación laboral por tempo indefinido.

No ano 2023 constituíronse 56 novas sociedades laborais en Galicia, 46 no sector servizos, 6 na construción, 3 na industria e 1 na agricultura. Son 32 máis que no ano anterior, cunha variación do 133%, situándose por encima do crecemento medio español (10%).

Por provincias, A maior creación prodúcese en Pontevedra, co 66% das sociedades constituídas seguida de Lugo que representa o 19,6%. Na Coruña creáronse 6 novas empresas, e representa o 10,7% do conxunto galego. Por último, en Ourense so se crearon dúas novas sociedades, e representan o 3,6% das galegas.

Por comunidades autónomas, hai dúas que representan máis do 50% da constitución de sociedades laborais en España: Madrid (67 sociedades, o 28,9% do total), e Galicia (56 novas, o 24,1%).

A presenza das mulleres na estrutura destas sociedades acada, no ano 2023, o 41,4% das persoas socias iniciais, por riba da media española, do 38,8%. Segundo a tipoloxía, a maior representatividade feminina a volvemos a atopar (como en informes anteriores) na de socios capitalistas, acadando o 60% en Galicia e o 52,6% no conxunto estatal.

A partir da depuración da información do Rexistro de Sociedades Laborais da Xunta de Galicia, no ano 2023 habería 689 sociedades activas na nosa comunidade, atopándose a maioría na provincia de Pontevedra (43,5%), seguida da Coruña (29,9%), Ourense (14,1%) e Lugo (12,5%).

Segundo a súa forma xurídica, as SAL presentan a súa maior representación en A Coruña (42,9%) seguida de Pontevedra (33,3%). A representación destas sociedades na provincias de Ourense non chega ao 5% do total.

A maioría das sociedades laborais galegas exercen a súa actividade no sector servizos (71,3%), seguido pola industria (13,6%), construción (12,6%) e na agricultura (2,5%).

En Galicia no ano 2023 déronse de baixa voluntaria no Rexistro da Xunta de Galicia 28 sociedades (15 menos que no ano anterior) das que 5 son SAL (17,9%) e 23 SLL (82,1%). A maioría de baixas de SAL producíronse na provincia de Pontevedra (4). No caso das SLL, Pontevedra volve a liderar as baixas, 12, fronte as 6 da Coruña, 2 de Lugo e 3 de Ourense.

A non publicación de estatísticas por parte do Ministerio de Traballo e Economía Social fai imposible comparar a situación actual do número de sociedades laborais inscritas na Seguridade Social e o seu emprego, pero neste informe, a través dun modelo econométrico estimamos que no ano 2023 en Galicia podería haber 395 sociedades laborais inscritas no réxime da seguridade social que xeraron un emprego de 2.073 traballadores.

5. EMPRESAS DE INSERCIÓN

5.1. Introducción

A regulación das empresas de inserción a nivel estatal réxese pola Lei 44/2007, do 13 de decembro, para a regulación do réxime de empresas de inserción, modificada pola Lei 27/2009, do 30 de decembro, de medidas urxentes para o mantemento e o fomento do emprego e a protección de persoas desempregadas. No seu Artigo 4, defínese a empresa de inserción como “aquela sociedade mercantil ou sociedade cooperativa legalmente constituída que, debidamente cualificada polos organismos autonómicos competentes na materia, realice calquera actividade económica de produción de bens e servizos, cuxo obxecto social teña como fin a integración e formación sociolaboral de persoas en situación de exclusión social como tránsito ao emprego ordinario”. Ademais de proporcionar un traballo remunerado e formación específica, as empresas de inserción deberán ter servizos de intervención o acompañamento para facilitar a posterior incorporación ao mercado de traballo ordinario.

Segundo a Lei 44/2007, as empresas de inserción deben cumprir, ademais dos relativos ao rexistro e ás entidades promotoras, os seguintes requisitos:

- Estar promovidas e participadas por entidades sen ánimo de lucro. Esta participación será, como mínimo, o 51% en sociedades mercantís.
- Manter, en cómputo anual, a lo menos un 30% de traballadores en proceso de inserción durante os primeiros tres anos de actividade e de a lo menos o 50% a partir do cuarto.
- Non realizar actividades económicas diferentes ás do seu obxecto social
- Dedicar a lo menos un 80% dos resultados ou excedentes do exercicio á mellora das estruturas produtivas e de inserción
- Presentar anualmente un Balance Social da actividade da empresa
- Dispoñer dos medios necesarios para cumprir cos compromisos derivados dos itinerarios de inserción sociolaboral

Atendendo ao disposto na Lei 31/2015, de 9 de setembro, pola que se modifica e actualiza a normativa en materia de autoemprego e se adoptan medidas de fomento e promoción do traballo autónomo e da economía social, as empresas de inserción adquiren a consideración de *entidades prestadoras de servizos de interese económico xeral*.

A esta medida engádese a Lei 9/2017, de 8 de novembro, de contratos do sector público, que entrou en vigor en marzo do 2018, que favorece o desenvolvemento do sector ao incorporar novas oportunidades de contratación para as empresas de inserción. Entre outras, que as administracións públicas deberán reservar a participación en determinadas licitacións a empresas de inserción; que dividiranse os contratos en lotes, podendo reservarse tamén lotes a empresas de inserción e que se dará prioridade ás ofertas con mellor calidade/prezo, fronte ás máis baratas, debendo terse en consideración criterios sociais ou ambientais para avaliar a calidade.

No que respecta ás disposicións normativas sobre as empresas de inserción en Galicia compre sinalar dúas.

Por unha banda, a Lei 10/2013, do 27 de novembro, de inclusión social de Galicia, dispón no seu artigo 62 que a Xunta de Galicia *promoverá as empresas de inserción* como recurso para facilitar a incorporación ao mercado laboral ordinario das persoas en situación ou risco de exclusión social, cualificación esta que será acreditada polo Sistema galego de servizos sociais.

Por outra banda, aprobouse recentemente o Decreto 178/2022, do 15 de setembro, no que se regula o procedemento para a cualificación das empresas de inserción de Galicia e o seu rexistro administrativo. Este Decreto ven a substituír ao Decreto 156/2007, do 19 de xullo, e trata de superar algunhas das dificultades prácticas que se observaron na súa aplicación, relativas tanto á cualificación e inscrición das empresas de inserción para que poidan empezar a operar como tales, como ao proceso de incorporación das persoas destinatarias finais dos seus servizos.

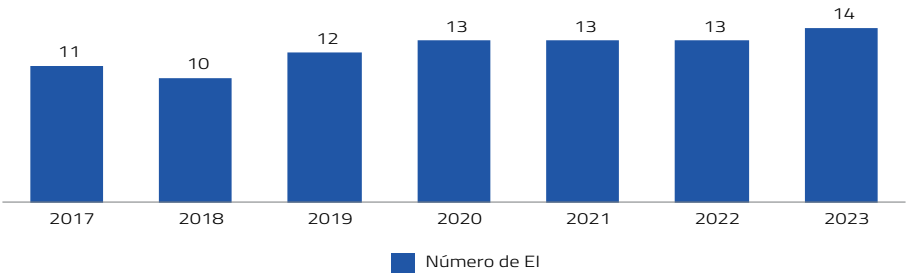
As empresas de inserción teñen como trazo característico o requisito de aplicación dun itinerario de inserción, que debe ser aceptado pola persoa en situación de exclusión social contratada. As accións de intervención consistirán nun conxunto de servizos, prestacións, acción de orientación, tutoría e procesos personalizados e asistidos de traballo remunerado, formación no posto de traballo ou habituación laboral e social, encamiñados a satisfacer ou resolver problemáticas específicas derivadas da situación de exclusión.

5.2. As empresas de inserción en Galicia

Descubrimos a continuación os trazos característicos das Empresas de Inserción (EI) en Galicia. Empregaremos a información que nos proporciona a Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social da Consellería de Emprego, Comercio e Emigración da Xunta de Galicia, os datos dispoñibles na base de datos SABI e *tamén datos proporcionados pola Asociación de Empresas de Inserción de Galicia (AEIGA)*. Presentaremos os datos básicos como son o número de EI en Galicia, a actividade que desenvolven, algúns datos financeiros e outros datos relativos ao emprego que xeran.

En decembro de 2023, hai activas e rexistradas na Xunta de Galicia 14 empresas de inserción. O número de EI amosa desde 2018 unha tendencia crecente (gráfico 5.1), polo que pode observarse que a crise do COVID-19 non tivo un impacto negativo na cantidade de EI galegas que permanecen activas.

Gráfico 5.1. Evolución do número de EI en Galicia (2017-2023)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos proporcionados pola Xunta de Galicia.

As catorce EI rexistradas na Xunta de Galicia teñen forma xurídica de sociedade limitada. A máis nova rexistrouse no 2023 e a que leva máis tempo o fixo no 2008 (cadro 5.1).

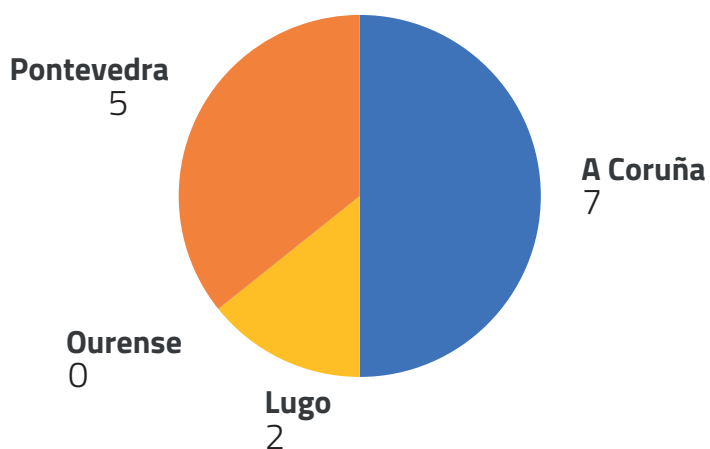
Cadro 5.1. EI en Galicia 2023. Ano de rexistro e forma xurídica

Nome da empresa	Ano de rexistro	Forma xurídica
ACOLLE EMPRESA DE INSERCIÓN LABORAL SLU	2023	Sociedade limitada
PRIMICIAS RAIÑA, SLU	2021	Sociedade limitada
VIVIR DO TRABALLO EIL, SLU	2020	Sociedade limitada
AHORTAS EIL, SLU	2019	Sociedade limitada
SERVICIOS COMERCIALES DE INSERCIÓN LABORAL EIL, SLU	2019	Sociedade limitada
TROCO SOLIDARIO SLU	2017	Sociedade limitada
ARROUPA SANTIAGO EIL, SLU	2015	Sociedade limitada
FEITO PONTEVEDRA EIL, SLU	2014	Sociedade limitada
COROCEIRO EIL, SLU	2012	Sociedade limitada
PROPERDIS EIL, SLU	2011	Sociedade limitada
COMPOSTELA INSERTA EIL, SLU	2010	Sociedade limitada
EIL GRUPO DILL, SLU	2010	Sociedade limitada
EIL INSERGAL, SLU	2009	Sociedade limitada
EIL CORMO INTEGRAL, SLU	2008	Sociedade limitada

Fonte: Datos proporcionados pola Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social da Consellería de Emprego, Comercio e Emigración da Xunta de Galicia.

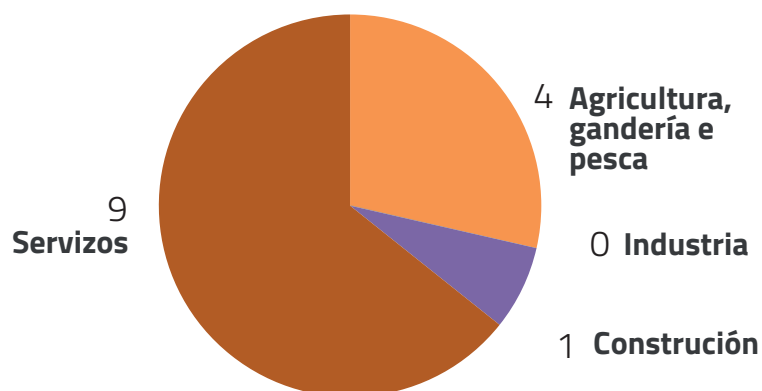
Por provincias, a maioría, 7, teñen a sede na provincia de A Coruña, 5 na de Pontevedra e 2 na de Lugo (gráfico 5.2). En canto ás actividades desenvolvidas por estas empresas, 9 delas clasifícanse no sector servizos, 4 no sector primario e outra na construción (gráfico 5.3). No cadro 5.2, incluímos o detalle da actividade principal que desenrola cada unha delas e o código CNAE-2009 de catro díxitos.

Gráfico 5.2. El en Galicia 2023. Número de El por provincias.

Fonte: Datos proporcionados pola Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social da Consellería de Emprego, Comercio e Emigración da Xunta de Galicia.

Gráfico 5.3. El en Galicia 2023. Distribución por sectores

Fonte: Datos proporcionados pola Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social da Consellería de Emprego, Comercio e Emigración da Xunta de Galicia.

Cadro 5.2. EI en Galicia 2023. Actividade e código CNAE-2009

EMPRESA	CNAE	Actividade	Sector
ACOLLE EMPRESA DE INSERCIÓN LABORAL SLU	150	Producción agrícola combinada con produción gandeira.	Agricultura
PRIMICIA RAÍÑA, SLU	161	Agricultura ecolóxica (producción e comercialización).	Agricultura
VIVIR DO TRABALLO EIL, SLU	3831	Clasificación e reutilización de produtos posconsumo.	Servizos
AHORTAS EIL, SLU	4631	Horticultura ecolóxica. Comercio de froitas e hortalizas.	Agricultura
SERVICIOS COMERCIALES DE INSERCIÓN LABORAL EIL, SLU	4779	Comercio polo miúdo de artigos de segunda man.	Servizos
TROCO SOLIDARIO, SLU	4719	Restauración de antigüidades de mobles e outros produtos, para posterior venda.	Servizos
ARROUPA SANTIAGO EIL, SLU	4690	Recollida, valorización e comercialización de roupa de segunda man.	Servizos
FEITO PONTEVEDRA EIL, SLU	8130	Servizos forestais e de xardinería.	Servizos
COROCEIRO EIL, SLU	142	Explotación gandeira.	Agricultura
PROPERDIS EIL, SLU	4121	Albañilería e pequenos traballos de construción en xeral.	Construción
EIL GRUPO DILL, SLU	8110	Actividades de limpeza, reparacións, mantemento de edificios, proxectos e obras.	Servizos
COMPOSTELA INSERTA EIL, SLU	8121	Servizos de limpeza, recollida de aceite vexetal usado, transporte de mercancías.	Servizos
EIL INSERGAL, SLU	5621	Servizo de catering.	Servizos
EIL CORMO INTEGRAL, SLU	8130	Traballos xardinería, mantemento e decoración de zonas verdes e espazos naturais.	Servizos

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos proporcionados pola Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social da Consellería de Emprego, Comercio e Emigración da Xunta de Galicia.

Co obxecto de reflexar a actividade das empresas, recolleemos na táboa 5.1 o Importe neto da cifra de vendas das EI galegas desde 2018. Tomamos os datos da base SABI¹. Ao peche deste traballo, o último dato dispoñible é o do 2022. Obsérvase un incremento entre 2021 e 2022, tendo en conta que hai o mesmo número de empresas nos dous anos, ata chegar aos 3.597.841 euros en 2022

¹ Só nun caso, empregouse o dato dos Ingresos de explotación ao non estar dispoñible o Importe neto da cifra de vendas.

Táboa 5.1. Importe neto cifra de vendas* das EI en Galicia, 2018-2022**

	2018	2019	2020	2021	2022
Nº empresas**	10	12	10	11	11
Importe neto cifra de vendas (euros)	1.721.649	2.256.915	2.195.630	2.983.376	3.597.841

(*) Nunha única empresa, e só nos anos previos ao 2020, tomáronse os Ingresos de explotación ao non dispoñer do Importe neto da cifra de vendas.

(**) Só se consideran aquelas que teñen datos na base SABI.

Fonte: Elaboración propia con datos de SABI

Agora ben, dado que o número de empresas non é o mesmo todos os anos, resulta máis ilustrativo, para seguir a serie, o dato do importe neto da cifra de vendas por traballador (táboa 5.2), resultante de distribuír o total do importe neto da cifra de vendas entre o total de empregados medios (isto é, calculados a tempo completo). Neste caso só podemos considerar para o cálculo ás EI que teñen o dato de número de empregados na base SABI. Pode comprobarse na táboa que a cifra máis baixa son os 26.453 euros que se obteñen no 2020, ano marcado polo confinamento, producíndose posteriormente unha recuperación. Dita recuperación é máis relevante se temos en conta o importante incremento que se produce no número de traballadores no período, desde os 55 de 2018 ata os 124 en 2022. .

As cifras da facturación por traballador nas EI galegas garanten que estas empresas compren coa combinación de obxectivos deste tipo de iniciativas empresariais: a viabilidade empresarial e o desenvolvemento de metodoloxías que fagan posible a inserción laboral das persoas en, ou en risco de, exclusión.

Táboa 5.2. Número de empregados (medios) e importe neto cifra de vendas por traballador (euros) nas EI* en Galicia, 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Nº empresas*	10	12	10	11	11
Nº Emplegados (medios)	55	74	83	108	124
Importe neto cifra de vendas por empregado (euros)	31.303	30.499	26.453	27.624	29.015

(*) Só se consideran aquelas que teñen datos do número de traballadores na base SABI.

Fonte: Elaboración propia con datos de SABI

Co obxecto de obter algunha información adicional sobre a actividade das EI en Galicia, empregamos agora os datos ofrecidos pola Asociación de Empresas de Inserción de Galicia (AEIGA).

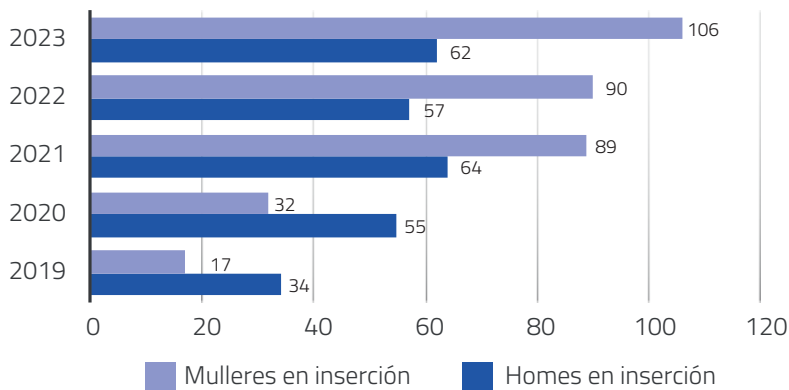
No 2023, AEIGA conta con 10 empresas asociadas. Nas 9 das que se dispón do dato para 2023, había empregadas 208 persoas, (táboa 5.3) das que o 66% eran mulleres. Do total de persoas empregadas, 168 estaban na modalidade de inserción (gráfico 5.4), das cales o 63% eran mulleres. As cifras recollidas no gráfico 5.4 amosan un crecemento moi importante da contratación de mulleres en inserción (de 17 en 2019 a 106 no 2023), que superan o número de homes desde o 2021.

Táboa 5.3. Persoas empregadas nas EI de AEIGA* total e por sexo, 2019-2023

	Nº de empresas (*)	TOTAL persoas empregadas	Total Homes	Total Mulleres
2019	8	87	61	26
2020	8	140	74	66
2021	8	182	72	110
2022	9	211	88	123
2023	9	208	71	137

(*) A táboa non recolle todas as empresas de AEIGA senón aquelas para as que se dispón do dato, cifra que se indica na primeira columna.

Fonte: Información proporcionada por AEIGA

Gráfico 5.4. Persoas contratadas en inserción nas EI de AEIGA* por sexo, 2019-2023.

(*) As cifras non recollen todas as empresas de AEIGA senón aquelas para as que se dispón do dato. En 2022 e 2023 son 9 empresas, no resto son 8 empresas.

Fonte: Información proporcionada por AEIGA

Con respecto ás subvencións, ademais das axudas públicas ás que pode optar calquera outra empresa, hai unhas específicas para as EI. En Galicia, a Consellería de Promoción do Emprego e Igualdade da Xunta de Galicia convoca anualmente axudas para fomentar tanto a creación como o mantemento deste tipo de empresas. Ditas axudas permiten cubrir unha parte do custo salarial das persoas vulnerables e tamén do custo adicional que se deriva do emprego deste tipo de traballadores.

En concreto, na Orde de 30 de decembro de 2022 pola que se establecen as bases reguladoras das axudas ás empresas de inserción (EI) e ás súas entidades promotoras, e procédese a súa convocatoria para o ano 2023, especifícanse dous programas de axudas:

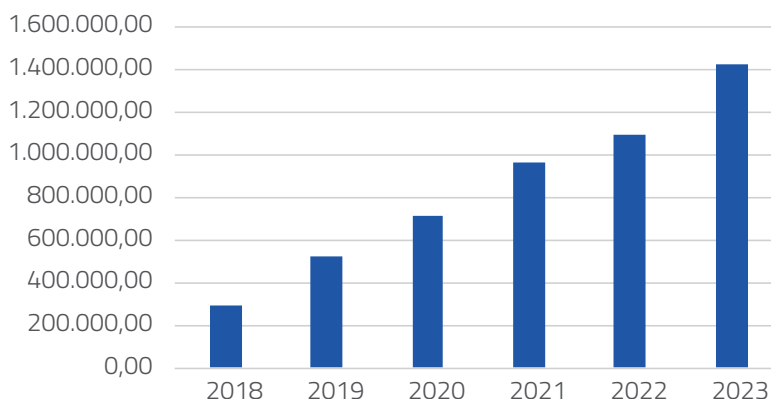
- Programa I: axudas ao mantemento do custo salarial das persoas traballadoras en risco ou situación de exclusión social.
- Programa II: axudas para compensar os custos adicionais do emprego de persoas en risco ou situación de exclusión social.

Neste segundo programa dispóñense axudas para:

- asistencia técnica para a creación mellora e diversificación de EI;
- inicio e posta en marcha da actividade;
- creación e ampliación de novos postos de traballo para persoas en inserción;
- contratación de xerentes ou persoas técnicas;
- contratación de persoal técnico en orientación e acompañamento á inserción;
- formación para as persoas en proceso de inserción e
- realización de labores de mediación laboral.

No gráfico 5.5, obsérvase o importante incremento que se foi producindo nestas axudas nos últimos anos: o orzamento executado incrementouse desde os 293.577 euros do ano 2018 ata os 1.422.233 euros do 2023.

Gráfico 5.5. Contía das subvencións da Xunta de Galicia específicas para as EI, 2018-2023 (orzamento executado, euros)

Fonte: Información proporcionada por AEIGA e portal da Xunta de Galicia

Por outra banda, aínda que non son específicas das empresas de inserción, compre tamén lembrar as axudas do Bono consolida economía social, dirixidas a apoiar a consolidación das entidades da economía social de Galicia².

Ademais da importante aportación que a integración no mercado laboral de persoas en exclusión supón para a cohesión social, a actividade das EI proporciona tamén un retorno económico para as administracións públicas, fundamentalmente vía impostos. Tamén supón un aforro para as administracións públicas dado que unha parte importante das persoas traballadoras en inserción deixan de percibir a renda de integración social (en Galicia a RISGA). Segundo estimacións para o ano 2022 da Federación de Asociaciones Empresariales de Empresas de Inserción (FAEDEI) a suma do retorno económico e do aforro para as administracións públicas supera as axudas públicas recibidas polas EI consideradas. Segundo as súas estimacións, o retorno social por posto de inserción a xornada completa foi de 7.300,11 euros en España³.

² DOG, 1 febreiro 2014. Resolución do 18 de xaneiro de 2024, da Secretaría Xeral do Apoio ao Emprego, Traballo Autónomo e Economía Social pola que se da publicidade ás subvencións concedidas ao amparo da Orde de 9 de maio de 2023 pola que se establecen as bases reguladoras das subvencións para o apoio á consolidación das entidades da economía social de Galicia, Bono consolida economía social, e procédese a súa convocatoria para a anualidade de 2023.

³ Non se inclúen as EI de Cataluña <https://faedei.org/wp-content/uploads/2023/10/infografia-memoria-2022.pdf>

5.3. Conclusións

As empresas de inserción teñen como obxecto a mellora da empregabilidade e a incorporación ao mercado laboral ordinario das persoas en situación ou risco de exclusión social. Con tal fin, deséñase un itinerario de inserción individualizado, dun máximo de tres anos de duración, que debe ser aceptado pola persoa en situación de exclusión social contratada.

No 2023, houbo 14 empresas de inserción activas en Galicia. Delas, 9 clasifícanse no sector servizos, 4 no sector primario e 1 na construción. Por provincias, a maioría, 7, teñen a sede na provincia de A Coruña, 5 na de Pontevedra e 2 en Lugo. Todas teñen a forma xurídica de sociedade limitada.

Polo que se refire ao número de persoas empregadas e ao importe neto da cifra de vendas por traballador, os datos dispoñibles na base SABI no momento de pechar este traballo só chegan ao ano 2022. Neles se observa o crecemento continuado do número de persoas empregadas en empresas de inserción en Galicia (empregados medios), que chegan a 124 no 2022. En canto á facturación por traballador, no 2022 acada os 29.015, o que supón continuar a recuperación tras a baixada experimentada no 2020, ano este marcado polo confinamento derivado da pandemia da COVID-19.

Por outra banda, se atendemos ás cifras proporcionadas por AEIGA, nas 9 das 10 empresas da asociación para as que se dispón de dato no 2023 había empregadas 208 persoas das que o 81% estaban na modalidade de inserción. Desde o 2019 obsérvase un incremento considerable no número de persoas contratadas e, moi especialmente, no de mulleres contratadas na modalidade de inserción, de 17 mulleres en inserción en 2019 a 106 no 2023, moi por riba do número de homes (62).

En canto ás subvencións dirixidas en Galicia especificamente ás EI, a Xunta de Galicia incrementounas considerablemente nos últimos anos. Tendo en conta o orzamento executado, as axudas creceron desde os 126.990,96 euros no 2015 ata o 1.422.233 euros no 2023. Segundo datos de FAEDEI, as axudas que reciben as EI vense máis que compensadas polo retorno económico que estas empresas implican para as administracións públicas, tanto vía impostos como polo aforro que supón que moitas das persoas traballadoras en inserción deixen de percibir as rendas de integración social (coma a RISGA). Ademais, as empresas de inserción constitúen unha importante aportación para a cohesión social ao facilitar a integración no mercado laboral de persoas en exclusión.

En síntese, a actividade das EI galegas ao longo dos **últimos** anos levou asociado un incremento considerable na contratación de persoal, especialmente mulleres en inserción. Isto implica que as EI puideron seguir desenvolvendo a súa función principal nunha situación socio-económica especialmente crítica como foi a pandemia da COVID-19. Por outra banda, se atendemos ás cifras de produción por traballador medio dispoñibles para o 2022, estas vanse recuperando tras a caída do ano 2020, a pesar do incremento no número de traballadores. Toda esta evolución ven acompañada dun aumento, tamén importante, das axudas outorgadas desde a Xunta de Galicia.

6. OS CENTROS ESPECIAIS DE EMPREGO

6.1. Introducción

A día de hoxe, as persoas con discapacidade sofren limitacións no uso e desfrute dos dereitos sociais e económicos, especialmente en canto á participación no mercado de traballo. Os dereitos laborais das persoas con discapacidade, ao igual que os de todos os cidadáns, están recoñecidos en España polo artigo 35.1 da Constitución. E a protección e promoción dos dereitos deste colectivo veñen de ser reforzados coa recente modificación do artigo 49 da Carta Magna, onde se garante a súa autonomía e a plena inclusión (febreiro, 2024).

Coa definición establecida pola OMS (Organización Mundial da Saúde) no ano 2001, a discapacidade pasa a ser un fenómeno complexo que non contempla ao individuo de forma illada, senón na súa interacción coa sociedade na que vive. Esta definición recoñece, por primeira vez, o contexto social como factor determinante na discapacidade dunha persoa. Estamos a falar de que en torno ao 16% da poboación mundial ten algún tipo de discapacidade (OMS, marzo 2023).

Por outra banda os Dereitos Fundamentais das persoas con discapacidade experimentaron un renovado impulso tras a aprobación da Convención sobre os dereitos das persoas con discapacidade (ONU, 2006).

Este colectivo tamén está no punto de mira da “Estrategia de las Naciones Unidas para la Inclusión de la Discapacidad (UNDIS), 2019”, e na Agenda 2030 para el Desarrollo Sostenible.

A Lei 13/1982, do 7 de abril, de integración social dos minusválidos estableceu as bases das políticas públicas de discapacidade e supuxo un innegable avance no recoñecemento de dereitos e na inclusión social das persoas con discapacidade. Segundo o artigo 43 os Centros Especiais de Empleo (CEE):

- i) son aqueles cuxo obxectivo principal é o de realizar unha actividade produtiva de bens ou de servizos, participando regularmente nas operacións do mercado, e teñen como finalidade o asegurar un emprego remunerado para as persoas con discapacidade; á vez que son un medio de inclusión do maior número destas

persoas no réxime de emprego ordinario. Debendo prestar os servizos de axuste persoal e social que requiran as persoas traballadoras con discapacidade, segundo as súas circunstancias e conforme ao que se determine regulamentariamente.

- ii) o persoal dos CEE estará constituído polo maior número de persoas traballadoras con discapacidade que permita a natureza do proceso produtivo e, en todo caso, polo 70 por 100 daquela.
- iii) a relación laboral dos traballadores con discapacidade que presten os seus servizos nos centros especiais de emprego é de carácter especial, conforme ao artigo 2.1. g) de Texto Refundido da Lei do Estatuto dos Traballadores, aprobado por Real Decreto Legislativo 1/1995, do 24 de marzo, e réxese pola súa normativa específica.

Os CEE son unha das entidades que configuran a Economía Social, e queda reflexado tanto na Lei estatal de Economía Social (Lei 5/2011, do 29 de marzo), como máis tarde no ordenamento xurídico galego na Lei 6/2016, do 4 de maio, da Economía Social de Galicia.

Os Centros Especiais de Emprego, partícipes da Economía Social, son xeradores de oportunidades de emprego para as persoas con discapacidade; constituíndo así unha saída para que este colectivo poida exercer o seu dereito ao traballo.

Na actualidade hai dúas posibilidades de integración laboral das persoas con discapacidade. Dun lado, a integración directa no mercado aberto ordinario de traballo e doutro a integración no mercado protexido a través de Centros Especiais de Emprego.

Normativa

Na lei estatal 13/1982, do 7 de abril prodúcese un punto de inflexión coa aprobación da (Ley de Integración Social del Minusválido), hoxe chamada Ley General de la Discapacidad («BOE» núm. 289, de 03/12/2013), que reconece os dereitos das persoas con discapacidade e establece, por primeira vez, a obrigatoriedade de incorporar unha porcentaxe non inferior ao 2% de traballadores con discapacidade nas empresas de máis de 50 traballadores (artigo 42). E ademais configurou os centros especiais de emprego como unidades produtivas que, participando regularmente no mercado, teñen como finalidade primordial a integración laboral das persoas con discapacidade, así como a prestación dos servizos de axuste persoal e social que estes traballadores requiran. Establece que as persoas con discapacidade teñen dereito ao traballo, en condicións que garantan a aplicación dos principios de igualdade de trato e non discriminación (artigo 35). E sinala os tipos de emprego das persoas con discapacidade (artigo 37.2): a) Emprego ordinario, nas empresas e nas administracións públicas, incluído os servizos de emprego con apoio. b) Emprego protexido, en centros especiais de emprego e en enclaves laborais. c) Emprego autónomo. No artigo 43 da citada lei, defínense os centros especiais de emprego para a inclusión laboral das persoas con discapacidade (obxectivo, persoal, relación laboral e engádense os CEE de iniciativa social -apartado 4, con efectos de 9 de marzo de 2018, pola disposición final 14 da Lei 9/2017, de 8 de novembro. Ref. BOE-A-2017-12902-.

O artigo 27 da Convención sobre os dereitos das persoas con discapacidade (CDPD), (13/12/2006, ONU) reconece o dereito das persoas con discapacidade a traballar. En España, ratifícase o 23/11/2007 e publícase no BOE de 21/4/2008.

No ano 2011 apróbase a Lei 5/2011, do 29 de marzo, de Economía Social, (complementada coa Lei 31/2015, do 9 de setembro) e no artigo 5 cita de maneira explícita aos

Centros Especiais de Emprego (CEE) como unha das entidades que forman parte da Economía Social.

En virtude das competencias que con carácter exclusivo ten asumidas a Comunidade Autónoma de Galicia no artigo 27.2 3º do seu Estatuto de autonomía en materia de asistencia social, aprobouse a Lei autonómica 4/1993, do 14 de abril, que veu ordenar e estruturar o sistema integrado de servizos sociais da Comunidade Autónoma de Galicia, englobando os Centros Especiais de Emprego como equipamentos propios dos servizos de atención especializada dirixidos a persoas con discapacidade. Doutra banda, a citada norma estatal está desenvolvida por medio do Real decreto 2273/1985, do 4 de decembro, que establece, entre outros aspectos, que a creación destes centros esixe a súa inscrición nun rexistro administrativo dependente da Administración xeral do Estado ou da correspondente comunidade autónoma, segundo o ámbito competencial, e o artigo 32.3º da Lei 4/1993, do 14 de abril, tamén prescribe de que todas as entidades prestatarias de servizos sociais terán que estar rexistradas, con carácter previo ao comezo das súas actividades nun rexistro administrativo creado para o efecto.

Por medio do Real decreto 1928/1984, do 12 de setembro, sobre traspaso de funcións e servizos do Estado á Comunidade Autónoma de Galicia en materia da Unidade Administradora do Fondo Nacional de Protección ao Traballo, transferíronse á nosa comunidade autónoma as funcións e servizos inherentes ás competencias estatutariamente asumidas en materia de centros especiais de emprego, atribuíndoselle o seu exercicio á consellería competente en materia de traballo polo Decreto 168/1984, do 15 de novembro. Posteriormente xurdiu a necesidade de complementar mediante unha norma a regulación e funcionamento do Rexistro Administrativo dos CEE de Galicia, e nace así o Decreto 200/2005 do 7 de xullo.

A Lei 6/2016, de 4 de maio, da Economía Social de Galicia («DOG» núm. 93, de 18/05/2016, «BOE» núm. 147, de 18/06/2016), no artigo 6 constata aos Centros Especiais de Emprego como unha das 10 entidades que forman parte da economía social de Galicia.

6.2. Tipoloxía dos centros especiais de emprego

Os CEE poden ser de carácter público ou privado, con ou sen ánimo de lucro. Isto significa que poden ser creados polas Administracións Públicas directamente ou en colaboración con outros organismos, por entidades, por persoas físicas, xurídicas ou comunidades de bens coa única esixencia de que teñan capacidade xurídica e de obrar para ser empresarios.

Na disposición final décimo cuarta da Lei 9/2017, do 8 de novembro, de Contratos do Sector Público engádesse un apartado 4 ao artigo 43 do texto refundido da Lei Xeral de dereitos das persoas con discapacidade e da súa inclusión social, aprobado por Real Decreto Legislativo 1/2013, do 29 de novembro, no que define aos Centros Especiais de Emprego de Iniciativa Social (CEEIS) como:

- Aqueles promovidos e participados en máis dun 50%, directa ou indirectamente, por unha ou varias entidades, xa sexan públicas ou privadas, que non teñan ánimo de lucro ou que teñan recoñecido o seu carácter social nos seus Estatutos, xa sexan asociacións, fundacións, corporacións de dereito público, cooperativas de iniciativa social ou outras entidades da economía social.
- Aqueles cuxa titularidade corresponda a sociedades mercantís nas que a maioría do seu capital social sexa propiedade dalgunha das entidades sinaladas anteriormente,

xa sexa de forma directa ou ben indirecta a través do concepto de sociedade dominante regulado no art. 42 do Código de Comercio.

- En todos os casos, os estatutos ou acordo social deben obrigaren ao reinvestimento íntegro dos beneficios para a creación de oportunidades de emprego para persoas con discapacidade e a mellora continua da súa competitividade e da súa actividade de economía social, tendo en todo caso a facultade de optar por reinvestilos no propio centro especial de emprego ou noutros centros especiais de emprego de iniciativa social.

Nesta liña, o “Anteproxecto da Lei Integral de Impulso da Economía Social”(abril 2023), modifica o artigo 5 , (Ley 5/2011, de 29 de marzo de Economía social) sobre entidades de economía social, aclarando o seu ámbito de aplicación: incluíndo aos centros especiais de emprego de *iniciativa social*, introducindo o concepto de empresa social (salientando que son empresas que comparten os principios da Economía Social e que teñen que revestir na empresa o 95% dos beneficios) e facendo fincapé na declaración das entidades prestadoras de servizos de Interese Económico Xeral.

E, son tamén os Centros Especiais de Emprego de *Iniciativa Social* os beneficiarios da reserva de contratos amparados pola Lei 9/2017, de 8 de novembro, de Contratos do Sector Público.

En definitiva, os CEE, son unha realidade que favorece a xeración de emprego para as persoas con discapacidade, á vez que contribúen a xerar unha sociedade mellor, onde as persoas sitúanse no centro das decisións.

Un estudo realizado por CIRIEC- España (Monzón et al. 2014) clasifica os CEE da economía española en CEE da Economía Social (CEE ES) e CEE da Economía Capitalista (CEE EC) centrándose na análise do seu comportamento, prescindindo de criterios xurídicos e administrativos. Devandita análise derívase dos seus obxectivos principais (ben ter un impacto social ou ben ter un beneficio para os seus propietarios e accionistas) e da diferente titularidade da empresa pública ou privada. O seguinte cadro recolle a clasificación dos CEE realizada neste estudo.

Cadro 6.1. Tipoloxía dos CEE en función das súas características socioeconómicas

CENTROS ESPECIAIS DE EMPREGO (CEE)	Obxectivo principal	Titularidade
CEE da Economía Social	Obtención dun impacto social	Privada
CEE da Economía Pública	Obtención dun impacto social	Pública
CEE da Economía Capitalista	Obtención de beneficios para os seus propietarios ou accionistas	Privada
a) con personalidade xurídica		
b) sin personalidade xurídica (persoas físicas)		

Fonte: Monzón, J.L., Antuñano, I. & Murgui, S. (2014)

Segundo os datos do Rexistro de CEE da Xunta de Galicia correspondentes ao ano 2023 existían un total de 128 CEE, dos cales 56 Centros teñen como obxectivo a obtención dun impacto social. Na táboa 6.1 observamos unha traxectoria ascendente que se estancou no ano 2020 por mor da crise da Covid-19, pero que se recuperou e se veu incrementada no último ano cun rexistro de 7 novos Centros fronte a 3 baixas.

Táboa 6.1. CEE por tipoloxía de Centro

	CEE		
	Total	Iniciativa Social	Iniciativa Capitalista
2017	106	56	50
2018	109	56	53
2019	111	57	54
2020	111	57	54
2021	117	58	59
2022	124	53	71
2023	128	56	72

Fonte: Rexistro CEE Xunta de Galicia. Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración.

6.3. Forma Xurídica

Os CEE adoptan na súa maioría a forma xurídica de Sociedade Limitada. Segundo os datos proporcionados por CIRIEC-España, en 2017 o 67.74% dos CEE ES e o 76.79% dos CEE EC eran Sociedades Limitadas. Esta tendencia non só é a predominante no ano 2023 senón que se ve incrementada, acadando un 82% de media. En menor medida temos Asociacións e Sociedades Anónimas (S.A.) nos CEE ES, mentres que nos CEE EC adoptan a forma de S.A. ou de persoa física (táboa 6.2).

Táboa 6.2. Número e Porcentaxes de CEE (ES, EC) segundo a súa forma xurídica. Galicia, 2023

	Economía Social		Economía Capitalista		Total CEE	
	Número	%	Número	%	Número	%
Asociación	7	12,5	2	2,8	9	7,0
Sociedade Anónima	5	8,9	5	6,9	10	7,8
Sociedade Limitada	44	78,6	61	84,7	105	82,0
Persoa Física	0	0	4	5,6	4	3,1

Fonte: Rexistro CEE Xunta de Galicia. Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración.

6.4. Distribución provincial e sectores de actividade

Nesta sección preséntase a distribución provincial e os sectores de actividade nos que están presentes os CEE de Galicia seguindo a tipoloxía de centros de CIRIEC-España e a información proporcionada polo Rexistro de CEE da Xunta de Galicia.

Na táboa 6.3 mostramos o número e a porcentaxe de CEE a nivel provincial tendo en conta o seu obxectivo principal. Podemos observar que na provincia de Coruña radican máis da metade do total de CEE (60.9%) con igual presenza tanto da Economía Social como

da Economía Capitalista. En segundo lugar está a provincia de Pontevedra, cun 28,9% dos Centros, onde a maioría (26) perseguen a obtención de beneficios para os seus propietarios ou accionistas. A provincia de Ourense, que conta co menor número de CEE rexistra 3 Centros onde o obxectivo principal é a obtención dun impacto social, fronte a 2 de iniciativa privada.

Táboa 6.3. Número e distribución de CEE a nivel provincial. Ano 2023

	Economía Social		Economía Capitalista		Total	
	número	%	número	%	número	%
Coruña	39	69,6	39	54,2	78	60,9
Lugo	3	5,4	5	6,9	8	6,3
Ourense	3	5,4	2	2,8	5	3,9
Pontevedra	11	19,6	26	36,1	37	28,9
Galicia	56	100	72	100	128	100,0

Fonte: Rexistro CEE Xunta de Galicia. Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social.

En relación aos sectores de actividade nos que están presentes os CEE da Comunidade Galega no ano 2023, podemos afirmar que máis do 72% corresponden ao sector de actividade terciaria que inclúe comercio, transporte e hostalaría, ademais de servizos clasificados nas ramas J a S (en adiante servizos) nos que operan o 45% dos CEE, e que son os que se detallan máis especificamente neste capítulo (ver táboa 6.5). A presenza dos CEE de iniciativa social no sector servizos é superior a dos de iniciativa empresarial. Detrás dos servizos, destacan a industria, o comercio e o transporte; tendencia que se ven mantendo desde o ano 2017 (táboa 6.4).

Táboa 6.4. CEE por tipoloxía e sector de actividade. Galicia, 2022-23

	Economía Social		Economía Capitalista		Total CEE	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Agricultura	7	7	1	1	8	8
Industria	9	9	15	16	24	25
Construción	0	1	1	0	1	1
Comercio	7	7	12	12	19	19
Transporte	2	3	12	12	14	15
Hostalaría	0	0	2	2	2	2
Servizos	28	29	28	29	56	58

	Economía Social		Economía Capitalista		Total CEE	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Porcentaxe sobre o total						
Agricultura	13,2	12,5	1,4	1,4	6,5	6,3
Industria	17,0	16,1	21,1	22,2	19,4	19,5
Construción	0,0	1,8	1,4	0,0	0,8	0,8
Comercio	13,2	12,5	16,9	16,7	15,3	14,8
Transporte	3,8	5,4	16,9	16,7	11,3	11,7
Hostalaría	0,0	0,0	2,8	2,8	1,6	1,6
Servizos	52,8	51,8	39,4	40,3	45,2	45,3

Fonte: Rexistro CEE Xunta de Galicia. Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración.

Se nos centramos nas actividades dos CEE do sector servizos, (táboa 6.5) podemos afirmar que se concentran maioritariamente medida no grupo N, de actividades administrativas e servizos auxiliares, seguido dos grupos M e Q da clasificación CNAE (2009). As actividades administrativas e de servizos auxiliares representan as tres cuartas partes do total do sector servizos (o 72,4%), e as actividades profesionais ocupan o segundo lugar coas actividades sanitarias e de servizos sociais co 8,6%. Os CEE tanto de Economía Social como de Economía Capitalista protagonizan as actividades administrativas e servizos auxiliares (N). Afondando na clasificación, as persoas empregadas dedícanse principalmente á limpeza xeral de edificios e as actividades de xardinería, con relación ao total do grupo N. Os CEE de iniciativa capitalista dedícanse maiormente á limpeza xeral de edificios, mentres que os de ES destacan as actividades de xardinería. Podemos constatar que esta tendencia é similar nos últimos anos.

Táboa 6.5. Actividades dos CEE no sector servizos, Galicia, 2022-23

	Economía Social		Economía Capitalista		Total	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
J-Información e Comunicacions	0	0	1	1	1	1
M-Actividades profesionais, científicas e técnicas	2	2	4	3	6	5
N-Actividades administrativas e servizos auxiliares	17	19	21	23	38	42
O-Administración pública e defensa	1	1	1	0	2	1
P-Educación	0	0	1	1	1	1
Q-Actividades sanitarias e de servizos sociais	5	5	0	0	5	5
R- Actividades artísticas, recreativas, e de entretemento	2	1	0	0	2	1
S-Outros servizos	1	1	0	1	1	2
Total	28	29	28	29	56	58

Fonte: Rexistro CEE Xunta de Galicia. Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración.

6.5. Mercado de traballo nos CEE

Este apartado céntrase na análise dos últimos datos referidos ao emprego das persoas con discapacidade en Galicia e a súa comparativa co total nacional, e dos datos de emprego nos CEE da nosa comunidade.

6.5.1. O emprego das persoas con discapacidade. 2022

As persoas con discapacidade enfróntanse a maiores dificultades e barreiras que o resto da poboación no ámbito da inserción laboral, o cal as conduce a maiores taxas de pobreza e de exclusión social. Por esta razón, a integración laboral das persoas con discapacidade (PCD) é unha condición necesaria para garantir os seus dereitos.

A táboa 6.6 recolle os datos do emprego das persoas con discapacidade en Galicia. En 2022 rexistráronse 131.400 persoas con certificado de discapacidade en idade de traballar, para unha taxa de prevalencia do 7,9% (case o 8% da forza de traballo de 16 a 64 anos está representada polo colectivo de persoas con discapacidade).

Táboa 6.6. O emprego (miles) das persoas con e sen discapacidade, Galicia e España. 2022

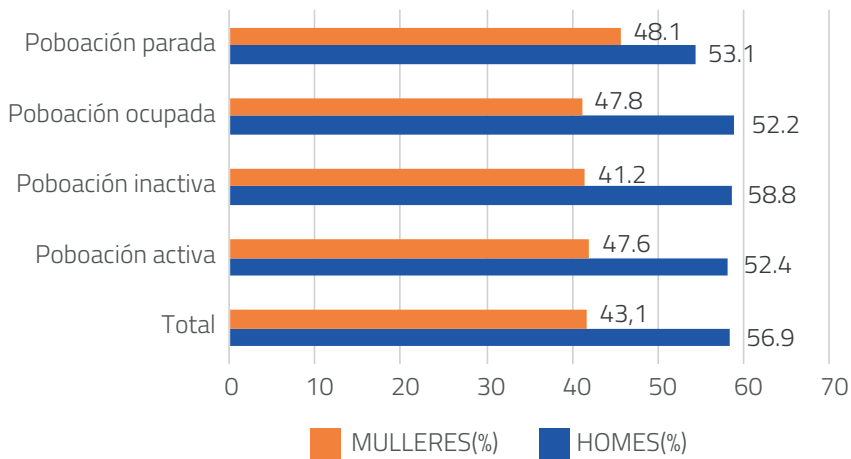
	PCD (con discapacidade)		PSD (sen discapacidade)	
	GALICIA	ESPAÑA	GALICIA	ESPAÑA
Total	131,4	1941,9	1522,9	28715,0
Activos	39,3	685,3	1181,5	22402,7
Inactivos	92,1	1256,6	341,4	6312,3

Fonte: INE. *El empleo de las personas con discapacidad*

Unha característica moi significativa deste colectivo con respecto á súa situación laboral é a menor presenza no mercado laboral, as cifras reflexan un 29,9 % de activos no caso de Galicia; de maneira que a maioría son inactivos, aspecto que aumenta notablemente coa idade e co grao de discapacidade recoñecido.

No conxunto do Estado Español no ano 2022 había 1.941.900 persoas con discapacidade en idade de traballar (de 16 a 64 anos), o que supuxo o 6,3% da poboación total en idade laboral, sendo a porcentaxe de activos do 35,3%.

En Galicia no ano 2022, como se representa no gráfico 6.1, dentro do colectivo das Persoas Con Discapacidade os homes representan o 56,9% fronte as mulleres (43,1%). Superan ás mulleres en 17,6 puntos en canto a poboación inactiva. Hai máis homes traballando (52,2%), e menos mulleres paradas (48,1%).

Gráfico 6.1. Persoas Con Discapacidade segundo actividade e sexo. Galicia. 2022 (%)

Fonte: IGE. Enquisa de poboación activa. Emprego das persoas con discapacidade; INE. El empleo de las personas con discapacidad

Ao comparar as taxas de actividade da poboación con e sen discapacidade, destaca a baixa taxa de actividade das persoas con discapacidade no mercado laboral galego (táboa 6.7).

A *taxa de actividade* para as Persoas Con Discapacidade é do 29,9%, 47,7 puntos por debaixo da do colectivo de PSD. Ademais é lixeiramente maior no caso das mulleres 33,1% fronte a 27,5% dos homes, situación que muda se falamos das persoas sen discapacidade (81,3% homes e 74% mulleres). A evolución da taxa de actividade da poboación con discapacidade de Galicia en 2021 foi positiva xa que creceu 1,1 puntos respecto á do ano 2021.

A *taxa de emprego* das Persoas Con Discapacidade foi do 23,7%, distanciándose 45,5 puntos por debaixo da taxa correspondente ás PSD. Isto supón que aínda non ben unha de cada 4 persoas con discapacidade en Galicia ten emprego. O colectivo feminino das PCD supera ao masculino en canto a ocupación (4,5 puntos), mudando a tendencia no grupo das persoas sen discapacidade cunha diferenza de 8,1 puntos. A súa evolución foi positiva, aumentando en 1,1 puntos en relación ao ano anterior.

E a *taxa de paro* é considerablemente superior para as PCD, 20,7% fronte a 10,8% no caso da poboación sen discapacidade. A comparativa é similar en ambos sexos (20,7%). A taxa diminuíu entre 2021 e 2022 en 0,6 puntos.

Táboa 6.7. Taxas de actividade, emprego e paro da poboación con e sen discapacidade, e sexo. Galicia e España. Ano 2022 (%)

	Persoas sen discapacidade						Persoas con discapacidade					
	Galicia			España			Galicia			España		
	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total
Taxa de actividade	81,3	74	77,6	82,9	73,2	78	27,5	33,1	29,9	36,3	34	35,3
Taxa de emprego	73,3	65,2	69,2	73,8	62,5	68,1	21,8	26,3	23,7	28,4	26,9	27,8
Taxa de paro	9,8	11,9	10,8	11	14,7	12,8	20,7	20,7	20,7	21,9	20,7	21,4

Fonte: IGE. Enquisa de poboación activa. Emprego das persoas con discapacidade; INE. El empleo de las personas con discapacidad

No contexto español, o máis destacable do colectivo de persoas con discapacidade é a súa baixa participación no mercado laboral ao igual que sucede no caso galego.

En 2022 a súa *taxa de actividade* foi do 35,3% (0,7 puntos máis que en 2021), é dicir, 42,7 puntos inferior á da poboación sen discapacidade. Do mesmo xeito que sucede para a poboación xeral, as mulleres con discapacidade tiñan menos presenza activa no mercado laboral. As mulleres mostran unha taxa de actividade menor á dos homes con discapacidade (2,3 puntos) no caso das mulleres sen discapacidade a súa taxa é 9,7 puntos menor que a dos homes.

En 2022, a *taxa de emprego* das PCD en España foi do 27,8%, máis de 40 puntos inferior á das persoas sen discapacidade (68,1%). As mulleres mostran unha taxa de emprego inferior (26,9% fronte a 28,4% dos homes), aínda que este é un fenómeno que difire entre as persoas sen discapacidade acadando maiores diferenzas (11,3 puntos menos para a taxa feminina). Dita taxa aumentou en 0,9 puntos respecto ao ano 2021.

Pola súa banda, o 21,4% da poboación activa con discapacidade atopábase en situación de *desemprego*. A diferenza coa poboación sen discapacidade é de 8,6 puntos (21,4% fronte a 12,8%). A taxa de paro das mulleres é inferior a dos homes no colectivo con discapacidade (20,7% fronte a 21,9%), sen embargo non ocorre o mesmo nas PSD (11% homes fronte a 14,7% mulleres). Respecto ao ano 2021, a taxa de paro reduciuse en 1,1 puntos.

A evolución entre os anos 2014 e 2022 foi positiva, cun aumento da taxa de emprego de case 10 puntos, pasando do 14,3% ao 23,7%, e cun descenso na taxa de paro importante, ao pasar do 35,1 % a 20,7%.

A participación no mercado laboral da poboación con discapacidade ven determinada polo grao e o tipo de discapacidade que padeza a persoa. Así, das 39.300 persoas con discapacidade que formaban parte da poboación activa en 2022, a meirande parte (o 55%) tiña un grao de discapacidade de entre o 33% e o 44%.

Outras características desta poboación son que as discapacidades sensorial e a física levan asociadas unha maior taxa de emprego. Pola contra as taxas de actividade cando as limitacións son intelectuais e mentais non se traducen en emprego.

A taxa de emprego das PCD dende o ano 2014 incrementouse en 9,4 puntos, este aumento prodúcese en todos os tipos de discapacidade, sendo de case 10 puntos na física (19,9% a 29,5%).

O nivel educativo das persoas con discapacidade en idade activa, é notablemente inferior ao das persoas sen discapacidade. As PCD teñen estudos na súa maioría secundarios

(67,5%), destacando a porcentaxe de mulleres con estudos superiores (24,6%), máis de 9 puntos por encima dos homes (táboa 6.8).

Táboa 6.8. Porcentaxe de poboación con discapacidade segundo nivel de estudos e sexo. Galicia, 2022 (%)

	Total	Homes	Mulleres
Poboación analfabeta e estudos primarios	13,2	14,6	11,5
Secundaria e programas de formación e inserción laboral	67,5	70,1	64,0
Superiores	19,3	15,4	24,6

Fonte: IGE. Enquisa de poboación activa. Emprego das persoas con discapacidade

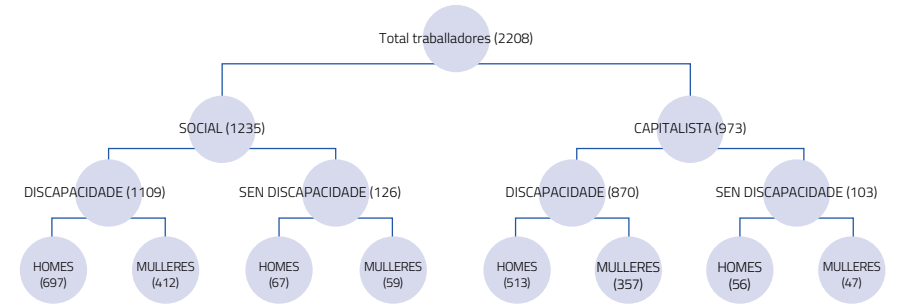
A evolución nestes últimos anos corrobora como ambos colectivos experimentaron ganancias na formación tanto na educación secundaria como na superior, descendendo a porcentaxe que tan só ten estudos de primaria e salientando nos homes un incremento nos estudos de secundaria e programas de formación e inserción laboral.

6.5.2. O emprego nos CEE galegos. 2023

Neste epígrafe facemos unha análise da situación do emprego nos CEE galegos durante o ano 2023.

Máis da metade das persoas empregadas (56%) realizan o seu traballo en Centros cuxo obxectivo é obter un impacto social. O 90% do persoal presenta algún tipo de discapacidade (tanto na ES, como na EC), cunha maior presenza do colectivo masculino (62,8% na ES, e 58,9% na EC).

Gráfico 6.2 Distribución do número de traballadores nos CEE, Galicia, 2023

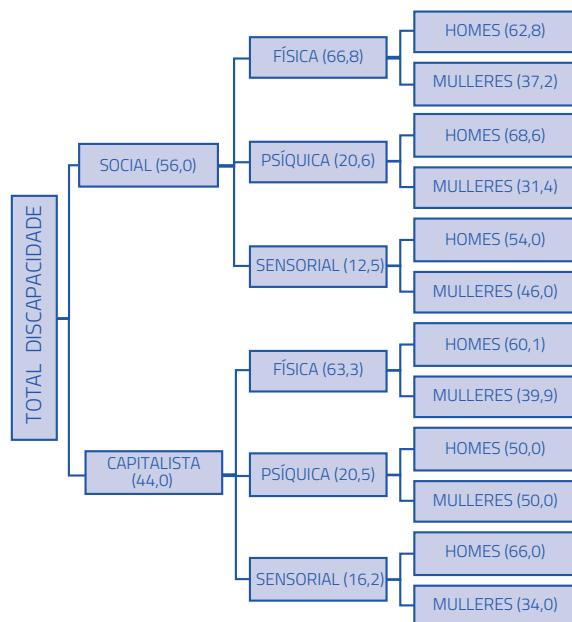

Fonte: Rexistro CEE Xunta de Galicia. Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración.

Do total de persoas con discapacidade, o 55,9% faíno en Centros da Economía Social. A discapacidade física é a que ten unha maior presenza no mercado laboral, máis do 63% tanto na ES, como na EC; seguida da psíquica e da sensorial. O número de traballadores homes é maior en todos os tipos de discapacidade na ES, alcanzando o 68,7% na psíquica. O emprego no caso dos homes está por encima en todas os tipos de discapacidade salvo na psíquica que están igualados.

O gráfico 6.3 presenta os pesos que os CEE de economía social e capitalista teñen na contratación de persoas con discapacidade, por tipo e por sexo no último ano.

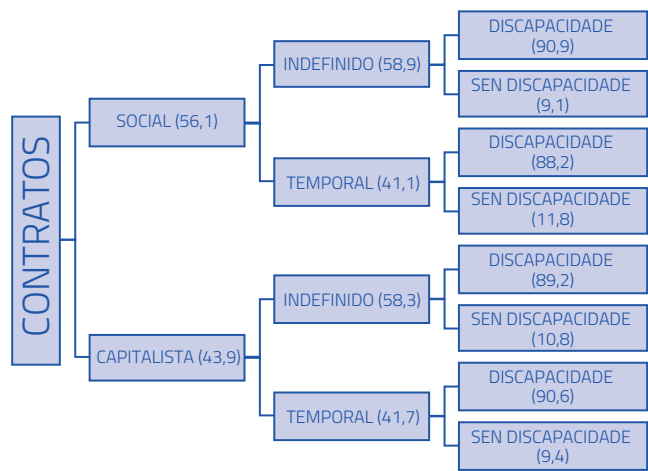
Gráfico 6.3. Porcentaxe de traballadores nos CEE por tipos de discapacidade, Galicia, 2023

Fonte: Rexistro CEE Xunta de Galicia. Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración.

A Economía Social lidera a contratación nos CEE galegos cun 56.1% do total, predominando os de carácter indefinido (58,9% ES; 58,3% EC) fronte aos temporais (41,1% ES; 41,7% EC). Seguindo a filosofía dos CEE as persoas beneficiadas son na súa inmensa maioría con discapacidade, porcentaxes que alcanzan incluso o 91%. Ademais, como se mostra no gráfico 6.4, son os Centros cun impacto social os que lideran a contratación indefinida ao colectivo con discapacidade (90,9%) fronte ao 89,2% da EC. En canto ao xénero, a contratación ten un marcado carácter masculino.

Gráfico 6.4 Distribución do número de traballadores nos CEE
asegundo natureza do contrato, Galicia, 2023

Fonte: Rexistro CEE Xunta de Galicia. Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración.

A nivel provincial (táboa 6.9), máis da metade do total de traballadores dos CEE están na provincia da Coruña (56,9% e 54,8%). En segundo lugar destaca Ourense na Economía Social, e Pontevedra na Economía Capitalista. Hai unha maior presenza de traballadores homes, tan so as mulleres son as protagonistas en Pontevedra e Lugo na EC, e igualan na EC en Ourense.

Táboa 6.9. Porcentaxe de traballadores nos CEE a nivel provincial, Galicia, 2023

	ECONOMÍA SOCIAL			ECONOMÍA CAPITALISTA		
	TOTAL	HOMES	MULLERES	TOTAL	HOMES	MULLERES
Coruña	56,9	61,2	38,8	54,8	67,4	32,6
Lugo	3,3	80,5	19,5	9,1	48,3	51,7
Ourense	24,2	65,9	34,1	1,0	50,0	50,0
Pontevedra	15,5	54,2	45,8	35,0	47,5	52,5
Galicia	100,0	61,9	38,1	100,0	58,5	41,5

Fonte: Rexistro CEE Xunta de Galicia. Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración.

Do total de empregados con discapacidade, a maioría fano no sector servizos (48,1%), seguido da industria (29,8%), e xa en menor medida no transporte (8,4%) e no comercio (7,6%). Este patrón é semellante nos traballadores sen discapacidade.

Na táboa 6.10 preséntanse os resultados por sector de actividade. O sector servizos (como se sinalou, considérase aquí o sector servizos sen comercio, transporte nin hostalaría) nun 39,9% e a industria nun 36,2% son os que aglutinan aos traballadores dos CEE da Economía Social. Por outra banda, os Centros da Economía Capitalista están moi presentes

nos servizos (58,5%) seguido da industria (21,7%). Tanto a construción como a hostalaría apenas son significativos a nivel de emprego nos CEE galegos.

Táboa 6.10. Número de traballadores e porcentaxe nos CEE por sectores de actividade, Galicia, 2023

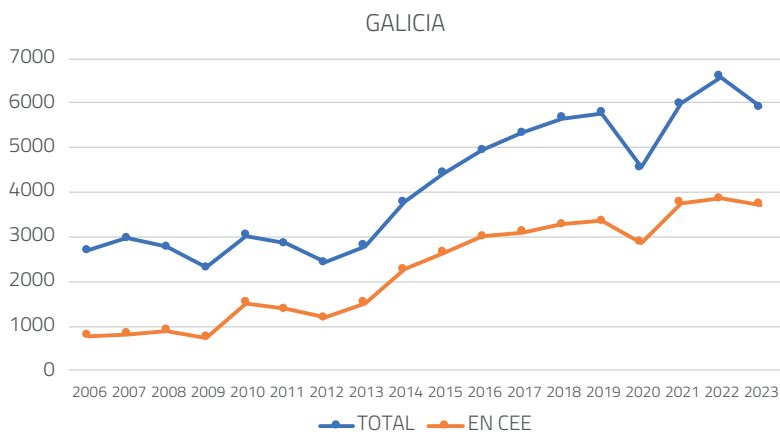
	ECONOMÍA SOCIAL		ECONOMÍA CAPITALISTA		TOTAL	
	DISCAPACIDADE	SEN DISCAPACIDADE	DISCAPACIDADE	SEN DISCAPACIDADE	DISCAPACIDADE	SEN DISCAPACIDADE
Agricultura	86	11	8	1	94	12
Industria	401	38	189	26	590	64
Construcción	12	4	0	0	12	4
Comercio	82	13	69	10	151	23
Transporte	85	8	82	6	167	14
Hostalaría	0	0	13	0	13	0
Servizos	443	52	509	60	952	112
Total	1109	126	870	103	1979	229
PORCENTAXE						
Agricultura	7,8	8,7	0,9	1,0	4,7	5,2
Industria	36,2	30,2	21,7	25,2	29,8	27,9
Construcción	1,1	3,2	0,0	0,0	0,6	1,7
Comercio	7,4	10,3	7,9	9,7	7,6	10,0
Transporte	7,7	6,3	9,4	5,8	8,4	6,1
Hostalaría	0,0	0,0	1,5	0,0	0,7	0,0
Servizos	39,9	41,3	58,5	58,3	48,1	48,9

Fonte: Rexistro CEE Xunta de Galicia. Dirección Xeral de Traballo Autónomo e Economía Social. Consellería de Emprego, Comercio e Emigración.

6.5.3. Os contratos nos CEE. 2023

Analizamos o volume total de contratos específicos a persoas con discapacidade realizados tanto en empresa ordinaria como en centros especiais de emprego. Por contratos específicos enténdese aqueles que están dirixidos de forma exclusiva a persoas con discapacidade, de acordo coa estatística recollida polo Servizo Público de Emprego, SEPE; é dicir, os contratos a persoas cuxa discapacidade foi declarada no mesmo.

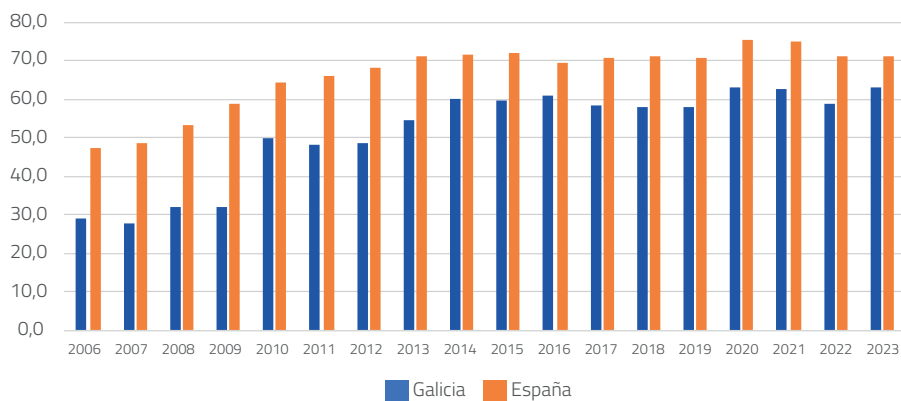
O gráfico 6.5 presenta a evolución dos contratos nos CEE. En Galicia no ano 2023 le-váronse a cabo 5.909 contratos específicos a PCD, dos cales 3.718 foron en CEE. Isto supón unha diminución 10,2% no primeiro caso, e do 3,7% no segundo, en relación ao ano anterior, rompendo coa senda crecente que se viña producindo dende o ano 2013 (exceptuando a caída producida por mor da Covid-19).

Gráfico 6.5 . Contratos Específicos a PCD, Galicia, 2006-2023 (Miles).

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

En España, en 2023 realizáronse un total de 105.262 contratos específicos para persoas con discapacidade en España. Dos cales 74.856 leváronse a cabo en CEE, de maneira que do total de contratos realizados no exercicio a persoas con discapacidade, os CEE agrupan o 71,11%, poñendo de manifesto a relevancia do emprego protexido para a inclusión laboral de persoas con discapacidade. Trala recuperación en 2021 do emprego específico a persoas con discapacidade con aínda máis intensidade (logrando un crecemento anual do 31,8%), no 2023 prodúcese un descenso na contratación en torno ao 14,8%.

Segundo os datos do SEPE, dende o ano 2013 para Galicia e o 2008 para España, máis da metade dos contratos específicos a PCD realizáronse en CEE. A evolución é máis positiva no caso español acadando o 75,5% no ano 2020, onde 6 de cada 8 contratos leváronse a cabo en CEE; mentres que nos CEE galegos foi do 63,1% o que representa a 3 de cada 5 contratos. O gráfico 6.6 presenta a evolución dos contratos para Galicia e España en porcentaxe sobre o total.

Gráfico 6.6. Contratos Específicos a PCD en CEE, Galicia e España (% do total), 2006-2023

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

Con relación ao tipo de contrato, os contratos temporais superan case o 60% do total de contratos específicos realizados a PCD en Galicia en todos os anos analizados, chegando a alcanzar o 81,4% no ano 2014. Pola contra a nivel nacional, a temporalidade é mais acentuada xa que supera case o 65% no período de estudo, acadando a cifra do 84,3% no ano 2015. No ano 2023, mellora esta tendencia de xeito que as cifras descenden ao 62,5% para Galicia, e ao 65,3% para o conxunto nacional.

Esta situación empeora de xeito considerable si falamos dos CEE, porque tan só 1 de cada 5 contratos son de carácter indefinido tanto en Galicia como en España no ano 2023. Polo tanto consolídase a temporalidade no emprego deste colectivo (táboa 6.11).

Táboa 6.11. Contratos específicos realizados a PCD en Galicia e España en función do tipo de contrato (%), 2006-2023

	Totais (Inclue CEE)				En CEE			
	Indefinidos(%)		Temporais (%)		Indefinidos(%)		Temporais (%)	
	Galicia	España	Galicia	España	Galicia	España	Galicia	España
2006	42,5	36,8	57,5	63,2	19,9	10,0	80,2	90,0
2007	40,6	36,0	59,4	64,0	21,1	11,2	78,9	88,8
2008	37,7	33,3	62,3	66,7	16,6	11,3	83,4	88,8
2009	37,3	28,3	62,7	71,7	12,9	9,0	87,1	91,0
2010	30,7	26,5	69,3	73,5	10,9	7,0	89,1	93,0
2011	27,9	23,9	72,1	76,1	4,4	5,6	95,6	94,4
2012	26,7	19,6	73,4	80,4	6,3	3,6	93,7	96,4
2013	20,9	16,7	79,1	83,3	7,3	7,2	92,7	92,8
2014	18,6	16,3	81,4	83,7	6,5	7,1	93,5	92,9
2015	18,9	15,7	81,1	84,3	6,4	6,1	93,6	93,9
2016	19,9	19,0	80,1	81,0	6,8	8,2	93,2	91,8
2017	20,7	19,1	79,3	81,0	6,4	8,8	93,6	91,2
2018	22,4	20,2	77,6	79,8	9,1	10,2	90,9	89,8
2019	22,0	19,0	78,0	81,0	11,1	8,7	88,9	91,3
2020	22,3	18,7	77,7	81,3	10,2	9,9	89,8	90,1
2021	20,9	20,1	79,1	79,9	10,2	12,2	89,8	87,8
2022	40,7	36,5	59,3	63,5	25,0	24,8	75,0	75,2
2023	37,6	34,7	62,5	65,3	18,0	21,8	82,0	78,2

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

6.5.4. Os salarios nos CEE

O feito de ter unha discapacidade inflúe no salario medio do traballador. Os datos máis recentes dispoñibles proceden da Enquisa do salario das persoas con discapacidade do Ine, e refírense ao ano 2021; así o salario medio anual bruto dos traballadores por conta allea con

discapacidade foi de 21.544,2 euros, un 3,6% máis que no ano anterior (2020). Esta cifra foi un 17,2% menor que a das persoas sen discapacidade (26.030 euros). Pero a diferenza no caso dos homes o porcentaxe ascende ao 21,2%, mentres que no caso das mulleres é un 13,2% menor. Dentro do mesmo colectivo con discapacidade, as mulleres cobran de media un 10,3% menos que os homes.

Na táboa 6.12 mostramos os datos máis actualizados das táboas salariais en base aos Convenios Colectivos dos CEE. Por unha banda dispoñemos do Acordo Parcial do XVI Convenio Colectivo dos CEE a nivel estatal, anos 2022-23-24 publicado (no BOE, 16 febreiro 2023); e o Convenio colectivo autonómico galego para o ano 2023.

Táboa 6.12. Salario base, en euros, en función dos Convenios Colectivos dos CEE.

GRUPO PROFESIONAL	Convenio Colectivo Estatal (2022-23-24)	Convenio Colectivo CEE GALICIA (2023)	
	B.O.E.	CEE INICIATIVA SOCIAL	CEE NON INICIATIVA SOCIAL
Grupo I. Personal directivo		1.849 €	2.255 €
Grupo II. Personal titulado nivel 3	1.815,63	1.733 €	2.114 €
Grupo II. Personal titulado nivel 2	1.379,88	1.502 €	1.832 €
Grupo III. Personal técnico superior	1.270,94	1.386 €	1.691 €
Grupo III. Personal técnico	1.027,13	1.143 €	1.416 €
Grupo III. Personal técnico auxiliar	964,88	1.080 €	1.318 €
Grupo IV. Personal operario auxiliar	830,00	1.080 €	1.318 €

Fonte: BOE, DOG

No Convenio galego distinguen entre Centros atendendo á iniciativa dos mesmos, e os datos reflexan unhas táboas salariais de partida inferiores nos CEE de *iniciativa social*. No Convenio estatal está reflexado o salario base para os anos 2022, 2023 e 2024.

6.6. Políticas de creación de emprego. 2022

As axudas para “Integración Laboral de persoas con discapacidade” teñen como destinatarios os Centros Especiais de Emprego, e os centros ordinarios de traballo. No primeiro caso, teñen por obxecto promover proxectos xeradores de emprego de carácter innovador para traballadores con discapacidade desempregados, axudar ao mantemento de postos de traballo mediante a concesión de subvencións e axudas para estes fins, e financiar os custos derivados da contratación de unidades de apoio.

Do total das axudas de apoio á creación de emprego no ano 2022 en España o 75,6% foron destinadas á integración laboral de persoas con discapacidade, e os CEE son os principais beneficiarios co 98,3%, dirixidas na súa gran maioría ao mantemento de postos de traballo.

En Galicia no mesmo ano, o 72,3% do total das axudas de apoio á creación de emprego foron destinadas á integración laboral das persoas con discapacidade. As provincias máis beneficiadas foron A Coruña con máis da metade (52,8%), seguida de Pontevedra (36,6%).

Os CEE recibiron o 93% das axudas, destinadas principalmente ao mantemento de postos de traballo (90,6%). Con estas axudas, creáronse 82 postos de traballo (a maioría en Coruña e Pontevedra), mantívose a plantilla de 5.157 persoas con discapacidade e as unidades de apoio axudaron a 666 persoas (a gran maioría na Coruña seguida de Pontevedra).

As axudas totais víronse incrementadas nun 0,8% en relación ao ano anterior (2021) para o caso galego, e nun 15 para o conxunto do Estado español.

Táboa 6.13 Axudas para a integración laboral de persoas con discapacidade. Galicia e España. 2022. Euros

AXUDAS TOTAIS		CENTROS ESPECIAIS DE EMPREGO						
		AXUDAS TOTAIS EN CEE	Proxectos xeneradores de emprego		Mantemento de postos de traballo		Unidades de apoio	
			Postos creados	Importe	Persoas con discapacidade	Importe	Persoas que reciben apoio	Importe
Coruña	12.556.465	11.943.699	33	359,255	3,097	11.007.843	291	576,601
Lugo	1.040.455	879,455	1	15000	236	857,902	4	6,553
Ourense	1.484.994	1.317.044	1	13,528	240	1.239.207	28	64310
Pontevedra	8.711.022	7.988.298	47	457,076	1.584	6.950.320	343	580,902
GALICIA	23.792.936	22.128.496	82	844,859	5,157	20.055.272	666	1.228.366
ESPAÑA	529.761.048	520.835.043	1,906	18.916.556	94,328	458.825.018	25,426	43.093.468

Fonte: Ministerio de Trabajo e Seguridade Social. Estadísticas. <https://www.mites.gob.es/es/estadisticas/anuarios/2022/index.htm>

6.7. Estrutura financeira e estrutura de ingresos

Neste apartado analízanse os datos da estrutura financeira e a estrutura de ingresos dos CEE de Galicia para os anos 2013, 2017, 2019, 2021 e 2022, último ano dispoñible a partir da información dos balances e contas de resultados ofrecidos na base de datos SABI e das listaxes nominais dos centros que dispón a Xunta de Galicia.

No ano 2022, había activos 56 CEE de economía social e 72 de economía capitalista, pero non se dispón de todos os datos na base consultada, nalgúns dos casos porque corresponden ás formas xurídicas de asociacións ou persoas físicas. Os datos mais relevantes do ano 2022 preséntanse na táboa 6.14., e corresponden a 46 CEE de economía social e 57 de economía capitalista, o que supón o 82% do total de CEE de economía social e o 76% dos CEE de economía capitalista.

Táboa 6.14. Estrutura financeira dos CEE 2022 (miles de euros)

	Social	Capitalista	Total
Patrimonio neto	178.567	91.614	270.181
Fondos propios	170.402	87.666	258.068
Capital	51.918	8.793	60.712
Reservas	91.690	80.589	172.279
Subv+legados	7.626	3.187	10.813
Pasivo no corrente	38.727	18.846	57.573
Pasivo Corriente	83.979	47.860	131.839
Total patrimonio neto y pasivo	301.273	158.321	459.594
Importe neto de la cifra de negocios	271.341	249.577	520.917
Otros ingresos de explotación	59.870	20.851	80.721
Ingresos financieros	1.571	550	2.121
Total ingresos	332.781	268.158	600.940

Fonte: Elaboración propia a partir da Xunta de Galicia e SABI. Nota: datos a 31 de decembro de 2022. Inclúe datos de 2021 para un CEE social e 1 capitalista, e de 2023 para dous CEE social e 1 capitalista

Os recursos financeiros dos CEE, do mesmo xeito que os do resto de empresas sociais, están formados por unha mestura de recursos propios e alleos, entre os cales os ingresos obtidos da actividade comercial representan unha parte significativa. Estes recursos financeiros poden proceder de: (i) o desenvolvemento da súa actividade, a través da reinvestimento de beneficios; (ii) das achegas dos titulares dos CEE en forma de accións, participacións ou calquera outra achega conforme ao tipo de sociedade na que se constituíu o centro, e (iii) de recursos alleos como créditos bancarios, doazóns, axudas da administración pública, etc.

É de interese coñecer a evolución da estrutura financeira por tipoloxía de centro, que se presenta na táboa 15 para os anos de estudo.

Táboa 6.15. Estrutura financeira CEE de Galicia por tipoloxía de centro (%). Anos 2013, 2017, 2021 e 2022

	Economía Social				Economía Capitalista				Total			
	2013	2017	2021	2022	2013	2017	2021	2022	2013	2017	2021	2022
Capital	23,9	21,4	16,8	17,2	15,7	6,2	5,7	5,6	22,5	16,9	13,2	13,2
Reservas	22,3	23,7	27,0	30,4	25,2	29,4	40,1	50,9	22,8	25,4	31,3	37,5
Total fondos propios	60,1	57,7	51,6	56,6	47,8	43,2	54,3	55,4	57,9	53,4	52,5	56,2
Subv. doazóns e legados	4,3	3,5	3,9	2,5	2,0	2,1	2,0	2,0	3,9	3,1	3,3	2,4
Total patrimonio neto	64,3	61,1	54,4	59,3	49,8	45,3	56,4	57,9	61,7	56,4	55,1	58,8
Pasivo non corrente	13,7	15,8	16,9	12,9	13,0	26,8	18,3	11,9	13,6	19,1	17,4	12,5
Pasivo corrente	22,0	23,1	28,7	27,9	37,3	27,9	25,2	30,2	25,2	24,5	27,6	28,7
Total pasivo	35,7	38,9	45,6	40,7	50,3	54,7	43,6	42,1	38,8	43,6	44,9	41,2
TOTAL PATRIMONIO (neto + pasivo)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Fonte: Elaboración propia a partir da Xunta de Galicia e SABI. Nota: datos a 31 de decembro de 2022. Inclúe datos de 2021 para un CEE social e 1 capitalista, e de 2023 para dous CEE social e 1 capitalista

A estrutura porcentual dos recursos financeiros nos anos de estudo sinala un peso importante dos fondos propios nos CEE da economía social, que estaba ao redor do 60%, situándose en 2022 no 56,4%. Nos CEE da economía capitalista o peso dos fondos propios era menor pero nos dous últimos anos aumento pasando do 48% en 2013 ao 55% en 2022. Algunhas das vantaxes de dispoñer dun importante volume de fondos propios é a maior garantía fronte a terceiros, a non existencia de restricións nin obrigacións de amortización sobre eses recursos e, ademais, que os investidores externos á organización non exercen ningún control sobre os devanditos recursos. Con todo, cabe sinalar que o nivel óptimo de fondos propios pode depender do tipo de actividade que realice cada centro, podendo existir unha elevada diversidade.

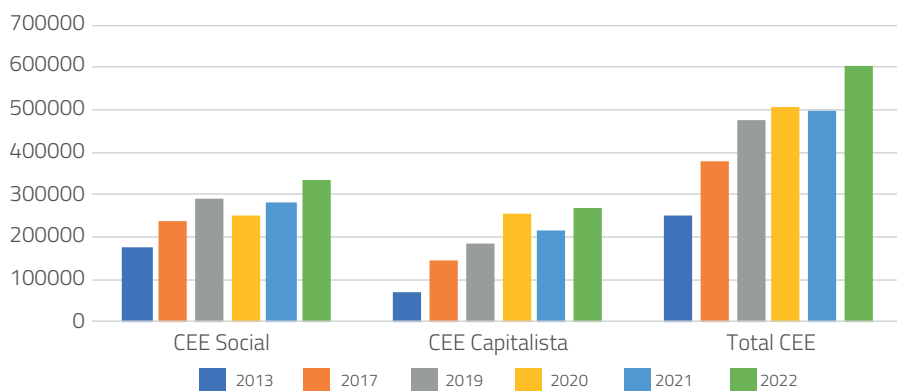
Nos catro anos de referencia a principal fonte de financiación dos CEE de economía social foron os fondos propios, aínda que en descenso nos últimos anos, cunha recuperación en 2022, ano no que representa o 56,6% do patrimonio neto e pasivo. Os anos anteriores esta porcentaxe era do 60% en 2019, o 52,8% en 2020, e o 51,6% en 2021. Pola contra, no caso dos CEE de iniciativa empresarial ou capitalista o peso dos fondos propios foi en aumento, dende un 49% en 2019, pasando ao 54,5% en 2020, ao 54,3% en 2021 e no ano 2022 acadou o 56,4%.

No último ano o pasivo ten un peso similar lixeiramente inferior nos CEE de economía social respecto aos de economía capitalista, pois supoñen o 40,7% e o 42,1% respectivamente

do total do patrimonio. O peso do pasivo corrente é tamén inferior nos CEE de economía social, cun 27,9% do total do patrimonio en comparación co 30,2% da economía capitalista. As subvencións, doazóns e legados representan unha maior porcentaxe nos CEE da economía social, sendo no último ano do 2,5% fronte ao 2 % dos CEE da economía capitalista.

Con relación aos ingresos, obsérvase unha evolución positiva entre 2013 e 2022, cunha taxa anual de crecemento para o total dos CEE do 10,3% (352 millóns de euros máis) que no caso dos CEE da economía social acada o 9,8% (297 millóns máis), sendo a taxa para os CEE da economía capitalista do 14,3% (57 millóns máis). O gráfico 6.7 representa a evolución do total de ingresos por tipoloxía.

Gráfico 6.7. Evolución dos ingresos dos CEE de Galicia (miles de euros)

Fonte: Elaboración propia a partir da Xunta de Galicia e SABI. Nota: datos a 31 de decembro de 2022. Inclúe datos de 2021 para un CEE social e 1 capitalista, e de 2023 para dous CEE social e 1 capitalista

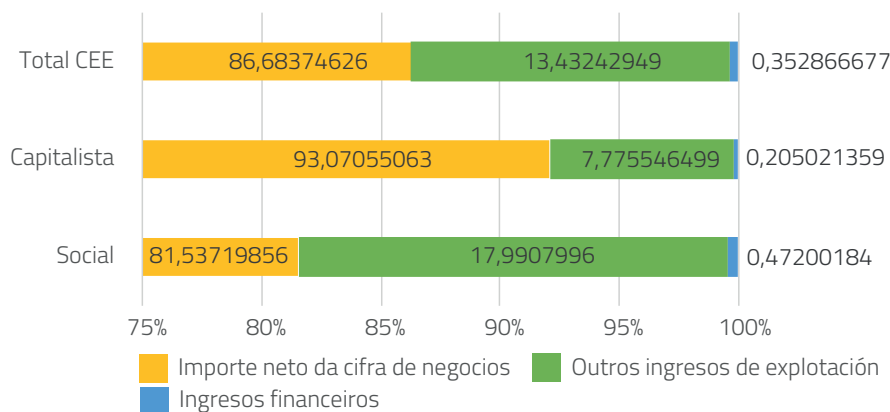
Despois da caída dos ingresos nos CEE de economía social entre 2019 e 2020 de máis de 39 millóns de euros, nos dous anos seguintes experimentan incrementos considerables, de máis de 31 millóns de euros no ano 2021 e de 80 millóns no ano 2022. Pola súa parte, no caso dos CEE de economía capitalista, o aumento de ingresos entre 2019 e 2020 de máis de 69 millóns de euros foi seguido dun descenso de 38,1 millón de euros entre 2020 e 2021, e volveu a recuperarse no ano 2022 cun aumento de case 53 millóns de euros respecto ao ano anterior. Así, para o total de CEE obtense un aumento de ingresos entre 2020 e 2019 de case 30 millóns de euros, e unha caída no ano seguinte de 6,8 millóns de euros, para recuperarse no ano 2022 cun aumento de máis de 102 millóns de euros.

Estas cifras supoñen que entre 2021 e 2022 os ingresos totais dos CEE aumentaron un 20% (despois da caída do 1,3% do ano anterior), debido ao aumento do 22% na cifra de negocios e do 15% noutros ingresos de explotación. Por tipoloxía de centro, no último ano obsérvase un incremento do 17,4% nos ingresos totais dos CEE de economía social e do 20,5% nos ingresos totais dos CEE de economía capitalista.

No seguinte gráfico pode verse a estrutura de ingresos dos CEE da comunidade galega no ano 2022. Este ano obsérvase un aumento lixeiro do peso da cifra respecto ao ano anterior, pasado de representar o 85,5% a o 86,7% no total de ingresos dos CEE. O peso da cifra de negocios foi diminuindo dende o ano 2013 ata o 2021, especialmente no caso dos CEE de economía social, pasando do 87,8% ao 80,6% neses anos, aínda que tamén para os de

economía capitalista (de 95,4% a 92% en 2021). No último ano este peso aumenta lixeiramente para todos os CEE. A estrutura para o ano 2022 preséntase no gráfico 6.8.

Gráfico 6.8. Estrutura de ingresos dos CEE de Galicia por tipoloxía de Centro 2022(%)

Fonte: Elaboración propia a partir da Xunta de Galicia e SABI. Nota: datos a 31 de decembro de 2022. Inclúe datos de 2021 para un CEE social e 1 capitalista, e de 2023 para dous CEE social e 1 capitalista

No ano 2022 o 86,7% dos ingresos dos CEE da economía social procedía das súas vendas, sendo esa porcentaxe maior no caso dos centros da economía capitalista (93,1%). O peso doutros ingresos de explotación, fundamentalmente debido as subvencións de explotación incluídas nesta partida, é claramente superior nos CEE da economía social (13,4% no último ano, 5 puntos menos que o ano anterior) que nos CEE da economía capitalista (7,8%).

6.8. Conclusións

Os Centros Especiais de Emprego, partícipes da Economía Social, son xeradores de oportunidades de emprego para as persoas con discapacidade. En función da súa finalidade, temos CEE da Economía Social que buscan ter un impacto social, e os CEE da Economía Capitalista que perseguen un beneficio para os seus propietarios e accionistas.

Segundo os datos do Rexistro de CEE da Xunta de Galicia correspondentes ao ano 2023 existían un total de 128 CEE, dos cales 56 Centros teñen como obxectivo a obtención dun impacto social. Retómase a traxectoria ascendente que estaba estancada por mor da crise da Covid-19, crecendo un 3,2% con relación ao ano anterior.

O 82% dos CEE adoptan a forma xurídica e Sociedade Limitada (78,6% ES; 84,7% EC).

Case a metade dos CEE centran as súas actividades no sector servizos (45,3%), levando a cabo na súa maioría actividades administrativas e servizos auxiliares e concretamente de limpeza xeral de edificios e de xardinería.

Mercado de traballo das persoas con discapacidade

Case o 8% da forza de traballo de 16 a 64 anos está representada polo colectivo de persoas con discapacidade en Galicia no ano 2022.

A menor presenza no mercado laboral reflexa unha taxa de actividade tan só dun 29,9 %, o que supón 47,7 puntos por debaixo da do colectivo de persoas sen discapacidade. A taxa de emprego foi do 23,7%, a 45,5 puntos de distancia do grupo de persoas sen discapacidade. Por outra banda, o 20,7% da poboación activa con discapacidade atopábase en situación de *desemprego*, fronte a 10,8% para poboación sen discapacidade. En relación ao ano 2021 todas as taxas experimentaron un crecemento, excepto a de paro que diminúe.

Mais da metade da poboación activa das PCD tiña un grao de discapacidade de entre o 33% e o 44%. As discapacidades sensorial e a física levan asociadas unha maior taxa de emprego.

As PCD teñen estudos, na súa maioría secundarios (67,5%), aínda que o 19,3% alcanzaron estudos de nivel superior.

Mercado de traballo nos CEE galegos

No ano 2023 máis da metade das persoas empregadas (56%) realizan o seu traballo en Centros cuxo obxectivo é obter un impacto social. O 90% do persoal presenta algún tipo de discapacidade, cunha maior presenza do colectivo masculino.

Do total de persoas con discapacidade, o 55,9% faíno en Centros da Economía Social. A discapacidade física é a que ten unha maior presenza no mercado laboral, seguida da psíquica e da sensorial.

A Economía Social lidera a contratación nos CEE galegos cun 56.1% do total, predominando os de carácter indefinido (58,9% ES; 58,3% EC). Seguindo a filosofía dos CEE as persoas beneficiadas son na súa inmensa maioría con discapacidade, porcentaxes que alcanzan incluso o 91%. Ademais son os Centros cun impacto social os que lideran a contratación indefinida ao colectivo con discapacidade (90,9%) fronte ao 88,2% da EC.

A nivel provincial, máis da metade do total de traballadores dos CEE están na provincia da Coruña.

O sector servizos nun 39,9% e a industria nun 36,2% son os que aglutinan aos traballadores dos CEE da Economía Social.

Segundo os datos do SEPE, dende o ano 2013 para Galicia e o 2008 para España, máis da metade dos contratos específicos a Persoas Con Discapacidade realizáronse en CEE. No caso galego de cada 5 contratos, 3 realizáronse nun CEE no ano 2023. Tan só 1 de cada 5 contratos nos CEE son de carácter indefinido tanto en Galicia como en España no ano 2023.

En Galicia no ano 2022, o 72,3% do total das axudas de apoio á creación de emprego foron destinadas á integración laboral das persoas con discapacidade. As provincias máis beneficiadas foron A Coruña con máis da metade (52,8%), seguida de Pontevedra (36,6%). Os CEE recibiron o 93% das axudas, destinadas principalmente ao mantemento de postos de traballo (90,6%). As axudas totais víronse incrementadas nun 0,8% en relación ao ano anterior (2021).

Estrutura financeira e de ingresos

A partir dos datos contables dispoñibles para 2022 dos CEE (46 CEE de economía social e 57 de economía capitalista), se observa un peso importante dos fondos propios na estrutura financeira dos CEE, que no caso dos CEE de economía social sitúase no 56,6%, e nos de economía capitalista no 55,4%. Estes porcentaxes nos últimos anos foron en diminución para os CEE de economía social e en aumento para os de economía capitalista. Pola súa parte o peso do pasivo é similar entre as dúas tipoloxías, mentres que as subvencións,

doazóns e legados representan unha maior porcentaxe nos CEE da economía social, nos que o peso desta partida vai en diminución.

Entre 2021 e 2022 os ingresos totais dos CEE aumentaron un 20% (despois da caída do 1,3% do ano anterior), debido ao aumento do 22% na cifra de negocios e do 15% noutros ingresos de explotación. Por tipoloxía de centro, no último ano obsérvase un incremento do 17,4% nos ingresos totais dos CEE de economía social e do 20,5% nos ingresos totais dos CEE de economía capitalista

A orixe dos ingresos, no ano 2022, foron derivados nun 81,5% das vendas no caso dos CEE de economía social e nun 93,1% no caso dos centros da economía capitalista. O peso doutros ingresos de explotación, é claramente superior nos CEE da economía social (18% no último ano) que nos CEE da economía capitalista (7,8%).

6.9. Bibliografía

- CANCELO, M & BOTANA, M. (Dir.) (2023). *Informe sobre a economía social en Galicia 2022*. Universidade de Santiago de Compostela. Centro de Estudios Cooperativos (CECOOP).
- CHAVES ÁVILA, R. JULIÁ IGUAL, J.F. & MONZÓN CAMPOS, J.L. (Dir.) (2019). *Libro Blanco del cooperativismo y la economía social valenciana*. CIRIEC-España, Centro Internacional de Investigación e Información sobre la Economía Pública, Social y Cooperativa. ISBN-13: 978-8494948381.
- MONZÓN, J.L., ANTUÑANO, I. & MURGUI, S. (2014): Informe sobre el impacto económico y social de los Centros Especiales de Empleo en España, Resumen ejecutivo, Fundación ONCE.
- MONZÓN, J.L.; CUÑAT, R.J. & HERRERO, M. (2019). *Las empresas sociales en la Comunitat Valenciana: tipología, perfiles e impacto*. CIRIEC España.
- MONZÓN-CAMPOS, J. L. & HERRERO-MONTAGUD, M. (2016) Identificación y análisis de las características identitarias de la empresa social europea: aplicación a la realidad de los Centros Especiales de Empleo de la economía española. CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa, N° 87, pp. 295-326.
- TORRES MARTÍNEZ, J. (2018). "La contribución de la economía social a la inserción". En: Fajardo García, G. (coord.): *La promoción del emprendimiento y la inserción social desde la economía social*. Centro Internacional de Investigación e Información sobre la Economía Pública, Social y Cooperativa, CIRIEC-España. ISBN: 9788494948312
- LEXISLACIÓN:**
- ESPAÑA. Ley 13/1982, de 7 de abril, de integración social de los minusválidos. <https://www.boe.es/boe/dias/1982/04/30/>
- ESPAÑA. Real Decreto Legislativo 1/2013, de 29 de noviembre, por el que se aprueba el Texto Refundido de la Ley General de derechos de las personas con discapacidad y de su inclusión social. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2013-12632>
- ESPAÑA Ley 5/2011, de 29 de marzo, de Economía Social. https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2011-5708
- GALICIA. Ley 6/2016, de 4 de mayo, de la economía social de Galicia. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2016-5943>
- GALICIA. Decreto 200/2005, de 7 de julio, por el que se regula la autorización administrativa y la inscripción en el Registro administrativo de Centros Especiales de Empleo de Galicia, y su organización y funcionamiento. https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2005/20050719/Anuncio18086_es.html

7. AS CONFRARÍAS DE PESCADORES

7.1. Introducción

As confrarías de pescadores en Galicia están reguladas pola Lei 11/2008 de 3 de decembro de pesca de Galicia (art. 78 ao 95) e polo Decreto 8/2014 de 2014 de 16 de xaneiro¹, que as definen como corporacións de dereito público, sen ánimo de lucro, representativas de intereses económicos dos seus asociados (armadores de buques de pesca e traballadores do sector extractivo) e que actúan como órganos de consulta e colaboración coas administracións competentes en materia de pesca marítima e de ordenación do sector pesqueiro.

Son entidades asociativas que levan adiante proxectos para desenvolver programas de mellora para o sector, co obxecto de satisfacer as necesidades e intereses dos seus socios contribuíndo ao desenvolvemento local, a cohesión social e a sustentabilidade no ámbito da pesca e da extracción.

Recoñécense como entidades de Economía Social na Lei 5/2011 de Economía Social de España e na Lei 6/2016 de Economía Social de Galicia, ao cumprir os requisitos fixados pola Lei (Botana e Millán, 2017): a realización de actividades económicas, a primacía das persoas e do fin social sobre o capital, a promoción da solidariedade interna e coa sociedade, a aplicación dos resultados en función do traballo ou servizo aportado e independencia respecto aos poderes públicos.

7.2. Principais datos das confrarías galegas

A exposición e primeira venda dos produtos pesqueiros frescos comercialízanse nas lonxas, maioritariamente xestionadas polas confrarías de pescadores. Segundo o último dato publicado pola confederación Empresarial Española da Economía Social (CEPES)² en España,

¹ Aínda que a lexislación básica de ordenación do sector pesqueiro corresponde á Lei estatal 3/2001 de 26 de marzo de Pesca Marítima del Estado, que regulan as confrarías nos art. 45 a 51.

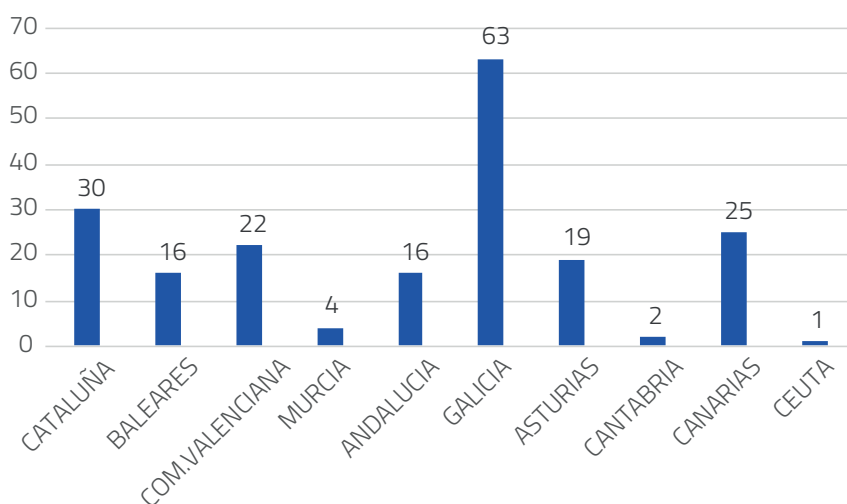
² https://www.cepes.es/social/entidades_cofradias_pescadores

no ano 2019, había 133 lonxas xestionadas por confrarías que facturaron 4.646,8 millóns de euros³.

Con relación as confrarías por CC.AA., a distribución das mesmas, recóllese no seguinte gráfico, no que se pode observar que Galicia é a comunidade con maior número (63) representando o 31,8 % do total español. A seguinte rexión con maior peso é Cataluña, que con 30 confrarías representa o 15,2 % do Estado. As seguen Canarias e a Comunidade Valenciana, con 25 e 22 confrarías.

As confrarías en España organízanse en 22 federacións das cales 18 son provinciais e 4 interprovinciais. En Galicia, hai 3 federacións, que se corresponden con as 3 provincias costeiras e conforman a "Federación galega de confrarías de pescadores". A nivel estatal, a gran agrupación a constitúe a "Federación Nacional de Cofradías de Pescadores".

Gráfico 7.1. Número de confrarías por CC.AA.

Fonte: Federación Nacional de Confrarías de Pescadores (<https://www.fncp.eu/relacion-de-cofradias>). Data de consulta 15/05/2024

Das confrarías galegas 6 se atopan na provincia de Lugo, 35 na provincia de A Coruña e 22 na de Pontevedra.

No ano 2023 as afiliacións medias á Seguridade Social no Réxime Especial do Mar ascenderon a 19.452 segundo os datos do Ministerio de Inclusión, Seguridad Social y Migraciones, e publicados polo Instituto Galego de Estatística, e representan o 31,5% das afiliacións no conxunto do Estado. As afiliacións ás confrarías galegas supoñen, polo tanto, o 55,4% dos traballadores e empresarios que cotizan á Seguridade Social neste réxime.

No ano 2023⁴ en Galicia había 10.776 afiliados as Confrarías de pescadores (284 menos que no ano anterior, mellorando a caída do ano precedente). Por provincias, en A Coruña atopamos o maior número de afiliacións, 5.208 e unha caída de 134 (-2,5%). Pontevedra é a segunda federación en importancia con 5.507 afiliacións e que presenta unha caída de -110 con relación ao ano anterior (-2,1%). En Lugo temos 511 afiliacións, sendo a perda de -40

³ Este dato no ha sido actualizado por CEPES

⁴ Os datos de afiliacións nas confrarías do ano 2023 correspóndense ao mes de abril do 2024.

(-7,3%). Con relación ao informe anterior, destacar que en todas as federacións redúcese o número de afiliacións, pero en Pontevedra a caída foi sensiblemente inferior á do ano 2022.

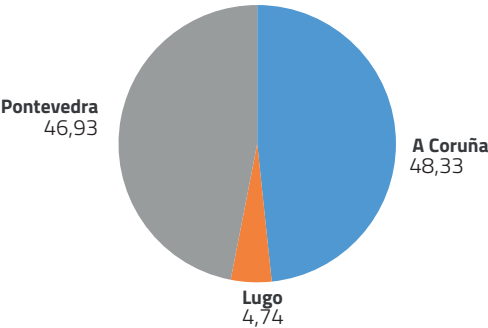
Táboa 7.1. Afiliados nas confrarías de Galicia por provincia.

FEDERACIÓN					
		A CORUÑA	LUGO	PONTEVEDRA	GALICIA
Empresas	2022	1.941	115	2.007	4.063
	2023	1.887	115	2.007	4.009
Traballadores/as	2022	3.401	436	3.160	6.997
	2023	3.321	396	3.050	6.767
Afiliados/as	2022	5.342	551	5.167	11.060
	2023	5.208	511	5.057	10.776
Comparativa 2023/2022					
Empresas	Número	-54	0	0	-54
	TVA %	-2,78	0,00	0,00	-1,33
Traballadores/as	Número	-80	-40	-110	-230
	TVA %	-2,35	-9,17	-3,48	-3,29
Afiliados/as	Número	-134	-40	-110	-284
	TVA %	-2,51	-7,26	-2,13	-2,57

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

No ano 2023 as afiliacións caen, tanto no que respecta as empresas como aos traballadores e traballadoras na provincia de A Coruña (-54 empresas menos, cunha caída do -2,8% e -80 traballadores menos, cunha caída do -2,4%). Nas provincias de Pontevedra e Lugo as empresas afiliadas mantéñense pero caen as afiliacións no caso das persoas traballadoras (-110 e -40, cunhas variacións do -3,5% e do -9,2%, respectivamente).

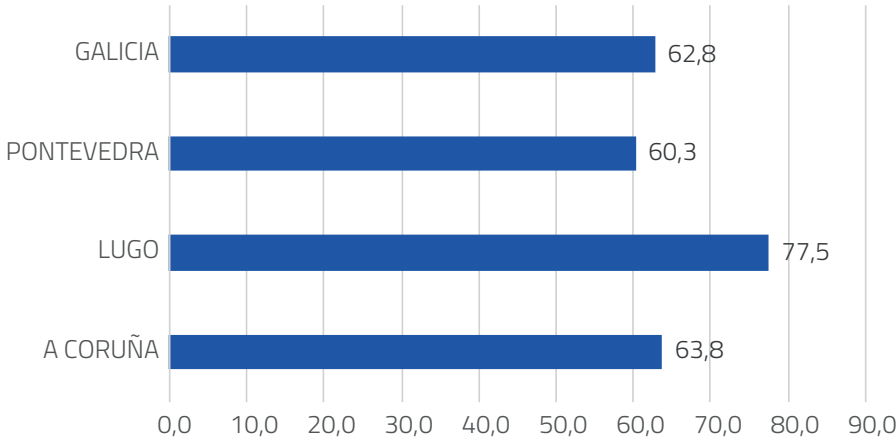
Gráfico 7.2. Distribución provincial do total de afiliados/as nas confrarías galegas.2023

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

Como xa se adiantou, é como reflicte o gráfico anterior o 48% das afiliacións nas confrarías galegas atópanse na federación de A Coruña, o 46,9 % na pontevedresa e, por último, preto do 5% das afiliacións están na federación lucense. Con relación ao informe anterior, perde lixeiramente peso a federación lucense e gaña lixeiramente a pontevedresa.

Gráfico 7.3. Peso dos traballadores/as afiliados nas confrarías galegas. 2023

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

A maior parte das afiliacións corresponden as persoas traballadoras (62,8%), que perden peso con relación ao informe anterior, pero con diferenzas entre as distintas federacións, xa que en Lugo a porcentaxe, aínda que a mais elevada de todas (77,5%), perde 1,6 puntos con relación ao ano anterior. Na Coruña, os traballadores representan o 63,8% do total, perdendo 0,5 puntos o seu peso e en Pontevedra representan o 60,3% do total, gañando 0,1 puntos.

Táboa 7.2. Distribución das empresas afiliadas nas confrarías galegas segundo a súa forma xurídica.

		A CORUÑA	LUGO	PONTEVEDRA	GALICIA
Persoas Físicas	2022	1.820	57	1.922	3.799
	2023	1.780	59	1.923	3.762
Persoas Xurídicas	2022	121	58	85	264
	2023	107	56	84	247
Total	2022	1.941	115	2.007	4.063
	2023	1.887	115	2.007	4.009

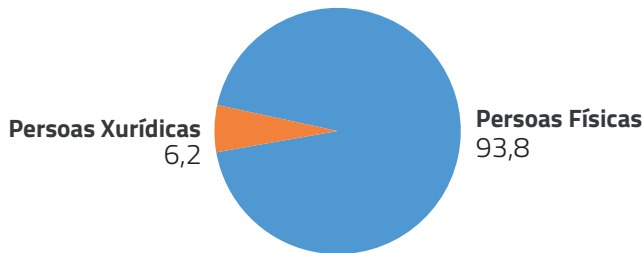
Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

Segundo a súa fórmula xurídica, a maioría das empresas afiliadas nas confrarías galegas son persoas físicas, 3.762, que representan o 93,8% do total, sendo 37 menos que

no ano 2022. Por provincias, Lugo presenta a menor representación nestas afiliacións, o 51% do total. Pontevedra e a federación que máis afiliacións de persoas físicas aporta ao conxunto galego, o 51,1% do total. No ano 2023 só aumentan en Lugo e Pontevedra (2 e 1, respectivamente).

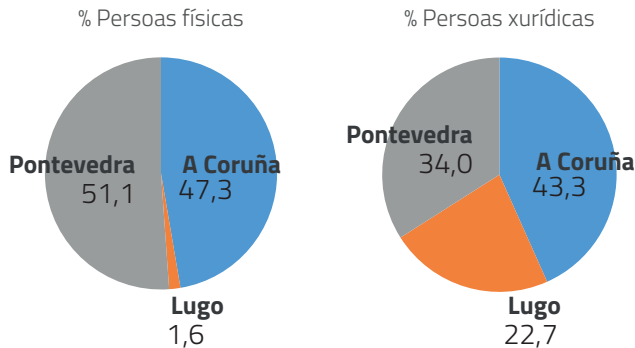
As persoas xurídicas afiliadas en Galicia acadan un valor de 247 no ano 2023, polo que hai 17 menos que no ano anterior. A maior afiliación atópase na federación de A Coruña, que con 107, diminúe en 14 con relación ao ano anterior, e representa o 43% do total. En Lugo diminúe en 2 as afiliacións de persoas xurídicas, e representan o 22,7% do conxunto galego mentres que en Pontevedra diminúen en 1 e representan o 34% das galegas.

Gráfico 7.4. Peso das empresas afiliadas nas confrarías galegas segundo as súa forma xurídica. 2023

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

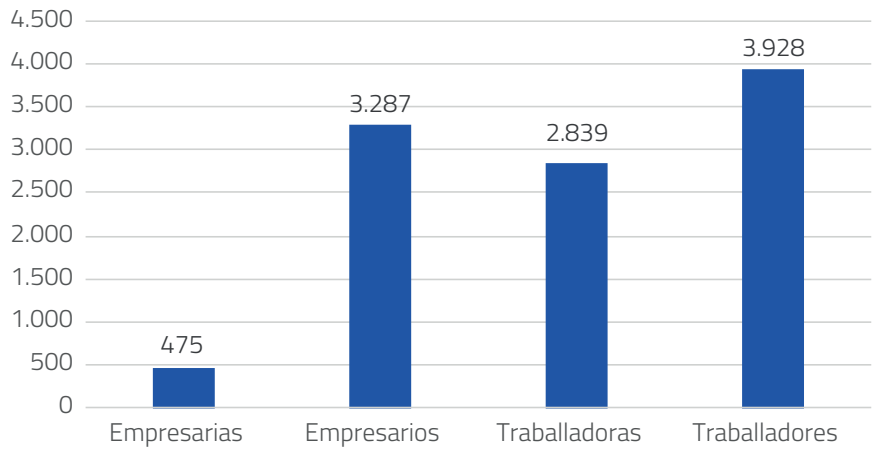
Gráfico 7.5. Peso das persoas físicas e xurídicas afiliadas nas confrarías galegas por provincias no ano 2023

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

No conxunto galego, a maior representatividade da muller dentro dos afiliados nas confrarías de pescadores prodúcese no colectivo de persoas traballadoras, acadando un total de 2.839 diminuindo en 135 con relación ao informe anterior (18 máis que no caso dos homes), pasando a representar case o 42% deste colectivo. No caso das empresarias, temos un total de 475, 5 menos que no ano anterior, sendo a caída maior no caso dos empresarios (-31). Desta forma, as empresarias representan no ano 2023 o 12,6% das afiliacións das persoas empresarias.

Gráfico 7.6. Afiliacións por sexo en Galicia no ano 2023

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confraríaas proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

Táboa 7.3. Distribución por sexo dos empresarios/as e dos traballadores/as.

			A CORUÑA	LUGO	PONTEVEDRA	GALICIA
Empresarios/as	Home	2022	1.656	51	1.611	3.318
		2023	1.617	53	1.617	3.287
	Muller	2022	165	6	309	480
		2023	163	6	306	475
Traballadores/as	Home	2022	2.239	420	1.386	4.045
		2023	2.190	382	1.356	3.928
	Muller	2022	1.181	16	1.777	2.974
		2023	1.131	14	1.694	2.839
TOTAL	Home	2022	3.895	471	2.997	7.363
		2023	3.807	435	2.973	7.215
	Muller	2022	1.346	22	2.086	3.454
		2023	1.294	20	2.000	3.314

			A CORUÑA	LUGO	PONTEVEDRA	GALICIA
Comparativa 2023/2022						
Empresarios/as	Home	Absoluto	-39	2	6	-31
		TV (%)	-2,4	3,9	0,4	-0,9
	Muller	Absoluto	-2	0	-3	-5
		TV (%)	-1,2	0,0	-1,0	-1,0
Traballadores/as	Home	Absoluto	-49	-38	-30	-117
		TV (%)	-2,2	-9,0	-2,2	-2,9
	Muller	Absoluto	-50	-2	-83	-135
		TV (%)	-4,2	-12,5	-4,7	-4,5
TOTAL	Home	Absoluto	-88	-36	-24	-148
		TV (%)	-2,3	-7,6	-0,8	-2,0
	Muller	Absoluto	-52	-2	-86	-140
		TV (%)	-3,9	-9,1	-4,1	-4,1

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

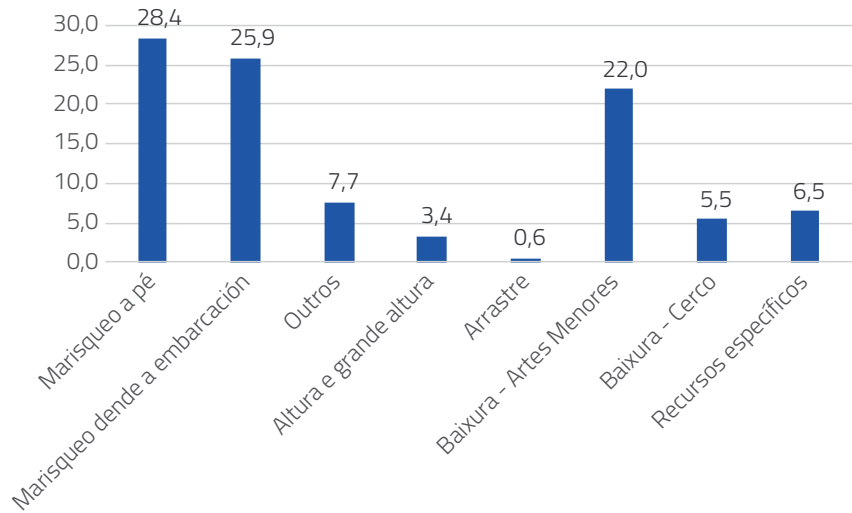
Por provincias hai grandes variacións na representatividade feminina nas confrarías. Dentro das persoas traballadoras temos a maior representación feminina en Pontevedra onde 1.694 das afiliacións son mulleres, o que supón o 55,5% do total destas afiliacións (aínda que se reducen en 83 con relación ao ano anterior). En Lugo, pola contra, temos 14 afiliadas traballadoras, que non chegan ao 4% do total.

No caso da representatividade empresarial, a maior presenza feminina a atopamos novamente na provincia de Pontevedra, que con 306 afiliacións (3 menos que no ano anterior) supoñen o 15,9% do total deste grupo. A provincia onde atopamos a menor presenza feminina neste grupo é novamente en Lugo, onde as 6 empresarias afiliadas representan o 10,2% do total da destas afiliacións na federación.

Con relación ao total de afiliacións, a maior presenza feminina a atopamos, como era previsible, na provincia de Pontevedra onde as 2.000 afiliacións de mulleres, representan o 40% do total, seguida de A Coruña, cun 25,4% e, por último, Lugo, cun escaso 4,4%. De esta forma, temos 3.314 mulleres afiliadas nas confrarías galegas, que representan o 31,5% do total.

Con relación ao ano anterior, as afiliacións femininas descenden en 140: -86 en Pontevedra, -52 en A Coruña e -2 en Lugo. No caso das afiliación de traballadoras, a caída de 135 afiliacións son debidas as 83 baixas en Pontevedra, 50 en A Coruña e 2 en Lugo. Só hai 5 baixas no caso das empresarias afiliadas: 3 en Pontevedra e 2 en A Coruña.

Gráfico 7.7. Peso das confrarías galegas por sectores de produción no ano 2023.

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

No ano 2023 das 10.776 afiliacións nas confrarías o 28,4% (3.062) atópanse no sector de marisqueo a pé, sendo a segunda actividade en importancia o marisqueo dende embarcación, 2.787 (o 25,9%) e a pesca de baixura, 2.370 (22%).

Táboa 7.4. Datos de afiliación nas confrarías galegas por federacións segundo sector de produción no ano 2023 e peso na provincia

Sector de produción		A CORUÑA	LUGO	PONTEVEDRA	GALICIA
Pesca de baixura: frota de artes menores	Número	1.328	123	919	2.370
	%	25,5	24,1	18,2	22,0
Recursos específicos	Número	335	24	341	700
	%	6,4	4,7	6,7	6,5
Pesca de baixura: frota do cerco	Número	412	46	138	596
	%	7,9	9,0	2,7	5,5
Pesca de arrastre do litoral	Número	14	46	6	66
	%	0,3	9,0	0,1	0,6
Pesca de altura e grande altura	Número	61	264	42	367
	%	1,2	51,7	0,8	3,4
Marisqueo desde embarcación	Número	1.568	0	1.219	2.787
	%	30,1	0,0	24,1	25,9

Sector de produción		A CORUÑA	LUGO	PONTEVEDRA	GALICIA
Outros (bateas..)	Número	289	2	537	828
	%	5,5	0,4	10,6	7,7
Marisqueo a pé	Número	1.201	6	1.855	3.062
	%	23,1	1,2	36,7	28,4
TOTAL	Número	5.208	511	5.057	10.776
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

En Galicia, o maior sector onde exercen a súa actividade a maior porcentaxe de afiliados nas confrarías é o de marisqueo a pé (o 28,4%) seguido de marisqueo desde embarcación (25,9%) e o de pesca de baixura, frota de artes menores (22%).

Na provincia de A Coruña, o marisqueo desde embarcación representa o 30% das afiliacións, seguido da frota de artes menores (25,5%) e o de marisqueo desde embarcación (30,1%).

Na de Pontevedra e o marisqueo a pé o que acada a maior representación, co 36,7% das afiliacións, seguido marisqueo desde embarcación (24%) e o de pesca de baixura, frota de artes menores con 18%.

En Lugo a pesca de altura e grande altura supón o 51,7% das afiliacións nesta federación, seguida de pesca de baixura, frota de artes menores co 24%.

Táboa 7.5. Peso das afiliacións provinciais por sector de produción no conxunto galego. 2023

Sector de produción	A CORUÑA	LUGO	PONTEVEDRA	GALICIA
Pesca de baixura: frota de artes menores	56,0	5,2	38,8	100,0
Recursos específicos	47,9	3,4	48,7	100,0
Pesca de baixura: frota do cerco	69,1	7,7	23,2	100,0
Pesca de arrastre do litoral	21,2	69,7	9,1	100,0
Pesca de altura e grande altura	16,6	71,9	11,4	100,0
Marisqueo desde embarcación	56,3	0,0	43,7	100,0
Outros (bateas..)	34,9	0,2	64,9	100,0
Marisqueo a pé	39,2	0,2	60,6	100,0
TOTAL	48,3	4,7	46,9	100,0

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

Analizando o peso das federacións no conxunto galego, na provincia de Pontevedra atopamos as maiores contribucións nas afiliacións galegas nos sectores de marisqueo a pé (60,6%) e noutros (bateas..) co 64,9% do total.

No sector de marisqueo desde embarcación é A Coruña a líder nas afiliacións co 56,3% do total, seguida por Pontevedra co 43,7%.

En pesca de baixura, frota de artes menores, A Coruña volve a liderar as afiliacións, co 56%, seguida de Pontevedra, co 38,8%.

Por último, Lugo representa as maiores porcentaxes de afiliacións en pesca de altura e grande altura (71,9%) e na pesca de arrastre do litoral (69,7%).

7.3. A flota pesqueira en Galicia

A actividade pesqueira inclúe toda a actividade económica procedente da extracción, acuí-cultura, piscicultura e marisqueo, así como do sector transformador dos produtos do mar. En Galicia o sector pesqueiro é dunha relevancia incuestionable, tanto pola importancia dende o punto de vista económico como social, pois, ocupa a máis de 50 mil persoas⁵ contribuíndo á fixación de poboación e ao desenvolvemento económico do litoral. Analizamos de seguido varios indicadores do sector pesqueiro, aportando unha cuantificación tanto dende o punto de vista dos recursos (buques, permisos de marisqueo) como dos resultados (capturas de peixes e vendas nas lonxas). Ademais, preséntase datos da evolución das confrarías de pes-cadores, dado que son as principais organizacións asociativas do sector da pesca.

A flota galega ten un peso importante no total de España, como pode observarse na comparativa entre Comunidades Autónomas presentada na táboa 7.6, onde se recollen os datos de 2023 en relación ao número de buques pesqueiros, antigüidade, arqueo e eslora media da flota. Galicia, con 4.198 buques, representa o 49% do total de buques e algo máis do 41% do arqueo total da flota pesqueira española. A pesar do peso da flota galega, os buques teñen unha antigüidade media de 38 anos, só superada pola de Canarias, e tres anos máis que a media española. Por outro lado a eslora media en Galicia é inferior a media estatal, sendo de 8,8 metros, fronte ao total nacional de 11 metros. As características da flota galega son claramente opostas ás do País Vasco, que conta cos buques de menor antigüidade e maior tamaño, de modo que co 2,3% do total de buques de España, ocupa o segundo lugar en arqueo co 26,9%.

Táboa 7.6. Número de buques pesqueiros, arqueo (GT), antigüidade e eslora media da flota por C. A. do porto base. 2023

CCAA PUERTO BASE	Total buques	Antigüedad Media	Arqueo (GT)	Eslora total promedio
GALICIA	4.198	38	130.057	8,8
PRINCIPADO DE ASTURIAS	261	24	4.972	10,9
CANTABRIA	128	26	6.682	16,8
PAIS VASCO	194	22	84.623	30,4
CATALUÑA	617	34	16.201	13,8
C. VALENCIANA	498	29	17.590	15,5
BALEARES	305	38	2.594	9,4
ANDALUCIA	1.413	31	29.470	12,1
MURCIA	191	38	3.477	11,1

5 Según datos da Xunta de Galicia, Consellería do Mar El sector | Portal da Consellería do Mar (xunta.gal), data de consulta 24-06-2024

CCAA PUERTO BASE	Total buques	Antigüedad Media	Arqueo (GT)	Eslora total promedio
CEUTA	10	44	66	10,2
MELILLA	0	0	0	0,0
CANARIAS	734	44	18.934	9,8
Total buques	8.549	35	314.667	11,0

Fonte: Datos do Censo de Flota Pesquera operativa a 31 de decembro de 2023. Estadísticas Pesqueras: Estadística de la Flota Pesquera. Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación

Na táboa 7.7 preséntanse os últimos datos publicados na páxina web da Consellería do Mar da Xunta de Galicia (pescadegalicia.gal) que corresponden ao ano 2022. As federacións provinciais de confrarías galegas publican tamén datos das flotas, aínda que están pendentes actualización. Segundo os datos da Consellería do Mar, case o 49% dos buques da flota galega son de A Coruña, o 48% de Pontevedra e o 3% de Lugo. A pesar do maior número de buques en A Coruña, é Pontevedra a que ten a maior capacidade total, representando o 57,6% de Galicia, e cunha potencia que representa máis da metade do total de Galicia. Pola súa parte a flota de Lugo destaca pola súa capacidade media, pois cun arqueo de 150 GT por buque está moi por riba da media galega de 28,7 GT, situándose Pontevedra en 34,4 GT e A Coruña en 15,2 GT por buque.

Táboa 7.7. Flota pesqueira nas provincias galegas, 2022

FEDERACION	Buques		Arqueo		Potencia	
	(Número)	%	(GT)	%	(CV)	%
A CORUÑA	2.696	48,83	41.016	25,89	192.437	35,50
LUGO	175	3,17	26.235	16,56	57.772	10,66
PONTEVEDRA	2.650	48,00	91.201	57,56	291.907	53,85
TOTAL	5.521	100,00	158.451	100,00	542.116	100,00

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da Consellería do Mar, Xunta de Galicia (pescadegalicia.gal)

A evolución da flota pesqueira galega, en canto a número de buques, arqueo e potencia, recóllese na táboa 7.8 que presenta os datos de 2015, 2022 e 2023, desagregada en función do tipo de pesca: internacional (gran altura), comunitaria (altura) e nacional (Cantábrico- Noroeste). A maior parte da nosa flota pesqueira opera nos caladoiros nacionais (Cantábrico/Noroeste) 4.013 buques no ano 2023, que supoñen o 96% do total, unha porcentaxe similar ao longo dos anos de estudo.

O número de buques pesqueiros está a descender en Galicia entre os anos 2015 e 2023, pasando de 4.438 a 4.183 cunha taxa de variación anual media negativa do 0,7%, o que supón 255 buques menos. No ano 2023 en Galicia hai 49 buques menos que en 2022, debido á perda de 45 buques no caladoiro nacional, 2 na pesquería internacional (o ano anterior aumentara 5 nesta, gran altura) e outros 2 na comunitaria.

Polo que respecta ao arqueo da flota, o aumento do ano 2022, debido á gran altura, de 3.989 GT's pérdese neste último ano 2023, ao caer en 4.215 GT's, continuando así co descenso que se viña detectando dende 2015. O descenso débese principalmente (nun 66%) á

pesquería internacional, cunha caída de 2.769, que é o caladoiro que ten a maior capacidade (supón o 54% do total. Os resultados para os datos de potencia dos buques son similares, pois teñen taxas anuais negativas entre 2015 e 2023 do 0,5% (positiva para a pesquería de altura), cunha perda total no último ano de 7.855 C.V.

Táboa 7.8. Buques pesqueiros en Galicia: 2015-2023

	Buques pesqueiros			Diferencia 2023-22	Diferencia 2023-15	T.V.A. (%) 2023/15
	2015	2022	2023			
Total	4.438	4.232	4.183	-49	-255	-0,74
Pesquería internacional. Gran altura	105	104	102	-2	-3	-0,36
Pesquería comunitaria. Altura	72	70	68	-2	-4	-0,71
Caladoiro Nacional. Cantábrico / Noroeste	4.261	4.058	4.013	-45	-248	-0,75
Arqueo GT						
Total	142.155	131.801	127.586	-4.215	-14.569	-1,34
Pesquería internacional. Gran altura	75.851	71.176	68.407	-2.769	-7.444	-1,28
Pesquería comunitaria. Altura	20.902	19.855	19.194	-661	-1.708	-1,06
Caladoiro Nacional. Cantábrico / Noroeste	45.402	40.770	39.985	-785	-5.417	-1,58
Potencia C.V.						
Total	366.356	359.741	351.886	-7.855	-14.470	-0,50
Pesquería internacional. Gran altura	121.029	116.333	110.328	-6.005	-10.701	-1,15
Pesquería comunitaria. Altura	40.262	43.230	41.991	-1.239	1.729	0,53
Caladoiro Nacional. Cantábrico / Noroeste	205.064	200.178	199.566	-612	-5.498	-0,34

Fonte: IGE a partir dos datos da Consellería do Mar. Rexistro de Buques pesqueiros. Datos a 31 de decembro de cada ano.

7.4. Permisos de marisqueo

A actividade marisqueira consiste no exercicio da cría, captura e recollida, a pé ou dende embarcación, de varias especies de moluscos, crustáceos e outras especies mariñas. A regulación do marisqueo recóllese na Lei 11/2008 de 3 de decembro de Pesca de Galicia, que

clasifica as zonas de explotación marisqueira e regula a forma de outorgar as autorizacións ou concesións, que corresponde na actualidade á Consellería do Mar da Xunta de Galicia

Os datos de permisos de marisqueo a pé recóllense na táboa 7.9. No ano 2023 en Galicia había un total de 3.529 permisos de marisqueo, 85 menos que o ano anterior, dos que 69 corresponden ás mulleres e 16 aos homes.

No ano 2023 hai 297 permisos menos que no ano 2015. Esta redución prodúcese fundamentalmente nos marisqueos asignados ás mulleres, que pasaron dos 2.980 no ano 2015 aos 2.633 no ano 2023. Polo tanto entre 2015 e 2023 diminuíron en 347 os permisos das mulleres e aumentaron en 50 os dos homes.

Entre 2019 e 2020 recuperárase o número de permisos en mulleres en 130, pero a partir dese ano redúcense, en 32, 29 e 69 nos anos 2021, 2022 e 2023 respectivamente. No caso dos homes, o descenso iniciado no 2020, con 183 permisos menos, continúa nos anos seguintes con 16, 33 e 16 novamente nos anos 2021, 2022 e 2023. As taxas anuais para os homes ata o ano 2020 foron positivas e negativas a partir de entón. No caso das mulleres, obsérvanse taxas negativas para todo o período en estudo, coa soa excepción do ano 2020.

Táboa 7.9. Permisos de marisqueo a pé en Galicia 2015-2023

	Número			Tasas de variación (%)	
	Total	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres
2015	3.826	846	2.980		
2016	3.799	961	2838	13,59	-4,77
2017	3797	990	2807	3,02	-1,09
2018	3.792	1.070	2.722	8,08	-3,03
2019	3.777	1.144	2.633	6,92	-3,27
2020	3.724	961	2.763	-16,00	4,94
2021	3.676	945	2.731	-1,66	-1,16
2022	3.614	912	2.702	-3,49	-1,06
2023	3.529	896	2.633	-1,75	-2,55

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar.

Os datos dos permisos de marisqueo segundo idade e sexo preséntanse na táboa 7.10. En 2023, a maior porcentaxe de permisos das mulleres, un 40,5%, son das de idades comprendidas entre os 41 e os 50 anos. Os permisos das mulleres de entre 51 e 60 anos supoñen o 36,8%, as maiores de 60 anos un 14,2%. As mulleres de entre 31 e 40 anos representan o 7,6% do total de permisos, sendo só o 1% os de as mulleres menores de 31 anos. No ano anterior (2022) os pesos por idade para as mulleres eran algo superiores para as máis novas e menores para as de máis idade, o que vai sucedendo dende 2015, como que pode ver na táboa, na que destaca o aumento do peso das mulleres de entre 41 e 50 anos, ao tempo que diminúe o peso das de menor idade.

No caso dos homes, a maior porcentaxe de permisos, un 34,1% corresponde aos de idades comprendidas entre os 41 e os 50 anos, seguida dos de entre 51 e 60 anos (33,6%) e os que teñen entre 31 e 40 anos (22%). Os permisos dos homes menores de 31 anos teñen un peso do 3,9% e os dos maiores de 60 un 6,4%. No ano anterior (2022), as porcentaxes de menores de 31 e maiores de 60 anos eran similares e ao redor do 5,5%. En comparación co

ano 2015 vese unha redución dos permisos nos primeiros tramos de idade e un aumento nos últimos tramos.

Os datos indican que as mulleres mariscadoras teñen unha idade media máis elevada ca dos homes, que tamén están a aumentar a idade media.

Táboa 7.10. Permisos de marisqueo segundo idade e sexo, 2015 e 2023

	2015				2023			
	Número de permisos		% sobre o total		Número de permisos		% sobre o total	
	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres
Total	846	2.980	100	100	896	2.633	100	100
Ata 30 anos	110	84	13,0	2,8	35	26	3,9	1,0
De 31 a 40 anos	271	352	32,0	11,8	197	201	22,0	7,6
De 41 a 50 anos	284	841	33,6	28,2	306	1.065	34,2	40,4
De 51 a 60 anos	156	1.210	18,4	40,6	301	968	33,6	36,8
Máis de 60 anos	25	493	3,0	16,5	57	373	6,4	14,2

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar.

A táboa 7.11 presenta a variación nos permisos de marisqueo entre 2015 e 2023 segundo sexo e idade. A taxa de variación anual media neses oito anos foi lixeiramente positiva para os homes e negativa para as mulleres. Pode verse que para os homes as taxas foron positivas para os maiores de 40 anos e negativas para os máis novos, mentres que para as mulleres só no caso das de idade comprendida entre os 41 e os 50 anos obsérvase unha taxa positiva. En termos absolutos, o crecemento dos permisos foi de 224 para as mulleres de entre 41 e 50 anos, mentres que para o resto de grupos de idade houbo descensos claros. Para os homes, o aumento maior, con 145 permisos máis, se da entre os de 51 a 60 anos de idade, aínda que tamén aumentaron os permisos para os de máis de 60 anos (32 permisos) e para os de entre 41 e 50 anos (22).

Táboa 7.11. Variación dos permisos de marisqueo 2015-2023 por tramos de idade e sexo

	Absoluta (número)		T.V.A. media (%)	
	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres
Total	50	-347	0,72	-1,54
Ata 30 anos	-75	-58	-13,34	-13,64
De 31 a 40 anos	-74	-151	-3,91	-6,76
De 41 a 50 anos	22	224	0,94	3,00
De 51 a 60 anos	145	-242	8,56	-2,75
Máis de 60 anos	32	-120	10,85	-3,43

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar.

Na táboa 12 recóllese a distribución de permisos entre homes e mulleres, por idades, no ano 2023. Os permisos das mulleres no ano 2023 supoñen o 74,6% do total, un peso tres

puntos inferior ao do ano 2015, mentres que os homes representan o 25,4%, aumentando respecto ao ano 2015. Por idades, é destacable que as mulleres teñen máis peso en todas as idades agás no primeiro tramo (ata 30 anos), no que os homes representan o 57,4% dos permisos de marisqueo. Para o tramo de entre 31 e 40 anos, os permisos están repartidos case igual entre homes e mulleres, e para os tramos de máis idade a porcentaxe de permisos das mulleres é moi superior.

Táboa 7.12. Distribución dos permisos de marisqueo entre homes e mulleres, 2015 e 2023 (%)

	2015		2023	
	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres
Total	22,1	77,9	25,4	74,6
Ata 30 anos	56,7	43,3	57,4	42,6
De 31 a 40 anos	43,5	56,5	49,5	50,5
De 41 a 50 anos	25,2	74,8	22,3	77,7
De 51 a 60 anos	11,4	88,6	23,7	76,3
Máis de 60 anos	4,8	95,2	13,3	86,7

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE, datos da Consellería do Mar.

Nas seguintes táboas (7.13 e 7.14) recóllense o reparto dos permisos de marisqueo a pé, segundo sexo e confrarías (ou agrupación de mariscadores), así como as variacións entre os anos 2015 e 2023.

As confrarías que teñen un número de permisos inferior ou igual a 15 (en 2023) agrúpanse por provincia. En A Coruña suman 16, das que 11 son confrarías, 1 é unha cooperativa do mar e 1 é unha agrupación. En Lugo agregáronse 6, das que 5 son confrarías e 1 é unha asociación de mariscadoras. Por último, na provincia de Pontevedra agregáronse os datos de 4 confrarías.

Táboa 7.13. Permisos de marisqueo a pé por confrarías ou agrupacións de mariscadores (número) 2015 e 2023

	Total		Homes		Mulleres	
	2015	2023	2015	2023	2015	2023
Total	3826	3529	846	896	2980	2633
A Coruña	1614	1539	468	523	1146	1016
Agrupación mariscadores Río Anllóns	30	30	4	4	26	26
Confraría de A Coruña	92	52	50	28	42	24
Confraría de A Pobra do Caramiñal	113	87	29	35	84	52
Confraría de Barallobre (Fene)	56	41	23	12	33	29
Confraría de Cabo de Cruz (Boiro)	173	195	43	70	130	125
Confraría de Camariñas	65	52	6	5	59	47
Confraría de Cedeira	30	18	10	4	20	14

	Total		Homes		Mulleres	
	2015	2023	2015	2023	2015	2023
Confraría de Corcubiión	12	24	1	3	11	21
Confraría de Corme (Ponteceso)	32	20	14	14	18	6
Confraría de Ferrol	44	29	41	28	3	1
Confraría de Lira (Carnota)	16	37	1	9	15	28
Confraría de Malpica	29	48	17	30	12	18
Confraría de Miño	16	34	1	22	15	12
Confraría de Mugardos	62	65	26	30	36	35
Confraría de Muros	81	77	21	18	60	59
Confraría de Muxía	52	56	40	34	12	22
Confraría de Noia	390	389	44	75	346	314
Confraría de O Pindo (Carnota)	28	38	10	23	18	15
Confraría de Pontedeume	20	20	6	5	14	15
Confraría de Rianxo	142	142	16	43	126	99
de menos de 15 permisos en 2022(suma)	131	85	65	31	66	54
Lugo	42	33	19	12	23	21
Confraría de Ribadeo	19	16	12	7	7	9
de menos de 15 permisos en 2022(suma)	23	17	7	5	16	12
Pontevedra	2170	1957	359	361	1811	1596
Confraría de A Guarda	52	51	19	19	33	32
Confraría de Arcade (Soutomaior)	101	79	17	12	84	67
Confraría de Baiona	70	36	14	15	56	21
Confraría de Cambados	202	221	10	15	192	206
Confraría de Carril (Vilagarcía)	83	76	10	19	73	57
Confraría de Lourizán (Pontevedra)	151	172	60	51	91	121
Confraría de Moaña	72	59	0	2	72	57
Confraría de O Grove	411	331	61	82	350	249
Confraría de Pontevedra	227	240	69	71	158	169
Confraría de Raxó (Poio)	43	51	22	17	21	34
Confraría de Redondela	130	87	34	7	96	80
Confraría de Vilaboa	65	56	4	3	61	53
Confraría de Vilanova	228	220	18	26	210	194
Confraría de Vilaxoán (Vilagarcía)	59	67	7	12	52	55
O.P.P. 20 - A Illa de Arousa	253	194	2	2	251	192

	Total		Homes		Mulleres	
	2015	2023	2015	2023	2015	2023
de menos de 15 permisos en 2022 (suma)	23	17	12	8	11	9

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar.

Táboa 7.14. Variación nos permisos de marisqueo 2015-23, peso das confrarías e outras organizacións, e peso da muller.

	T.V.A. 2023/15			% S/ total	% Mulleres 2023
	Total	Homes	Mulleres		
Total	-1,0	0,7	-1,5	100,0	74,6
A Coruña	-0,6	1,4	-1,5	43,6	66,0
Agrupación mariscadores Río Anllóns	0,0	0,0	0,0	0,9	86,7
Confraría de A Coruña	-6,9	-7,0	-6,8	1,5	46,2
Confraría de A Pobra do Caramiñal	-3,2	2,4	-5,8	2,5	59,8
Confraría de Barallobre (Fene)	-3,8	-7,8	-1,6	1,2	70,7
Confraría de Cabo de Cruz (Boiro)	1,5	6,3	-0,5	5,5	64,1
Confraría de Camariñas	-2,8	-2,3	-2,8	1,5	90,4
Confraría de Cedeira	-6,2	-10,8	-4,4	0,5	77,8
Confraría de Corcubión	9,1	14,7	8,4	0,7	87,5
Confraría de Corme (Ponteceso)	-5,7	0,0	-12,8	0,6	30,0
Confraría de Ferrol	-5,1	-4,7	-12,8	0,8	3,4
Confraría de Lira (Carnota)	11,0	31,6	8,1	1,0	75,7
Confraría de Malpica	6,5	7,4	5,2	1,4	37,5
Confraría de Miño	9,9	47,2	-2,8	1,0	35,3
Confraría de Mugardos	0,6	1,8	-0,4	1,8	53,8
Confraría de Muros	-0,6	-1,9	-0,2	2,2	76,6
Confraría de Muxía	0,9	-2,0	7,9	1,6	39,3
Confraría de Noia	0,0	6,9	-1,2	11,0	80,7
Confraría de O Pindo (Carnota)	3,9	11,0	-2,3	1,1	39,5
Confraría de Pontedeume	0,0	-2,3	0,9	0,6	75,0
Confraría de Rianxo	0,0	13,2	-3,0	4,0	69,7
de menos de 15 permisos en 2022	-5,3	-8,8	-2,5	2,4	63,5
Lugo	-3,0	-5,6	-1,1	0,9	63,6
Confraría de Ribadeo	-2,1	-6,5	3,2	0,5	56,3
de menos de 15 permisos en 2021	-3,7	-4,1	-3,5	0,5	70,6

	T.V.A. 2023/15			% S/ total	% Mulleres 2023
	Total	Homes	Mulleres		
Pontevedra	-1,3	0,1	-1,6	55,5	81,6
Confraría de A Guarda	-0,2	0,0	-0,4	1,4	62,7
Confraría de Arcade (Soutomaior)	-3,0	-4,3	-2,8	2,2	84,8
Confraría de Baiona	-8,0	0,9	-11,5	1,0	58,3
Confraría de Cambados	1,1	5,2	0,9	6,3	93,2
Confraría de Carril (Vilagarcía)	-1,1	8,4	-3,0	2,2	75,0
Confraría de Lourizán (Pontevedra)	1,6	-2,0	3,6	4,9	70,3
Confraría de Moaña	-2,5		-2,9	1,7	96,6
Confraría de O Grove	-2,7	3,8	-4,2	9,4	75,2
Confraría de Pontevedra	0,7	0,4	0,8	6,8	70,4
Confraría de Raxó (Poio)	2,2	-3,2	6,2	1,4	66,7
Confraría de Redondela	-4,9	-17,9	-2,3	2,5	92,0
Confraría de Vilaboa	-1,8	-3,5	-1,7	1,6	94,6
Confraría de Vilanova	-0,4	4,7	-1,0	6,2	88,2
Confraría de Vilaxoán (Vilagarcía)	1,6	7,0	0,7	1,9	82,1
O.P.P. 20 - A Illa de Arousa	-3,3	0,0	-3,3	5,5	99,0
de menos de 15 permisos en 2021	-3,7	-4,9	-2,5	0,5	52,9

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar.

Entre 2015 e 2023 en Galicia diminúe o número de permisos a unha taxa anual do 1% que supón 297 permisos menos. No último ano o descenso foi de 85 permisos, aínda que na provincia de A Coruña aumentaron en 11, mentres que en Pontevedra hai 93 permisos menos e en Lugo 3. A evolución é dispar segundo confrarías, así, na provincia de A Coruña entre 2021 e 2023 destacan os aumentos de permisos na confraría de Muxía con 17 permisos máis. En Pontevedra as maiores caídas no número de permisos corresponden ás confrarías de O Grove (25) e Vilanova (29), confrarías que xa perderan permisos o ano anterior, mentres que só aumentan en A Guarda e Cambados con 1 permiso máis cada unha, aínda que Cambados aumentara en oito no ano anterior.

A provincia de Pontevedra é a que concentra a maior parte dos permisos de marisqueo en 2023, (o 55,4% do total), cun total de 1.957 permisos, que son xestionados por un total de 18 confrarías e unha O.P.P. (Organizacións de Produtores de Pesca). Nesta provincia os permisos están concentrados en poucas de asociacións ou confrarías, pois en cinco delas están o 50% dos permisos, son a Confraría de O Grove con 331 permisos que representan o 16,9% da provincia, Pontevedra (240, 11,3%), Vilanova (220, 11,2%) e Cambados (221, 11,3%), e a O.P.P. A Illa de Arousa (194, 9,9%).

Na provincia de A Coruña, conta con 1.539 permisos, que representan o 43,6% do total, e son xestionados por case que o dobre de confrarías ou agrupacións que en Pontevedra, ao contar con 32 confrarías, 2 agrupacións e 1 cooperativa. Destaca a confraría de Noia con

389 permisos que representa o 25,3% do total provincial, seguida de as confrarías de Cabo de Cruz (Boiro) que con 195 representa o 12,7%, e Rianxo (142, 9,2%).

Na provincia de Lugo obsérvase unha menor actividade marisqueira, que con 33 permisos representa menos do 1% do total. A confraría con maior número de permisos é a de Ribadeo (16), e as outras 4 confrarías e 1 asociación de mariscadores repártense os 17 permisos restantes.

En relación á evolución dende o ano 2015, a provincia de Lugo é a que presenta a maior caída na taxa de variación anual media no número de permisos (3%), seguida de Pontevedra (1,3%) e A Coruña (0,6%).

En termos absolutos, en Galicia perdéronse entre 2015 e 2023 un total de 297 permisos de marisqueo, resultado da perda de 347 permisos das mulleres e o incremento de 50 nos homes. Ao igual que acontece co total galego, os permisos asignados a homes medraron entre 2015 e 2023 nas provincias de A Coruña e Pontevedra (55 e 2 respectivamente), caendo en 7 en Lugo, ao tempo que decrecen no caso das mulleres (13 en A Coruña, 215 en Pontevedra e 2 en Lugo).

Aínda que se perden permisos asignados ás mulleres, estes seguen a representar o maior porcentaxe de permisos, sendo en 2023 o 74,6% do total en Galicia. Por provincias é en Pontevedra onde representan unha porcentaxe maior, co 81,6% do total seguido de A Coruña (66%) e, por último Lugo, onde o 63,6% dos permisos.

7.5. Venda nas lonxas galegas

A primeira venda dos produtos da pesca e do marisqueo realízase nas instalacións das lonxas, e os titulares da concesión da lonxa, que poden ser as confrarías, cooperativas ou outras entidades, son os responsables do control do desembarque e da primeira venda (Xunta de Galicia, *PescadeRías*).

A maior parte do peixe que se vende nas lonxas de Galicia é xestionado polas confrarías de pescadores, con algunhas excepcións: a asociación de armadores de Burela, a Autoridade Portuaria de Vigo, algunha cooperativa, una asociación de marisqueiras, unha Organización de Produtores Pesqueiros e un par de sociedades (venda de algas).

A importancia do sector e a busca continua da mellora no mesmo leva a que no ano 2008 dende a Consellería do Mar da Xunta de Galicia, cree a marca "PescadeRías" como "selo de identidade para a promoción e defensa dos pescados e marisco procedente da flota artesanal" na que están asociadas as lonxas galegas, entre outros centros e empresas de distribución ou transformación. Na súa páxina *web* atópase a información relativa as lonxas da nosa CC.AA.

Na táboa 7.15 recóllese información sobre a pesca capturada nos portos de titularidade estatal e das comunidades autónomas co obxectivo de establecer o peso relativo de Galicia no conxunto do Estado.

Táboa 7.15. Pesca capturada nos portos de titularidade estatal e das comunidades autónomas

	Pesca total (toneladas)					TVA 2022/15 (%)
	2015	2019	2020	2021	2022	
España: total portos	454.279	586.353	519.920	..	..	..
España: portos da Admón. do Estado	220.130	205.394	163.356	162.962	147.501	-5,56
España: portos das CCAA	234.149	380.959	356.564	..	..	..
Galicia: total portos	229.965	322.186	252.184	..	..	..
Galicia: portos da Admón. do Estado	123.666	117.599	72.167	67.872	65.465	-8,69
A Coruña	43.739	35.924	33.299	28.331	28.131	-6,11
Ferrol - San Cibrao	268	147	177	229	207	-3,62
Marín - Pontevedra	1.796	1.725	1.895	2.731	3.118	8,20
Vigo	77.863	79.803	36.796	36.581	34.009	-11,16
Portos da Comunidade Autónoma	106.299	204.587	180.017	..	..	..

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE con datos do anuario estatístico de Portos do Estado

A importancia da pesca galega no conxunto español é, independentemente da titularidade do porto, moi elevada. Así, pódese afirmar que representaba máis do 48% do total da pesca española, e máis do 50% da pesca dos portos españois de titularidade das CC.AA. (datos de 2020). No conxunto dos portos galegos no ano 2020 desembarcáronse 252.184 toneladas de peixe, representando o 48,5% do conxunto de portos de España. A maior parte deste peixe, 180.017 toneladas desembarcou en portos galegos de titularidade da Comunidade Autónoma (71%) mentres que nos portos da Administración do Estado desembarcáronse 72.167 toneladas (o 29% restante). Con relación ao ano 2015 a captura de peixe en 2020 en Galicia presenta unha taxa anual de variación do 1.8%, por debaixo do conxunto de España (2,7%). En Galicia, en 2020 nos portos de titularidade estatal as capturas caeron un 10,2%, mentres que nos galegos aumentaron un 11,1%.

Os datos dos últimos anos só están dispoñibles para os portos da Administración do Estado. Así, no ano 2022 a pesca galega supón o 44,4% cando se trata de portos da Administración do Estado, aumentando en case 3 puntos máis o peso no ano anterior. Estas porcentaxes foron similares nos últimos anos.

Entre 2021 e 2022, en España a pesca capturada no total de portos de Administración do Estado caeu un 9,5% (15.461 toneladas) e para o caso de Galicia o descenso foi do 3,5% (2.407 toneladas), continuando cos descensos na pesca capturada observados dende 2019. Tan só no porto de Marín obsérvase un aumento no último ano (14,2%), aínda que en termos absolutos supoñen cantidades pequenas.

Do total de portos da Administración do Estado de Galicia, en 2022 o porto de Vigo representa o 51,9% (2 puntos menos que no 2021) e decrece un 7%, o que supón unha perda de 2.572 toneladas de pesca capturada. Pola súa parte, o porto de A Coruña representa o 43% (un punto máis que en 2021), e sufriu una caída de 200 toneladas, un descenso do 0.7%. Os portos de Ferrol-San Cibrao e Marín-Pontevedra, teñen volumes moi inferiores, e mentres que o de Marín-Pontevedra aumenta en 387 toneladas, o de Ferrol-San Cibrao reduce en 22 toneladas a pesca capturada (-9,6%).

Na táboa 16 amósanse os datos da venda de produtos pesqueiros nas lonxas galegas. En total, no ano 2023, vendéronse nas lonxas galegas 117.534 toneladas de produtos procedentes da pesca fresca, que xeraron un valor de máis de 372 millóns de euros.

Táboa 7.16. Venda de produtos pesqueiros nas lonxas galegas segundo lonxa. Cantidad (toneladas) e valor (miles de euros)

	Toneladas			TVA 2023/15 (%)	% s/ total 2023	Miles de euros			TVA 2023/15 (%)	% s/ total 2023
	2015	2022	2023			2015	2022	2023		
Total	180.464	134.287	117.534	-5,2	100,0	458.195	437.398	372.608	-2,6	100,0
Burela	24.791	16.542	12.948	-7,8	11,0	74.591	63.176	57.626	-3,2	15,5
Celeiro	15.940	13.936	12.769	-2,7	10,9	52.336	48.875	47.029	-1,3	12,6
A Coruña (Lonja Coruña, S.A.)	39.650	27.678	24.448	-5,9	20,8	78.234	64.860	62.283	-2,8	16,7
Ribeira	27.708	24.508	28.830	0,5	24,5	32.954	40.239	41.082	2,8	11,0
Vigo	32.138	23.588	22.896	-4,1	19,5	103.369	91.874	88.086	-2,0	23,6
Resto	40.236	28.034	15.644	-11,1	13,3	116.712	128.373	76.501	-5,1	20,5

Fonte: elaboración propia a partir de datos do IGE, procedentes da Consellería do Mar. Anuario de Pesca. Nota: noméanse as lonxas con maior nivel de produción

Segundo os datos publicados pola Consellería do Mar, no ano 2023, a Lonxa de Ribeira, cun volume de 28,8 miles de toneladas, é a de maior peso, pois representa o 24,5% do total, aínda que en importes, con 41 millóns de euros, supón o 11% do total das lonxas galegas. A lonxa de A Coruña cun volume de vendas de 24,4 mil toneladas representa o 20,8% do total, e en termos monetarios as vendas acadan un valor de 62,3 millóns de euros, representando o 16,7% do total. A lonxa de Vigo é a terceira en importancia en volume con 22,9 mil toneladas (19,5% do total), pero representa o maior peso en valor, un 23,6%, con 91,9 millóns de euros. As seguintes lonxas en importancia, segundo o volume de venda de produtos pesqueiros son: Burela (11%) e Celeiro (10,9%).

Os datos de 2023 son inferiores aos acadados no ano anterior, en total caeron as vendas en 16,7 mil toneladas (-12,5%) que en valor supoñen 64,8 millóns de euros menos (-14,8%).

Este dato contrasta co experimentado no ano anterior, con crecementos de 1,1% nas cantidades e 2,9% en valor, seguindo así coas perdas experimentadas en anos previos.

Entre 2022 e 2023, a única lonxa que experimentou un crecemento tanto en cantidade como en valor é a de Ribeira, cun incremento de 4,3 millóns de toneladas (un 17,6%) e 843 miles de euros (un 2,1%). De este modo a lonxa de Ribeira continúa co seu crecemento dos dous últimos anos. O resto das lonxas sofren caídas tanto en volume como en valor, destacando a caída da lonxa de Burela, que perde 3,6 millóns de toneladas (-21,7%) e 5,6 millóns de euros (-8,8%), o que parece indicar que os prezos aumentaron.

Na lonxa de Vigo caen as vendas en 692 toneladas (-2,9%) e o valor cae 3,8 millóns de euros (-4,1%), neste caso o valor cae máis que a cantidade o que indica un menor prezo medio das vendas. Na lonxa de A Coruña hai un descenso maior na cantidade que nos prezos, sendo de 3,2 miles de toneladas (-11,7%) y de 2,6 millóns de euros (-4%). Obsérvanse caídas na cantidade vendida na lonxa de Celeiro (1,1 millóns de toneladas) que vai acompañada dun descenso dos importes (1.8 millóns de euros).

Con relación ao 2015, nestas lonxas diminúe a cantidade de peixe desembarcada a unha taxa de variación media anual do 5,2% e tamén o valor monetario da mesma (-2,6%). Estas caídas prodúcense en todas as lonxas, tan só na lonxa de Ribeira atópase unha taxa positiva do 0,5% nas cantidades e do 2,8% no valor.

Disponse de datos das 48 lonxas xestionadas pola confraría no ano 2023, que se presentan na táboa 17.

Considerando os datos da táboa 16 en relación á facturación total das lonxas galegas, o peso das lonxas xestionadas por confrarías é do 28,5%, con 160.150 miles de euros. Destaca pola súa facturación a lonxas de Carril, que con 10,4 millóns de euros representa o 9,8% do total, seguida das lonxas de O Grove (7,8%), Cambados e Cedeira con pesos do 7,1% cada unha delas. O prezo medio por kilo non é comparable sen considerar que depende do tipo de especie comercializado en cada lonxa, así o prezo medio máis elevado é do de as lonxas de Corme (32€) e Camelle (24,9€), mentres que os menores sitúanse en Portosín e en Sada, que apenas chegan a un euro o kilo.

Táboa 7.17. Venda de produtos pesqueiros nas lonxas galegas titularidade das confrarías. 2023. Cantidade (toneladas), facturación (miles de euros) e prezo medio (euros)

Lonxa	Tm	Facturación (miles €)	Facturación (%)	medio €/kg
A Coruña (Confraría)	0,9	17	0,02	18,2
A Guarda	81,6	1.470	1,39	18,0
Aguiño	192,0	3.213	3,03	16,7
Aldán-Hío	82,9	764	0,72	9,2
Arcade	132,5	1.368	1,29	10,3
Baiona	235,6	3.044	2,87	12,9
Baldaio	9,6	117	0,11	12,2
Barallobre	133,2	1.268	1,19	9,5
Bueu	448,9	3.070	2,89	6,8
Cabo de Cruz	191,7	3.044	2,87	15,9

Lonxa	Tm	Facturación (miles €)	Facturación (%)	medio €/kg
Camariñas	2.625,1	3.934	3,71	1,5
Cambados	1.072,9	7.490	7,06	7,0
Camelle	2,6	65	0,06	24,9
Campelo	436,4	6.497	6,12	14,9
Cangas	337,2	4.377	4,12	13,0
Carnota (Lira)	87,6	905	0,85	10,3
Carril	801,6	10.387	9,78	13,0
Cedeira	1.336,1	7.485	7,05	5,6
Corcubión	1.524,1	2.743	2,58	1,8
Corme	0,4	14	0,01	32,1
Espasante	32,5	125	0,12	3,9
Esteiro	29,9	432	0,41	14,4
Ferrol	142,9	1.401	1,32	9,8
Fisterra	432,4	3.129	2,95	7,2
Laxe	422,3	1.540	1,45	3,6
Malpica	789,6	3.114	2,93	3,9
Miño	30,4	245	0,23	8,1
Moaña	166,5	2.110	1,99	12,7
Mugardos	40,3	540	0,51	13,4
Muros	1.144,1	4.016	3,78	3,5
Muxía	9,2	87	0,08	9,5
Noia	118,6	1.329	1,25	11,2
O Barqueiro	50,7	121	0,11	2,4
O Grove	657,6	8.299	7,82	12,6
Panxón	13,4	104	0,10	7,8
Pobra do Caramiñal	64,1	893	0,84	13,9
Pontedeume	88,4	392	0,37	4,4
Porto do Son	1.215,9	1.512	1,42	1,2
Portonovo	1.414,4	2.211	2,08	1,6
Portosín	3.589,6	3.444	3,24	1,0
Redondela	168,1	1.465	1,38	8,7
Rianxo	269,9	2.131	2,01	7,9
Ribadeo	10,6	127	0,12	12,0
Sada	829,2	765	0,72	0,9

Lonxa	Tm	Facturación (miles €)	Facturación (%)	medio €/kg
Vigo (Canido)	52,6	666	0,63	12,7
Vilaboa	100,3	1.009	0,95	10,1
Vilanova	185,4	2.792	2,63	15,1
Vilaxoán	55,5	876	0,82	15,8
SUMA	21.858	106.150	100,00	

Fonte: elaboración propia a partir de datos de Pescadegalicia, Consellaría do Mar, Xunta de Galicia.

Na táboa 7.18 recóllese a venda de produtos segundo a especie nos anos 2015, 2022 e 2023. Como en anos anteriores, en 2023, o peixe é a especie máis relevante xa que supón o 88,8% da venda en volume e o 69,2% en valor monetario, aínda que entre os anos 2015 e 2022 en ambos casos, hai unha redución tanto en volume (5,8% anual), como no valor de venda (3% anual).

Dende o ano 2020 diminuíran as vendas de case a totalidade dos produtos pesqueiros, incluída a comercialización de peixes, no ano 2021 e en 2022 segue a redución de vendas que no caso dos Peixes, caendo en case 7 mil toneladas e 2,6 miles de euros (caídas do 6% en volume e 0,9% en cantidade. Esta tendencia parece romperse en 2023, no caso da cantidade de peixe aumenta en 3 mil toneladas respecto ao 2022 (2,8%), aínda que segue a caer o valor, neste caso en máis de 2 millóns de euros (-0,8%).

Para outras especies o comportamento é diferente, así entre 2022 e 2023, destaca a caída tanto en valor (12 millóns de €) como en cantidade (8,5 miles de toneladas) dos cefalópodos, que reduce a metade a cantidade respecto ao ano anterior (56% menos) e o valor (26,6% menos). Hai que sinalar que o ano anterior fora considerable o aumento das cantidades e valor dos cefalópodos cun incremento de máis de 8 mil toneladas e 17 millóns de euros, continuando coa evolución positiva de 2021. Estes cambios supoñen que o peso dos cefalópodos pasan de 11,2% en 2022 ao 5,2% do total en volume en 2023, e de un 10,5% a un 8,5% do total en valor. Destaca tamén a evolución negativa na cantidade de bivalvos (son o 4,1% do total en cantidade e o 15,2% en valor), ao reducirse o seu volume de vendas en 2,4 miles de toneladas (caída do 32,47%) do seu valor en 8,3 millóns de euros (descenso do 11,7%).

En relación ao resto das especies de maior relevancia (crustáceos, equinodermos e algas) o seu peso en termos económicos, salvo as algas, é maior que o peso en volume, destacando os crustáceos que representan o 5,1% do valor total das vendas e o 0,9% do volume.

Táboa 7.18. Venda de produtos pesqueiros nas lonxas galegas segundo especie. Cantidad (toneladas) e valor (miles de euros)

	Toneladas			TVA 2023/15 (%)	% s/ total 2023	Miles de euros			TVA 2023/15 (%)	% s/ total 2023
	2015	2022	2023			2015	2022	2023		
Total	180.464	134.287	125.793	-4,4	100,0	458.195	437.398	412.384	-1,3	100,0
Algas	450	691	399	-1,5	0,3	304	543	303	0,0	0,1
Bivalvos	7.777	7.556	5.106	-5,1	4,1	64.058	70.904	62.625	-0,3	15,2
Cefalópodos	5.067	15.064	6.549	3,3	5,2	18.983	46.113	33.855	7,5	8,2
Crustáceos	980	1.462	1.129	1,8	0,9	16.371	23.405	21.074	3,2	5,1
Equinodermos	641	729	720	1,5	0,6	2.505	7.718	7.880	15,4	1,9
Gasterópodos	3	1	0	-100,0	0,0	9	23	9	0,0	0,0
Peixes	165.149	108.593	111.669	-4,8	88,8	354.791	287.448	285.238	-2,7	69,2
Poliquetos	5	5	4	-2,8	0,0	250	313	297	2,2	0,1
Resto de descargas	393	185	218	-7,1	0,2	923	932	1.101	2,2	0,3

Fonte: elaboración propia a partir de datos do IGE, procedentes da Consellaría do Mar. Anuario de Pesca. Nota: nómeanse as especies con maior nivel de produción.

7.6. Conclusións

En Galicia, hai 63 confrarías de pescadores, que representan o 31,8% do total das españolas (198), organizadas en 3 federacións e que conforman a Federación Galega de Confrarías de Pescadores (datos do ano 2023). En Lugo atopamos 6 confrarías, 35 en A Coruña e 22 en Pontevedra.

En relación coas afiliacións, no ano 2023 tiñamos 10.776 afiliacións ás confrarías de pescadores en Galicia, das cales 6.767 son traballadores e traballadoras (65,2%) e 4.009 corresponden a empresas.

Por federacións, A Coruña representa a maior porcentaxe de afiliacións (o 48,3%), seguida de Pontevedra (46,9 %) e Lugo (4,8%), manténdose esta representación tanto no caso de empresas como de traballadores/as, que supoñen o 63% das afiliacións galegas, é suben ao 77% en Lugo.

No ano 2023 detéctase unha nova caída no número de afiliacións nas confrarías de pescadores (aínda que moi lixeira), 284 menos (-2,6% de variación) que se produciu pola caída nas afiliacións de persoas traballadoras (-230, o -3,3%) e empresas (54 menos, unha caída do 1,3%).

As afiliacións en 2023 caen en todas as provincias, desta A Coruña, con 134 menos, das que 54 son empresas e 80 traballadores. En Pontevedra, onde hai 110 afiliacións menos, todas elas de persoas traballadoras (-3,5%), non habendo variación nas empresas. En Lugo sucede o mesmo, con caídas só nas persoas traballadoras, con 40 menos, o que representa unha caída do máis do 9%.

Por sexo, en 2023 as mulleres afiliadas ascenden ás 3.314 (140 menos que en 2022) o que representa o 31,5% do total, e os homes afiliados son 7.215 (68,5%), 148 menos que o ano anterior. Dentro do total de afiliacións, as mulleres teñen unha maior representación dentro do colectivo de persoas traballadoras que das empresas. Son 2.839 traballadoras en 2023, 135 menos que no ano anterior, e supoñen o 42% das afiliacións de persoas traballadoras e o 86% das femininas. As afiliacións, no caso das empresarias, diminúe en 5 con relación ao 2022, acadando un total de 475 e representando o 12,6% do total de empresas. As afiliacións de empresarios varóns diminuíu en 31, unha taxa negativa de case un 1%.

Por sectores, a maior porcentaxe de afiliacións as atopamos no sector de marisqueo a pé (28,4%, 3.062) segundo a segunda actividade en importancia o marisqueo dende embarcación, 2.787 (25,9%) e a pesca de baixura, 2.370 (22%), pesos similares ao do ano anterior.

Na provincia de A Coruña, o sector onde exercen a súa actividade a maior porcentaxe de afiliados as confrarías é o de marisqueo desde embarcación, acadando o 30% das afiliacións totais. Na provincia de Pontevedra, a maior porcentaxe a atopamos no sector de marisqueo a pé (36,7%) e na federación de Lugo no de pesca de altura e grande altura, co 51,7% das afiliacións.

En Galicia hai concedidos 3.529 permisos de marisqueo a pé, dos que 2.633 son de mulleres e 896 de homes. Dende o ano 2015 obsérvase unha caída continua no número de permisos, que no último ano foi de 85 permisos menos, resultado do descenso de 347 nas mulleres e o aumento e 50 nos homes..

A distribución de permisos de marisqueo a pé, por xénero indica que as mulleres ocupan case o 75% dos permisos, destacando o aumento do peso das mulleres de entre 41 e 50 anos, ao tempo que diminúe o peso das de menor idade. Os datos indican que as mulleres mariscadoras teñen unha idade media máis elevada ca dos homes, aínda que para eles, parece que se está a elevar a idade media tamén, o que se terá que ir analizando nos próximos anos.

A flota pesqueira ten un peso moi relevante no total nacional, e a pesca é un sector estratéxico na nosa comunidade. Galicia, con 4.198 buques, representa o 49% do total de buques e algo máis do 41% do arqueado total da flota pesqueira española en 2023. A maior parte da flota galega, o 96%, opera nos caladoiros nacionais. A pesar do peso da flota galega, a antigüidade dos buques é superior á media nacional e os buques teñen unha eslora media menor. A flota repártese nun 49% en A Coruña, o 48% en Pontevedra, que ten a maior capacidade (un 57,6%) e o 3% en Lugo.

En total, no ano 2023, vendéronse nas lonxas galegas 117.534 toneladas de produtos procedentes da pesca fresca, que xeraron un valor de máis de 372 millóns de euros. Os datos de 2023 son inferiores aos acadados no ano anterior, en total caeron as vendas en 16,7 mil toneladas (-12,5%) que en valor supoñen 64,8 millóns de euros menos (-14,8%). Este dato contrasta co experimentado no ano anterior.

8. AS SOCIEDADES AGRARIAS DE TRANSFORMACIÓN

8.1. Introducción

A mellora dos sistemas de comunicación e os cambios na forma de entender todo o proceso produtivo, están a favorecer unha maior aposta polas actividades agrícolas, gandeiras e forestais en toda Galicia. Alo menos este cambio de mentalidade posibilita tres obxectivos: a revitalización do eido rural favorecendo a repoboación para combater o problema da “España vaciada” (Vaquero e Losa, 2020; Vaquero, 2021); conseguir unha explotación responsable dos recursos locais no medio rural, argumento que encaixa como un dos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible (ODS) das Nacións Unidas (NU) e, finalmente, favorece unha economía sostible e respectuosa seguindo as recomendacións da Comisión Europea recollidas no Pacto Verde Europeo e que conforman a “folla de ruta” dun novo sistema económico que buscan un crecemento sostible¹.

Como xa sinalamos en anteriores edicións deste Libro da Economía Social (ES) en Galicia, as Sociedades Agrarias de Transformación (SAT) configúranse como un claro exemplo de entidade que promove un aproveitamento responsable no marco rural. O anterior, cobra unha maior relevancia naquelas Comunidades Autónomas (CC. AA) onde se detecta unha forte presenza do medio rural, como é o caso de Galicia. En efecto, na nosa Comunidade Autónoma (CA) sempre tivo un peso moi importante todo o que rodea á agricultura, gandeiría e explotacións forestais. Así, o medio rural galego supón o 3,4 % do Valor Engadido Bruto (VAB) e o 3,8 % do emprego e sería do 6,9 % se sumamos o sector agroalimentario (López-Iglesias, 2019). Asemade, a súa importancia en termos sociais supera estes indicadores económicos, xa que acadar un sector primario con futuro, permitiría mitigar notablemente o proceso de despoboamento da Galicia interior, limitar a polarización económica en torno certos eixos e a conservación do medio natural, algo fundamental para o resto de sectores económicos e incluso para a nosa supervivencia (Informe Ardán, 2020, 2021, 2002).

¹ O PVE busca, entre outros obxectivos, acadar unha alimentación saudable e xusta en circuitos de proximidade, para alimentar a poboación sen destruír os recursos, tratando de evitar a produción irracional de alimentos e o despilfarro (PVE, 2019). Sen dúbida, o asociacionismo agrario en xeral e as SAT en particular, poden fomentar este tipo de comportamentos.

Acadar o anterior non é, dende logo, unha tarefa sinxela. Porén, dende a Economía Social (ES) dispoñemos dalgúns opcións -como as Sociedades Agrarias de Transformación (SAT)- que permiten certos avances e que poñen en valor os importantes principios que recolle a ES. Este é o caso do asociacionismo agrario que pódese considerar como un dos instrumentos máis relevantes para o desenvolvemento económico do sector primario. Optar por esta alternativa, que defende a actividade produtiva do medio rural é vital nun escenario económico globalizado (Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación, 2023). Para iso, tras esta introdución, o segundo apartado define e sinala as características desta forma de cooperación social. No terceiro apartado, realízase unha análise das SAT en Galicia, considerando cando foi posible, a perspectiva económica. O cuarto epígrafe realiza un conxunto de recomendacións, a modo de exercicio propositivo e finaliza esta análise cun conxunto de conclusións.

8.2. Concepto e características

Cando se estuda o fenómeno asociativo do sector primario, son dúas as figuras que habitualmente se analizan: as SAT e as cooperativas agrarias. As SAT se tratan dunha figura intermedia entre as sociedades civís e as cooperativas mercantís de capital, que presentan un obxectivo económico-social para a produción, transformación e comercialización de produtos agrícolas, gandeiros ou forestais. As SAT permiten a realización de actuacións tendentes a mellorar a contorna rural, posibilitan a promoción e desenvolvemento agrario e dunha ampla listaxe de servizos relacionados con estas actividades. Como sinala Vidal et al., (2021) estas entidades son quen de desenvolver un importante papel económico e social, coma sociedade civil e personalista, pero ao mesmo tempo con algúns elementos mercantís (Vidal et al., 2001). As SAT poden, polo tanto, considerarse como un tipo de sociedade “híbrida”.

Como foi indicado, o asociacionismo agrario tamén pode decantarse pola creación de cooperativas agrarias. Ben é certo que entre estas e as SAT- ao compartir elementos- existe certa proximidade funcional, as diferenzas entre ambos tipos de entidades resultan evidentes. As SAT permiten unha maior grao de flexibilidade nos seus estatutos sociais que as cooperativas agrarias, o que sen dúbida facilita a xestión das primeiras. As cooperativas agrarias basean o seu funcionamento na regra: 1 socio=1 voto, poren as SAT permiten utilizar o voto proporcional en función da participación individual do capital social subscrito cando se tratan temas de natureza económica. En canto ao capital social mínimo, as SAT presentan un menor grao de esixencia para a súa constitución e non precisan dotar reservas ou fondos específicos obrigatorios; ambas condicións teñen que cumprirse nas cooperativas agrarias. Asemade, as SAT poden realizar operacións con terceiros non asociados, algo que non está permitido nas cooperativas agrarias (Juliá e Server, 2003). En resumo, a xestión nunha SAT resulta moito máis flexible que nunha cooperativa agraria (Bel, 1995). O anterior posibilita a cohabitación de múltiples variantes dentro desta figura (Mauleón e Genovart, 2018; Arroyo et al., 2018) fronte a unha maior rixidez das cooperativas agrarias.

Para entender o funcionamento e desenvolvemento das SAT é necesario analizar os seus orixes a partir dos Grupos Sindicais de Colonización (GSC), unha fórmula asociativa dos anos 40 do pasado século, regulada pola Lei de Colonización de Interese Local, de 25 de novembro de 1946 (Román, 2008; Román, 2024).² Os GSC se configuraban como entes

² Nesta lei establecíase o auxilio do Estado sempre que as entidades foran constituídas con fins agrarios. Poren, e xa que podían acometer obras e melloras no territorio con fondos públicos, as SAT non se podían considerar como entidades asociativas agrarias en sentido estrito (Román, 2024).

intermedios entre agricultores e o Estado, creados coma entidade semipública e consorcial, para mellorar a situación económica e social do medio rural, a través do fomento da cooperación das actividades agrarias. Posteriormente, en base ao Real Decreto-Lei 31/1977, de 2 de xuño, sobre extinción da sindicación obrigatoria, reforma de estruturas sindicais e reconversión do organismo autónomo “Administración Institucional de Servizos Socio-Profesionais” comeza a creación das actuais SAT, por medio da modernización da estrutura dos antigos GSC (Gómez, 2022).

A regulación das SAT é a seguinte: o Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, polo que se aproba o estatuto que regula as SAT, a Orde de 14 de setembro de 1982, que desenvolve e o Real Decreto 1773/1981, de 3 de agosto, polo que se aproba o Estatuto que regula as SAT³ e a Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre réxime fiscal das cooperativas, ademais da Lei 5/2011, de 29 de marzo, de Economía Social.⁴ Asemade, aplicaranse as disposicións establecidas no Código Civil posto que as SAT son sociedades civís.

Ademais da anterior normativa, de natureza estatal, existe lexislación autonómica. A partires de 1982, xa se conta con normativa rexional. A primeira Comunidade Autónoma (CA) foi o País Vasco, a través do Real Decreto 3177/1982, de 15 de outubro. Na nosa CA, só res anos despois, aprobouse o Real Decreto 795/1985, de 30 de abril, sobre traspaso de funcións da Administración do Estado. Asemade, en Galicia contase coa Lei 6/2016, de 4 de maio de Economía Social.

Coas SAT se conseguen varios obxectivos: mellorar a produción, transformación e comercialización de produtos agrícolas, gandeiros e forestais; potenciar a reagrupación de superficies e explotacións; a modernización de explotacións agrarias e a realización de melloras no medio rural; a prestación de servizos á comunidade rural e a promoción e o desenvolvemento agrario. As SAT garanten tamén unha maior transparencia na toma de decisións sobre transformación e comercialización dos produtos, características presentes no ADN da ES.

Grazas as SAT se mellora a situación das zonas rurais, que dende hai varias décadas enfróntanse a importantes desafíos para garantir a súa supervivencia (Vaquero e Losa, 2020; Vaquero, 2021). Asemade, con estas entidades se potencian os recursos endóxenos da zona, mellorase a competitividade, acadase un mellor acceso e aproveitamento dos recursos rurais e faise unha aposta decidida pola formación no sector agrícola.

Asemade, as SAT poden xogar un papel moi importante no obxectivo de acadar unha alimentación saudable e xusta en circuitos cortos, un dos obxectivos que recomenda o Pacto Verde Europeo (PVE). A Comisión Europea⁵ sinala que o sector agroalimentario ten un impacto considerable no medio ambiente, xa que a terceira parte das emisións mundiais de gases de efecto invernadoiro son produto do sistema alimentario. Precisamente, as SAT garanten unha utilización respectuosa dos recursos, o que significa que son o vehículo ideal para garantir ao liña de actuación da “da granxa á mesa”, a redución do uso de plaguicidas e

3 En o Real Decreto 1776/1981 e a súa Orde correspondente configuran as SAT como sociedades civís no sector agropecuario con fins de natureza económica (produción, transformación e distribución de produtos agrícolas, gandeiros e forestais) e social (realización de melloras no medio rural, a promoción e desenvolvemento agrario e a prestacións de servizos comúns como os seguros agrarios).

4 Na Lei de Economía Social sinalase que as SAT son sociedades civís que teñen unha finalidade estritamente agraria para a produción, transformación e comercialización de produtos agrícolas, gandeiros e forestais, a realización de melloras no medio rural, promoción e desenvolvemento agrario e a prestación de servizos comúns que sirva a estas finalidades.

5 En concreto, o PVE persigue cambiar a forma de producir e de consumir alimentos na UE reducindo a pegada medioambiental dos sistemas alimentarios, reforzar a súa resiliencia fronte as crises e seguir garantindo a dispoñibilidade de alimentos saudables e asequibles.

fertilizantes en agricultura, a redución do uso de antimicrobianos en gandería e acuicultura e mellorar a utilización de terras agrícolas dedicadas a agricultura ecolóxica (PVE, 2019).

As SAT tense que inscribirse no Rexistro Xeneral de SAT do Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación (MAPA) ou no Rexistro da SAT de cada CA, en función do ámbito de actuación da entidade. As SAT tamén poden asociarse, ou integrarse entre si, para garantir un desenvolvemento a maior escala, o que reforza a súa competitividade.

As SAT deben ter como mínimo tres socios, pero ningún deles pode ter máis dun terzo do capital social. Asemade, se posibilita que as persoas xurídicas tamén poidan ser titulares ata o metade do capital social. Para ser socio dunha SAT débese cumprir cunha serie de requisitos: ser titular dunha explotación agraria ou forestal; ser traballador autónomo -ben por conta allea ou propia do Réxime Especial Agrario da Seguridade Social-, ser titular dunha explotación gandeira e ser persoa xurídica con fins agrarios ou titular dunha explotación agraria.

Os socios das SAT formarán parte da Asemblea Xeral, participando na adopción de acordos. Asemade, deben colaborar nas actividades da SAT en función dos estatutos sociais e satisfacer a cota de participación no capital social e do resto das obrigas de contido persoal ou económico recollidos nos seus estatutos. En caso de débedas, primeiro se responderán co patrimonio social e, en caso de ser necesario, os socios de forma mancomunada, salvo que nos estatutos sociais da SAT se estableza algún tipo de limitación pola responsabilidade.

As SAT deberá contar co Libro Rexistro de socios, o Libro de Actas Xeral, Xunta Reitora e do resto de órganos de goberno aprobados nos seus estatutos e os libros de contabilidade de natureza obrigatoria. Nas SAT é a Asemblea Xeral a que aproba con plena autonomía os seus estatutos. O seu funcionamento é personalista, ca que antepón ao socio por riba da achega económica (Vargas, 2010, 2012).

Os estatutos sociais establecerán as condicións para o ingreso dos socios a as causas de baixa ⁶e os seus efectos. En caso de baixa, o socio recibirá a liquidación definitiva da súa participación no patrimonio social na cantidade que lle corresponda. O socio que cause baixa será responsable fronte á SAT do cumprimento das obrigas ata a data de perda da súa condición.

O tratamento fiscal das SAT atópase establecido no artigo 6 da Lei do Imposto sobre Sociedades (LIS) e na Disposición Adicional Primeira da Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre Réxime Fiscal de Cooperativas. Establécese que para as SAT será de aplicación o réxime tributario xeneral, estando suxeitas á LIS. A súa tributación é algo diferente ás cooperativas, xa que esas últimas farano a un tipo reducido (20 %), salvo as cooperativas de crédito (25 %) que precisamente farano igual que as SAT (25%). O anterior, beneficia as cooperativas agrarias, fronte as SAT (Julia e Server, 2003). O réxime fiscal da SAT queda recollido na Lei de Réxime Fiscal de Cooperativas, cando non se trata dunha cooperativa. A nota máis destacable é que as operacións entre as SAT e os seus socios se valorarán a prezos de mercado -o prezo normal dos bens, servizos e prestacións que houberan acordados entre partes independentes- aínda que se recollen algunhas especialidades para o caso que se realicen prestacións para os socios.

Contémplanse dous importantes beneficios fiscais para as SAT (Server e Marín, 2004). En primeiro lugar, a exención total no Imposto sobre Transmisións Patrimoniais e Actos

6 Entre outras, a transmisión total da súa participación, morte o incapacidade legal do socio, separación voluntaria e exclusión forzosa.

Xurídicos Documentados para os actos de constitución e ampliación de capital⁷. É por outra banda, unha bonificación do 95 % no Imposto sobre Actividades Económicas. Asemade, se a SAT ten a consideración de explotación asociativa prioritaria, poderá beneficiarse da Lei 19/1995, de 4 de xullo, de Modernización de Explotacións Agrarias⁸. Para poder acollerse a este conxunto de beneficios fiscais, as SAT deben estar constituídas conforme ao Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, polo que se aproba o estatuto que regula as sociedades agrarias de transformación e estar validamente inscritas no Rexistro do MAPA ou do rexistro correspondente da CA. O **Cadro 8.1** resume toda esta información.

Cadro 8.1. Características básicas das SAT

Definición	Sociedades civís de finalidade económico-social dedicadas á produción, transformación e comercialización de produtos agrícolas, gandeiros e forestais.
Capital social mínimo	O mínimo fixarano os socios, debendo estar desembolsado, polo menos, o 25 %. O resto do capital deberá desembolsarse nun prazo máximo de 6 anos. Nas SAT o capital social é variable, como consecuencia do principio de portas abertas que teñen os socios, como sucede coas cooperativas. Asemade, o artigo 6 do Real Decreto 1776/1981 establece a posibilidade da baixa voluntaria dos socios e o reembolso das aportacións dos socios, polo que a variación de capital é posible; en consecuencia, o capital social é variable.
Número de socios	O número de socios é variable, cun mínimo de tres persoas (físicas, xurídicas ou comunidades de bens). Nas SAT existe liberdade para saír e as limitacións á entrada, o mesmo que nas cooperativas. Poderán asociarse para promover unha SAT as persoas que sexan titulares dunha explotación agrario ou traballador agrícolas e as persoas xurídicas que persigan fins agrarios. Ningún socio poderá adquirir produtos elaborados por unha SAT para lucrase pola súa venda (artigo 5.4 do Real Decreto 1776/1981), algo similar o que se establece co principio mutualista das cooperativas. Os Estatutos poden establecer a proporcionalidade de votos respecto ás aportacións ao capital social nos acordos que supoñan obrigas económicas das persoas socias.
Personalidade	Xurídica propia, independente da personalidade dos seus membros, que se adquire dende a súa inscrición no Rexistro.

7 Na actualidade esta exención aplícase a todo tipo de entidades, polo que non é unha vantaxe fiscal para as SAT. Así, o Real Decreto-Lei 13/2010, de 3 de decembro, establece unha exención a todas as operacións societarias relativas á constitución de sociedades, o aumento de capital, as achegas que efectúen os socios que non supoñan aumento de capital e o traslado a España da sé de dirección efectiva ou do domicilio social dunha sociedade cando nin unha nin outro estivesen previamente situados nun estado membro da UE.

8 En concreto o artigo 6 da Lei 19/1995, de modernización das explotacións agrarias, establece que as explotacións asociativas prioritarias poderán adoptar a forma de SAT, posibilitando un trato preferente nos seguintes casos: "adjudicación de superficies agrarias realizadas polas Administracións Públicas, nas contratacións de seguros agrarios subvencionados con fondos públicos, no acceso ás actividades formativas organizadas ou financiadas polas Administracións Públicas para mellorar a cualificación profesional dos agricultores, na concesión das axudas establecidas para a mellora das estruturas agrarias de produción, sen prexuízo do disposto pola normativa comunitaria. Para estes efectos poderanse establecer criterios de modulación en función da dedicación e a renda dos titulares, así como da localización das explotacións, nas axudas incluídas nos programas de ordenación de producións agrarias ou de ámbito territorial específico, sempre que iso sexa compatible coas finalidades dos devanditos programas e na asignación das cotas ou dereitos integrados nas reservas nacionais, constituídas en aplicación ou desenvolvemento da normativa reguladora das correspondentes organizacións comúns de mercado, sempre en concordancia coas condicións establecidas, para o efecto, nas devanditas normas".

Responsabilidade	Ilimitada, salvo que se limite polos Estatutos da SAT. Das débedas sociais responderá, en primeiro lugar, o patrimonio social e, de forma subsidiaria, os socios de forma mancomunada, salvo que nos estatutos se estableza a súa limitación. As obrigas dos socios non terminan coa simple aportación do capital subscrito, xa que os socios quedan suxeito a un status que comportan unha serie de obrigas e prestacións próximas as de unha cooperativa, máis que as de unha sociedade de capital (artigo 7º.2 d do Real Decreto 1776/1981).
Denominación social	Será libre, debendo incluír a denominación "Sociedade Agraria de Transformación", ou "SAT" e o número que lle corresponda no Rexistro Xeneral, con expresión da clase de responsabilidade da mesma fronte a terceiros, por exemplo SAT de responsabilidade limita.
Constitución	Inscripción no Rexistro Xeneral de SAT do MAPA ou na Consellería Autonómica correspondente, en función do territorio en que se implante.
Rexistro mercantil	Non é obrigatoria.
Xestión	A xestión é democrática. En consecuencia, existe igualdade de dereitos en todos os socios para garantir a organización, xestión e control democrático. Nas SAT existe equiparación entre os seus membros en materia de dereitos políticos (1 socio, 1 voto recollido no apartado segundo do artigo 11 do Real Decreto 1776/1991). Porén, esta orientación rompese no momento de formular os dereitos económicos. Así, os beneficios serán distribuídos entre os socios en proporción a súa participación no capital (artigo 7º1d do Real Decreto 1776/1981). Asemade, a diferenza das cooperativas, non hai límite á retribución do capital aportado.
Ingresos/baixas dos socios	Os Estatutos Sociais establecerán as condicións para o ingreso dos socios a as causas de baixas e os seus efectos.
Contabilidade	As SAT deben levar una contabilidade conforme a lo establecido en la legislación aplicable, adaptada a las particularidades de este tipo de sociedades.
Realización de dotacións	Non están legalmente obrigadas a realizar dotacións a fondos de reserva, educación ou obras sociais, nin tampouco estarán limitadas para poder realizar operacións propias da súa actividade con terceiros.
Reparto de beneficios	En función a la aportación efectuadas polo socio ao capital social e non en función da súa contribución ao rendemento da sociedades.
Réxime fiscal	Lei do Imposto de Sociedades, réxime xeral (tipo impositivo do 25%) e no disposto na Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre Réxime Fiscal de Cooperativas.
	As SAT gozan dos seguintes beneficios fiscais:
	Imposto sobre Transmisiones Patrimoniais e Actos Xurídicos Documentados: exención total para los actos de constitución y ampliación de capital.
	Imposto sobre Actividades Económicas: bonificación do 95 % da cota e recargas correspondentes as actividades realizadas.
	Imposto sobre Sociedades: as operacións entre as SAT e os seus socios computaranse polo seu valor de mercado, con algunhas especialidades naqueles casos en que se realicen servicios o suministros aos socios.

Órganos de administración	Asemblea xeral: órgano supremo de expresión da vontade dos socios, no que participarán todos os socios, con competencia exclusiva na elección dos membros da Xunta Reitora e da comisión de liquidación.
	Xunta Reitora: órgano de goberno, representación e administración ordinaria da SAT. A Asemblea Xeral poder asumir, se así se indica nos estatutos as funcións da Xunta Reitora cando a SAT teña menos de 10 socios.
	Presidencia: órgano unipersonal coas facultades estatutarias que se establezan, que incluírá necesariamente a representación da SAT, sen prexuízo das conferidas á Xunta Reitora.
	Asemade, nos estatutos pódese contemplar a existencia de outros órganos de xestión, asesoramento e control, debendo establecer o modo de elección dos seus membros, número e competencias.

Fonte: Elaboración propia a partir da Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre réxime fiscal das cooperativas (Disposición adicional primeira); Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación e a Orde de 14 de setembro de 1982 que desenvolve o Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación

É posible sinalar un conxunto de vantaxes para as SAT, a maior parte as mesmas que para unha sociedade civil.

- A responsabilidade patrimonial dos socios no ten que ser ilimitada, podendo limitarse á achega realizada se figura nos estatutos⁹.
- Permite mellorar a rendibilidade da explotación agraria, posibilitando a introdución de novos sistemas de produción con menores custos -grazas as economías de escala- e ao mesmo tempo con técnicas sostíbeis e compatibles co respecto ao medio ambiente, tal e como se recomenda no PVE.
- Garante un ambiente motivador para os partícipes, xa que eles son os donos da sociedade, posibilitando un grao de implicación e compromiso maior que se foran meros traballadores asalariados.
- Posibilita importantes facilidades para acceder a axudas e subvencións das diferentes Administracións Públicas (AA. PP), tanto estatais como autonómicas, tal e como establece, por exemplo, a Lei 19/1995, de 4 de xullo, de modernización das explotacións agrarias.
- Debido a personalidade xurídica propia das SAT aumentan as posibilidades de mellorar a súa capacidade para obter financiamento fronte a la opción de exercer como persoa física, con menor capacidade para obter recursos.

Con todo, as SAT tamén presenta un conxunto de limitacións (Mauleón e Genovart, 2018) que compre sinalar, xa que poden condicionar o éxito destas iniciativa:

- Ao tratarse dunha sociedade de duración determinada, nalgún momento ten que abordarse a tarefa da disolución, xogando a comisión de liquidación un papel moi importante.
- Como o voto é ponderado en función de capital social aportado, pode ser complicado a toma de decisións.
- Esixen un maior número de trámites e presentan maiores dificultades para o seu funcionamento que o resto de sociedades civís, o que pode provocar certo desinterese cara a súa creación.

⁹ De optar por esta vía deberán indicalo na súa denominación social.

- Ampla heteroxeneidade e casuística dos estatutos, o que pode complicar a súa xestión.

Asemade, compre indicar que os estudos académicos sobre as SAT son escasos, a diferenza do que existe, por exemplo coas cooperativas, incluso das agrarias, que recollen unha maior profusión investigadora. Unha das causas que xustifican este resultado é o problema ao acceso á información. Ata 1992, os datos publicados polo MAPA eran moi abundantes, pero co comezo da transferencia de competencias das SAT cara as CC. AA redúcese a información dispoñible aos investigadores. De feito resulta moi complicado obter unha descrición pormenorizada da súa distribución a nivel nacional (Román, 2008), mais alo duns indicadores básicos que son os que presentaremos para Galicia neste capítulo, por ser os únicos que se se facilitan de forma centralizada para todas as CC. AA.

O MAPA publica anualmente un breve informe con información estatística sobre as SAT a nivel estatal, pero con certa desagregación provincial. Esta información é moi básica xa que só inclúe o número total das SAT, considerando o número de socios e o total do capital social, incluíndo o desglose polo obxecto social da sociedade. Somos da opinión que é netamente mellorable, xa que é recomendable contar coa facturación das SAT, coñecer a súa relevancia cuantitativa no sector agroalimentario e da ES, as principais características das SAT, algún tipo de clasificación ou o número de persoas empregados. Polo tanto, dende o MAPA (a nivel estatal), como dende a Consellería de Medio Rural da Xunta de Galicia, sería recomendable ampliar a información estatística de acceso público das SAT. Non ter esta información pública - aínda que algunhas CC. AA a facilitan baixo demanda - limita o número e calidade das investigacións. Esta realidade resulta contraditoria co peso das SAT, ao situar a cota de mercado das SAT entre o 10 % e 25 % do total (Julia e Server, 2003).

Asemade, é necesaria una actualización da normativa estatal da SAT, xa que é de principios da década dos 80, o que se traduce nun claro desfase en relación á realidade económica tan cambiante no medio rural (Vargas, 2010, 2012).

8.3. As Sociedades de Transformación Agraria en Galicia

Galicia conta co seu propio rexistro autonómico das SAT (Xunta de Galicia, 2024a; 2024b). O seu ámbito de aplicación se atopa a aquelas SAT, Federacións ou Asociacións cuxos socios, titulares de explotacións agrarias, teñan radicadas as mesmas no ámbito territorial na nosa CA.

A **Táboa 8.1** recolle, para o período 2016-2023, o número, socios e o capital social (en millóns de euros) das SAT. Pódese sinalar como diminúe o número de entidades que se acollen a esta modalidade, chegando a 11.947 a nivel nacional en 2023 (unha lixeira redución de 145 SAT respecto a 2022). O número de socios é de 304.620, cun aumento de 1.420 respecto a 2022. Dende 2016 ata 2023 comprobábase unha redución de 532 entidades, coma consecuencia da concentración das SAT, como reflicte o importante aumento do capital social durante os anos analizados, que pasas dos 669 (en 2016) aos 1.024 millóns de euros (en 2023).

Táboa 8.1. SAT inscritas segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (2016-2023) (a 31 de decembro de cada ano)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
SAT inscritas	12.479	12.438	13.379	12.317	12.221	12.145	12.092	11.947
Número de socios	312.115	301.240	300.209	306.989	304.839	302.411	303.200	304.620
Capital social (en millóns de euros)	669	1.211	1.054	1.034	1.031	1.207	1.024	1.024

Fonte: Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación, MAPA (varios anos).

A **Táboa 8.2** reflicte o número de entidades, socios e capital social das SAT por CC. AA. A **Táboa 8.3** recolle o mesmo exercicio pero en base en porcentaxes. Constatase a forte presenza deste tipo de entidades en varias CC. AA: Andalucía (1.900), Castela-A Mancha (1.642), Comunidade Valenciana (1.480), Castela e León (1.169), Cataluña (1.136) e Galicia (1.039), que ocupa o sexto posto nesta clasificación. Todas elas, salvo o caso de Cataluña -que pode responder a outras cuestións relativas á cultura organizativa propia desa CA- son rexións cunha forte presenza económica do sector primario: Andalucía (15,9 % de todas as SAT a nivel nacional), Castela-A Mancha (13,7 %) ou Comunidade Valenciana (13,0 %); en Galicia a porcentaxe é do 8,7 % ocupando a posición 8 de 17, debido ao elevado peso da agricultura e gandería na economía galega.

Polo que respecta ao número de socios, a maior parte concéntranse na Comunidade Valenciana (24,6 %) e Andalucía (21,8%), que recollen o 46,3 % dos socios das SAT. Galicia ten unha menor importancia relativa, co 3,3 % dos socios das SAT. Finalmente, polo que respecta ao grao de concentración do capital social das SAT, destaca Andalucía (19,3 % do total nacional), Estremadura (17,6 %) e Cataluña (14,1 %). Galicia (5,3 %) sitúase, novamente na posición 8 de 17.

Táboa 8.2. SAT inscritas por CC. AA. segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (a 31 de decembro de 2023)

	Número de SAT	Número de socios	Capital social (en millóns de euros)
Andalucía	1.900	66.343	197,3
Aragón	657	16.641	38,7
Asturias	146	1.829	8,6
Illas Baleares	150	1.321	5,9
Illas Canarias	432	6.510	10,7
Cantabria	208	1.410	3,7
Castela e León	1.169	16.089	59,3

	Número de SAT	Número de socios	Capital social (en millóns de euros)
Castela-A Mancha	1.642	33.903	100,4
Cataluña	1.136	32.959	144,2
Comunidade Valenciana	1.548	74.817	104,7
Estremadura	506	6.343	180,1
Galicia	1.039	10.028	54,5
Madrid	159	5.698	7,9
Murcia	508	20.725	69,2
Navarra	516	5.709	18,6
País Vasco	136	1.237	4,1
A Ríoxa	95	3.058	15,7
Total	11.947	304.620	1.024

Fonte: Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. MAPA (2023).

Táboa 8.3. SAT inscritas por CC. AA. segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico, en porcentaxe (a 31 de decembro de 2023)

	Número de SAT	Número de socios	Capital social
Andalucía	15,9%	21,8%	19,3%
Aragón	5,5%	5,5%	3,8%
Asturias	1,2%	0,6%	0,8%
Illas Baleares	1,3%	0,4%	0,6%
Illas Canarias	3,6%	2,1%	1,0%
Cantabria	1,7%	0,5%	0,4%
Castela e León	9,8%	5,3%	5,8%
Castela-A Mancha	13,7%	11,1%	9,8%
Cataluña	9,5%	10,8%	14,1%
Comunidade Valenciana	13,0%	24,6%	10,2%
Estremadura	4,2%	2,1%	17,6%
Galicia	8,7%	3,3%	5,3%
Madrid	1,3%	1,9%	0,8%
Murcia	4,3%	6,8%	6,8%
Navarra	4,3%	1,9%	1,8%
País Vasco	1,1%	0,4%	0,4%
A Ríoxa	0,8%	1,0%	1,5%
Total	100%	100%	100%

Fonte: Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. MAPA (2023).

A **Táboa 8.4** recolle o número medio de socios e o capital social medio por socio, garantindo unha comparanza moito máis homoxénea. En Galicia o número medio de socios por SAT é dos máis reducidos a nivel nacional (9,7) fronte a media nacional (25,5). Pola contra, a Comunidade Valenciana (48,3) é a que presenta unha ratio maior. Polo que respecta ao capital social por socio das SAT, Galicia ten 5.435 euros, un resultado que contrasta cos 28.398 de Estremadura ou os 1.339 da Comunidade Valenciana, debido ao maior ou menor peso económico do sector primario nestas CC. AA.

Táboa 8.4. Número medio de socios por SAT e capital social por socio por SAT (a 31 de decembro de 2023)

	Número medio de socios por SAT	Capital social por socio por SAT (en euros)
Andalucía	34,9	2.973
Aragón	25,3	2.327
Asturias	12,5	4.725
Illas Baleares	8,8	4.439
Illas Canarias	15,1	1.638
Cantabria	6,8	2.604
Castela e León	13,8	3.685
Castela-A Mancha	20,6	2.960
Cataluña	29,0	4.375
Comunidade Valenciana	48,3	1.399
Estremadura	12,5	28.398
Galicia	9,7	5.435
Madrid	35,8	1.392
Murcia	40,8	3.337
Navarra	11,1	3.257
País Vasco	9,1	3.343
A Ríoxa	32,2	5.139
Total	25	3.360

Fonte: Elaboración propia a partir do Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. MAPA (2023).

A **Táboa 8.5** recolle, para as catro provincias galegas as SAT inscritas, o número de socios e o importe do capital social en millóns de euros en 2023. A **Táboa 8.6** establece as porcentaxes a nivel provincial respecto ao total autonómico. A Coruña (50,0 %) e Lugo (27,1 %) son as provincias que máis SAT rexistran (802 en total). A porcentaxe de socios é maior nas provincias de A Coruña (45,8 %) e Pontevedra (25,6 %) e os capitais sociais máis elevado dáse nas SAT das provincias de A Coruña (43,9 %) e Lugo (39,4 %), con 45,4 millóns de euros en total.

Táboa 8.5. SAT inscritas en Galicia segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (a 31 de decembro de 2023)

	Número de SAT	Número de socios	Capital social (en millóns de euros)
A Coruña	520	4.593	23,9
Lugo	282	1.887	21,5
Ourense	106	958	2,3
Pontevedra	131	2.590	6,8
Galicia	1.039	10.028	54,5

Fonte: *Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. MAPA (2023).*

Táboa 8.6. SAT inscritas en Galicia segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico, en porcentaxe (a 31 de decembro de 2023)

	Número de SAT	Número de socios	Capital social
A Coruña	50,0%	45,8%	43,9%
Lugo	27,1%	19,5%	39,4%
Ourense	10,2%	9,3%	4,3%
Pontevedra	12,6%	25,6%	12,5%
Galicia	100%	100%	100%

Fonte: *Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. MAPA (2023).*

Unha cuestión que merece destacar, que xa foi indicado en Cancelo e Vaquero (2019, 2020, 2021, 2022, 2023) son as axudas públicas para favorecer o asociacionismo agrario, e que debido aos elementos que configuran as SAT, permiten que este tipo de entidades sexan unhas das grandes beneficiarias. Anualmente o MAPA convoca un conxunto de subvencións para o fomento da integración de entidades asociativas agroalimentarias de ámbito supraautonómico.¹⁰ Asemade, en Galicia, dende a Consellería de Medio Rural establecece un programa de gasto destinado ao fomento da utilización de instalacións e equipamentos en común en réxime asociativo, cofinanciadas co Fondo Europeo Agrícola de Desenvolvemento Rural (FEADER) no marco do Programa de Desenvolvemento Rural (PDR) de Galicia 2014-2020 e se convocan para o ano 2023 (código de procedemento MR323C).¹¹

10 A última convocatoria publicada no BOE foi o Extracto da Resolución de 8 de abril de 2024, do Fondo Español de Garantía Agraria O.A. (FEGA) pola que se convocan anticipadamente, axudas a investimentos materiais e inmateriais en transformación, comercialización e desenvolvemento de produtos agrarios, no marco do Programa Nacional de Desenvolvemento Rural 2014- 2020, para o da integración de entidades asociativas agroalimentarias de ámbito supraautonómico, <https://www.boe.es/boe/dias/2024/04/10/pdfs/BOE-B-2024-12871.pdf>

11 https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2024/20240301/AnuncioG0426-220224-0003_es.html No PDR para Galicia establecece en seis prioridades de desenvolvemento atendendo aos obxectivos transversais de innovación, medio ambiente, redución do cambio climático e adaptación ao mesmo: fomentar a transferencia do coñecemento e innovación nos sectores agrarios e forestal e nas zonas rurais; mellorar a viabilidade das explotacións agrarias e a competitividade; potenciar a organización da cadea alimentaria, restaurar, preservar e mellorar os ecosistemas relacionados coa agricultura e silvicultura; promover a eficiencia dos recursos e potenciar o paso a unha economía baixa en carbono e, finalmente, favorecer a inclusión social, a redución da pobreza e o desenvolvemento económico das zonas rurais (Xunta de Galicia, 2024a, 2024b). A última convocatoria publicada no DOGA foi a Orde, do 30 de decembro de 2022, pola que se establecen as bases reguladoras das axudas para os investimentos en transformación e comercialización de produtos agrarios cofinanciadas polo Fondo Europeo Agrícola de

Con este axudas se pretende acadar un uso máis racional dos factores de produción e a introdución de novas tecnoloxías no medio rural.

8.4. Recomendacións

As recomendacións que establecemos nesta nova edición do Libro da Economía Social de Galicia como exercicio propositivo para mellorar as SAT van en liña co apuntado noutros anos. En primeiro lugar, non se entende como a pesares de que a agricultura e a gandería representa o 3,8 % do emprego e o 3,4 % do Valor Engadido Bruto da nosa CA (Iglesias, 2019), a importancia económica e social do sector primario non se reflicte en investigacións que poñan en valor as SAT.

En segundo lugar, comprobase como a información dispoñible das SAT é moi mellorable, xa que resulta moi escasa, o que limita o desenvolvemento destas entidades (Román et al., 2020; Cancelo e Vaquero, 2020, 2021, 2022, 2023). A única fonte con datos homoxéneos é o Informe Anual de SAT do MAPA, un pequeno informe de catro páxinas de estatísticas con moi poucos datos que non permiten máis que un breve estudo destas entidades. A modo de exemplo, non figura información sobre a facturación das SAT, nin da súa importancia cuantitativa dentro do sector agroalimentario ou mesmo sobre a ES; tampouco recollese información sobre as características das SAT ou o seu número de empregados.

Asemade, e aínda que isto non o fagan todas as CC. AA, dende Galicia deberíase realizar un esforzo maior. A nosa Comunidade Autónoma a través do Instituto Galego de Estatística (IGE) podería ter estatísticas máis completas sobre as SAT, tal e como fai o Instituto Canario de Estadística (ISTAC) ou a Consellería de Agricultura, Pesca e Alimentación do Goberno de Canarias¹². Entre ambas fonte, dispónse de moita máis información para realizar estudos.¹³

8.5. Conclusións

Dentro del sector agrario español, a Economía Social recolle o asociacionismo agrario, formado polas SAT e as cooperativas agrarias. As SAT son unha especie de mestura entre cooperativas e sociedade laborais.

Do seu estudo pódese indicar que tratase de entidades que posibilitan a libre adhesión das persoas interesadas e, polo tanto contemplanse absoluta liberdade para a súa participación. A clave de bóveda do funcionamento das SAT é a democracia, defendendo por riba de todo, a primacía da persoa e do obxecto social, sobre outros elementos -como o capital- e a transparencia na xestión. As SAT son xestionada por medio do principio de 1 socio=1 voto. Porén, é posible que nos temas económicos se estableza a proporcionalidade co capital social. Asemade, nas SAT aplícanse os excedentes ben para o seu obxecto social mediante o seu reinvestimento ou distribución ou ben para a creación de emprego, de novas actividades ou de actividades solidarias.

Como se indicou, as SAT contribúen ao beneficio do colectivo fronte ao individual, potenciando o desenvolvemento das persoas e o medio rural. Asemade, grazas as SAT se

Desenvolvemento Rural (Feader) e se convocan para o exercicio orzamentario de 2023 (código de procedemento MR340A).

12 Dende esta Consellería ofrecese información sobre a distribución da actividade económica por illas ou a antigüidade das SAT.

13 A modo de exemplo, o ISTAC ofrece información sobre distribución da SAT a nivel de illa, incluído unha serie temporal co número de SAT ou número de socios, entre outros datos.

posibilita o asociacionismo como resposta do sector agrícola aos cambios económicos e sociais, xa que permiten aos socios reter o control dos procesos produtivos Coas SAT perfílase un modelo de xestión colectiva máis dinámica, versátil e orientada cara o mercado en tódalas fases da actividade agraria.

Galicia ten unha serie de elementos diferenciados no sector primario que potencian o desenvolvemento do asociacionismo. As SAT normalmente utilízanse para conseguir a agrupación e defensa dos seus intereses, o que posibilita poñer en común a produción, a transformación, os servizos ou o proceso comercializador coa sinerxias que todo isto xenera.

En Galicia, en 2023, había 1.039 SAT, onde participan 10.028 socios, cun capital social de 54,5 millóns de euros. Unhas cifras que permiten situar a Galicia como a sexta Comunidade Autónoma por número de SAT e a oitava por número de socios e capital social. O peso do sector primario sobre os indicadores económicos e laborais en Galicia permiten xustificar esta conclusión, de forma parecida ao que sucede co resto de CC. AA cun importante peso relativo do sector agrario, gandeiro e forestal, como sucede en Andalucía, Estremadura, Castela e León e Castela-A Mancha.

Son as provincias da Coruña (50%) e Lugo (27,1%) as que teñen un maior número de SAT, algo similar obtense a partir do estudo do número de socios e o importe de capital social. Asemade, da análise efectuada pódese comprobar como Galicia presenta, en 2023, un reducido número medio de socios por SAT (9,7) en relación ao indicador a nivel nacional (25), aínda que a dotación media por socio en Galicia (5.435 euros) é superior ao resultado obtido a nivel nacional (3.360 euros). Sen dúbida toda esta información debe permitir reflexionar sobre a achega das SAT para a transformación do sector agrario en Galicia, pero tamén para mellorar a situación demográfica, económica e social do medio rural.

Finalmente, queremos volver a indicar o escaso tratamento da SAT como entidade de Economía Social. Apenas existe información máis alo dos datos que proporcionan as AA. PP (central e autonómica) en cuestións relacionadas coa publicidade, rexistro e control. Os datos publicados nas diferentes páxinas webs son moi limitados, o que impide unha análise completa.

8.6. Bibliografía

- ARROYO, A., BARRIO, A., BERCOVITZ, R. e BERCOVITZ, A. (2018). Sociedades Agrarias de Transformación, en BERCOVITZ, A (Dir.), *Sociedades Mercantiles*, Aranzadi, 2ª edición, Navarra.
- BEL, P. (1995). "Similitudes y diferencias entre las sociedades cooperativas agrarias y las sociedades agrarias de transformación a la luz de los principios cooperativos tras el Congreso de Manchester", *Revesco-Revista de estudios cooperativos*, 61, pp. 107-126. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=1148545>
- CANCELO, Mª. T. & VAQUERO, A. (2019). As sociedades agrarias de Transformación en CANCELO, Mª. T e BOTANA, M.J. (Dir.) *Libro Branco da Economía Social en Galicia 2018*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, Santiago de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_010128e-2fbde4a97822979233560832e.pdf
- CANCELO, Mª. T. & VAQUERO, A. (2020). As sociedades agrarias de Transformación en CANCELO, Mª. T e BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe da Economía Social en Galicia 2019*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, Santiago

- de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_efd9eec05f6f4f06a-6f9acc3349cb475.pdf
- CANCELO, M^a. T. & VAQUERO, A. (2021). As sociedades agrarias de Transformación en CANCELO, M^a. T e BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe da Economía Social en Galicia 2020*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudos Cooperativos, Santiago de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_c3785a77154648ec-be696e3095f50a0a.pdf
- CANCELO, M^a. T. & VAQUERO, A. (2022). As sociedades agrarias de Transformación en CANCELO, M^a. T e BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe da Economía Social en Galicia 2021*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudos Cooperativos, Santiago de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_d13d0619b-15c4e7db362c826a3603516.pdf
- CANCELO, M^a. T. & VAQUERO, A. (2023). As sociedades agrarias de Transformación en CANCELO, M^a. T e BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe da Economía Social en Galicia 2022*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudos Cooperativos, Santiago de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_a34118f7ccb34be2bca-da07f9b1fa922.pdf
- COMISIÓN EUROPEA (2019). Pacto Verde Europeo, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_es
- ESPAÑA. Real Decreto-Lei 31/1977, de 2 de xuño, sobre extinción da sindicación obrigatoria, reforma de estruturas sindicais e reconversión do organismo autónomo "Administración Institucional de Servizos Socio-Profesionais". <https://www.boe.es/buscar/pdf/1977/BOE-A-1977-13586-consolidado.pdf>
- ESPAÑA. Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación. <https://www.boe.es/buscar/pdf/1981/BOE-A-1981-18431-consolidado.pdf>
- ESPAÑA. Orde de 14 de setembro de 1982 que desenvolve o el Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación. <https://www.boe.es/buscar/pdf/1982/BOE-A-1982-26295-consolidado.pdf>
- ESPAÑA. Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre réxime fiscal das cooperativas (Disposición adicional primeira). <https://www.boe.es/buscar/pdf/1990/BOE-A-1990-30735-consolidado.pdf>
- ESPAÑA. Lei 19/1995, de 4 de xullo, de Modernización de Explotacións Agrarias. <https://www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995-16257-consolidado.pdf>
- ESPAÑA. Real Decreto 1010/2015, do 6 de novembro, polo que se establecen as bases reguladoras da concesión de axudas a investimentos materiais ou inmateriais en transformación, comercialización e desenvolvemento de produtos agrarios no marco do Programa Nacional de Desenvolvemento Rural 2014-2020 para o fomento da integración de entidades asociativas agroalimentarias de carácter supraautonómico. <https://www.boe.es/buscar/pdf/2015/BOE-A-2015-12052-consolidado.pdf>
- ESPAÑA. Orde de 10 de novembro de 2022, do Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación, pola que se convocan anticipadamente, para o ano 2023, as axudas destinadas ao fomento da integración de entidades asociativas agroalimentarias de ámbito supraautonómico. <https://www.boe.es/boe/dias/2022/11/17/pdfs/BOE-B-2022-35861.pdf>
- GALICIA. Lei de 6/2016, de 4 de maio, de economía social de Galicia. <https://www.boe.es/buscar/pdf/2016/BOE-A-2016-5943-consolidado.pdf>

- GALICIA. Real Decreto 795/1985, de 30 de abril, sobre traspaso de funcións da Administración do Estado á Comunidade Autónoma de Galicia en materia de Sociedades Agrarias de Transformación. <https://www.boe.es/eli/es/rd/1985/04/30/795>
- GALICIA. Orde, do 30 de decembro de 2022, pola que se establecen as bases reguladoras das axudas para os investimentos en transformación e comercialización de produtos agrarios cofinanciadas polo Fondo Europeo Agrícola de Desenvolvemento Rural (Feader) e se convocan para o exercicio orzamentario de 2023 (código de procedemento MR34OA). https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2023/20230127/AnuncioG0426-301222-0007_gl.html
- GOBERNO DE ESPAÑA. Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación (Varios anos): *Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación*, <https://www.mapa.gob.es/es/alimentacion/temas/industriaagroalimentaria/sociedades-agrarias-de-transformacion/>
- GÓMEZ, M. (2022). "Las sociedades agrarias de transformación como entidades de la economía social y vectores de desarrollo sostenible", *REVESCO: Revista de Estudios Cooperativos, Universidad Complutense de Madrid*, Facultad de Ciencias Económicas y Empresariales, Escuela de Estudios Cooperativos, 141, 82254-82. <https://revistas.ucm.es/index.php/REVE/article/view/82254>
- INFORME ARDÁN (2021). *Informe ARDÁN Galicia 2021*. ARDÁN Información Empresarial | CZFV
- INFORME ARDÁN (2022). *Informe ARDÁN Galicia 2022*. ARDÁN Información Empresarial | CZFV
- INFORME ARDÁN (2023). *Informe ARDÁN Galicia 2023*. ARDÁN Información Empresarial | CZFV
- JULIA, J.F. & SERVER, R.J. (2003). "Social Economy Companies in the Spanish Agricultural Sector: Delimitation and Situation in the Context of the European Union", *Annals of Public and Cooperative Economics*, 74 (3), pp. 465-488. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1467-8292.00231>
- LÓPEZ, E. (2019). "El sector agrario y agroalimentario en Galicia: balance de las transformaciones desde la integración europea, 1986-2016", *Revista Galega de Economía*, 28(3), pp. 1-20. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7289607>
- MAULEÓN, E. (2015). "La sociedad agraria de transformación a la luz de los principios cooperativos de la ACI y de la Ley de Economía Social", *CIRIEC España- Revista Jurídica*, 27, pp. 459-494. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5383003>
- MAULEÓN, E. & GENOVART, J.I. (2018). "La inclusión de la sociedad agraria de transformación en la Ley de Economía Social. Pretensión del legislador o realidad en la praxis empresarial", *CIRIEC-España.Revista Jurídica*, 29, pp. 1-38. <http://ciriec-revistajuridica.es/wp-content/uploads/029-007.pdf>
- MUQUÍZ, J.I. (2003). "Las sociedades agrarias de transformación como entidades de Economía Social", *Encuentro Nacional e Institutos y Centros Universitarios de Investigación en Economía Social*, Universidad Politécnica de Valencia, 22 y 23 de maio de 2023.
- MINISTERIO DE AGRICULTURA, PESCA E ALIMENTACIÓN (2024). Sociedades agrarias de transformación. <https://www.mapa.gob.es/es/alimentacion/temas/integracion-asociativa/sociedades-agrarias/> (data de consulta: 10 de maio de 2024).
- ROMÁN, C. (2008). "Las Sociedades Agrarias de Transformación en España: un análisis histórico", *Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 63, pp. 65-87. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2921176>

- ROMÁN. C. (2024). Sociedades agrarias de transformación en ROMAN, C. e GALVÁB, I. (Dir.) *Libro blanco de la economía social de Canarias*, 195-206.
- ROMÁN, C., GUZMÁN, B., MENDOZA, J. & PÉREZ, M^a. V. (2020). "La sostenibilidad social de las SATs. Una propuesta de indicadores para su evaluación, *Revesco-Revista de Estudios Cooperativos*, 133, pp. 71-80. https://www.researchgate.net/publication/340889137_La_sostenibilidad_social_de_las_SATs_una_propuesta_de_indicadores_para_su_evaluacion
- SERVER IZQUIERDO, R.J. & MARÍN, M. (2004). "Fiscalidad de las empresas de economía social", *Mediterráneo Económico*, Editorial Cajamar Caja Rural de crédito, núm. 6, pp. 223-237. <https://www.publicacionescajamar.es/publicacionescajamar/public/pdf/publicaciones-periodicas/mediterraneo-economico/6/6-77.pdf>
- VAQUERO, A. & LOSA, V. (2020). "Actuaciones desde la administración pública para evitar la despoblación del medio rural ¿Qué se puede hacer desde los ayuntamientos y diputaciones?" *Revista Gallega de Economía*, 29 (2). <https://revistas.usc.gal/index.php/rge/article/view/6723>
- VAQUERO, A. (2021). "Actuaciones presupuestarias y fiscales de las administraciones locales para evitar el despoblamiento del medio rural: situación actual y líneas de mejora", *Presupuesto y gasto público*, 102, 151-166. <https://www.ief.es/docs/destacados/publicaciones/revistas/pgp/102.pdf>
- VARGAS, C. (2010). "Las sociedades agrarias de transformación. Aproximación crítica a su régimen legal", *Revista de derecho de sociedades*, 35, pp.159-180.
- VARGAS, C. (2012). *Las sociedades agrarias de transformación*. Editorial Dykinson.
- VIDAL, F., SEGURA, B. & RAYOS, J.A. (2001). "Situación económico-financiera de las Sociedades Agrarias de Transformación (SAT) de comercialización hortofrutícola de la provincia de Alicante", *Investigación Agraria, Producción y Protección Vegetales*, 16(1), pp.71-86.
- XUNTA DE GALICIA (2024a). Oficina virtual do Medio Rural. Rexistro de Sociedades Agrarias de Transformación, <https://ovmediorural.xunta.gal/gl/tramites/sats>
- XUNTA DE GALICIA (2024b). Programa de desenvolvemento rural 2014-2020 de Galicia, <https://pdr-mediorural.xunta.gal/es/pdr/el-programa>

9. AS COMUNIDADES E MANCOMUNIDADES DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN

9.1. INTRODUCCIÓN

As comunidades e mancomunidades de montes veciñais en man común incorpóranse en Galicia coma entidades propias diferenciais no eido da Economía Social (ES). Para estes efectos, ademais da normativa relativa a ES considérase a regulación específica en esta materia, tanto a nivel estatal coma autonómica para Galicia: a Lei 55/1980, de 11 de novembro, de montes veciñais en man común e a Lei 13/1989¹ de 10 de outubro, de montes veciñais en man común (Bastida e Vaquero, 2019, 2020 ; Vaquero e Bastida, 2021, 2022, 2023).²

Neste capítulo do Informe da Economía Social en Galicia descríbese a situación en Galicia destas entidades, comezando polos montes veciñais de man común (MVMC), para posteriormente afondar no estudo das comunidades de montes veciñais de man común (CMVMC). O cuarto apartado sitúa a análise nas mancomunidades de montes veciñais de man común (MMVMC). O capítulo remata cunha serie de recomendacións e conclusións a partir dos resultados expostos.

1 A Lei 13/1989, de 10 de outubro, sobre montes veciñais en man común en Galicia, foi pioneira no ámbito autonómico e sufriu varias modificacións. As revisións inclúen a Lei 7/2012 de montes de Galicia, e sucesivas leis de medidas fiscais e administrativas: a Lei 9/2017 para o ano 2018, a Lei 3/2018 para o ano 2019 e a Lei 4/2021 para o ano 2022. Ademais, establécense regulacións específicas mediante o Decreto 260/1992, que aproba o regulamento de execución, e o Decreto 23/2016, que regula o reinvestimento dos ingresos dos montes. Tamén son relevantes a Lei 2/2006 de dereito civil de Galicia e a Lei 11/2021 de recuperación da terra agraria de Galicia.

2 As principais normativas anteriores á regulación actual inclúen a Lei de Montes do 8 de xuño de 1957, que recoñecía montes de man común nas parroquias, e o seu desenvolvemento polo Real Decreto 485/1962, que outorgaba aos concellos a capacidade de regular o desfrute dos aproveitamentos forestais. Ademais, a Lei 52/1968 sobre montes veciñais de man común e o seu Regulamento, aprobado polo Decreto 569/1970, buscaban garantir a protección e aproveitamento destes montes para os seus titulares.

9.2. OS MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN

Os montes veciñais en man común (MVMC) son unha forma de propiedade comunal propia de Galicia. A competencia sobre o réxime xurídico destas institucións é exclusiva desta Comunidade Autónoma, tal e como sinala o artigo 27.11 do Estatuto de Autonomía. Os MVMC están regulados pola Lei 13/1989, de 10 de outubro, de montes veciñais e o Decreto 260/1992, de 4 de setembro, polo que se aproba o regulamento para a execución da Lei 13/1989 de 10 de outubro. Son aqueles montes de titularidade de agrupacións veciñais, entendidas como grupos sociais e non coma entidades administrativas. O seu aproveitamento é en réxime de comunidade, sen asignación de cotas por parte dos seus partícipes, que o son por cuestións de veciñanza. Polo tanto, son espazos privados que pertencen ás comunidades veciñais titulares deste dereito colectivo (Bastida et al., 2020). Asemade, os MVMC teñen un conxunto de características distintivas, entre as que destacan que son indivisibles (non son susceptibles de reparto entre a veciñanza), inalienables (non están suxeitos a compravenda)³, inembargables⁴, e están suxeitos a xestión democrática no seu funcionamento (Bastida e Vaquero, 2019; Bastida et al., 2020; Vaquero e Bastida, 2021; 2022; 2023).

Galicia ten, polo tanto, unha forma de propiedade singular do monte de natureza comunitaria que é moi diferente aos sistemas de propiedade pública e privada, cun conxunto de características propias que posibilitan o seu aproveitamento de cara ao ben común e a colectividade⁵. Este tipo de entidades posibilitan que a explotación dos montes galego vaia máis aló das especies de rápido crecemento propias dos procesos de explotación da madeira. Os MVMC permiten o desenvolvemento de iniciativas polo ben común, evitando a mera perspectiva mercantilista e sempre baixo o prisma da sustentabilidade (Copena, 2022).

O monte galego é un espazo óptimo para múltiples actividades, tanto directas como indirectas. Dentro das primeiras se podería mencionar por exemplo a mellora da explotación forestal, a través do xeración de madeira ou a utilización da biomasa coma combustible; o aproveitamento gandeiro; e a produción de cogomelos, castañas, noces, resinas ou plantas aromáticas e medicinais. Entre as indirectas figura o deseño e promoción de rutas recreativas ou programas de conservación do medio ambiente. A explotación destas actividades permite fixar poboación no medio rural, freando a tendencia á perda poboacional que ameaza a supervivencia de núcleos rurais (Vaquero e Losa, 2020; Vaquero e Bastida, 2021; Vaquero, 2021; Vaquero e Santirso, 2023). Finalmente, non se pode obviar que o monte galego ten capacidade para introducir novas actividades, que se ben non sempre teñen unha grande rendibilidade económica, tamén exercen unha importante función social e medioambiental (Foro Económico de Galicia, 2019; Bastida et al., 2021). Polo tanto, resulta necesario recoñecer a aportación do monte veciñal en unha tripla vertentes: social, económica e ambiental.

Todas estas actividades comparten coma denominador común a utilización sostible dos recursos locais e o fomento do crecemento endógeno e rexional, polo que o monte galego ten potencial para conformar un dos principais motores de emprego no medio rural. As comunidades e as mancomunidades de montes veciñais teñen a posibilidade de aproveitar

3 Esta inalienabilidade non é completa, xa que este réxime non impide a posibilidade de realizar permutas, cesións temporais, arrendamentos ou dereitos de superficie (Xunta de Galicia, 2023).

4 Os MVMC poden ser obxecto de expropiación forzada por imposición de servidumes ou por causa de utilidade pública ou interese social superiores aos do propio monte (Xunta de Galicia, 2023).

5 A principal referencia na literatura económica sobre o goberno dos bens comúns é Elinor Ostrom, premio Nobel de Economía en 2009.

estes recursos por riba da mera función extractiva, o que supón un maior valor engadido para o sector primario en particular e a economía xeral no seu conxunto. Asemade, este aproveitamento é claramente respectuoso co medio ambiente, en liña co establecido no Pacto Verde Europeo (2019), que postula un aproveitamento racional dos recursos naturais. Precisamente, estes aproveitamentos diferenciados posibilitan unha maior diversificación da actividade do monte, o que se traduce nunha mellora da súa rendibilidade económica e social de forma continuada (Copena, 2022).

Dende a administración pública implántanse accións dirixidas a asegurar que os MVMC acaden unha rendibilidade adecuada. Neste contexto, utilízanse instrumentos de xestión e bonificacións fiscais como pancas de rendibilidade. Para os montes cunha superficie superior a 25 hectáreas, é obrigatorio contar cun proxecto de ordenación detallado. Pola outra banda, os montes de menor extensión deben dispor dun documento sinxelo de xestión forestal. Estas ferramentas de xestión están deseñadas para maximizar a eficiencia e a sustentabilidade na explotación dos recursos forestais. Ademais, ofrécense varias bonificacións fiscais para incentivar unha xestión adecuada e eficiente destes montes. Os MVMC gozan de exención no pagamento do Imposto de Bens Inmóveis (IBI), o que reduce a carga fiscal sobre estes terreos de forma significativa. No ámbito do Imposto sobre Sociedades (IS), aplícase un Réxime Especial para as comunidades de montes veciñais, e para o Imposto sobre o Valor Engadido (IVE), pódese optar polo Réxime Especial da Agricultura, que simplifica as obrigas fiscais. Outra exención notable é a relativa ás cotas empresariais á Seguridade Social, o que representa un aforro considerable nos custos laborais asociados coa xestión e explotación destes montes.

A superficie forestal en Galicia é, fundamentalmente, de titularidade privada (97 % da superficie total, preto de 2 millóns de hectáreas (ha)). En 2023, había 237 montes públicos, cunha superficie de 53.666 ha (**Táboa 9.1**). Case a metade (49,8%) son propiedade dos concellos e entidades locais menores. O resto divídese en montes de utilidade pública (35,9 %) e montes do Estado ou a Comunidade Autónoma (14,3 %). A distribución de superficie non segue a mesma orde. Así, o 41,6 % da superficie son montes de utilidade pública, mentres que o 39,5 % están en mans de concellos ou entidades locais menores, e o 18,9 % son do Estado ou Comunidade Autónoma.

Táboa 9.1. Número e superficie de montes públicos segundo propiedade e distrito (2023)

DISTRITO	Catálogo UP		Patrimonial (Estado ou CC.AA.)		Patrimonial (Concello ou E.L.M.)		Total	
	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie
Ferrol	13	4.199	12	2.435	8	2.305	33	8.940
Bergantiños - Mariñas Coruñesas	15	1.543	5	249	14	1.176	34	2.968
Santiago - Meseta Interior	6	588	2	22	15	3.936	23	4.546
Barbanza	13	923	0	0	11	4.951	24	5.874
Fistera	16	3.111	0	0	15	1.954	31	5.065
A Mariña Lucense	2	315	1	0	3	1.581	6	1.896

DISTRITO	Catálogo UP		Patrimonial (Estado ou CC.AA.)		Patrimonial (Concello ou E.L.M.)		Total	
	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie
A Fonsagrada - Os Ancares	1	150	1	15	29	1.851	31	2.015
Terra de Lemos	0	0	1	30	9	2.474	10	2.504
Lugo - Sarria	0	0	2	0	1	24	3	24
Terra Chá	0	0	0	0	4	554	4	554
O Ribeiro - Arenteiro	1	601	0	0	0	0	1	601
Miño - A Arnoia	0	0	1	0	2	105	3	105
Valdeorras - Trives	2	7.121	0	0	0	0	2	7.121
Verín - Viana	0	0	5	6.866	0	0	5	6.866
A Limia	5	924	1	10	4	102	10	1.036
Deza - Tabeirós	0	0	1	5	2	148	3	153
O Condado - A Paradanta	2	68	0	0	1	37	3	105
Vigo - Baixo Miño	7	2.430	0	0	0	0	7	2.430
Caldas - O Salnés	2	367	2	496	0	0	4	863
Galicia	85	22.340	34	10.128	118	21.198	237	53.666

Fonte: *Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)*

Coma en informes precedentes, a provincia de A Coruña lidera o número e superficie de montes de natureza pública en 2023 (61,2 % e 51,0 %, respectivamente), con independencia da tipoloxía de propiedade destes (**Táboa 9.2**). Noutro extremo, a provincia de Pontevedra destaca polo escaso número (7,2 %) e superficie de montes de utilidade pública (6,6 %). En canto aos MVMC, en 2023 Galicia ten un total de 3.376 montes que cobren unha superficie de 660.709 ha, o que reflicte a importancia dos montes na xestión da paisaxe e a economía rural galega (**Táboa 9.3**). Os distritos con maior superficie en montes son Verín - Viana (14,2 %, 93.601 ha) e Terra de Lemos (9,4 %, 62.260 ha), destacando tamén polo seu tamaño medio. Miño - A Arnoia é o distrito con maior número de montes (10%, 339 montes), pero cunha superficie media menor (89 ha), o que indica montes máis fragmentados. Outros distritos, como **Caldas - O Salnés** e **A Fonsagrada - Os Ancares**, teñen unha proporción notable tanto en número de montes como en superficie. A dimensión media conforma superficies con alto potencial de utilización, o que permitiría una maior desenvolvemento dos MVMC.

Táboa 9.2. Número e superficie de montes públicos segundo propiedade e provincia (2023)

DISTRITO	Catálogo UP		Patrimonial (Estado ou CC.AA.)		Patrimonial (Concello ou E.L.M.)		Total	
	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie
A Coruña	74,1%	46,4%	55,9%	26,7%	53,4%	67,6%	61,2%	51,0%
Lugo	3,5%	2,1%	14,7%	0,4%	39,0%	30,6%	22,8%	13,0%
Ourense	9,4%	38,7%	20,6%	67,9%	5,1%	1,0%	8,9%	29,3%
Pontevedra	12,9%	12,8%	8,8%	4,9%	2,5%	0,9%	7,2%	6,6%
Galicia	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)

Táboa 9.3. Número e superficie dos montes veciñais en man común (MVMC) por distrito (2023)

DISTRITO	Total				
	Montes		Superficie		
	Nº	%	Total (ha.)	%	Media (ha.)
Ferrol	15	0,4%	4.949	0,7%	330
Bergantiños - Mariñas Coruñesas	23	0,7%	3.146	0,5%	137
Santiago - Meseta Interior	15	0,4%	3.922	0,6%	261
Barbanza	167	4,9%	24.703	3,7%	148
Fisterra	77	2,3%	11.350	1,7%	147
A Mariña Lucense	56	1,7%	19.388	2,9%	346
A Fonsagrada - Os Ancares	272	8,1%	43.604	6,6%	160
Terra de Lemos	207	6,1%	62.260	9,4%	301
Lugo - Sarria	288	8,5%	45.376	6,9%	158
Terra Chá	96	2,8%	28.545	4,3%	297
O Ribeiro - Arenteiro	278	8,2%	29.529	4,5%	106
Miño - A Arnoia	339	10,0%	30.227	4,6%	89
Valdeorras - Trives	209	6,2%	66.202	10,0%	317
Verín - Viana	222	6,6%	93.601	14,2%	422
A Limia	256	7,6%	58.577	8,9%	229
Deza - Tabeirós	134	4,0%	16.468	2,5%	123
O Condado - A Paradanta	148	4,4%	30.687	4,6%	207
Vigo - Baixo Miño	205	6,1%	37.705	5,7%	184
Caldas - O Salnés	369	10,9%	50.469	7,6%	137
Galicia	3.376	100%	660.709	100%	196

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)

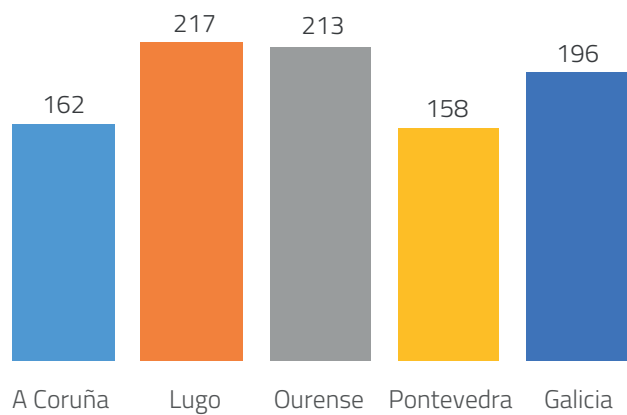
A distribución provincial dos MVMC é moi desigual a nivel provincial (**Táboa 9.4**). Ourense destaca coa maior proporción de montes (38,6%) e superficie total (278.136 ha), concentrando o 42,1 % da superficie total de montes en Galicia. Lugo segue con un 27,2 % dos montes e unha superficie de 199.173 ha (30,1% da superficie total), mentres que Pontevedra e A Coruña teñen menos montes e superficie, coa primeira albergando o 25,4% dos montes e a segunda o 8,8%. Os montes en Lugo teñen a maior superficie media por monte (217 ha), mentres que os montes en A Coruña e Pontevedra son relativamente menores (**Gráfico 9.1**), con superficies medias de 162 e 158 hectáreas, respectivamente.

Táboa 9.4. Número e superficie dos montes veciñais en man común (MVMC) por provincia (2023)

DISTRITO	Total				
	Montes		Superficie		
	Nº	%	Total (ha)	%	Media (ha)
A Coruña	297	8,8%	48.071	162	7,3%
Lugo	919	27,2%	199.173	217	30,1%
Ourense	1.304	38,6%	278.136	213	42,1%
Pontevedra	856	25,4%	135.329	158	20,5%
Galicia	3.376	100%	660.709	196	100%

Fonte: Anuario de Estadística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)

Gráfico 9.1. Superficie media dos montes veciñais de man común (MVMC) por provincia (2023)

Fonte: Anuario de Estadística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)

9.3. COMUNIDADES DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN

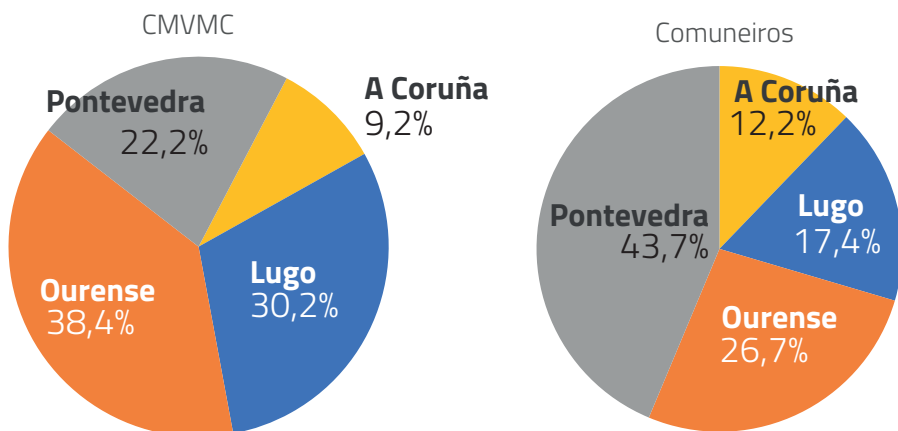
As CMVMC son as entidades que xestionan os MVMC, estando a súa participación ligada ao lugar onde se localiza o monte veciñal. As CMVMC están constituídas por persoas, que adquiren a condición de comuneiros. Segundo se recolle na Lei 2/2006, do 14 de xuño, de Dereito Civil de Galicia, os comuneiros son as persoas titulares de unidades económicas,

produtivas ou de consumo, con casa aberta e residencia habitual independente dentro da área xeográfica sobre a que se asente o grupo social ao que tradicionalmente estivese adscrito o aproveitamento do monte. Asemade, os comuneiros deberán exercer algún tipo de uso, costume ou actividades relacionada con estes montes. Por definición, as CMVMC teñen carácter aberto e inclusivo, polo que os comuneiros poden variar no tempo.

En 2023 había 3.030 CMVMC. Ourense, con 1.164 agrupacións, é a provincia con maior presenza destas unidades (26,7 %), mentres que A Coruña presenta a menor achega ao total cun 12,2 % (**Gráfico 9.2**). En 2023 en Galicia había preto de 116.939 comuneiros. A meirande parte están na provincia de Pontevedra (43,7 %), seguida de Ourense (26,7 %). Pola contra, menos dun 30 % dos comuneiros se atopan nas provincias de A Coruña e Lugo

En 2023, Galicia contaba con 3.030 CMVMC. Ourense destacaba como a provincia con maior número destas comunidades, con 1.164 agrupacións que representan o 26,7 % do total. Por outra banda, A Coruña tiña a menor proporción de CMVMC, achegando só o 12,2 % ao total (**Gráfico 9.2**). Ademais, nese mesmo ano, había preto de 116.939 comuneiros en Galicia. A maioría deles concentrábase en Pontevedra, que albergaba o 43,7% do total. Ourense seguía con un 26,7 %. En contraste, A Coruña e Lugo xuntas sumaban menos do 30% do total de comuneiros na comunidade galega.

Gráfico 9.2. Distribución de comunidades de montes veciñais en man común (CMVMC) e comuneiros por provincia (2023)

Fonte: Anuario de Estadística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)

A análise por distritos (**Táboa 9.5**) evidencia diferenzas tanto no número de CMVMC coma na participación dos seus membros. Os distritos de A Fonsagrada - Os Ancares, Lugo - Sarria, e Miño - A Arnoia presentan unha alta densidade de CMVMC, cada un con preto do 9 % do total de Galicia, reflectindo unha forte tradición comunitaria nestas áreas. Por outra banda, distritos como Ferrol, Bergantiños - Mariñas Coruñesas e Santiago - Meseta Interior mostran a menor presenza de CMVMC, con menos do 1% cada un. En canto aos comuneiros, os distritos de Caldas-O Salnés e Vigo-Baixo Miño destacan pola implicación comunitaria, achegando respectivamente o 19,2 % e o 15,8 % do total de comuneiros en Galicia. En contraste, distritos como A Fonsagrada - Os Ancares exhiben unha porcentaxe moito menor de comuneiros (1,4%), a pesar de ter unha alta cantidade de CMVMC, o que pode reflectir

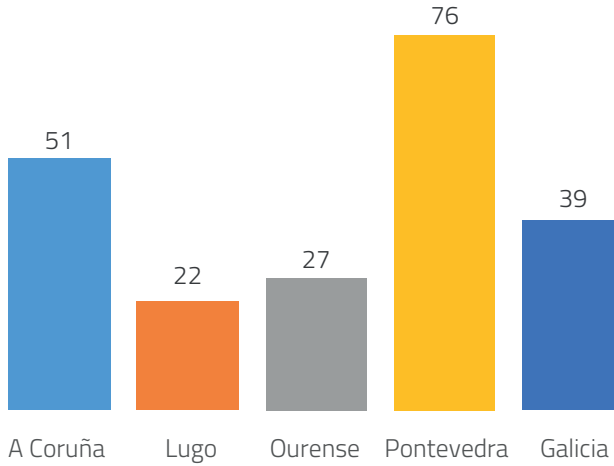
unha actividade comunitaria menos intensiva ou limitacións na mobilización e participación dos comuneiros. Na análise do número medio de comuneiros por provincia (**Gráfico 9.3**) destaca con claridade a provincia de Pontevedra (76), que case duplica o dato na comunidade galega. Pola contra, o número medio de comuneiros nas provincias de Ourense (27) e Lugo (22) é relativamente menor.

Táboa 9.5. Número de comunidades de montes veciñais en man común (CMVMC) e comuneiros por distrito (2023)

DISTRITO	CMVMC		Comuneiros		
	Nº	%	Total (nº)	%	Media (nº)
Ferrol	14	0,5%	1.046	0,9%	75
Bergantiños - Mariñas Coruñesas	22	0,7%	1.348	1,2%	61
Santiago - Meseta Interior	16	0,5%	572	0,5%	38
Barbanza	152	5,0%	8.032	6,9%	53
Fisterra	76	2,5%	3.263	2,8%	43
A Mariña Lucense	55	1,8%	3.109	2,7%	57
A Fonsagrada - Os Ancares	276	9,1%	1.681	1,4%	6
Terra de Lemos	204	6,7%	4.333	3,7%	21
Lugo - Sarria	288	9,5%	6.544	5,6%	23
Terra Chá	96	3,2%	4.652	4,0%	48
O Ribeiro - Arenteiro	249	8,2%	6.802	5,8%	27
Miño - A Arnoia	291	9,6%	8.001	6,8%	27
Valdeorras - Trives	199	6,6%	3.682	3,1%	19
Verín - Viana	202	6,7%	6.699	5,7%	33
A Limia	219	7,2%	6.082	5,2%	28
Deza - Tabeirós	126	4,2%	2.541	2,2%	20
O Condado - A Paradanta	118	3,9%	7.714	6,6%	65
Vigo - Baixo Miño	138	4,6%	18.420	15,8%	133
Caldas - O Salnés	288	9,5%	22.418	19,2%	78
Galicia	3.029	100%	116.939	100%	45

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)

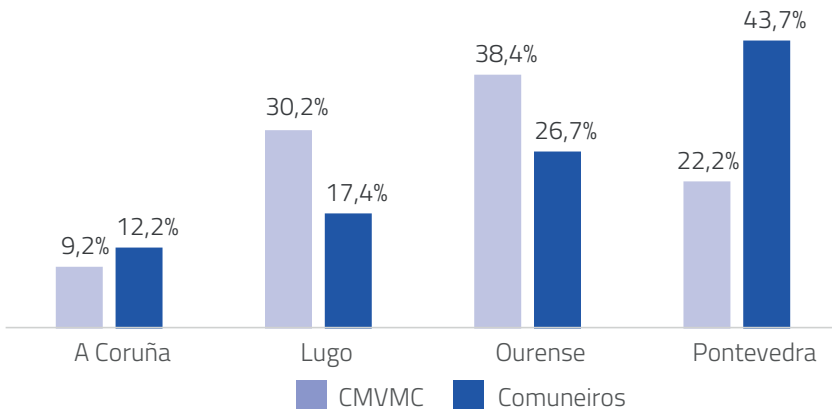
Gráfico 9.3. Número medio de comuneiros por provincia (2023)

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)

A análise conxunta da porcentaxe de CMVMC e comuneiros por provincias (**Gráfico 9.4**) mostra unha correspondencia non directa entre ambos os parámetros. Pontevedra, por exemplo, destaca con a maior concentración de comuneiros, que constitúen o 43,7 % do total, mentres que só representa o 22,2 % dos CMVMC, o que indica que a fragmentación da propiedade pode ser máis acusada en comparación co resto das provincias. Por outro lado, a situación en A Coruña mostra un maior equilibrio, con un 9,2 % das CMVMC e 12,2 % dos comuneiros. Este dato pode suxerir unha distribución máis proporcional de responsabilidades e beneficios entre os membros da comunidade.

Gráfico 9.4. CMVMC e comuneiros. 2023 (%)

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)

As CMVMC deben cumprir unha serie de requirimentos de tipo administrativo, coma a declaración anual de investimentos obtidos e os reinvestimentos acometidos. Porén, non todas as entidades teñen o mesmo grao de cumprimento (**Táboa 9.6**). Segundo os datos rexistrados pola Consellería de Medio Rural da Xunta de Galicia, en 2023 seguen detectándose fallas nos cumprimentos das obrigas, que varían por distrito e por provincia (**Táboa 9.7**). Pontevedra ten a maior taxa de cumprimento, con 61,9 % dos CMVMC que compreen as ditas obrigas, mentres que Ourense presenta a menor taxa de cumprimento (34,2%). As porcentaxes de incumprimento relacionados coa falta de comunicación anual de reinvestimentos son relativamente similares entre os distritos, oscilando ao redor do 22%, agás en Pontevedra, onde a taxa é lixeiramente menor (19,6 %). En relación con outras causas de incumprimento, destaca a provincia de Ourense (43,8 %), mentres que Pontevedra ten a menor porcentaxe neste ámbito, cun 18,5%.

Unha das obrigas das CMVMC é a declaración dos ingresos obtidos (**Táboa 9.8**). Entre 2022 e 2023, A Coruña experimentou unha redución significativa nos ingresos e investimentos, con descensos do -53,8 % e -59,3 % respectivamente, reflectindo posibles cambios estruturais ou reducións nas actividades. Por outro lado, Lugo viu un crecemento notable, cun aumento dos ingresos do 192,2 % e dos investimentos do 57,7 %, indicativo dunha expansión ou mellora nas operacións dos montes. Ourense e Pontevedra tamén experimentaron crecementos, especialmente nos ingresos con aumentos do 4,0 % e 96,8 % respectivamente. Na evolución conxunta para Galicia, os datos mostran un incremento substancial do 59 % nos ingresos e un 13 % nos investimentos, destacando unha tendencia xeral positiva a pesar da caída notable en A Coruña.⁶

Táboa 9.6. Comunidades (%) de montes veciñais en man común (CMVMC) segundo a súa situación administrativa (2023)

DISTRITO	Obrigas administrativas		
	Cumpren	Non cumpren	
		Falta de comunicación anual de reinvestimentos (*)	Outras causas**
Ferrol	35,7%	50,0%	14,3%
Bergantiños - Mariñas Coruñesas	36,4%	18,2%	45,5%
Santiago - Meseta Interior	60,0%	6,7%	33,3%
Barbanza	55,9%	20,4%	23,7%
Fisterra	42,1%	26,3%	31,6%
A Mariña Lucense	69,1%	10,9%	20,0%
A Fonsagrada - Os Ancares	39,2%	26,4%	34,4%
Terra de Lemos	58,8%	17,7%	23,5%
Lugo - Sarria	46,0%	25,1%	28,9%
Terra Chá	62,5%	16,7%	20,8%

6 Os datos de 2023 son provisionais. O Decreto 23/2016, do 25 de febreiro, que regula o reinvestimento dos ingresos dos montes veciñais de man común en melloras e protección forestal, especifica no seu artigo 13.1 que, durante o primeiro semestre de cada ano, as comunidades de montes deben informar á consellería competente sobre os ingresos xerados e os investimentos en melloras e protección forestal realizados no ano anterior.

DISTRITO	Obrigas administrativas		
	Cumplen	Non cumpren	
		Falta de comunicación anual de reinvestimentos (*)	Outras causas**
O Ribeiro - Arenteiro	25,9%	28,3%	45,8%
Miño - A Arnoia	21,7%	20,3%	58,1%
Valdeorras - Trives	35,2%	14,6%	50,3%
Verín - Viana	53,9%	19,1%	27,0%
A Limia	41,1%	26,5%	32,4%
Deza - Tabeirós	57,8%	21,1%	21,1%
O Condado - A Paradanta	66,1%	17,0%	17,0%
Vigo - Baixo Miño	71,0%	11,6%	17,4%
Caldas - O Salnés	57,6%	24,0%	18,4%

Notas:
(*) *Falta de comunicación anual de investimento (art. 125 da Lei 7/2012, de montes de Galicia*
(**) *Outras causas: xunta reitora sen renovar, falta de comunicación do censo actualizado de comuneiros...*
Fonte: *Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)*

Táboa 9.7. Comunidades (%) de montes veciñais en man común (CMVMC) segundo a súa situación administrativa por provincias (2023)

DISTRITO	Obrigas administrativas		
	Cumplen	Non cumpren	
		Falta de comunicación anual de reinvestimentos (*)	Outras causas**
Coruña, A	49,8%	22,6%	27,6%
Lugo	50,0%	22,1%	28,0%
Ourense	34,2%	22,0%	43,8%
Pontevedra	61,9%	19,6%	18,5%

Notas:
(*) *Falta de comunicación anual de investimento (art. 125 da Lei 7/2012, de montes de Galicia*
(**) *Outras causas: xunta reitora sen renovar, falta de comunicación do censo actualizado de comuneiros...*
Fonte: *Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)*

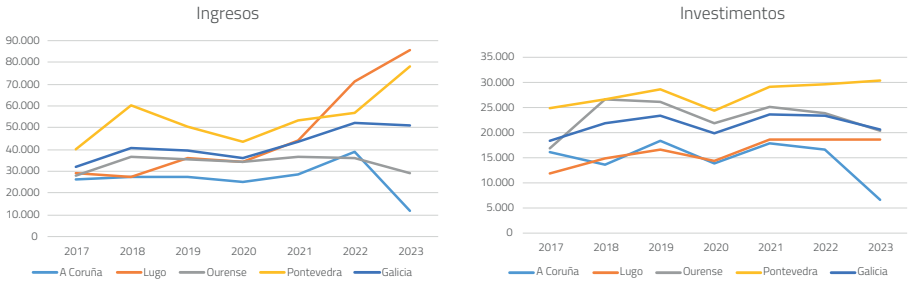
Táboa 9.8. Ingresos e investimentos medios (€) das comunidades de montes veciñais en man común (CMVMC) (2017-2023)

	2017		2020		2021	
	Ingreso	Investimento	Ingreso	Investimento	Ingreso	Investimento
A Coruña	25.980	16.207	24.792	13.735	28.219	17.843
Lugo	29.316	11.854	34.381	14.342	44.050	18.720
Ourense	27.679	16.799	34.380	21.976	36.614	25.058
Pontevedra	39.748	24.958	43.539	24.347	53.509	29.060
Galicia	31.984	18.256	36.123	19.732	43.275	23.720
	2022		2023		Evolución	
	Ingreso	Investimento	Ingreso	Investimento	Ingreso	Investimento
A Coruña	38.678	16.563	12.002	6.594	-53,8%	-59,3%
Lugo	71.114	18.681	85.650	18.689	192,2%	57,7%
Ourense	35.986	23.936	28.793	20.334	4,0%	21,0%
Pontevedra	56.556	29.588	78.235	30.410	96,8%	21,8%
Galicia	52.000	23.339	50.899	20.608	59%	13%

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)

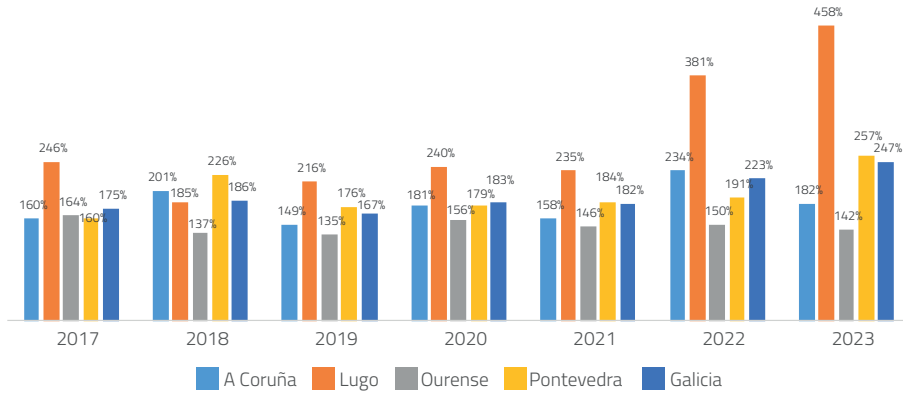
O Gráfico 9.5 presenta esta información permitindo detectar o comportamento crecente dos ingresos e investimentos medios das CMVMC. O Gráfico 9.6 mide a rendibilidade aproximada a partir do cociente entre ingresos e investimentos medios dos últimos 3 anos. As provincias de Lugo e Pontevedra son as que presenta unha mellor ratio.

Gráfico 9.5. Evolución dos ingresos e investimentos medios (€) das comunidades de montes veciñais en man común (CMVMC) (2017-2023)

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)

Gráfico 9.6. Relación Ingresos/Investimentos medios (%) das comunidades de montes veciñais en man común (CMVMC) (2021-2023)

Fonte: Estimación propia a partir dos datos do Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)

9.4. MANCOMUNIDADES DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN (MMVMC).

A Lei 6/2016, do 4 de maio, da economía social de Galicia tamén inclúe no catálogo de entidades de aplicación as mancomunidades de montes veciñais en man común (MMVMC). No ano 2023 había 36 entidades deste tipo rexistradas en Galicia (**Táboa 9.9**), sendo o municipio de Caldas- O Salnés o que recolle un número maior (9). Máis da metade destas entidades (**Táboa 9.10**), está na provincia de Pontevedra (55,6 %), mentres que Ourense (8,3 %) achega a menor porcentaxe (**Gráfico 9.7**). Por outra banda, o 45 % das que se atopan na provincia pontevedresa están no distrito de Caldas-O Salnés, que en conxunto achega o 25 % das MMVMC de Galicia.

Táboa 9.9. Mancomunidades de montes veciñais en man común (MMVMC) rexistradas por distrito (2023)

Esta tabla falta en excel

Distrito	MMVMC	
	Nº	%
Barbanza	5	14%
Fisterra	1	3%
Fonsagrada - Os Ancares	4	11%
Terra de Lemos	2	6%
Terra Cha	1	3%
O Ribeiro - Arenteiro	1	3%
Verín - Viana	1	3%
A limia	1	3%
Deza - Tabeirós	1	3%
O Condado - A Paradanta	2	6%
Vigo - Baixo Miño	5	14%
Caldas - O Salnés	9	25%
Varios Pontevedra	3	8%
TOTAL	36	100%

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)

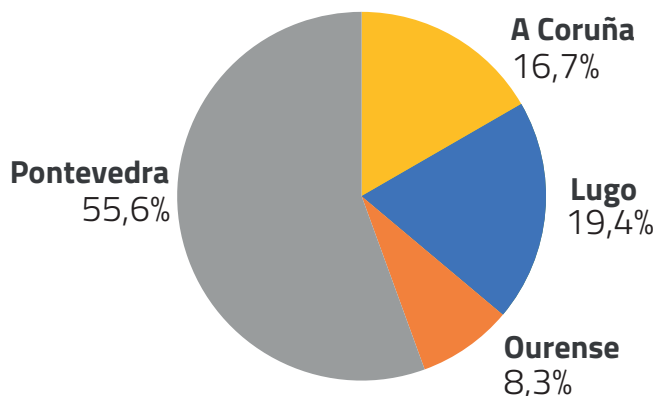
Táboa 9.10. Mancomunidades de montes veciñais en man común (MMVMC) rexistradas por provincia (2023)

	Provincia
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN DE CARNOTA	A Coruña
MANCOMUNIDADE DE ARDELEIROS E ZARAMAGOSO	A Coruña
MANCOMUNIDADE SERRA DO BARBANZA	A Coruña
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN DAS RÍAS DE AROUSA E NOIA-MUROS	A Coruña
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN BARBANZA SUR	A Coruña
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN LOUSAME NORTE	A Coruña
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN TERRA CHÁ	Lugo
MANCOMUNIDADE VAL DE RAO	Lugo
MANCOMUNIDADE CARQUEIXA	Lugo
MANCOMUNIDADE SERRA DE RAÑADOIRO	Lugo
MANCOMUNIDADE SERRA DE PICATO	Lugo
MANCOMUNIDADE PASO DO CERVO	Lugo
MANCOMUNIDADE LUGO SUR	Lugo

	Provincia
MANCOMUNIDADE DE MMVVMC DA COMARCA DE MONTERREI	Ourense
MANCOMUNIDADE DE AVIÓN	Ourense
MANCOMUNIDADE DE MMVVMC DA SERRA DO XURÉS	Ourense
MANCOMUNIDADE DO ACIBAL	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE FRAGAS	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE MVMC A PARADANTA	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN DO CONCELLO DE CERDEDO	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE COTOBADE	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE O COVELO-A CAÑIZA	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO ACIBAL	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE OIA	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE PONTEVEDRA	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE PONTECALDELAS	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE CARITEL	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE REDONDELA	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE VIGO	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO MORRAZO	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO VAL MIÑOR	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO NOROESTE DE PONTEVEDRA	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE PEDROSO	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE SALCEDA DE CASELAS	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE PRODUTORES DE BIOMASA FORESTAL PRIMARIA DO SUR DE GALICIA	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE VILAGARCIA DE AROUSA	Pontevedra

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)

Gráfico 9.7. Distribución provincial das mancomunidades de montes veciñais en man común (MMVMC) rexistradas por provincia (2023)

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2023, Xunta de Galicia (2024)

9.5. RECOMENDACIÓNS

As CMVMC son unha figura específica na ES de Galicia, onde a titularidade corresponde ás agrupacións veciñais e non permite a súa divisibilidade. Estas comunidades teñen un carácter aberto e inclusivo e ofrecen oportunidades para a explotación sostible dos recursos, que poden xerar emprego e axudar a combater o despoboamento rural en Galicia. Con todo, a análise dos datos revela problemas persistentes que limitan esta explotación, como as carencias de cualificación na xestión dos recursos, o baixo nivel de interese e compromiso dos comuneiros, e a excesiva centralidade da explotación forestal. Estas limitacións, que se retroalimentan, dificultan a boa xestión e a innovación. Ademais, a falta de compromiso aparente por parte dos membros das CMVMC afecta negativamente o seu papel no proceso decisorio. Un exemplo claro desta menor implicación é que só 34 entidades deste tipo están rexistradas no organismo correspondente, a pesar de que a Lei 6/2016, do 4 de maio, de economía social de Galicia, recoñece a estas organizacións como parte integrante da ES na Comunidade Autónoma.

Nos últimos anos, iniciativas legais como a Lei 3/2018 buscaban potenciar os usos dos montes galegos para obter beneficios socioeconómicos e evitar o abandono das parcelas forestais. Ademais, a futura Lei de MVMC, anunciada en 2022, pretende actualizar a regulación dos montes veciñais para mellorar a gobernanza e a xestión forestal privada, sen penalizar aos comuneiros. Esta nova lei respondería á necesidade de un marco normativo que considere a diversidade de regulacións e a xurisprudencia existente, para facilitar a súa correcta interpretación. En liña cos informes anteriores, insistimos na necesidade de actualizar a lexislación actual con respecto aos montes veciñais. É vital contar cunha nova Lei de montes veciñais de man común que supere a anterior, aprobada hai tres décadas, unha demanda sostida durante anos polas MVMC ante os significativos cambios na xestión dos montes. Esta actualización é básica para adaptarse mellor ás realidades actuais e futuras da xestión forestal en Galicia.

En abril de 2022, a Xunta de Galicia iniciou un proceso de consulta sobre o borrador do Libro branco para a reforma dos MVMC, que propón permitir a entrada de novos axentes

económicos aos montes veciñais. Neste texto muda o concepto de comuneiro, de forma que se permite que entren como tales as persoas físicas ou xurídicas que teñan relación co monte veciñal. Esta proposta, que pode dinamizar a actividade económica do monte, non está exenta de problemas, posto que a xestión deses MVMC poden verse condicionado por intereses de empresas. Polo tanto, é necesario encaixar este tipo de explotación máis ligada a unha actividade mercantilista co tratamento xermánico dos MVMC.⁷ Tamén se aposta por certo grao de tutela efectiva por parte da Xunta de Galicia, argumentando a existencia dunha consolidada xurisprudencia constitucional que establece unha función social á propiedade privada en base á regulación duns intereses sociais.

Asemade, e tal e como indicamos en anteriores edicións deste Informe da Economía Social en Galicia, somos da opinión da necesidade de continuar e mellorar o catálogo de incentivos fiscais que fomenten o aproveitamento do monte e de continuar coa política de subvencións para favorecer a explotación sustentable dos nosos montes, por todos os beneficios –máis alo dos meramente económicos- que supón este tipo de actividades. Compre recordar que se mellora a explotación dos montes respectando o seu contorno, as ganancias son moi evidentes.

Finalmente, as CMVMC e MMVMC deben planificar produtivamente e avaliar o potencial dos seus recursos, garantindo un maior control e supervisión interna. É crucial recoñecer e aproveitar o potencial económico das zonas rurais de Galicia, que actualmente están infraexplotadas e sofren perdas económicas e demográficas significativas. Sen dúbida optar por esta vía garantizará a supervivencia das zonas rurais, incentivando a súa rendibilidade.

9.6. CONCLUSIÓNS

Galicia contaba en 2023 con 3.376 montes veciñais de man común (MVMC) que ocupan unha superficie de preto de 660.000 ha. (196 ha de media). Isto supón a cuarta parte do territorio galego e case a metade da superficie forestal con árbores. Os MVMC concéntranse nas provincias de Ourense (38,6 %) e Lugo (27,2 %) –as máis rurais de Galicia- e, en menor medida en Pontevedra (25,4 %) e A Coruña (8,8 %).

Os MVMC caracterízanse porque a propiedade dos seus recursos basease na costume, aloxando doutro tipo de participacións baseadas na asignación de cotas aos residentes na zona. Trátase, polo tanto, dun sistema de propiedade colectivo, onde cada comuneiro ten o dereito de propiedade completo, aínda que limitado, xa que o restos dos propietarios ten un dereito igual sobre ese monte.

En Galicia existen 36 mancomunidades de montes veciñais de en man común (MMVMC) e 3.029 Comunidades de Montes veciñais de man común (CMVMC), con cerca de 117.000 comuneiros, cunha media de case 39 comuneiros polas CMVMC. Compróbase unha distribución desigual entre territorios, xa que as maiores porcentaxes de comuneiros pertencen aos distritos de Caldas-O Salnés e Vigo-Baixo Miño, ao recoller unhas porcentaxes superior ao 19 % e 15 % do total de Galicia. Do total de CMVMC un baixo porcentaxe cumpran coas as súas obrigas administrativas, esta falta de incumprimentos débense a falta de comunicación en prazo dos reinvestimentos ou a renovación das xuntas reitoras ou os censos dos comuneiros.

As conclusións que se poden sinalar van na liña do exposto na edicións anteriores do Informe da Economía Social en Galicia consolidando a nosa valoración que a persistencia no

⁷ Precisamente, a principal reclamación deste colectivo é preservar o orixe e fonda tradición xermánica desta figura, baseada na propiedade privada e colectiva.

tempo das CMVMC amosan que os sistemas de produción comunitarios poden desenvolver institucións autónomas, algo que resulta de gran interese na nosa Comunidade Autónoma polo importante peso económico do sector primario. As cifras expostas neste capítulo indican que os MVMC supoñen un recurso produtivo importante, pero que non sempre se utilizan adecuadamente. En consecuencia, hai que afondar en mellorar as actuacións xa sinaladas, para que este recurso exclusivo de Galicia, poda acadar o papel que lle corresponde no desenvolvemento económico-social da nosa Comunidade Autónoma dentro dunha contorna sostible, e tendo en conta o compromiso co cumprimento cos Obxectivos do Desenvolvemento Sostibles (ODS). Sen dúbida, faise necesario contar con novos instrumentos normativos para regular e potenciar o desenvolvemento do medio rural en base ao potencial do MVMC. Grazas a estas actuación poderíase reverter ou alo menos frear o abandono do medio rural. O anterior reviste unha especial importancia para Galicia e, asemade, actuando desta forma, tamén se favorecería a transición xeneracional nas MVMC.

A tenor dos datos expostos, aínda queda un importante traballo por realizar nos vindeiros anos se queremos que as CMVMC e MMVMC acaden o papel que lles corresponde na economía social de Galicia. Para iso é necesario un maior esforzo para mellorar a rendibilidade das explotacións forestais, o que terá non so beneficios económicos, senón tamén sociais e medioambientais. Sen dúbida, a nova Lei de MVMC de Galicia, que esperamos sexa aprobada nun corto espazo de tempo, marcará un antes e un despois no tratamento deste recurso.

9.7. Bibliografía

- ASOCIACIÓN GALLEGA DE COOPERATIVAS ALIMENTARIAS, AGACA (2024): <http://agaca.coop/>
- BASTIDA, M^a. & VAQUERO, A. (2019): As comunidades e mancomunidades de montes man común, en CANCELO, M. & BOTANA, M.J. (Dir.) *Libro Branco da Economía Social en Galicia 2018*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudos Cooperativos, 153-169, Santiago de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_010128e2fbde4a97822979233560832e.pdf
- BASTIDA, M^a. & VAQUERO, A. (2020): As comunidades e mancomunidades de montes man común, en CANCELO, M. & BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe da Economía Social en Galicia 2019*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudos Cooperativos, 129-146, Santiago de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_efd9eec05f6f4f06a6f9acc3349cb475.pdf
- BASTIDA, M^a., VAQUERO, A. & CANCELO, M. (2019): La Ley de Economía Social de Galicia en FAJARDO, G. E CHAVEZ, R. (Eds.) *La economía social en la Comunidad Valenciana: regulación y políticas públicas*, 43-52, CIRIEC-España. <http://ciriec.es/wp-content/uploads/2019/11/libro-es-valenciana.pdf>
- BASTIDA, M^a., VAQUERO, A. & CANCELO, M. (2020): "La contribución de la Ley de economía social al desarrollo territorial y a la mejora del empleo", *Revesco- Revista de estudios cooperativos*, 134, 1-20. <https://revistas.ucm.es/index.php/REVE/article/view/69174>
- BASTIDA, M^a., VAQUERO, A. & VÁZQUEZ, M.A. (2021): "A New Life for Forest Resources: The Commons as a Driver for Economic Sustainable Development—A Case Study from Galicia", *Land*, 10(2): 99. <https://www.mdpi.com/2073-445X/10/2/99>

- COMISIÓN EUROPEA (2019): *El pacto verde europeo*, Bruselas. Un Pacto Verde Europeo (europa.eu) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_es
- COPENA, D. (2022): "Pasado, presente e futuro dos Montes Veciñais de Man Común de Pontearreas", Cerna: Revista galega de ecoloxía e medio ambiente, 87, 13-16. https://adega.gal/web/media/documentos/OCERNA_87-13-16.pdf
- FORO ECONÓMICO DE GALICIA (2019): Xornada sobre o sector forestal, Ribadavia, 30 de maio de 2019.
- OSTROM, E. (2020). *El gobierno de los bienes comunes: La evolución de las instituciones de acción colectiva*. Ciudad de México. Fondo de Cultura Económica.
- VAQUERO, A. (2021): "Actuaciones presupuestarias y fiscales de las administraciones locales para evitar el despoblamiento del medio rural: situación actual y líneas de mejora", *Presupuesto y gasto público*, 102, pp. 151-166. <https://www.ief.es/docs/des-tacados/publicaciones/revistas/pgp/102.pdf>
- VAQUERO, A. & BASTIDA, M^a. (2021): As comunidades e mancomunidades de montes man común, en CANCELO, M. & BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe da Economía Social en Galicia 2020*, 135-150, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, Santiago de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_c3785a77154648ecbe696e3095f50a0a.pdf
- VAQUERO, A. & BASTIDA, M^a. (2022): As comunidades e mancomunidades de montes man común, en CANCELO, M. & BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe da Economía Social en Galicia 2021*, 147-164, Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, 147-164, Santiago de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_d13d0619b15c4e7db362c826a3603516.pdf
- VAQUERO, A. & BASTIDA, M^a. (2023): As comunidades e mancomunidades de montes man común, en CANCELO, M. & BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe da Economía Social en Galicia 2022*, 157-172, Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, 157-172, Santiago de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_a34118f7ccb34be2bcada07f9b1fa922.pdf
- VAQUERO, A. & BASTIDA, M^a. (2021): "A Economía Social como modelo de desenvolvemento para Galicia", *Documento 32 do Foro Económico de Galicia*, <https://foroeconomicodegalicia.es/documentos.html>
- VAQUERO, A. & LOSA, V. (2020): "Actuaciones desde la administración pública para evitar la despoblación del medio rural ¿Qué se puede hacer desde los ayuntamientos y diputaciones?", *Revista gallega de economía*, 29 (2), 1-14. <https://dialnet.unirioja.es/ejemplar/564688>
- VAQUERO, A. & SANTIRSO, M. (2023): Actuaciones desde la óptica presupuestaria y tributaria para combatir la despoblación en municipios pequeños en Campos, C., Fernández Llera, R y Cadaval, M^a. (Editores) *V Informe Red Localis Retos y desafíos de los municipios de menor población*, 87-112, Editorial La Ley. <https://api.infogen.uvigo.es/uploads/REDLOCALIS/originals/29b65ca0-ae44-4aff-b9fa-3bb4f2aa16f0.pdf>
- XUNTA DE GALICIA (2023). Proposta de cuestións a incluír no LIBRO BLANCO SOBRE A REFORMA DA REGULACIÓN DOS MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN (MVMC) DA COMUNIDADE AUTÓNOMA DE GALICIA. <https://www.campogalego.gal/wp-content/uploads/2023/08/LIBRO-BRANCO-SOBRE-A-REFORMA-DA-REGULACIÓN-DOS-MONTES-VECÍÑAIS-EN-MAN-COMÚN-MVMC-DA-COMUNIDADE-AUTÓNOMA-DE-GALICIA.pdf>

XUNTA DE GALICIA (2024): *Anuario de Estatística Forestal de Galicia*, Santiago de Compostela, https://mediorural.xunta.gal/es/areas/forestal/ordenacion/estadistica_forestal_gallega/.

Normativa

ESPAÑA. Lei 5/2011, do 29 de marzo, de economía social. https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2021/20211231/AnuncioC3B0-271221-0002_es.html

ESPAÑA. Lei 55/1980, de 11 de novembro, de montes veciñais de man común. <https://www.boe.es/buscar/pdf/1980/BOE-A-1980-25463-consolidado.pdf>

GALICIA. Decreto 260/1992, de 4 de setembro, polo que se aproba o regulamento para a execución da Lei 13/1989 de 10 de outubro, de montes veciñais de man común. https://transparencia.xunta.gal/tema/informacion-de-relevancia-xuridica/consulta-publica-previa/consultas-pechadas/-/cpp/0005/decreto-polo-que-modifica-decreto-2601992-4-setembro-polo-que-aproba-regulamento?langId=es_ES

GALICIA. Decreto 52/2014, de 16 de abril, polo que se regulan as instrucións xerais de ordenación e de xestión de montes de Galicia. https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2014/20140508/AnuncioG0165-250414-0003_es.html

GALICIA. Decreto 32/2016, de 23 de marzo, polo que se modifica o Decreto 52/2014, de 16 de abril, polo que se regulan as instrucións xerais de ordenación e de xestión de montes de Galicia. https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2016/20160404/AnuncioG0426-290316-0002_es.html

GALICIA. Lei 13/1989 de 10 de outubro, de montes veciñais de man común. <https://www.boe.es/buscar/pdf/1990/BOE-A-1990-3358-consolidado.pdf>

GALICIA. Lei 2/2006, de 14 de xuño, de dereito civil de Galicia. <https://www.boe.es/buscar/pdf/2006/BOE-A-2006-14563-consolidado.pdf>

GALICIA. Lei 3/2018, de 28 de decembro de medidas fiscais e administrativas da Xunta de Galicia. <https://www.boe.es/buscar/pdf/2019/BOE-A-2019-3997-consolidado.pdf>

GALICIA. Lei 6/2016, do 4 de maio, de economía social de Galicia. <https://www.boe.es/buscar/pdf/2016/BOE-A-2016-5943-consolidado.pdf>

GALICIA. Lei 7/2012, de 28 de xuño, de montes de Galicia. <https://www.boe.es/buscar/pdf/2012/BOE-A-2012-11414-consolidado.pdf>

GALICIA. Lei 11/2021, de 14 de maio, de recuperación da terra agraria de Galicia. https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2021/20210521/AnuncioC3B0-190521-0001_gl.html

GALICIA. Lei 18/2021, de 27 de decembro, de medidas fiscais e administrativas da Xunta de Galicia. https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2021/20211231/AnuncioC3B0-271221-0002_es.html

10. AS MUTUAS DE SEGUROS E MUTUALIDADES DE PREVISIÓN SOCIAL

10.1. Introducción

Entre os distintos tipos de entidades privadas que poden desenvolver a actividade aseguradora figuran as mutuas de seguros e as mutualidades de previsión social. As mutuas de seguros son sociedades mercantís sen ánimo de lucro, que teñen por obxecto a cobertura aos socios, sexan persoas físicas ou xurídicas, dos riscos asegurados mediante unha prima fixa pagadeira ao comezo do período do risco. O obxectivo da mutua é maximizar os beneficios que prestan aos seus mutualistas.

Pola súa parte, as mutualidades de previsión social son entidades aseguradoras privadas sen ánimo de lucro que exercen unha modalidade aseguradora de carácter voluntario complementaria ao sistema da Seguridade Social obrigatoria, mediante aportacións dos mutualistas, persoas físicas ou xurídicas, ou de outras entidades ou persoas protectoras. Non obstante, algunhas mutualidades, xa recoñecidas, poderán seguir funcionando como alternativas á Seguridade Social.

Segundo o art. 44 da Lei 20/2015, no referido á previsión de riscos sobre as persoas, as mutualidades de previsión social poderán realizar as seguintes operacións de seguro: a) cobertura das continxencias de morte, viuvez, orfandade, xubilación e dependencia, en forma de capital ou renda, así como o outorgamento de prestacións por razón de matrimonio, maternidade, fillos e defunción; b) cobertura das continxencias de accidentes e invalidez para o traballo, enfermidade, defensa xurídica, e asistencia; e c) prestar axudas familiares para subvenir as necesidades motivadas polos feitos ou actos xurídicos que impidan temporalmente o exercicio da profesión.

En canto á previsión do risco sobre as cousas, poderán asegurarse danos sobre os seguintes bens: a) vivendas de protección oficial e outras de interese social sempre que estean habitadas polo propio mutualista e a súa familia; b) maquinaria, bens e instrumentos de traballo de mutualistas que sexan emprendedores e pequenos empresarios; e c) colleitas de fincas cultivadas persoalmente polo agricultor ou a súa familia, cando a súa cobertura non

este comprendida no plan anual de seguros agrarios combinados, así como os bosques, gandos, colmeas, viveiros piscícolas e granxas de cría de animais para consumo que estean integrados na unidade de explotación familiar.

As mutualidades de previsión social que cumpran determinados requisitos poderán tamén outorgar prestacións sociais vinculadas ás citadas operación de seguros.

Por outra banda, as mutualidades de previsión que obteñan a autorización administrativa correspondente poderán operar por ramos de seguro y non estarán suxeitas aos límites impostos no artigo 44.

A competencia sobre as Mutualidades de Previsión Social non integradas na Seguridade Social transfírese á Comunidade Autónoma de Galicia na Lei Orgánica 16/1995, de 27 de decembro, de transferencia de competencias á Comunidade Autónoma.

A regulación autonómica concrétase nas seguintes normas¹:

- Orde do 5 de maio de 1999 pola que se crea o Rexistro Autonómico de Mutualidades de Previsión Social Non Integradas na Seguridade Social.
- Decreto 277/1999, do 14 de outubro, polo que se regula a cualificación de xubilación mutual protexida.
- Dado o carácter en xeral básico da normativa estatal, rexen supletoriamente as seguintes disposicións
- Real Decreto 1430/2002, do 27 de decembro, polo que se aproba o Regulamento de mutualidades de previsión social.
- Orde ECO/734/2004, do 11 de marzo, sobre os departamentos e servizos de atención ó cliente e o defensor do cliente das entidades financeiras.
- Lei 20/2015, do 14 de xullo, de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras e reaseguradoras
- Real Decreto Lexislativo 1060/2015, do 20 de novembro, de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras e reaseguradoras

O réxime xurídico das mutualidades de previsión social é complexo como consecuencia da súa dobre natureza, como entidades aseguradoras e como entidades da economía social. Entre as características que permiten encadralas neste segundo grupo figuran (Montero, Reza e Pedrosa, 2016): a) os principios de participación democrática que rexen o seu goberno e xestión, de xeito que a distribución de beneficios e a participación na toma de decisións non están determinadas polas aportacións aos fondos da mutua; b) son entidades sen ánimo de lucro; c) a solidariedade que as caracteriza, de modo que, na meirande parte dos casos, as prestacións son as mesmas para todos os mutualistas independentemente da súa contribución; e d) a independencia dos poderes públicos.

10.2. Identificación do sector en Galicia

As mutuas de seguros poden ser de ámbito nacional, autonómico, provincial ou local. Segundo o rexistro público de entidades aseguradoras da Dirección General de Seguros², en decembro de 2023 hai activas en España 26 mutuas de ámbito nacional. Delas, unha ten a

¹ <https://www.conselleriadeconomia.gal/areas-tematicas/politica-financiera-e-tesouro/supervision-e-inspeccion-de-entidades-e-distribuidores-de-seguros/normativa-de-mutualidades-de-prevision-social>

² <https://dgsfp.mineco.gob.es/es/Entidades/Paginas/rpp.aspx>

súa sede en Galicia. Trátase da Sociedad de Seguros Mutuos Marítimos de Vigo, mutua de seguros y reaseguros a prima fija (cadro 10.1).

Con respecto ás mutualidades de previsión social, hai 3 de ámbito territorial no rexistro de Mutualidades de Previsión da Consellería de Facenda e Administración Pública da Xunta de Galicia³ (cadro 10.1): Unión de Artesanos Mutualidad de Previsión Social a prima fija; Mutualidad de Previsión Social del Noroeste a prima fija y Mutualidad de Previsión Social a prima fija, Unión Protectora

Cadro 10.1. Mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. Ano 2023

Entidade	Tipo	Localidade
SOCIEDAD DE SEGUROS MUTUOS MARÍTIMOS DE VIGO, MUTUA DE SEGUROS Y REASEGUROS A PRIMA FIJA	Mutua de seguros	Vigo (Pontevedra)
UNIÓN DE ARTESANOS MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA	Mutualidade de previsión social	Santiago de Compostela (A Coruña)
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL DEL NOROESTE A PRIMA FIJA	Mutualidade de previsión social	Ferrol (A Coruña)
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA, UNIÓN PROTECTORA	Mutualidade de previsión social	Santiago de Compostela (A Coruña)

Fonte: Rexistro de entidades aseguradoras e reaseguradoras da Dirección General de Seguros do Ministerio de Economía e Rexistro de mutualidades de previsión social da Xunta de Galicia.

Recollemos no cadro 10.2 o obxecto social das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia.

Cadro 10.2. Ámbito de cobertura das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. Ano 2023

Entidade	Ámbito de cobertura
SOCIEDAD DE SEGUROS MUTUOS MARÍTIMOS DE VIGO, MUTUA DE SEGUROS Y REASEGUROS A PRIMA FIJA	Vehículos marítimos, lacustres e fluviais; mercancías transportadas; responsabilidade civil vehículos marítimos, lacustres e fluviais; accidentes.
UNIÓN DE ARTESANOS MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA	Prestar asistencia médico-cirúrxica aos mutualistas ou aos seus beneficiarios.
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL DEL NOROESTE A PRIMA FIJA	Ramo de vida. Previsión de riscos sobre as persoas, contra circunstancias ou acontecementos de carácter fortuito y previsible, cubrindo os riscos de morte, xubilación e a opción de rescatar o capital.
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA, UNIÓN PROTECTORA	Cobertura do seguro de enfermidade na súa modalidade de prestación de servizos médico-hospitalarios.

Fonte: Rexistro da Dirección General de Seguros do Ministerio de Economía e Estatutos das mutualidades.

Aínda que non son un número elevado, as mutuas de seguros e mutualidades de previsión social que están neste momento activas en Galicia teñen unha longa traxectoria. Atendendo á información dispoñible nas *webs* e informes das entidades, a Sociedad de

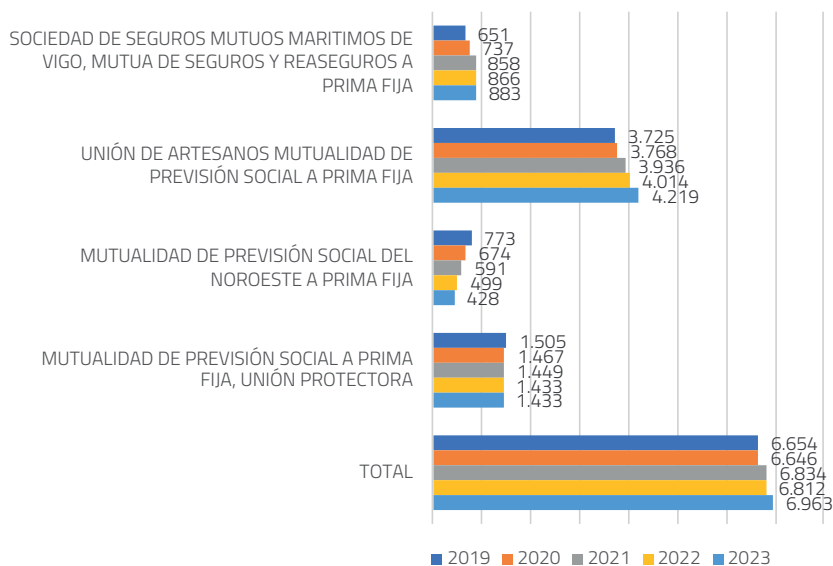
³ <https://www.conselleriadefacenda.gal/es/servizos-e-tramites/listaxe-servizos/mediadores-de-seguros/registro-de-mutualidades>

Seguros Mutuos Marítimos de Vigo nace como compañía aseguradora de buques de pesca en 1896; a Unión de Artesanos ten a súa orixe en 1926; a Mutualidad de Previsión Social del Noroeste foi constituída en 1987 e emana do Fondo de previsión social de astilleros e talleres del Noroeste, S.A. creada no 1962; e a Unión Protectora nace en 1892 en **Santiago de Compostela**.

Todas as mutualidades de previsión social galegas considéranse de reducida dimensión, dado que os seus ingresos brutos anuais por primas devengadas non exceden os 5 millóns de euros. En consecuencia, non figura ningunha nos Listados de Empresas máis relevantes da Economía Social de CEPES, polo seu volume de patrimonio.

En 2023, as entidades consideradas acollen a 6.963 mutualistas (gráfico 10.1), observándose así un incremento con respecto á do ano anterior. Agora ben, compre ter en conta que as cifras de asegurados son maiores dado que, ademais dos asinantes da póliza, deben incluírse outros beneficiarios das mesmas (cónxuxes, fillos menores...). Na Unión de Artesanos, o número de mutualistas a 31 de decembro era de 4.219, aos que hai que engadir outros 1.972 beneficiarios, o que fai un total de 6.191 asegurados. No caso da Unión Protectora, aos 1.433 mutualistas titulares súmanse outros 653 beneficiarios, acadando a cifra de 2.086 asegurados. Na Mutualidad de Previsión Social del Noroeste, aos 428 mutualistas engadíranse 35, sendo así 463 os asegurados. En suma, as mutualidades de previsión social cubrirían un total de 8.740 asegurados, aos que se engaden os 883 mutualistas da Sociedade de Seguros Mutuos Marítimos de Vigo, facendo un total de 9.623 asegurados.

Gráfico 10.1. Número de mutualistas¹ nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia

⁽¹⁾Recóllese unicamente o número de mutualistas. O número de beneficiarios das pólizas e maior pois inclúe outros asegurados como cónxuxes e fillos menores.

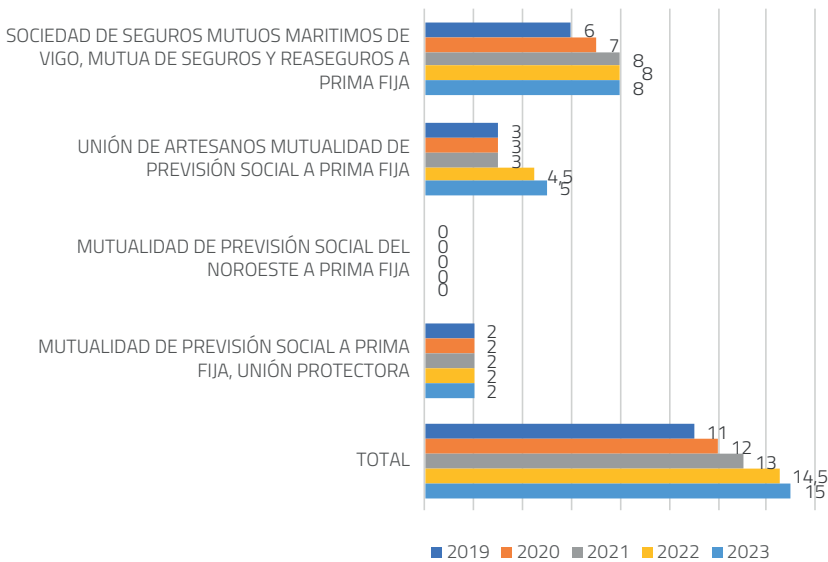
Fonte: Informes da Situación Financeira e de Solvencia (ISFS) e información directa das empresas.

10.3. Datos sociais e económicos das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social de Galicia

10.3.1. Persoas empregadas nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión social

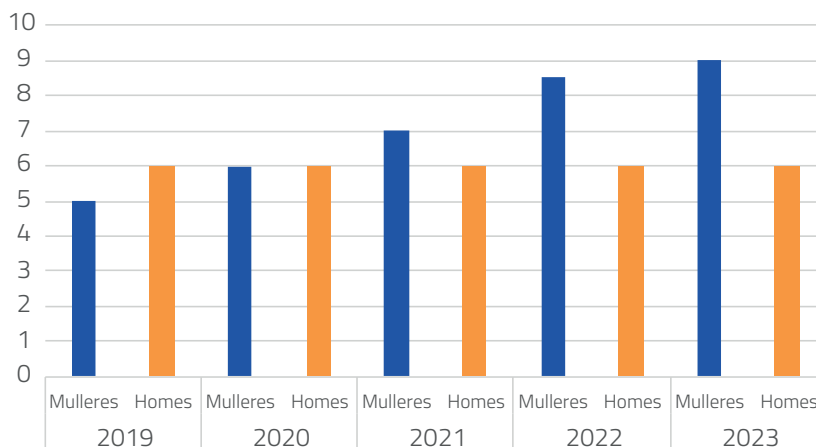
En total, no 2023 había 15 persoas empregadas nas mutuas e mutualidades de previsión (gráfico 10.2). Delas, 9 son mulleres e 6 homes (gráfico 10.3). Obsérvase, polo tanto, un crecemento no número de mulleres empregadas desde 2019, cando eran 5, namentres o número de homes mantense estable. Agora ben, hai moitos outros profesionais vinculados ás mutuas. Segundo información aportada directamente polas mutualidades, na Mutualidade de Previsión Social do Noroeste son 6 os profesionais independentes que colaboran coa entidade e na Unión Protectora son ao redor de 150 os profesionais que perciben honorarios ou manteñen convenios coa entidade. Con respecto á Unión de Artesanos, o número de profesionais integrados no seu cadro médico, de xeito directo, ascende a 859 persoas.

Gráfico 10.2. Número de empregos directos nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia

Fonte: Informes da Situación Financeira e de Solvencia (ISFS) e información directa das empresas.

Gráfico 10.3. Empregos directos nas mutuas e mutualidades de previsión social con sede en Galicia, totais por sexo.

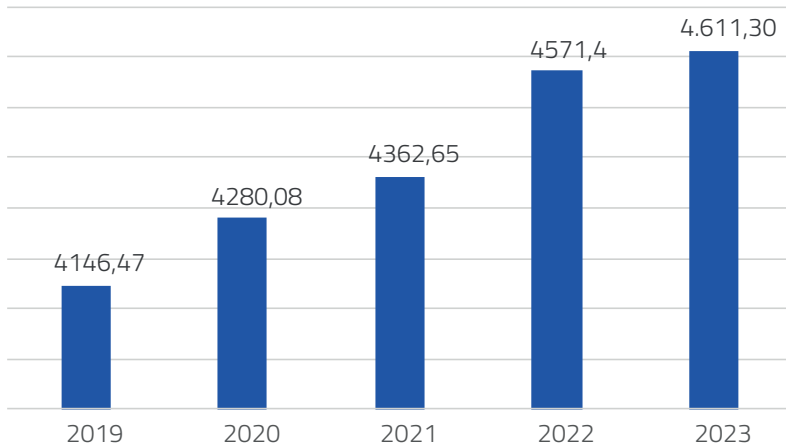
Fonte: Informes da Situación Financeira e de Solvencia (ISFS) e información directa das empresas.

Os datos de persoas empregadas obtivéronse nalgúns casos dos Informes da Situación Financeira e de Solvencia (ISFS, en diante) - publicados nas páxinas web das entidades - e da solicitude directa ás entidades noutros.

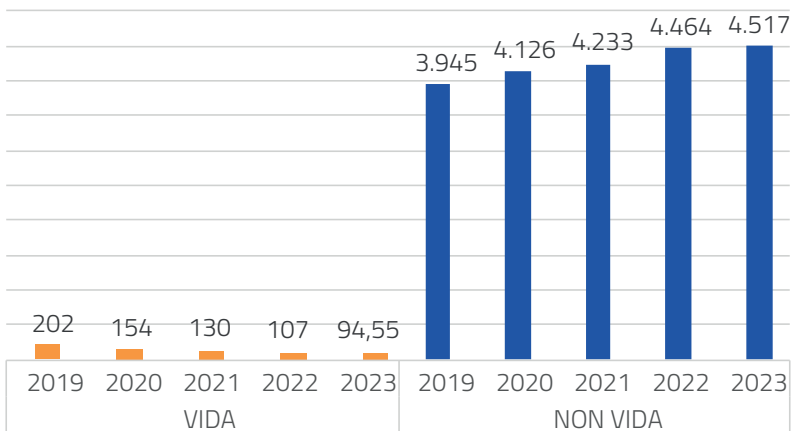
10.3.2. Ingresos por primas das mutuas e mutualidades de previsión social con sede en Galicia

En 2023, as primas imputadas, netas de reaseguro⁴, das mutuas e mutualidades de previsión social en Galicia acadaron os 4.611 miles de euros (gráfico 10.4), dos cales 4.517 corresponderon ao ramo non vida (táboa 10.1). Obsérvase, polo tanto, que continúaase coa liña ascendente que se mantén desde 2017.

⁴ A contabilidade das aseguradoras non dispón da partida "Importe neto da cifra de vendas" polo que temos que aproximala por outros conceptos, como as primas devengadas ou as primas imputadas. Optamos por empregar as primas imputadas, netas de reaseguro, dado que cando se calcula o importe neto da cifra de negocios emprégase a conta de perdas e ganancias, e nesa conta non se reflexan os devengos senón as percepcións estritas. As diferencias entre as primas devengadas e as primas imputadas netas de reaseguro son pequenas nas mutualidades de previsión social galegas, pero son importantes na Sociedad de Seguros Mutuos Marítimos de Vigo, dado que conta con cifras elevadas de reaseguro.

Gráfico 10.4. Primas imputadas, netas de reaseguro, das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia (miles de euros)

Fonte: *Informes da Situación Financeira e de Solvencia (ISFS) das entidades.*

Gráfico 10.5. Primas imputadas, netas de reaseguro, nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión con sede en Galicia por ramo Vida/Non vida (miles de euros)

Fonte: *Elaboración propia con datos obtidos do Informes da Situación Financeira e de Solvencia (ISFS) das entidades.*

Na base de datos da *Memoria estadística anual de empresas aseguradoras* do ano 2022⁵, no evolutivo das entidades atendendo ao volume de negocio directo (primas devengadas por seguro directo⁶), a Sociedad de Seguros Mutuos Marítimos de Vigo ocupa o sexto lugar dun total de 24 empresas no ramo “transportes cascos” e o décimo cuarto posto de 23

5 Dispoñible na páxina web da Dirección General de Seguros y Fondos de Pensiones, <https://dgsfp.mineco.gob.es/es/Publicaciones/Paginas/default.aspx>

6 Ficheiro SH 02.8 Cuota de mercado

entidades no ramo “transportes mercancías”. Na citada Memoria non se inclúen as mutualidades de previsión social de ámbito autonómico.

10.4. Conclusións

Entre os diferentes tipos de entidades privadas que poden desenvolver a actividade aseguradora figuran as mutuas de seguros e as mutualidades de previsión social. O seu réxime xurídico é complexo debido á súa dobre natureza, como entidades aseguradoras e como entidades da economía social.

En 2023, teñen a súa sede en Galicia 1 mutua de seguros e 3 mutualidades de previsión social pertencentes á Economía social. Estas últimas son todas consideradas de dimensión reducida. Aínda que non son un número elevado, as mutuas de seguros e mutualidades de previsión social que están neste momento activas en Galicia teñen unha longa traxectoria.

A 31 de decembro, contaban con 6.963 mutualistas (acadaban 9.623 asegurados, tendo en conta a todos os beneficiarios), xeraron 15 empregos directos e tiveron un volume de negocio (primas imputadas, netas de reaseguro) de 4.611 miles de euros, dos cales 4.517 son do ramo non vida.

Se atendemos á evolución desde o 2019, obsérvase en conxunto unha tendencia crecente tanto no volume de negocio, en termos nominais, como no número de persoas empregadas, polo que podemos concluír que as crises desencadeadas pola pandemia e pola invasión de Ucraína non romperon dita traxectoria.

En relación coas persoas empregadas, tamén destaca o aumento que se foi producindo desde o 2019 no número de mulleres contratadas, mentres que a contratación de homes permanece estable. Compre lembrar que, ademais dos empregos directos aos que fixemos referencia, hai moitos outros profesionais que traballan vinculados ás mutuas, como é o caso dos cadros médicos. Hai ao redor de 1.015 profesionais que, aínda que non son empregados directos, perciben honorarios ou manteñen convenios coas tres mutualidades de previsión galegas; 859 deles están vinculados á Unión de Artesanos.

10.5. Referencias bibliográficas

MONTERO VILAR, J.A., REZA CONDE, M.C. & PEDROSA LEIS, C. (2016): “Mutualidades de previsión social, economía social y mercado asegurador”, *CIRIEC-España, Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa*, 29, 47-79.

11. APROXIMACIÓN AO IMPACTO SOCIOECONÓMICO DAS COOPERATIVAS E DAS SOCIEDADES LABORAIS EN GALICIA

11.1. Introducción

As entidades da economía social constitúen iniciativas emprendedoras con vantaxes importantes á hora de afrontar o desenvolvemento de actividades económicas na sociedade actual, cunha evolución e presenza significativa dentro do tecido económico galego. Xunto coas análises individualizadas das diferentes tipoloxías realizadas nos capítulos anteriores, resulta importante intentar cuantificar a súa importancia en termos de impacto e peso relativo dentro da economía galega.

Esta tarefa non resulta doada na medida en que as entidades da economía social non sempre teñen a obriga de depositar en rexistros públicos as contas e información que reflicten a súa actividade económica, sendo a información dispoñible ao respecto limitada. En todo caso, neste capítulo do *Informe* procedemos a realizar unha aproximación ao impacto socioeconómico de dúas das tipoloxías de entidades da ES, as cooperativas e as sociedades laborais con domicilio social en Galicia, para as que contamos con información económica e financeira obtida a través da Axencia Estatal da Administración Tributaria (AEAT), dos datos incluídos por estas entidades no Modelo 200 de liquidación do Imposto sobre Sociedades, e das contas anuais depositadas no Rexistro Mercantil, e dispoñibles publicamente a través da base de datos SABI (Sistema de Análisis de Balances Ibéricos).

A información dispoñible das fontes referidas abranguen períodos e contidos diferentes, polo que procedemos a utilizalas alternativa e complementariamente segundo o ámbito de análise a realizar.

Polo que respecta ás cooperativas, e na medida en que non están obrigadas a depositar as súas contas anuais no Rexistro Mercantil, utilizamos principalmente a información subministrada pola AEAT para os exercicios 2019, 2020 e 2021, que complementamos coa obtida do SABI para aquelas que depositan as súas contas.

A súa vez, en relación coas sociedades laborais, contamos coa información subministrada por estas nas súas declaracións do Imposto sobre Sociedades para os exercicios 2016 ao 2020, así como a información das contas anuais depositadas no Rexistro Mercantil, na medida en que estas entidades si están obrigadas ao seu depósito, sendo o grao de cumprimento desta obriga bastante elevado aínda que non homoxéneo no tempo.

Coa información dispoñible, e aínda sendo conscientes das súas limitacións, pretendemos afondar na liña de traballo iniciada en *Informes* anteriores, coa finalidade de mellorar a aproximación á cuantificación do impacto real e do peso relativo da economía social dentro da economía galega.

11.2. Cooperativas

Polo que respecta ás cooperativas, o depósito das contas anuais no Rexistro Mercantil é voluntario, o que supón que a información contida no SABI para este tipo de entidades sexa parcial. Estas sociedades si están obrigadas a depositar a súas contas anuais no Rexistro de Cooperativas de Galicia, en cumprimento do establecido no artigo 73 da Lei 5/1998, de 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia. Non obstante, dito rexistro non conta cun acceso electrónico directo á información depositada que permita un tratamento e análise adecuado da mesma. Ademais, esta obriga, cos requisitos e prazos establecidos na Lei de Cooperativas galega, tan so é cumprida por un terzo das cooperativas galegas, polo que o alcance da información depositada é reducido.

Porén, aínda que é unha información con menor alcance e ten unha estrutura diferente á das contas anuais, contamos coa información que, en relación co balance e a conta de perdas e ganancias, estas entidades inclúen no Modelo 200 de declaración do Imposto sobre Sociedades (IS). Esta información, subministrada pola Axencia Estatal da Administración Tributaria (AEAT), e dispoñible para os anos 2019 a 2021, si nos pode dar unha visión da realidade e importancia, tanto absoluta como relativa, destas entidades en Galicia, ao ser a obriga fiscal de presentar o Imposto sobre Sociedades cumprida, necesariamente, por todas as cooperativas.

Procedemos nos apartados seguintes a analizar a información dispoñible tentando avaliar o impacto socioeconómico das cooperativas en Galicia, así como o seu peso relativo no conxunto das cooperativas do Estado español e do tecido empresarial galego.

11.3. Número de cooperativas con actividade económica en Galicia, peso relativo e distribución sectorial

Na táboa 11.1 recollemos o número de cooperativas que presentaron o IS nos anos referidos, para as que a AEAT ofrece información, diferenciando entre entidades activas e inactivas. No ano 2021 declararon á Facenda 1.531 cooperativas, que representa o 5,9% das 26.167 de cooperativas que presentaron declaración do IS á AEAT, é dicir, todas as do Estado español agás as que realizan exclusivamente operacións nos territorios do País Vasco e Navarra. A súa vez, estas cooperativas galegas, nas que non están incluídas as cooperativas de crédito, representan o 1,6% de todas as empresas, tamén non financeiras, que teñen o domicilio social en Galicia e presentaron o IS -táboa 11.2-.

Táboa 11.1. Número de cooperativas en Galicia. AEAT

	2019	2020	2021
Activas	1.160	1.234	1.179
Inactivas	246	232	352
TOTAL	1.406	1.466	1.531

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

Táboa 11.2. Peso relativo das cooperativas galegas. AEAT

	2019	2020	2021
Cooperativas Galicia	1.406	1.466	1.531
Total Cooperativas España	27.978	27.959	26.167
% C.G. / C.E.	5,03%	5,24%	5,85%
Total Empresas Galicia	95.810	96.017	97.060
% C.G. / E.G.	1,47%	1,53%	1,58%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

A súa vez, polo que respecta á distribución sectorial das cooperativas en Galicia, na táboa 11.3 **pódese comprobar que** a cuarta parte se encadran dentro do sector de comercio, reparacións e transporte, seguidas polas do sector primario, cun 19,2%, e a industria, cun 12,1%. A construción e actividades inmobiliarias, os servizos ás empresas, os servizos sociais e o resto de servizos persoais e de ocio, representan cada un deles en torno ao 10% do total das cooperativas galegas.

Táboa 11.3. Distribución das cooperativas galegas por sectores económicos. Ano 2021. AEAT

	Número	%
AGRICULTURA, GANDERÍA, SILVICULTURA E PESCA	294	19,2%
INDUSTRIA	186	12,1%
CONSTRUCCIÓN E ACT. INMOBILIARIAS	171	11,2%
COMERCIO, REPARACIÓNS E TRANSPORTE	376	24,6%
INFORMACIÓN E COMUNICACIÓNS	33	2,2%
SERVICIOS ÁS EMPRESAS	152	9,9%
SERVICIOS SOCIAIS	160	10,5%
OUTROS SERVICIOS PERSOAIS E DE OCIO	155	10,1%
RESTO	4	0,3%
TOTAL	1.531	100,0%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

11.4. Principais magnitudes económicas e financeiras das cooperativas galegas

Unha vez cuantificado o ámbito subxectivo das cooperativas con actividade económica en Galicia, e o seu peso relativo e distribución sectorial, procedemos a analizar neste apartado as súas principais magnitudes económico e financeiras.

A suma total dos bens e dereitos que compoñen o activo dos balances das cooperativas galegas se sitúa nos 1.773 millóns de euros que, comparado co conxunto de cooperativas do Estado e co total de empresas en Galicia, pon de manifesto que as cooperativas en Galicia desenvolven a súa actividade cun volume de activos medios inferior ao do resto de entidades e empresas coas que as estamos a comparar.

Táboa 11.4. Activo das cooperativas galegas. Miles de euros

	2019	2020	2021
Cooperativas Galicia	1.653.092	1.721.054	1.773.958
Total Cooperativas España	45.678.380	45.969.514	45.915.993
% C.G. / C.E.	3,62%	3,74%	3,86%
Total Empresas Galicia	189.149.486	194.034.490	203.051.829
% C.G. / E.G.	0,87%	0,89%	0,87%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

O patrimonio neto -capital social e reservas, principalmente- das cooperativas galegas acada os 498 millóns de euros, en liña co peso relativo medio dos activos en comparación co resto das cooperativas do Estado, pero cunha menor capitalización media que o conxunto das empresas galegas. Isto supón que as cooperativas galegas presentan un volume de pasivos medios moi superior ao resto de empresas galegas, como se pode comprobar na táboa 11.6.

Táboa 11.5. Patrimonio Neto das cooperativas galegas. Miles de euros

	2019	2020	2021
Cooperativas Galicia	491.617	494.061	498.185
Total Cooperativas España	13.057.478	13.072.556	13.230.815
% C.G. / C.E.	3,77%	3,78%	3,77%
Total Empresas Galicia	116.530.000	120.449.950	126.399.886
% C.G. / E.G.	0,42%	0,41%	0,39%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

Táboa 11.6. Pasivo das cooperativas galegas. Miles de euros

	2019	2020	2021
Cooperativas Galicia	1.161.475	1.226.993	1.275.773
Total Cooperativas España	32.620.902	32.896.958	32.685.178
% C.G. / C.E.	3,56%	3,73%	3,90%
Total Empresas Galicia	72.619.486	73.584.540	76.651.943
% C.G. / E.G.	1,60%	1,67%	1,66%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

Polo que respecta á cifra de negocios, variable representativa da actividade económica desenvolvida, esta sumou uns 2.436 millóns de euros no conxunto das cooperativas galegas no ano 2021, o que supón unha cifra media inferior ao do resto de cooperativas do Estado pero superior á do conxunto das empresas galegas, ao representar o 2% do total destas, cando o seu peso relativo, no que a número se refire, é do 1,6%. É de destacar o mellor comportamento das cooperativas galegas no ano 2020 respecto do conxunto das empresas en Galicia, mantendo a súa cifra de negocios fronte á caída dos ingresos destas últimas dun 14%.

Táboa 11.7. Cifra de negocios das cooperativas galegas. Miles de euros

	2019	2020	2021
Cooperativas Galicia	2.314.148	2.311.874	2.436.173
Total Cooperativas España	60.535.556	61.414.008	65.566.815
% C.G. / C.E.	3,82%	3,76%	3,72%
Total Empresas Galicia	119.430.888	101.569.629	123.936.769
% C.G. / E.G.	1,94%	2,28%	1,97%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

A distribución da cifra de negocios das cooperativas galegas por sectores económicos muda o peso relativo destas respecto do número de cooperativas que analizamos na táboa 11.3. O sector primario é o de maior peso, cun 46,4% da cifra de negocios fronte ao 19,2 do número de cooperativas, o cal ven a corroborar a consolidación e tamaño das cooperativas neste sector. O seguen en importancia as cooperativas relacionadas co comercio, reparacións e transportes, co 29,2% da cifra de negocios, e as da industria co 20,2%. As cooperativas de servizos, a pesar de representar sobre o 30% das cooperativas galegas, apenas acadan o 2% da cifra de negocios total.

Táboa 11.8. Distribución da cifra de negocio das cooperativas galegas por sectores económicos. Ano 2021. Miles de euros

	Importe	%
AGRICULTURA, GANDERÍA, SILVICULTURA E PESCA	1.129.918	46,4%
INDUSTRIA	492.557	20,2%
CONSTRUCCIÓN E ACT. INMOBILIARIAS	52.378	2,2%
COMERCIO, REPARACIÓNS E TRANSPORTE	711.213	29,2%
INFORMACIÓN E COMUNICACIÓNS	2.456	0,1%
SERVICIOS ÁS EMPRESAS	10.956	0,4%
SERVICIOS SOCIAIS	22.784	0,9%
OUTROS SERVICIOS PERSOAIS E DE OCIO	13.210	0,5%
RESTO	701	0,0%
TOTAL	2.436.173	100,0%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

As cifras de negocio antes referidas, unha vez descontados os consumos intermedios supoñen unha xeración de valor engadido duns 274.5 millóns de euros por parte das cooperativas galegas. Este valor engadido se sitúa en liña coas diferencias medias respecto das cooperativas do conxunto do Estado, pero supón unha menor xeración de valor engadido respecto da cifra de negocios do resto de empresas galegas. Cunha cifra de negocios que supón o 2% do total de empresas en Galicia o valor engadido tan só representa o 0,9%.

Táboa 11.9. Valor engadido das cooperativas galegas. Miles de euros

	2019	2020	2021
Cooperativas Galicia	281.831	261.868	274.594
Total Cooperativas España	8.074.661	7.986.955	8.136.497
% C.G. / C.E.	3,49%	3,28%	3,37%
Total Empresas Galicia	36.056.231	26.178.286	28.965.244
% C.G. / E.G.	0,78%	1,00%	0,95%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

O conxunto de gastos de persoal das cooperativas galegas se situou nos 216,1 millóns de euros no exercicio 2021, o que supón un menor peso relativo destes gastos respecto da cifra de negocios neste tipo de entidades que no conxunto das empresas de Galicia.

Na información dispoñible da AEAT non se recolle o número de traballadores que si figuran nas contas anuais polo que, para facer unha estimación do emprego creado polas cooperativas, procedemos a utilizar a información recollida nas contas anuais depositadas por estas entidades no Rexistro mercantil. En relación co exercicio 2021, 306 entidades teñen depositadas as súas contas ao peche da redacción deste *Informe*, que representan o 57,1% da cifra de negocios declarada a Facenda polas cooperativas galegas. Estas representan un custo medio por empregado de 34,9 mil euros que, aplicado aos gastos de

persoal totais declarados polas cooperativas galegas á AEAT, nos da unha estimación de emprego xerado por estas entidades no ano 2021 duns 6.190 traballadores, equivalentes a tempo completo.

É de destacar que o custo medio por empregado das cooperativas galegas supera de forma significativa ao custo medio total por empregado en Galicia que, segundo a Enquisa anual de custe laboral do INE, no ano 2021 se situou nos 29,8 mil euros, o cal nos da unha idea das mellores condicións laborais que se acadan neste tipo de entidades.

Táboa 11.10. Gastos de persoal das cooperativas galegas. Miles de euros

	2019	2020	2021
Cooperativas Galicia	230.013	205.752	216.136
Total Cooperativas España	12.649.792	12.649.792	12.649.792
% C.G. / C.E.	1,82%	1,63%	1,71%
Total Empresas Galicia	12.649.792	12.649.792	12.649.792
% C.G. / E.G.	1,82%	1,63%	1,71%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

Descontado do valor engadido os gastos de persoal e o resto de gastos asociados as amortizacións e provisións, e tendo en conta o resultado das posibles enaxenacións do inmovilizado, obtemos o resultado de explotación que, no ano 2021, acadou os 32,3 millóns de euros. Cifra e porcentaxe que, en relación ao conxunto das empresas en Galicia, pon de manifesto que neste tipo de entidades o groso do valor engadido se destina aos traballadores.

Temos que ter en conta que este resultado de explotación, así como os que analizamos seguidamente, son cifras agregadas, polo que se produce unha compensación entre resultados positivos e negativos, sendo as cifras ofrecidas o resultado neto.

Táboa 11.11. Resultado de explotación das cooperativas galegas. Miles de euros

	2019	2020	2021
Cooperativas Galicia	17.245	22.251	32.308
Total Cooperativas España	782.541	732.513	878.589
% C.G. / C.E.	2,20%	3,04%	3,68%
Total Empresas Galicia	18.083.218	7.764.160	9.364.605
% C.G. / E.G.	0,10%	0,29%	0,34%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

O resultado financeiro das cooperativas galegas -ingresos menos gastos de carácter financeiro- foi negativo en 13,1 millóns de euros no ano 2021. Este indicador económico presenta gran variabilidade segundo a situación particular de cada entidade, polo que non resulta doado extraer conclusións das cifras agregadas.

Táboa 11.12. Resultado financeiro das cooperativas galegas. Miles de euros

	2019	2020	2021
Cooperativas Galicia	-7.871	-7.773	-13.116
Total Cooperativas España	-253.452	-634.286	-38.485
% C.G. / C.E.	3,11%	1,23%	34,08%
Total Empresas Galicia	5.992.208	-224.838	697.805
% C.G. / E.G.	-0,13%	3,46%	-1,88%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

O resultado antes de impostos, como suma do resultado de explotación e do resultado financeiro, acadou os 19,1 millóns de euros en cifras agregadas, que inclúen a compensación dos resultados positivos cos negativos. Destaca de novo en relación con este resultado o mellor comportamento das cooperativas galegas no ano 2020 en relación co conxunto do sistema cooperativo en España.

Táboa 11.13. Resultado antes de impostos das cooperativas galegas. Miles de euros

	2019	2020	2021
Cooperativas Galicia	9.374	14.478	19.192
Total Cooperativas España	529.089	98.227	840.104
% C.G. / C.E.	1,77%	14,74%	2,28%
Total Empresas Galicia	24.075.426	7.539.322	10.062.409
% C.G. / E.G.	0,04%	0,19%	0,19%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

O imposto sobre beneficio incluído como gasto ou ingreso na conta de perdas e ganancias das cooperativas galegas ascende a un agregado de 3,2 millóns de euros.

Táboa 11.14. Imposto sobre beneficios das cooperativas galegas. Miles de euros

	2019	2020	2021
Cooperativas Galicia	1.827	2.373	3.245
Total Cooperativas España	106.544	82.424	130.721
% C.G. / C.E.	1,71%	2,88%	2,48%
Total Empresas Galicia	1.186.941	625.220	1.243.999
% C.G. / E.G.	0,15%	0,38%	0,26%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

Finalmente, o resultado despois de impostos agregado do conxunto das cooperativas galegas acadou os 15,9 millóns de euros, amosando unha tendencia crecente nos anos para os que se dispón de información.

Táboa 11.15. Resultado despois de impostos das cooperativas galegas. Miles de euros

	2019	2020	2021
Cooperativas Galicia	7.546	12.105	15.947
Total Cooperativas España	422.542	15.788	709.343
% C.G. / C.E.	1,79%	76,67%	2,25%
Total Empresas Galicia	22.885.572	6.911.224	8.823.186
% C.G. / E.G.	0,03%	0,18%	0,18%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

11.5. Sociedades Laborais

As sociedades laborais, xa sexan limitadas ou anónimas, teñen a obriga de depositar as súas contas anuais nos Rexistros Mercantís correspondentes, polo que a información derivada do SABI, que recolle os datos económico e financeiros de todas as contas depositadas, si nos pode dar unha idea mais aproximada da actividade económica xerada polas mesmas e do seu impacto e peso relativo dentro da economía galega.

Porén, esta obriga non se cumpre de forma xeralizada nin na mesma medida todos os anos, polo que resulta imposible establecer comparacións ou análises fundados da súa evolución. É por elo que, aínda utilizando a información das contas anuais como complemento, consideramos que, aos efectos de analizar o impacto económico das sociedades laborais, resulta máis acaído partir dos datos das declaracións do Imposto sobre Sociedades, a pesares de non estar moi actualizados ao contar soamente cos referidos aos anos 2016 a 2020.

11.6. Número de sociedades laborais activas en Galicia, peso relativo e distribución sectorial

O número de sociedades laborais que presentaron o IS nos anos para os que a AEAT ofrece información, recollidos na táboa 11.16, presenta unha lixeira tendencia decrecente, diminuíndo o seu número en 50 entidades entre o ano 2016 e o 2020. No ano 2020 declararon á Facenda 454 sociedades laborais, que representan o 0,47% de todas as empresas non financeiras que teñen o domicilio fiscal e presentaron o IS en Galicia.

Táboa 11.16. Número de sociedades laborais en Galicia. AEAT

	2016	2017	2018	2019	2020
Sociedades Laborais Galicia	504	470	469	463	454
Total Empresas Galicia	91.843	93.416	94.112	95.810	96.017
% S.L.G. / E.G.	0,55%	0,50%	0,50%	0,48%	0,47%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

A súa vez, polo que respecta a distribución sectorial das sociedades laborais galegas, na táboa 11.17 **pódese** constatar que case un terzo das mesmas -o 31,7%- se encadran no sector do comercio, reparacións e transporte, seguido da industria -18,3%-, e da construción e actividades inmobiliarias -15,6%-. Destaca tamén a presenza das sociedades laborais galegas nos diferentes sectores relacionados cos servizos, principalmente ás empresas -13,4%- e os persoais e de ocio -12,1%-.

Táboa 11.17. Distribución das sociedades laborais galegas por sectores económicos. Ano 2021. AEAT

	Número	%
AGRICULTURA, GANDERÍA, SILVICULTURA E PESCA	6	1,3%
INDUSTRIA	83	18,3%
CONSTRUCCIÓN E ACT. INMOBILIARIAS	71	15,6%
COMERCIO, REPARACIÓNS E TRANSPORTE	144	31,7%
INFORMACIÓN E COMUNICACIÓNS	9	2,0%
SERVICIOS ÁS EMPRESAS	61	13,4%
SERVICIOS SOCIAIS	25	5,5%
OUTROS SERVICIOS PERSOAIS E DE OCIO	55	12,1%
TOTAL	454	100,0%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

11.7. Principais magnitudes económicas e financeiras das sociedades laborais galegas

Unha vez clarificado o ámbito subxectivo das sociedades laborais con actividade económica en Galicia, e o seu peso relativo e distribución sectorial, procedemos a analizar neste apartado as súas principais magnitudes económico e financeiras.

Os bens e dereitos que compoñen o activo dos balances das sociedades laborais galegas suma un total de 188 millóns de euros que, comparado co conxunto de empresas de Galicia, pon de manifesto que as sociedades laborais, como é lóxico, desenvolven a súa actividade cun volume medio de activos inferior ao do resto das empresas.

Táboa 11.18. Activo das sociedades laborais galegas. Miles de euros

Galicia	2016	2017	2018	2019	2020
Sociedades Laborais	154.296	152.222	165.666	172.190	188.055
Total Empresas	154.045.316	160.883.009	170.471.027	189.149.486	194.034.490
% S.L.G. / E.G.	0,10%	0,09%	0,89%	0,87%	0,10%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

O patrimonio neto -capital social e reservas, principalmente- das sociedades laborais galegas acada os 62,7 millóns de euros, tamén por debaixo das cifras medias do conxunto de empresas galegas. Isto supón que as sociedades laborais presentan un volume de

pasivos medios proporcionalmente maior ao resto de empresas, como se pode comprobar na táboa 11.20.

Táboa 11.19. Patrimonio Neto das sociedades laborais galegas. Miles de euros

Galicia	2016	2017	2018	2019	2020
Sociedades Laborais	44.897	46.261	52.751	57.434	62.749
Total Empresas	83.614.011	90.605.444	98.888.718	116.530.000	120.449.950
% S.L.G. / E.G.	0,05%	0,05%	0,89%	0,87%	0,05%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

Táboa 11.20. Pasivo das sociedades laborais galegas. Miles de euros

Galicia	2016	2017	2018	2019	2020
Sociedades Laborais	109.399	105.960	112.915	114.756	125.305
Total Empresas	70.431.305	70.277.565	71.582.309	72.619.486	73.584.540
% S.L.G. / E.G.	0,16%	0,15%	0,89%	0,87%	0,17%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

En relación coa á cifra de negocios, variable representativa da actividade económica desenvolvida, esta sumou uns 230,1 millóns de euros para o conxunto das sociedades laborais galegas no ano 2020. É de destacar que, a pesares da redución do número de entidades durante o período analizado, a cifra de negocio presenta unha tendencia crecente, tan so truncada no ao 2020 polos efectos asociados á pandemia do Covid-19. Con todo, a caída na cifra de negocio nese exercicio nas sociedades laborais -un 10,1%- foi menor que no conxunto do tecido empresarial galego -14,9%-.

Táboa 11.21. Cifra de negocios das sociedades laborais galegas. Miles de euros

Galicia	2016	2017	2018	2019	2020
Sociedades Laborais	209.220	209.220	233.690	256.288	230.114
Total Empresas	95.085.085	103.006.563	113.441.057	119.430.888	101.569.629
% S.L.G. / E.G.	0,22%	0,20%	0,89%	0,87%	0,23%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

A distribución da cifra de negocio das sociedades laborais galegas por sectores económicos garda certa relación coa súa distribución numérica, agás no relativo aos sectores relacionados cos servizos. O sector do comercio, reparacións e transporte é o de maior peso, cun 34,5% da cifra de negocio, seguido da industria co 33,5% e da construción e actividades inmobiliaria co 18,2%. As sociedades laborais relacionadas cos servizos, a pesar de que en número representan máis do 30% destas entidades, tan so acadan o 11% da cifra de negocio total.

Táboa 11.22. Distribución da cifra de negocio das sociedades laborais galegas por sectores económicos. Ano 2020. Miles de euros

	Importe	%
AGRICULTURA, GANDERÍA, SILVICULTURA E PESCA	1.511	0,7%
INDUSTRIA	77.154	33,5%
CONSTRUCCIÓN E ACT. INMOBILIARIAS	41.958	18,2%
COMERCIO, REPARACIÓNS E TRANSPORTE	79.446	34,5%
INFORMACIÓN E COMUNICACIÓNS	3.061	1,3%
SERVICIOS ÁS EMPRESAS	10.222	4,4%
SERVICIOS SOCIAIS	4.074	1,8%
OUTROS SERVICIOS PERSOAIS E DE OCIO	12.689	5,5%
TOTAL	230.114	100,0%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

Partindo das cifras de negocio antes referidas, se descontados os consumos inter-medios, obtemos o valor engadido, que acadou no ano 2020 os 83 millóns de euros para as sociedades laborais galegas. Destaca o maior peso relativo do valor engadido dentro de cifra negocio nas sociedades laborais galegas, o 36,2%, fronte á media das empresas galegas do 25,7%, en liña coa maior importancia que nestas entidades ten o factor traballo.

Táboa 11.23. Valor engadido das sociedades laborais galegas. Miles de euros

Galicia	2016	2017	2018	2019	2020
Sociedades Laborais	73.374	75.578	85.520	91.030	83.387
Total Empresas	23.569.509	25.285.787	33.111.923	36.056.231	26.178.286
% S.L.G. / E.G.	0,31%	0,30%	0,89%	0,87%	0,32%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

O total de gastos de persoal das sociedades laborais galegas se situou nos 71,2 millóns de euros no ao 2020, o que supón un maior peso relativo destes gastos respecto da cifra de negocios que no conxunto das empresas de Galicia, o 30,9% fronte ao 14,3%, tamén en correspondencia coa importancia que teñen os traballadores neste tipo de entidades.

Na medida en que a información dispoñible da AEAT non recolle o número de traballadores, que si figuran nas contas anuais, procedemos a estimar o emprego creado polas sociedades laborais partindo da información recollida nas contas anuais depositadas por estas entidades no Rexistro Mercantil no ano 2020. En dito exercicio teñan depositadas actualmente as súas contas 300 entidades, que representan o 50% da cifra de negocios declarada a Facenda polas sociedades laborais de Galicia. O custo medio por empregado para estas entidades foi nese ano de 31,3 mil euros. Aplicando este custo medio aos gastos de persoal totais declarados polas sociedades laborais galegas, nos da unha estimación de emprego xerado por estas entidades no ano 2020 duns 2.275 traballadores, equivalentes a tempo completo.

Tamén para este tipo de entidades é de destacar que o custo por empregado supera á media total dos empregados en Galicia que, segundo o INE, se situou no ano 2020 nos 29,8 mil euros.

Táboa 11.24. Gastos de persoal das sociedades laborais galegas. Miles de euros

Galicia	2016	2017	2018	2019	2020
Sociedades Laborais	66.694	67.290	75.157	80.026	71.220
Total Empresas	12.957.383	13.773.731	14.735.565	15.628.303	14.500.809
% S.L.G. / E.G.	0,51%	0,49%	0,89%	0,87%	0,49%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

Descontado do valor engadido os gastos de persoal e o restos de gastos asociados ás amortizacións e provisións e o resultado das posibles enaxenacións do inmovilizado, obtemos o resultado de explotación que, no ano 2020, acadou os 8,3 millóns de euros no total das sociedades laborais galegas.

Tanto este resultado de explotación, como os que analizamos seguidamente, son cifras agregadas polo que, a hora de valorala súa contía, temos que ter en conta que se produce unha compensación entre resultados positivos e negativos, sendo as cifras ofrecidas o resultado neto.

Táboa 11.25. Resultado de explotación das sociedades laborais galegas. Miles de euros

Galicia	2016	2017	2018	2019	2020
Sociedades Laborais	4.005	4.761	6.770	7.255	8.305
Total Empresas	8.004.082	8.999.995	17.693.633	18.083.218	7.764.160
% S.L.G. / E.G.	0,05%	0,05%	0,89%	0,87%	0,11%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

O resultado financeiro das sociedades laborais galegas -ingresos menos gastos de carácter financeiro- foi negativo en 1,5 millóns de euros no ano 2020.

Táboa 11.26. Resultado financeiro das sociedades laborais galegas. Miles de euros

Galicia	2016	2017	2018	2019	2020
Sociedades Laborais	-1.467	-1.119	-1.359	-1.151	-1.521
Total Empresas	-230.375	448.500	566.118	5.992.208	-224.838
% S.L.G. / E.G.	0,64%	-0,25%	0,89%	0,87%	0,68%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

A súa vez, o resultado antes de impostos, como suma do resultado de explotación e do resultado financeiro, acadou os 6,7 millóns de euros en cifras agregadas, que inclúen a compensación dos resultados positivos cos negativos. Destaca a tendencia crecente destes resultados para as sociedades laborais galegas durante o período analizado, tendencia que

non se viu truncada nin sequer no 2020, no que a crise sanitaria asociada á pandemia condicionou os resultados de todo o tecido empresarial galego.

Táboa 11.27. Resultado antes de impostos das sociedades laborais galegas. Miles de euros

Galicia	2016	2017	2018	2019	2020
Sociedades Laborais	2.538	3.642	5.411	6.104	6.784
Total Empresas	7.773.706	9.448.495	18.259.751	24.075.426	7.539.322
% S.L.G. / E.G.	0,03%	0,04%	0,89%	0,87%	0,09%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

A sumas dos gastos e ingresos contabilizados en relación co imposto sobre beneficios polas sociedades laborais galegas no ano 2020 ascendeu a un agregado de 1,9 millóns de euros.

Táboa 11.28. Imposto sobre beneficios das sociedades laborais galegas. Miles de euros

Galicia	2016	2017	2018	2019	2020
Sociedades Laborais	941	1.079	1.615	1.811	1.915
Total Empresas	1.421.321	1.211.627	1.470.713	1.186.941	625.220
% S.L.G. / E.G.	0,07%	0,09%	0,89%	0,87%	0,31%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

Finalmente, o resultado despois de impostos agregado do conxunto das sociedade laborais galegas acadou os 4,8 millóns de euros no ano 2020, confirmando a tendencia crecente nos anos para os que se dispón de información.

Táboa 11.29. Resultado despois de impostos das sociedades laborais galegas. Miles de euros

Galicia	2016	2017	2018	2019	2020
Sociedades Laborais	1.597	2.562	3.796	4.293	4.869
Total Empresas	6.350.025	8.235.282	16.755.847	22.885.572	6.911.224
% S.L.G. / E.G.	0,03%	0,03%	0,89%	0,87%	0,07%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos da AEAT

11.8. Conclusións

Afrontar a realización de actividades económicas no ámbito da economía social, a través das diferentes entidades que a configuran, constitúe, sen dúbida, unha opción con vantaxes engadidas tanto en termos empresarias como en termos sociais, polas singularidades que estas presentan respecto do resto de modelos societarios.

Neste senso, parecen oportunas as liñas de incentivo que dende as Administracións Públicas se teñen despregado de forma diferencial para a economía social, que van dende

a creación dunha cultura emprendedora neste ámbito ata as axudas directas, as que se destinan recursos significativos.

Con todo, unha das tarefas pendentes dentro da economía social é a de avanzar na cuantificación da realidade da súa actividade en termos de impacto socioeconómico e de peso relativo dentro do conxunto da economía. As especiais características das entidades que a conforman, cunha regulación menos esixente en determinados ámbitos, fai que, a diferenza do resto de entidades, non sempre teñan que facer públicas as súas contas en rexistros oficiais que sexan accesibles á cidadanía ou aos estudosos da economía social en formatos manexables.

Neste ámbito deberán traballar as entidades da economía social, a través das organizacións que as representan, conxuntamente coas Administracións competentes para poder avanzar na publicidade e accesibilidade á información económico e financeira das mesmas coa finalidade de poder concluír, dunha forma rigorosa, sobre a súa importancia e peso relativo. Isto suporía unha maior lexitimación das demandas das entidades da economía social, permitindo asemade ás Administracións Públicas avaliar os resultados das súas políticas neste ámbito.

Con todo, a dispoñibilidade, por primeira vez neste *Informe*, de parte da información que estas entidades integran nas súas declaracións do Imposto sobre Sociedades, subministrada pola AEAT, nos permite afondar na cuantificación en termos económicos destas entidades. Esta é a pretensión do traballo recollido neste capítulo que, con todas as salvedades derivadas das limitacións e falta de actualidade da información dispoñible, intenta afondar nesta liña de análise e avanzar conclusións ao respecto.

Así, no referente ás cooperativas con domicilio social en Galicia, á información económico e financeira integrada nas súas contas anuais pon de manifesto a significativa importancia deste tipo de entidades no conxunto da economía galega, cun impacto en termos de emprego equivalente a tempo completo duns 6.190 traballadores, e cunhas condicións laborais en termos de custo, e polo tanto de retribucións e cotizacións á Seguridade Social, que superan nun 17,% á media galega.

A súa vez, polo que respecta ás sociedades laborais con domicilio social en Galicia, aínda constatando unha tendencia decrecente do número de entidades, están a incrementar o seu volume de actividade, ao tempo que presentan, en liña coas características especiais destas entidades, un maior peso relativo do valor engadido dentro da cifra de negocio, valor engadido que repercute nas mellores condicións laborais do emprego creado por estas que, en relación co ano 2020, se estima nuns 2.275 traballadores equivalentes a tempo completo.

12. POLÍTICAS PÚBLICAS PARA O DESENVOLVEMENTO DA ECONOMÍA SOCIAL E ASOCIACIONISMO

12.1. Introducción

As entidades que compoñen a Economía Social (ES) en Galicia destacan por unha serie de azos distintivos que as diferencian doutro tipo de organizacións. Estas características definen unha visión empresarial alternativa que prioriza obxectivos máis aló da maximización dos beneficios, enfocándose no benestar colectivo. Segundo datos da Xunta de Galicia, a ES xera máis de 17.000 empregos directos (especialmente entre las cooperativas sociedades laborais mutualidades ou confrarías de pescadores), representando o 7% do PIB cun impacto anual de 850 millóns de euros. A relevancia deste sector está profundamente arraigada nas políticas públicas galegas, sendo Galicia pioneira en adaptar a lexislación estatal ás necesidades socioeconómicas locais, con iniciativas como os montes veciñais en man común e o impulso ao cooperativismo xuvenil.

Este papel destacado da ES en Galicia subliña a necesidade de avaliar de forma continuada as políticas públicas que regulan e impulsan este sector, que se ve fornecido ano tras ano. Neste capítulo, analizamos a importancia e evolución destas políticas para o desenvolvemento da ES en Galicia, seguindo a mesma estrutura que nas edicións anteriores deste informe. Despois desta introdución, o segundo apartado describirá o contexto europeo. O terceiro analizará a situación dende unha perspectiva nacional. O cuarto centrarase especificamente en Galicia. O quinto apartado ofrecerá recomendacións. Finalmente, presentaremos as conclusións.

12.2. Marco Europeo

O Consello da Unión Europea (UE) ten recoñecido e posto en valor de forma reiterada a importancia da ES como motor do desenvolvemento económico e social. No ámbito da UE, a ES abrangue 2,8 millóns de entidades e emprega a 13,6 millóns de persoas, xerando

aproximadamente o 8% do PIB europeo (Comité Económico e Social, 2017). A influencia da ES, porén, vai máis aló destas cifras, consolidándose como unha ferramenta esencial na xeración de emprego, no fortalecemento do tecido produtivo e na cohesión social (Chaves et al., 2016).

Este recoñecemento non é recente. Desde 2009, realizáronse múltiples chamadas á necesidade de deseñar políticas de impulso á ES no marco da UE. Entre 2014 e 2020, a Comisión Europea estima que se investiron case 2.500 millóns de euros en apoio á ES, maioritariamente a través de fondos estruturais. Recentemente, coa adopción do plan de acción “Construír unha economía que funcione para as persoas: un plan de acción para a Economía Social” en 2021, a Comisión Europea redobrou o seu compromiso coa ES. Este plan foi reforzado polos desafíos da pandemia da COVID-19, que destacaron aínda máis as premisas do Pacto Verde Europeo de 2019, enfocando nun cambio cara a un modelo económico máis xusto, sostible e resistente.

As ideas principais deste documento son as seguintes:

- A ES en Europa contribúe á creación de emprego, a inclusión social, o desenvolvemento económico sostible e a revitalización de áreas rurais e despoboadas.
- Durante a pandemia da COVID-19, moitas entidades da ES estiveron na primeira liña, producindo máscaras, apoiando a educación dixital e axudando ás comunidades locais.
- Os sectores da ES están activamente involucrados na transición cara unha economía máis verde e dixital, ofrecendo solucións sostibles e reducindo a fenda dixital.
- Malia o recoñecemento e os recursos asignados, existe un potencial infrautilizado na ES derivado da falta de coñecemento sobre o seu impacto e beneficios. A Comisión Europea propón novas medidas para aumentar o apoio e a visibilidade deste sector, incluíndo máis investimentos e un enfoque máis coordinado para integrar a ES nas políticas nacionais e rexionais.
- É preciso mellorar as condicións para o desenvolvemento da ES en Europa, sendo preciso adaptar os marcos xurídicos, fiscais e de contratación pública ás necesidades da ES. Serán necesarias aprobar unhas recomendacións que camiñen cara a mellora dos ecosistemas e indiquen orientacións sobre a súa mellora.
- A ES xoga un rol complementario coas accións estatais, proporcionando servizos sociais de calidade de maneira rendible e axudando a integrar a persoas desfavorecidas no mercado laboral.

Esta publicación, asemade, reflicte un compromiso continuo da UE para integrar a ES como un compoñente clave na súa axenda económica e social, recoñecendo o seu valor para abordar desafíos sociais, económicos e ambientais contemporáneos.

O novo plan de acción para a ES pretende potenciar o investimento social e incrementar o apoio aos axentes e empresas da ES, mellorando a creación e calidade do emprego. Estrutúrase en tres eixos principais: crear condicións favorecedoras para o éxito das iniciativas de ES, mellorar as oportunidades e o desenvolvemento de capacidades, e aumentar o recoñecemento da ES e o seu potencial. Este plan recoñece ás entidades de ES como axentes clave para o crecemento sostible e o emprego, e como facilitadores da transición ecolóxica ao facilitar o desenvolvemento industrial mediante prácticas e servizos sostibles.

Este papel transformador recóllese tamén nas estratexias europeas máis aló do plan de acción. Por exemplo, a Estratexia Fondo Europeo Plus 2021-2027 (FSE+) configúrase como a principal ferramenta da UE para investir nas persoas, reforzando o compromiso co pilar europeo de dereitos sociais e apuntando a unha maior cohesión social e territorial de acordo

co artigo 174 do Tratado Fundacional da UE e os obxectivos da Axenda de Desenvolvemento Sostible 2030. Integrando o Fondo Social Europeo, a Iniciativa de Emprego Xuvenil e o Fondo de Axuda Europea para as persoas máis desfavorecidas, este novo enfoque busca simplificar e amplificar as políticas de emprego e sociais, establecendo unha serie de prioridades estratéxicas que inclúen o pleno emprego, a mellora da calidade e a produtividade laboral, a promoción da inclusión social e a mellora dos sistemas educativos e de formación. Mediante un proceso de partenariado en dúas fases, que inclúe unha análise estratéxica e unha consulta pública, o FSE+ pretende cooperar estreitamente coas autoridades nacionais, rexionais e locais, así como con representantes da sociedade civil para asegurar unha implantación efectiva. Ademais, enfócase en respectar os principios horizontais como a igualdade de xénero e a non discriminación, establecendo un sistema de indicadores que permitirá avaliar a implantación e impacto do FSE+ de forma continua. A través destas medidas, a Estratexia busca non só abordar os retos económicos e sociais actuais, senón tamén adaptarse eficazmente ás necesidades cambiantes, asegurando unha Europa máis inclusiva e equitativa. O Cadro 12.1 recolle os núcleos principais de acción do FSE+, sinalando a contribución da ES ao desenvolvemento da economía circular.

Cadro 12.1. Núcleos de acción do FSE+ 2021-2027

Ámbito de intervención	Contidos
Emprego e inclusión laboral	Este núcleo concentra esforzos na mellora do acceso ao emprego para todos os cidadáns, especialmente os xoves e as persoas desempregadas de longa duración. Inclúe iniciativas para combater o desemprego xuvenil, fomentar o emprendemento e a ES, e adaptar a forza laboral aos cambios do mercado laboral. O FSE+ tamén se centra en modernizar as institucións e os servizos do mercado laboral para anticipar e adaptar as necesidades de capacitación e habilidades requiridas.
Educación, formación e aprendizaxe permanente	Este núcleo busca mellorar a calidade, eficacia e pertinencia dos sistemas de educación e formación, orientándoo ás necesidades do mercado laboral. Promove un sistema educativo inclusivo e de alta calidade que sexa accesible e asumible para todos. Prioriza a redución do abandono escolar temperán e o fomento da formación profesional como unha vía de alta cualificación.
Inclusión social e loita contra a pobreza	O FSE+ destina unha porcentaxe significativa dos seus recursos a promover a inclusión social e a loitar contra a pobreza e a exclusión social. Este núcleo aborda a necesidade de garantir a igualdade de oportunidades e o acceso a servizos sociais e de saúde de calidade. Inclúe tamén medidas para mellorar a empregabilidade e a integración socioeconómica de grupos marxinados e desfavorecidos, como as persoas con discapacidade, migrantes e comunidades marxinadas.

Fonte: Comisión Europea (2021)

No ano 2023, a aportación de maior interese no eido de actuación da UE é a “Recomendación del Consejo sobre el desarrollo de condiciones marco para la economía social” (ST 14113 2023 INIT), aprobada o 9 de novembro de 2023, que aborda a promoción e o apoio á ES na Unión Europea, destacando e o seu papel crucial para alcanzar a inclusión

social e a igualdade no acceso ao mercado laboral. Os puntos máis destacados do dito documento son os seguintes:

- Recoñécese o impacto positivo da ES nos obxectivos de emprego, formación e redución da pobreza na UE para 2030, destacando a súa capacidade para crear empregos de calidade e fomentar a inclusión social.
- Subliña o plan de acción adoptado o 9 de decembro de 2021, que busca impulsar a ES promovendo a innovación social, apoiando o desenvolvemento das entidades de ES e incrementando a súa visibilidade e recoñecemento.
- As entidades de ES desempeñan un papel clave na protección social, revitalización das áreas rurais e apoio ás políticas de desenvolvemento internacional, ademais de promoveren a inclusión laboral de grupos desfavorecidos e impulsar un desenvolvemento económico e industrial sostible.
- O documento recomenda medidas para mellorar as condicións nas que opera a ES, incluíndo a creación de oportunidades económicas para grupos infrarrepresentados e a mellora da integración social e laboral a través de empresas sociais.
- Sinala o soporte continuo da UE ás entidades de ES a través de programas como o FSE+, enfocándose en facilitar o acceso a financiamento e apoio técnico.
- Recoñece a necesidade de maior recoñecemento e visibilidade da ES, indicando que as súas entidades frecuentemente non alcanzan o seu potencial debido á falta de comprensión pública e apoio político adecuado.

Neste documento identifícanse un conxunto de accións concretas para impulsar a ES na Unión Europea, mellorando as condicións nas que opera, que se agrupan en tres bloques: (1) o fomento do acceso ao mercado laboral a través da ES; (2) o desenvolvemento de marcos facilitadores para a ES; e (3) o apoio da UE para que estes se levan a cabo.

Acceso ao mercado laboral

Recoméndase ás autoridades públicas apoiar ás entidades da ES mediante políticas activas no mercado laboral. É crucial fomentar a integración de mulleres, grupos desfavorecidos e colectivos infrarrepresentados, facilitando a súa incorporación ao mercado de traballo. A promoción de proxectos colaborativos entre servizos públicos de emprego, autoridades locais, entidades da ES, provedores de educación e empresas convencionais é fundamental para integrar aos mozos sen emprego -"ninis"- . Ademais, é importante impulsar o emprendemento na ES mediante empresas emerxentes, promovendo o traballo por conta propia e abordando retos sociais con modelos de negocio innovadores. Tamén é esencial deseñar políticas que promovan a igualdade de xénero, facilitar a transmisión de empresas aos empregados mediante a creación de cooperativas, e colaborar con entidades da ES para incorporar persoas con discapacidade ao mercado laboral, garantindo condicións de traballo xustas e recoñecendo as prácticas democráticas destas entidades.

Marcos facilitadores para a ES

Co obxecto de desenvolver marcos favorecedores para a ES, recoméndase deseñar e aplicar estratexias globais que recoñezan e estimulen a ES, ou adaptar estratexias existentes en consonancia coas recomendacións da UE e outras orientacións políticas. Ademais, é importante establecer mecanismos de consulta e diálogo entre as autoridades públicas e as

organizacións representativas da ES, o que pode implicar a creación de grupos de alto nivel e o apoio ao desenvolvemento de redes representativas. Os Estados membros deben recoñecer os principios fundamentais, características e alcance da ES nas súas estratexias, tendo en conta a diversidade de formas e estatutos xurídicos segundo as diferentes lexislacións e prácticas locais. Reforzar a cooperación coas autoridades locais e rexionais no desenvolvemento da ES, investir en programas de formación e iniciativas de desenvolvemento de capacidades para mellorar a comprensión da ES por parte do funcionariado, e fomentar a aprendizaxe entre iguais e o intercambio de boas prácticas son medidas clave.

Tamén se suxire reforzar o papel da ES nas políticas de cooperación internacional e desenvolver un ambiente propicio para a financiación social a nivel nacional, rexional e local. Para mellorar o acceso ao mercado e á contratación pública, os Estados membros deberían animar aos poderes adxudicadores a adquirir bens e servizos estratexicamente, perseguindo obxectivos sociais e ambientais, e facendo pleno uso das ferramentas dispoñibles baixo as normas de contratación pública da Unión. Ademais, recoméndase fomentar a cooperación entre entidades de ES e empresas convencionais, utilizar eficazmente as normas sobre axudas públicas para apoiar a ES, garantir que os sistemas fiscais non obstaculicen o seu desenvolvemento e ofrecer incentivos fiscais adecuados. Neste bloque abórdase igualmente a medición e xestión do impacto social, recomendándose apoiar a adopción de prácticas de medición e xestión do impacto en cooperación coas entidades da ES. Finalmente, para aumentar a visibilidade e o recoñecemento da ES, os Estados membros deben sensibilizar sobre a súa contribución aos obxectivos sociais e ambientais, supervisar o seu desenvolvemento e resultados, e estimular a investigación e a recompilación de datos cuantitativos e cualitativos de forma rendible.

Apoio da UE

A UE debe liderar o apoio ás medidas recollidas no Plan de Acción, controlando e avaliando as recomendacións detalladas no documento. É esencial que se elabore un informe en estreita colaboración cos grupos de expertos pertinentes da Comisión sobre ES e empresas sociais para garantir un seguimento adecuado e a aplicación efectiva das recomendacións. Este apoio contribuirá ao desenvolvemento económico máis sostible e inclusivo, promovendo a innovación social e o crecemento de sectores clave para o desenvolvemento local e a creación de emprego.

En definitiva, as recomendacións principais para mellorar as condicións nas que opera a ES inclúen a creación de oportunidades económicas para grupos infrarrepresentados e a mellora da súa integración social e laboral a través de empresas sociais. Estas medidas son parte dun enfoque máis amplo que busca facilitar un marco máis favorable para a ES no ámbito da UE. En concreto, os pilares fundamentais deste marco son:

- Desenvolver unha contorna favorable que garanta boas condicións fiscais, mellore a contratación pública e ofrezca axudas públicas para potenciar a ES.
- Elaborar un documento marco sobre as condicións para un mellor desenvolvemento da ES.
- Publicar orientacións para os Estados membros sobre como desenvolver un marco tributario axeitado e a necesidade de aplicar medidas específicas en relación coa contratación pública socialmente responsable e a promoción da ES máis aló da UE.

Estas accións concretas están deseñadas para crear un ambiente máis propicio que axude ás entidades de ES a prosperar, reflectindo un compromiso claro por parte da Comisión Europea para reforzar este sector vital.

12.3. Marco estatal

O marco de axudas establecido a nivel estatal para o apoio e fomento á ES segue unha tipoloxía básica, xa reflectida en informes anteriores e sintetizada no cadro 12.2. En 2023, España continuou a súa traxectoria de apoio e fomento da ES, recoñecendo o seu impacto positivo no desenvolvemento económico e social. As iniciativas desenvolvidas centráronse principalmente na execución do PERTE da Economía Social e os Coidados, no marco do Plan de Recuperación, Transformación e Resiliencia (PRTR), entre cuxas accións destacan as axudas do Plan Integral de impulso á ES para a xeración dun tecido económico inclusivo e sostible, enmarcadas no compoñente 23 “novas políticas públicas para un mercado de traballo dinámico, resiliente e inclusivo” do PRTR.

Cadro 12.2. Clasificación de medidas de apoio á ES

Criterio	Tipoloxía
Atención prestada ao sector da ES	· Específicas => destinadas en exclusiva ao sector da ES. Por exemplo, o orzamento de “Desenvolvemento da ES” do Ministerio de Traballo e ES. · Xerais=> aplicables a todos tipo de empresas. Por exemplo, as políticas de desenvolvemento rexional a través dos institutos rexionais de apoio ás empresas. · Excluíntes => dirixidas ao sector privado, non incluíndo de determina forma ás empresas de ES. Por exemplo, non permitindo que as sociedades cooperativas sexan distribuidoras de enerxía eléctrica ou de carburantes.
Segundo o ámbito de aplicación.	· Transversais => dirixidas a todo o sector da ES. · Sectoriais => dirixidas unicamente a certas actividades da ES. Por exemplo, aquelas destinadas ás institucións sen fins de lucro ou empresas de traballo asociado.
Segundo os instrumentos utilizados	· De oferta => dirixidas á estrutura das empresas da ES¹. Á súa vez, diferéncianse en dous subgrupos: i) de difusión, promoción, formación e investigación e ii) medidas financeiras (políticas orzamentarias) e políticas de apoio (información técnica, asesoramento, <i>networking</i>, etc.) · De demanda => deseñadas para incidir no volume de actividade económica das empresas de ES promovendo a súa contratación. Por exemplo, facilitando o acceso ás empresas de ES á condición de provedor do sector público².

Criterio	Tipoloxía
Segundo a súa intensidade	· Políticas brandas ou <i>soft</i> (actuacións dirixidas a crear un ecosistema favorable ás empresas de ES para a súa creación, crecemento e desenvolvemento) => instrumentadas a través de medidas institucionais, como o recoñecemento á súa capacidade para xestionar empresas³, ou medidas cognitivas⁴. Por exemplo, actividades para difundir o coñecemento da ES. · Políticas duras ou <i>hard</i> (políticas económicas de fomento empresarial, para promover a creación de novas empresas da ES e o establecemento de sistemas de apoio para o desenvolvemento económico destas empresas) => instrumentadas por medio de actuacións sobre a oferta (dirixidas a mellorar a competitividade empresarial) e/ou demanda (dirixidas ao nivel de actividade económica).

Notas: (1) Lotarías e xogos de azar como réxime financeiro (o caso do ONCE en España), fondos de emprendemento (réxime de capitalización por desemprego en España), Plataformas de ES a escala nacional (Confederación empresarial Española de ES en España); (2) Contratos de subministracións ou reservados en España; (3) Programa operativo de ES, inclusión social e estratexia nacional en España; (4) Rede de investigación/mestrados universitarios en España sobre ES.

Fonte: Chaves (2007), Fajardo (2012), Comité Económico e Social (2018), Bastida, Vaquero e Olveira (2019, 2020) e Vaquero, Bastida e Olveira (2021, 2022, 2023)

A convocatoria destas axudas se levou a cabo mediante a Orde TES/869/2023, de 22 de xullo, que establece as bases reguladoras para este plan, que pretende contribuír ao obxectivo operativo 349, definido na Decisión de Execución do Consello relativa á aprobación da avaliación do plan de recuperación e resiliencia de España, co que se pretende favorecer o desenvolvemento de proxecto de ES. Este enfoque responde á necesidade de superar as consecuencias da crise sanitaria da COVID-19 e de potenciar un mercado de traballo máis dinámico, resiliente e inclusivo. O desenvolvemento deste plan realízase a través da concesión de subvencións en réxime de concorrencia competitiva, dirixidas a:

- Xerar e manter emprego en empresas viables mediante a conversión en fórmulas empresariais da ES.
- Crear e consolidar entidades de ES con carácter innovador.
- Apoiar a modernización tecnolóxica das empresas sociais para mellorar o benestar cidadán, especialmente en zonas rurais.
- Promocionar redes de cooperativas e outras fórmulas de ES, xunto con medidas de capacitación.
- Impulsar transicións sostíbeis e inclusivas para empresas sociais e colectivos en situación de vulnerabilidade.

Este compromiso intensificouse coa aprobación da Adenda ao Plan de Recuperación, Transformación e Resiliencia o 6 de xuño de 2023, que dá continuidade á modernización da economía española e inclúe investimentos específicos na ES. Así mesmo, España incorpora estes esforzos no contexto máis amplo das políticas da Unión Europea, aliñándose coas directrices e os fondos proporcionados pola Comisión Europea, como parte do Mecanismo de Recuperación e Resiliencia financiado polo fondo Next Generation EU.

Asemade o 1 de xuño de 2023 publicouse no Boletín Oficial do Estado a nova Estratexia Española de Economía Social (ES) 2023-2027. Esta iniciativa ten coma obxectivo fortalecer e desenvolver a ES en España, recoñecendo a súa capacidade para contribuír á recuperación económica, especialmente tras os desafíos presentados pola pandemia de COVID-19 e a guerra en Ucraína. Esta estratexia baséase nunha análise detallada da situación actual do sector, identificando as súas debilidades, ameazas, fortalezas e oportunidades (DAFO). A partir desta análise, definíronse catro eixos estratéxicos principais, cada un con varias liñas de actuación específicas. Estes eixos buscan incrementar a visibilidade e participación institucional, mellorar a competitividade, impulsar o emprendemento e desenvolver a sustentabilidade social e territorial. O cadro 12.3 resume os eixos estratéxicos, as liñas de actuación e as principais accións recollidas na Estratexia Española de ES 2023-2027.

Cadro 12.3. Eixos estratéxicos, liñas de actuación e accións principais da Estratexia Española de ES (2023-2027)

Eixo estratéxico	Liña de actuación	Accións Principais
Visibilidade e Participación Institucional da Economía Social	Reforzar a visibilización da ES a nivel institucional e no marco normativo	- Incrementar a visibilidade da ES nas administracións públicas. Revisar e mellorar o marco xurídico existente. - Aumentar a participación da ES nos consellos consultivos.
	Impulsar o recoñecemento da ES entre os axentes sociais e a sociedade en xeral	- Mellorar a visibilidade da ES mediante campañas de comunicación e estratexias en redes sociais. - Deseñar ferramentas visuais e prácticas para identificar os elementos específicos da ES.
	Consolidar a presenza da ES na axenda das institucións internacionais	- Participar en foros internacionais e incorporar a ES na axenda internacional do Goberno de España. - Promover marcos legais e ecosistemas favorables á ES a nivel global. - Reforzar a cooperación con terceiros países.
	Promover a elaboración e difusión de estatísticas relativas á ES	- Incorporar a perspectiva da ES nas estatísticas existentes. - Deseñar operacións estatísticas específicas a nivel macroeconómico.
	Impulsar análises para a medición do impacto económico e social da ES	- Promover estudos empíricos que analicen o impacto diferencial da ES.

Eixo estratéxico	Liña de actuación	Accións Principais
Mellora da Competitividade	Elevar os niveis de internacionalización da ES	- Analizar as necesidades específicas das empresas e entidades da ES en internacionalización. - Incluír a ES nos plans e programas de internacionalización do Goberno. - Crear programas específicos de internacionalización para empresas de ES. - Promover a internacionalización das cooperativas agroalimentarias.
	Aumentar a innovación e a transformación dixital da ES	- Investigar o nivel de transformación dixital das empresas e entidades da ES. - Incluír a ES nos plans e programas de transformación dixital do Goberno.
Emprendemento e Sectores Emerxentes	Impulsar o emprendemento social	- Promover a creación de novas empresas de ES. - Apoiar a consolidación de proxectos de emprendemento social.
	Facilitar o relevo xeracional	- Apoiar a transmisión de empresas sen relevo xeracional a fórmulas empresariais da ES. - Ofrecer formación e asesoramento para asegurar a continuidade das empresas de ES.
Sustentabilidade Social e Territorial	Fomentar o desenvolvemento rural e a fixación de poboación	- Impulsar proxectos de ES que contribúan ao desenvolvemento das zonas rurais. - Fomentar iniciativas que promovan a fixación de poboación no medio rural.
	Promover a cohesión social e a integración de colectivos vulnerables	- Facilitar a inserción laboral de persoas con discapacidade e outros colectivos vulnerables. - Apoiar proxectos de ES que contribúan á cohesión social.
	Impulsar a economía dos coidados	- Fomentar a creación e desenvolvemento de entidades de ES no sector dos coidados.

Fonte: *Estratexia Española de Economía Social 2023-2027*.

Completase a planificación recollida na Estratexia cun sistema de gobernanza e seguimento, que busca establecer mecanismos de gobernanza claros, promovendo a cooperación interinstitucional e con actores clave da ES e definindo indicadores de execución e resultados.

A Estratexia Española de ES 2023-2027 establece que a súa financiación provirá de diversas fontes, incluíndo fondos europeos, nacionais e autonómicos. Os recursos asignados destinaranse a apoiar as liñas de actuación e accións previstas na estratexia, co obxectivo de fomentar a competitividade, a innovación e a transformación dixital da economía social. Ademais, a financiación incluír á mobilización de recursos adicionais asignados a España no marco do Mecanismo de Recuperación e Resiliencia (MRR), que forman parte do fondo *Next Generation EU*. Este financiamento permitirá a aplicación de políticas públicas que

impulsen a creación de emprego, a cohesión social e territorial, e o desenvolvemento sostible das entidades da economía social.

En resumo, a Estratexia Española de ES 2023-2027 representa o compromiso de España para fortalecer a súa economía e tecido social, fomentando un desenvolvemento sustentable e beneficiando a un amplo espectro da poboación.

12.4. Marco autonómico

Como foi indicado a ES en Galicia supón o 7% do PIB. As catro principais familias dentro da ES, que inclúen sociedades cooperativas, sociedades laborais, centros especiais de emprego e empresas de inserción laboral, sumaron un total de 3.036 entidades, destacando entre elas 1.294 cooperativas e 1.626 sociedades laborais.

Tras finalizar o período de desenvolvemento da primeira Estratexia Galega da ES, que mobilizou máis de 89 millóns de euros, a Xunta de Galicia aprobou a Estratexia Galega de Economía Social (EGAES H27): Economía Social para unha Galicia sostible, que abrangue o período 2023-2027. Esta nova fase, que parte dos resultados acadados anteriormente, ten como obxectivo principal o crecemento da ES na Comunidade galega, reflectindo un forte compromiso coa ES, o que se materializa no incremento do orzamento público destinado a este tipo de entidades.

A EGAES H27 ten como característica principal, fronte a súa predecesora, en que é concebida coma un plan estratéxico da Xunta de Galicia polo que implica directamente e de xeito transversal na totalidade do Goberno galego e non só na Consellería con competencia en ES. Enfócase na sustentabilidade económica, social e ambiental, consolidando e fortalecendo as entidades da ES nos sectores actuais e emerxentes, promovendo o emprego inclusivo e estable, e fomentando a economía verde, azul e circular. Este plan tamén aposta por fortalecer a Rede EUSUMO como ferramenta de información e asesoramento, e por recoller datos precisos sobre o impacto da ES en Galicia. Polo tanto esta estratexia está en liñas coas recomendación europeas e internacionais sobre políticas públicas en ES e a creación de entornas favorables para o seu desenvolvemento.

A EGAES H27 enfócase en tres obxectivos principais: mellorar a capacitación das persoas para atraer talento, aumentar a competitividade das empresas e fomentar a gobernanza mediante o traballo en rede das entidades. Este documento tamén defende a axilización dos trámites administrativos e o incremento da presenza de mulleres e mozos no sector da economía social.

A EGAES H27 ten asignado un orzamento aproximado de 170 millóns de euros, co obxectivo de crear 400 novas empresas e 4.000 postos de traballo ata 2027. Entre os instrumentos deseñados para acadar estes obxectivos, a folla de ruta inclúe a creación de aceleradoras de entidades de ES a través dos polos de emprendemento. Estas aceleradoras teñen como finalidade atraer ideas e investimentos, identificar oportunidades de negocio e establecer un campus formativo. Ademais destes novos instrumentos, a AGAES mantén diferentes accións deseñadas pola administración autonómica galega para dinamizar a ES a través de tres liñas de acción principais: o programa Aprol-ES, ES-Transforma e Bono Consolida.

O programa Aprol-ES (cadro 12.4), cun orzamento total de 4.300.000 euros ten como principal obxectivo fomentar o emprendemento na ES. Os fondos están distribuídos entre dous programas específicos:

- Programa I: Dedicado ao fomento do emprego en cooperativas e sociedades laborais, con un orzamento asignado de 2.400.000 euros. Este programa está deseñado para facilitar a incorporación de persoas desempregadas e traballadoras temporais nestas entidades, promovendo así a creación de emprego estable e de calidade dentro do sector da ES.
- Programa II: Enfocado no fomento do acceso á condición de persoa socia en cooperativas e sociedades laborais, con un orzamento de 1.900.000 euros. Este programa pretende apoiar ás persoas desempregadas ou traballadoras temporais que desexen converterse en socias ou que traballen en empresas que se transformen en cooperativas ou sociedades laborais, proporcionando así unha vía para a estabilidade laboral e o desenvolvemento persoal e profesional a través da participación na xestión empresarial.

Os beneficiarios potenciais destas axudas inclúen:

- Para o Programa I: Cooperativas e sociedades laborais que desexen incorporar novos traballadores como socios ou empregados.
- Para o Programa II: Persoas desempregadas ou traballadoras temporais que se incorporen como socias ou empregados en cooperativas e sociedades laborais ou en outras empresas que se transformen en tales entidades.

Cada programa require que os solicitantes cumpran con condicións xerais e específicas para asegurar que os fondos son empregados de maneira efectiva e xusta, promovendo o crecemento e a consolidación do sector da ES en Galicia. Esta iniciativa non só busca aumentar o número de empregos, senón tamén mellorar a calidade dos postos de traballo e facilitar o desenvolvemento económico sostible a través do fomento do cooperativismo e a participación social na empresa..

Cabe salientar o bo funcionamento deste programa xa que nos últimos anos a Administración autonómica ven ampliando a súa dotación orzamentaria debido ao alto número de solicitudes existentes.

Por outro lado, o Bono ES-Transforma ES, dotado con 2.370.000 euros en 2023, ten como obxectivo facilitar a transformación de negocios existente en cooperativas ou sociedades laborais (cadro 12.5). Esta iniciativa está dirixida a negocios de todo tipo e a traballadores autónomos que desexen reconverter a súa actividade económica en entidades de ES. A convocatoria é aplicable a entidades que se creen a partir de varias circunstancias: por ausencia de relevo xeracional onde os traballadores cuxos contratos finalicen debido á crise ou xubilación do empregador integren a nova cooperativa ou sociedade, por traballadores autónomos que estean en activo, e por transformación de sociedades existentes ou adquisición total do capital por parte dos traballadores para convertelo nunha cooperativa ou sociedade laboral. Os gastos que poden ser subvencionados inclúen asesoramento legal, creación de imaxe corporativa, obtención de certificacións de calidade, actividades de márketing e comunicación, plans de protección de datos, equipamento informático, software, melloras en eficiencia enerxética, adquisición de novo equipamento, reformas do local de negocio, mobiliario e elementos de transporte. A axuda financeira cubre o 90% dos gastos subvencionables, con límites de 4.000 euros para asesoramento legal e ata 5.000 euros para os outros gastos mencionados. O límite máximo da axuda por entidade beneficiaria é de 50.000 euros, proporcionando un importante apoio económico para facilitar estas transformacións dentro do marco da ES en Galicia. Esta liña de acción, existente dende o ano

2021, ten unha evolución moi favorable na súa implantación tal e como se mostra na táboa 12.1.

Finalmente, o Bono Consolida (cadro 12.6) pretende fomentar a consolidación e o fortalecemento das entidades de ES, co obxectivo de incrementar a súa presenza e competitividade no tecido económico de Galicia. Este apoio busca tamén manter empregos de calidade dentro destas entidades. Poden ser beneficiarias desta convocatoria as sociedades cooperativas, sociedades laborais, empresas de inserción e centros especiais de emprego.

Entre os conceptos subvencionables inclúense a adquisición de equipamento informático, desenvolvemento de programas e páxinas web, estratexias de marketing e comunicación, melloras na eficiencia enerxética, adquisición de equipamento xeral, reformas en locais de negocio, compra de mobiliario, obtención de certificacións de calidade, desenvolvemento de imaxe corporativa, plans de protección de datos, adquisición de elementos de transporte, e actividades formativas dirixidas a socios que estean dados de alta no RETA.

A contía da axuda será do 90% do custo total dos gastos subvencionables. Os límites específicos establecen que se concederán ata 5.000 euros para gastos en marketing, comunicación, creación de imaxe corporativa e obtención de certificacións de calidade. Ademais, asignaranse 600 euros por cada actividade formativa realizada por cada socio inscrito no RETA. O límite máximo de axudas que pode recibir cada entidade solicitante é de 30.000 euros.

Este soporte financeiro está deseñado para asistir ás entidades de ES na mellora da súa infraestrutura e capacidades, contribuíndo así ao seu desenvolvemento sostible e á súa capacidade de competir máis eficazmente no mercado. A evolución desta programa de consolidación está a ser moi positiva aumentando o seu orzamento en máis dun 180% ao pasar do 1,5 millóns en 2022 ao 3,7 en 2023.

Cadro 12.4. Accións principais en Galicia para a ES. Aprot- ES. 2023

Actuación	Contido	Contía (en euros)	Beneficiarios
<i>Aprot- ES</i>	Dirixido a apoiar a xeración de emprego en cooperativas e sociedades laborais. Inclúe dous programas de axudas específicos: - Programa I, que se centra no fomento do emprego en cooperativas e sociedades laborais - Programa II, que se enfoca no fomento do acceso á condición de persoas socias traballadoras ou de traballo, de cooperativas ou de sociedades laborais, así como ao fomento do acceso de persoas emprendedoras por conta propia á condición de socias de cooperativas.	Programa I: 2.400.000 Programa II: 1.900.000	Programa I: Dirixido a cooperativas e sociedades laborais que desexen incorporar como persoas socias traballadoras ou de traballo con carácter indefinido a: persoas que no momento da incorporación sexan desempregadas rexistradas como demandantes de emprego; persoas que no momento da súa incorporación estean vinculadas á cooperativa ou sociedade laboral por un contrato de traballo temporal; persoas que no momento da súa incorporación sexan socias a proba da cooperativa a que se incorporan, a condición de que estivesen desempregadas e rexistradas como demandantes de emprego no momento de incorporarse como tales persoas socias a proba e persoas que no momento da súa incorporación sexan persoas asalariadas dunha empresa que se transforme nunha cooperativa ou sociedade laboral, sempre que non teñan a condición de socias da empresa transformada. Programa II: Persoas que accedan á condición de persoa socia traballadora ou de traballo dunha cooperativa ou sociedade laboral con carácter indefinido, que no momento da súa incorporación cumpran algunha das condicións seguintes: ser persoas desempregadas rexistradas como demandantes de emprego; ser persoas socias a proba da cooperativa á cal se incorporan; ser persoas asalariadas da cooperativa ou sociedade laboral á cal se incorporan; ser persoas asalariadas dunha empresa que se transforme nunha cooperativa ou sociedade laboral, sempre que non teñan a condición de socias da empresa transformada e ser persoas socias traballadoras ou de traballo dunha cooperativa ou sociedade laboral a tempo parcial que accedan á mesma condición a tempo completo. Tamén poderán ser beneficiarias as persoas que, sendo desempregadas e rexistradas como demandantes de emprego, emprendan unha actividade por conta propia e incorpórense nunha cooperativa como persoas socias con carácter indefinido, con compromiso de exclusividade, para comercializar os seus produtos, obter subministracións, servizos e a asistencia técnica..

ORDE do 9 de xaneiro de 2023 pola que se establecen as bases reguladoras para a concesión, en réxime de concorrncia non competitiva, das subvencións para o fomento do emprendemento en economía social (programa Aproz-Economía Social) e se convocan para o ano 2023 (códigos de procedemento TR802G e TR802I) e Vaquero, Bastida e Olveira (2021, 2022, 2023)

Cadro 12.5. Accións principais en Galicia para a ES. ES- Transforma. 2023

Actuación	Contido	Contía (en euros)	Beneficiarios
ES -Transforma	Apoio á transformación en cooperativas ou sociedades laborais dos negocios sen substitución xeracional, de todo tipo de sociedades e das persoas traballadoras autónomas, que xa estiveran exercendo unha actividade económica. Inclúe asesoramento legal, creación de imaxe corporativa, obtención de certificacións de calidade, marketing, protección de datos, equipamento informático, software, mellora na eficiencia enerxética, adquisición de equipamento, reformas, mobiliario, e elementos de transporte.	2.370.000	Sociedades laborais ou cooperativas que xurdan dunha constitución por ausencia de substitución xeracional, constitución por persoas autónomas, ou constitución por transformación de sociedades existentes. Inclúe tamén aquelas sociedades adquiridas polos seus traballadores para transformalas en cooperativas ou sociedades laborais.

Fonte: ORDE do 9 de maio de 2023 pola que se establecen as bases reguladoras do programa ES-Transforma en cooperativas ou sociedades laborais e se procede á súa convocatoria para a anualidade 2023 (código de procedemento TR802R) e Vaquero, Bastida e Olveira (2021, 2022, 2023)

Táboa 12.1. Evolución do programa ES Transforma (2021-2023)

Ano	Orzamento(€)	Axuda concedida(€)	Número de entidades beneficiarias
2021-2022	2.500.000	51.591,91	1
2022	1.500.000	181.606,88	12
2023	2.370.000	1.989.985,84	56

Fonte: EGAES H27

Cadro 12.6. Accións principais en Galicia para a ES. Bono consolida ES. 2023

Actuación	Contido	Contía (en euros)	Beneficiarios
<i>Bono consolida ES</i>	Apoiar a consolidación das entidades da ES, así como reforzar a súa presenza no tecido económico de Galicia. O programa ten unha atención especial para programas destinados a transformación dixital e na mellora da eficiencia enerxética, contribuíndo ao impulso da súa actividade económica, incrementando a súa competitividade e, en definitiva, mantendo empregos de calidade.	2.730.000	Sociedades cooperativas, sociedades laborais, empresas de inserción e centros especiais de emprego previstas no artigo 6 da Lei 6/2016, do 4 de maio, da ES de Galicia.

Fonte: ORDE do 9 de maio de 2023 pola que se establecen as bases reguladoras das subvencións para o apoio á consolidación das entidades da ES de Galicia Bono consolida ES, e procédese á súa convocatoria para a anualidade 2023 (código de procedemento TR802L) e Vaquero, Bastida e Oliveira (2021, 2022, 2023)

Ademais destas liñas, en 2023 houbo outro conxunto de accións complementarias, entre as que destacan as seguintes:

Axudas ao funcionamento das entidades asociativas de ES

Cunha dotación total de 330.000 euros, este programa está orientado a sufragar os gastos de funcionamento das entidades representativas deste sector, dividíndose en dous programas específicos:

- Programa I: Dotado con 230.000 euros, está destinado ao fomento e consolidación das asociacións de cooperativas e de sociedades laborais.
- Programa II: Con un crédito inicial de 100.000 euros, enfócase no fomento e consolidación das asociacións de centros especiais de emprego e empresas de inserción laboral.

Programa Emprendemento Plus (Emprendemento+)

Este programa busca fortalecer e consolidar iniciativas de emprendemento (non só da ES) que non superen os 42 meses de antigüidade, co fin de impulsar a creación de emprego e fomentar a consolidación de actividades económicas viables que contribúan á diversificación económica, ao crecemento do emprego, á sustentabilidade e ao equilibrio territorial, tanto en termos económicos como sociais. As entidades que poden beneficiarse destas axudas inclúen entidades propias da ES (sociedades cooperativas e laborais, empresas de inserción, e centros especiais de emprego). Para acceder ao Programa II Emprendemento+ Emprego, é necesario solicitar tamén a axuda do Programa I Emprendemento+ Invetimentos.

Os conceptos subvencionables baixo o Programa I Emprendemento+ Invetimentos inclúen equipamento informático, activos intanxibles, adquisición de bens de equipamento

e mobiliario, reforma e habilitación das instalacións do local do negocio, e a adquisición de activos pertencentes a un establecemento ou de bens de equipamento de segunda man. As porcentaxes de intensidade da axuda varían segundo o rango de investimento total realizado, oscilando entre o 45% e o 60% dependendo do importe investido. Asemade, o Programa II Emprendemento+ Empleo ofrece incentivos de 6.000 euros para as contratacións indefinidas iniciais de persoas desempregadas e para contratacións de fixos discontinuos cunha duración mínima de nove meses a xornada completa.

Subvencións ás entidades colaboradoras da Rede Eusumo para as anualidades 2023 e 2024

Esta iniciativa ten como obxectivo principal apoiar a realización de actividades que promovan e impulsen o cooperativismo e a ES na comunidade autónoma. O financiamento dispoñible para estas axudas alcanza os 120.000 euros por entidade, que pode incrementarse en 70.000 máis se existen remanentes adicionais. Está dirixido a unha ampla variedade de entidades que cumpran coas condicións e os requisitos especificados na normativa vixente. Entre os potenciais beneficiarios atópanse asociacións de entidades de ES, concellos galegos e as súas áreas metropolitanas, mancomunidades de municipios, consorcios locais, cámaras de comercio, universidades, así como fundacións, asociacións e organizacións profesionais, empresariais e sindicais.

As actividades que poden recibir financiamento a través destas subvencións abarcan un amplo espectro, dividido en dúas categorías principais:

a) Actividades xerais de promoción da ES:

- Actividades de divulgación que buscan aumentar a conciencia e o coñecemento sobre a ES entre a poboación.
- Actividades de asesoramento destinadas a proporcionar soporte técnico e especializado a entidades ou individuos interesados en desenvolver iniciativas dentro deste ámbito.
- Actividades de formación que ofrecen capacitación e habilidades necesarias para operar e xestionar entidades de ES eficazmente.

b) Actividades relativas aos sectores específicos da ES:

- Máis actividades de divulgación específicas para diferentes sectores da ES.
- Xeración de novo coñecemento en ES a través de investigación, estudos e análises que axuden a mellorar as prácticas existentes ou a desenvolver novas aproximacións.
- Formación orientada especificamente á creación e consolidación de proxectos de ES, proporcionando as ferramentas necesarias para o emprendemento neste campo.
- Asesoramento e apoio continuado a proxectos existentes ou novos, garantindo a súa sustentabilidade e crecemento.
- Difusión e visibilización da ES para aumentar o seu recoñecemento e valoración dentro do tecido económico e social de Galicia.

A través destas subvencións, a Xunta de Galicia busca fortalecer a estrutura da ES galega, incrementando a súa capacidade de contribuír de maneira efectiva ao benestar social e económico da comunidade. Na convocatoria do ano 2023 a distribución orzamentaria era de 690.000 € dos cales se concederon case 520.000 euros tal e como se mostra na táboa 12.2.

Táboa 12.2. Convocatoria e resolución das subvencións de entidades colaboradoras da Rede Eusumo

Convocatoria (€)			
	2023	2024	Total
Asociacións	187.000	313.000	500.000
Universidades	30.000	60.000	90.000
Cámaras de Comercio	27.000	16.000	43.000
Entidades locais	21.000	36.000	57.000
Total	265.000	425.000	690.000
Resolución (€)			
Asociacións	91.453,31	325.015,36	416.468,67
Universidades	0	46.664,64	46.664,64
Cámaras de Comercio	0	15.000	15.000
Entidades locais	3.000	38.320	41.320
Total	94.453,31	425.000	519.453,31

Fonte: Axudas Rede Eusumo. Convocatoria 2023

Axudas para apoiar iniciativas de emprendemento

Estas axudas teñen como obxectivo impulsar o crecemento económico e aumentar a competitividade de autónomos, pequenas e medianas empresas, así como de sociedades cooperativas e laborais, empresas de inserción e centros especiais de emprego. Os investimentos subvencionables inclúen a adquisición de equipamento informático, activos intangibles, melloras en eficiencia enerxética, compra de bens de equipamento e mobiliario, reformas das instalacións de negocio, e a compra de activos de segunda man ou pertencentes a outro establecemento. A contía das axudas varía segundo o volume de investimento, ofrecendo un 60% para investimentos entre 5.000 e 10.000 euros, 50% para investimentos entre 10.001 e 30.000 euros, 40% para investimentos entre 30.001 e 50.000 euros, e 30% para investimentos superiores ata 100.000 euros.

Axudas ás empresas de inserción (EI) e ás súas entidades promotoras.

O obxectivo principal deste programa de axudas, dotado con 1.240.000 euros é promover a inserción sociolaboral das persoas en situación ou en risco de exclusión social en Galicia. Isto faise a través do establecemento de dúas liñas de axudas:

- Programa I: Este programa destina 1.100.000 euros a subvencionar o custo salarial das persoas traballadoras que se atopen en situación ou en risco de exclusión social.

Estas axudas están dirixidas a empresas de inserción con centros de traballo en Galicia, co fin de manter estes postos de traballo.

- Programa II: Con un crédito de 140.000 euros, este programa ofrece axudas para compensar os custos adicionais asociados ao emprego de persoas en situación ou en risco de exclusión social. Isto inclúe soportes adicionais que poden necesitar estas persoas para a súa completa integración laboral.

As entidades que poden beneficiarse destas axudas inclúen as entidades promotoras de empresas de inserción e as propias empresas de inserción que estean inscritas no Rexistro Administrativo das Empresas de Inserción de Galicia. Tamén poden acceder aquelas empresas que, á data de presentación da solicitude, teñan solicitado a súa cualificación como empresa de inserción.

Para poder acceder a estas axudas, as empresas de inserción deben cumprir cunha serie de requisitos respecto aos contratos de traballo ofertados:

- Os contratos deben ser formalizados por escrito.
- A duración do contrato debe ser de, polo menos, 6 meses e non exceder os 3 anos.
- A xornada laboral debe ser polo menos do 50% da xornada completa establecida no convenio colectivo de aplicación ou, na súa falta, da xornada ordinaria legalmente establecida.
- Deben subscribirse convenios de inserción entre a persoa seleccionada, a empresa de inserción e os servizos sociais.

Ademais, non se poden contratar persoas que nos dous anos anteriores traballasen en calquera empresa de inserción baixo contratos temporais de fomento do emprego. Finalmente, as empresas de inserción están obrigadas a realizar un seguimento individualizado das persoas en proceso de inserción, a través de itinerarios de formación e ocupación personalizados.

Axudas para contratación de menores de 30 anos

A convocatoria da Consellería de Promoción do Emprego e Igualdade ten como obxectivo mellorar a empregabilidade e inserción profesional das persoas mozas en Galicia, promovendo a súa retención e o desenvolvemento do talento na comunidade. A iniciativa centra os seus esforzos en facilitar a transición dos mozos ao mundo laboral mediante a formalización de contratos de formación que ofrecen práctica profesional ou formación en alternancia.

Os tipos de contratos subvencionables son:

- Práctica profesional: Dirixido a mozos menores de 30 anos con cualificacións como título universitario, de formación profesional de grao medio ou superior, máster profesional, ou certificados de ensinanzas artísticas ou deportivas. Estes contratos permiten a obtención de experiencia práctica directamente relacionada coa súa formación académica.
- Formación en alternancia: Destinado a mozos menores de 30 anos que carezan das cualificacións profesionais recoñecidas e necesarias para un contrato formativo tradicional. Este programa permite combinar o traballo remunerado en empresas con a aprendizaxe en centros de formación ou a empresa.

Poden ser beneficiarios destas axudas tanto as persoas empregadoras como empresas de calquera forma xurídica, incluíndo autónomos, comunidades de bens, sociedades civís, así como centros especiais de emprego e empresas de inserción laboral (con excepcións específicas para persoas con discapacidade ou en situación de exclusión social).

Os contratos subvencionables deben ter unha duración mínima de 12 meses, realizarse a xornada completa e deben formalizarse entre o 16 de outubro de 2022 e o 30 de novembro de 2023. A subvención máxima que se pode recibir varía segundo o grupo de cotización da persoa contratada:

- Grupos de cotización 1 e 2: ata 16.625 euros.
- Grupos de cotización 3 a 7: ata 13.300 euros.
- Grupos de cotización 8 a 11: ata 9.975 euros.

Adicionalmente, ofrécense incentivos para a formación en competencias brandas:

- Formación presencial: 2.000 euros.
- Teleformación: 1.000 euros.

Axudas a centros especiais de emprego (CEE)

Esta iniciativa, que conta con 9.951.000 euros está deseñada para reforzar a integración laboral de persoas con discapacidade, garantindo a súa empregabilidade a través de diversas medidas de apoio en tres programas:

- Programa I: Destinado a apoiar as unidades de apoio á actividade profesional dentro dos centros especiais de emprego. Estas unidades son cruciais para facilitar o día a día e a adaptación dos empregados con discapacidade aos seus postos de traballo.
- Programa II: Focalizado na creación de postos de traballo estables para persoas con discapacidade, así como na adaptación dos postos de traballo existentes para mellorar a accesibilidade e funcionalidade para os empregados nos centros especiais de emprego.
- Programa III: Orientado ao mantemento do custo salarial das persoas con discapacidade empregadas nos centros especiais de emprego, asegurando así a continuidade dos seus empregos e a estabilidade económica destes traballadores.

As persoas destinatarias destas axudas son aquelas desempregadas ou ocupadas que teñan recoñecido un grao de discapacidade igual ou superior ao 33%, traballen baixo contrato laboral co CEE, ou no caso de que o CEE sexa unha cooperativa, que sexan socios traballadores. É requisito que os beneficiarios desempeñen o seu labor en Galicia.

Programa de formación dual para persoas con discapacidade intelectual nos centros especiais de emprego (CEE). Plurianual (2023-2026)

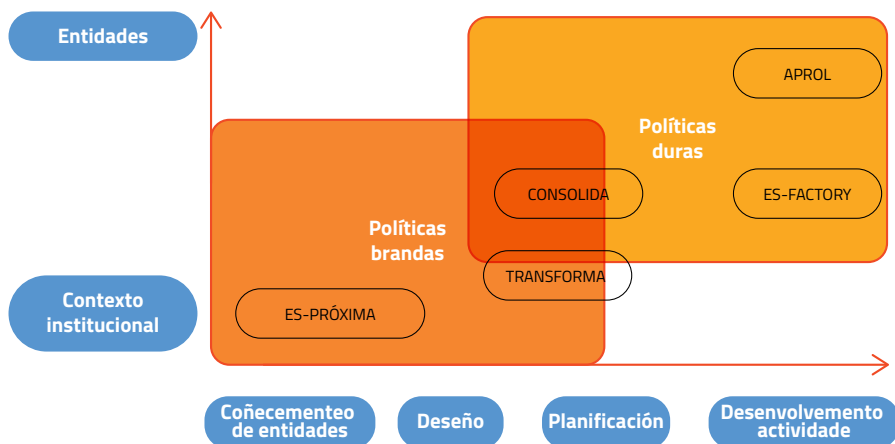
A finalidade desta nova convocatoria, dotada con 6 millóns de euros, é proporcionar formación adaptada a persoas con discapacidade intelectual para mellorar a súa inserción profesional no mercado laboral. A formación ofrecida é do tipo dual, combinando períodos de aprendizaxe práctica cun emprego remunerado, co obxectivo de que os participantes

podan obter certificados de profesionalidade ao final do programa. A convocatoria está especificamente dirixida a centros especiais de emprego (CEE) que cumpran cun conxunto de requisitos determinados:

- Natureza da entidade: Os CEE deben estar cualificados como entidades sen ánimo de lucro.
- Composición da forza laboral: Deben contar cun mínimo de 10 persoas traballadoras, das cales polo menos o 30% deben ser persoas con discapacidade intelectual.
- Actividade formativa: Deben ter solicitado o inicio da actividade formativa para a impartición da formación profesional dual. Esta formación debe ser impartida mediante a contratación por conta allea de persoas con discapacidade intelectual desempregadas, utilizando a modalidade de contrato para a formación en alternancia.

Este programa busca facilitar o acceso á formación profesional para persoas con discapacidade intelectual e asegurar que esta formación se realice nun entorno laboral real que promova a súa futura empregabilidade e integración social e profesional efectiva. As bases desta convocatoria subliñan o compromiso coa mellora continua das oportunidades laborais para este grupo vulnerable, asegurando que reciben o apoio necesario para desenvolver as súas habilidades e competencias en unha contorna de traballo adecuada e sostible.

Do estudo revelase un cambio de rumbo nas políticas públicas de apoio a ES (Bastida, Vaquero e Cancelo, 2019, 2020), cuestión xa indicada en edicións anteriores deste Informe da Economía Social en Galicia. Tradicionalmente, estas medidas poñían énfases en accións de deseño e reforzo do ecosistema galego de Economía Social, impulsando a implantación da Lei Galega de Economía Social (2016) e a implantación e funcionamento dos órganos de consulta e interlocución recollidos nesta normativa i, como o Consello Galego de Economía Social (políticas brandas institucionais). De igual forma, viña desenvolvendo un amplo catálogo de accións formativas dirixidas á mellora do grao de coñecemento e difusión de Economía Social en Galicia (brandas cognitivas). Un terceiro grupo de accións dirixido ao asesoramento, acompañamento e consolidación das entidades de ES (Vaquero, Bastida e Oliveira, 2021, 2022, 2023), dentro do ámbito das políticas duras, pero unicamente na fase de deseño da actividade económica das entidades de ES. A maior parte do financiamento dirixíase a accións formativas e de asesoramento, sen actuar directamente nas entidades de ES nin na súa actividade empresarial. En consecuencia, as medidas actualmente deseñadas revelan unha actitude máis proactiva por parte da administración galega. A figura 12.1 resume esta orientación.

Fonte: elaboración propia

12.5. Recomendacións

Para finalizar este capítulo centrado en sinalar as actuacións públicas para o desenvolvemento da ES e o asociacionismo, se sinalan un conxunto de recomendacións como exercicio propositivo:

1. Garantir recursos para consolidar a aposta da Xunta de Galicia por actuacións públicas no campo da ES. Esta recomendación debe estenderse á xestión que realiza o Goberno de España, especialmente na integración da Estratexia Española de ES 2023-2027 e as iniciativas europeas como o FSE+.
2. Desenvolver liñas de axuda específicas para promover a creación de cooperativas de segundo grao. Sen dubida, isto mellorará a súa competitividade e favorecerá a súa internacionalización, aproveitando fondos e programas europeos destinados a fornecer a ES en contextos transnacionais.
3. Incrementar a visibilidade do traballo das entidades de ES. Pódese tomar como referencia o sistema de certificación francés¹, xa que pode ser beneficioso para facilitar o acceso a tratamentos específicos e fomentar un recoñecemento máis amplo do sector.
4. Promocionar as boas prácticas en ES. É crucial divulgar os valores e éxitos destas entidades, destacando o seu compromiso coa sociedade e o seu impacto na sustentabilidade e equidade social.
5. Incorporar ensinanzas de ES en todo o sistema educativo e especialmente en o Sistema Universitario de Galicia. Seguindo exemplos doutras universidades

¹ Isto implicaría considerar un modelo no que se outorgan certificacións oficiais ás entidades de ES que cumpran certos criterios de calidade, sostibilidade e responsabilidade social, entre outros. Este sistema en Francia é coñecido por axudar ás entidades certificadas a gañar visibilidade, credibilidade e acceso a oportunidades específicas, como subvencións ou condicións preferentes en contratacións públicas. Adoptar un sistema similar en Galicia podería beneficiar á ES de varias maneiras (a) As entidades de ES certificadas poderían recibir un trato preferente ou acceso a programas de apoio específicos que recoñezan o seu cumprimento de certos estándares; (b) A certificación pode servir como un selo de calidade que aumente a confianza nas entidades de ES tanto de consumidores como de investidores e outras partes interesadas.

- españolas, poderíanse desenvolver programas dedicados que fomenten a formación especializada e a investigación neste campo.
6. Implantar novos modelos de medición e indicadores para a ES en Galicia. Estes deben ir máis aló dos tradicionais aplicados ás empresas convencionais, reflectindo o valor e a singularidade das actividades de ES.
 7. Avaliar sistematicamente o impacto das políticas públicas en ES. Este exercicio é esencial para orientar efectivamente as políticas e xustificar as investimentos públicos no sector.
 8. Reforzar o papel dos organismos de representación, nomeadamente do Consello Galego de Cooperativas e do Consello Galego de ES converténdoo en garante de participación do sector nas políticas públicas.
 9. Intensificar esforzos para incorporar socios traballadores en cooperativas e outras entidades de ES. Isto axudará a contrarrestar a tendencia á atomización da propiedade e fortalecerá a estrutura interna destas entidades.
 10. Mellorar o tratamento fiscal das entidades de ES, especialmente das cooperativas. Aínda que a harmonización da lexislación fiscal a nivel europeo segue sendo un desafío, é crucial buscar formas de aliviar as cargas fiscais para facilitar o crecemento e a sustentabilidade destas organizacións.
 11. En liña coas recomendacións europeas, débense explorar as posibilidades para facilitar a participación das organizacións da ES no diálogo social xa que pode mellorar as condicións laborais das persoas traballadoras e mellorar o deseño e aplicación das políticas activas do mercado laboral. Traballar en medidas que favorezan a compra pública responsable, máis alá dos contratos reservados, como ferramenta de apoio á ES a través da adquisición estratéxica de bens e servizos.
 12. Mellorar o acceso ao financiamento público facilitando liñas de financiamento adecuadas ás súas necesidades, promover o acceso dos investidores minoristas, avaliando os criterios para acceder aos programas de financiamento público e mobilizando financiamento privado con garantías públicas.
 13. Fomentar os programas de intercooperación tanto entre entidades da ES como con outras empresas que busquen desenvolver a ES mellorar a súa competitividade.

Estas recomendacións reflicten un compromiso continuo co fortalecemento da ES, aliñándose coas directrices nacionais e europeas e respondendo aos desafíos actuais e futuros do sector.

12.6. Conclusións

As conclusión para esta edición do Informe sobre a ES en Galicia van en liña co indicado nos informes previos. Nos últimos anos, a Comunidade Autónoma de Galicia ven reforzando o seu compromiso coas políticas públicas de apoio á ES. Actualmente, conta con un conxunto de instrumentos e mecanismos dinámicos e adaptativos, deseñados para responder eficazmente ás necesidades deste sector vital. Este enfoque é crucial, especialmente nun contexto de circunstancias económicas cambiantes que esixen unha revisión do modelo empresarial tradicional.

É fundamental recoñecer a significativa contribución da ES á sociedade, destacando a súa capacidade para fomentar un modelo de desenvolvemento sostible e equitativo. Neste sentido, é imprescindible un esforzo concertado por parte das diversas administracións

públicas con competencias en materia de Economía Social, para potenciar o empoderamento deste sector, aumentar a súa visibilidade e recoñecer as oportunidades de mellora que ofrece, as cales son evidentes en todas as súas actividades.

12.7. Bibliografía.

- BASTIDA, M^a., VAQUERO, A. & CANCELO, M. (2019): La Ley de Economía Social de Galicia. En: FAJARDO, G. E CHAVEZ, R. (Eds.) *La economía social en la Comunidad Valenciana: regulación y políticas públicas*, 43-52, CIRIEC-España. <http://ciriec.es/wp-content/uploads/2019/11/libro-es-valenciana.pdf>
- BASTIDA, M^a., VAQUERO, A. & CANCELO, M. (2020): "La contribución de la Ley de Economía Social al desarrollo territorial y a la mejora del empleo", *Revesco- Revista de estudios cooperativos*, 134, 1-20. <https://revistas.ucm.es/index.php/REVE/article/view/69174>
- BASTIDA, M^a., VAQUERO, A. & OLVEIRA, A. (2019): Políticas públicas para o desenvolvemento da Economía Social e o asociacionismo, en CANCELO, M. & BOTANA, M.J. (Dir.) *Libro Branco da Economía Social en Galicia 2018*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, Santiago de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_010128e2fbde4a97822979233560832e.pdf
- BASTIDA, M^a., VAQUERO, A. & OLVEIRA, A. (2020): Políticas públicas para o desenvolvemento da Economía Social e o asociacionismo, en CANCELO, M. & BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe da Economía Social en Galicia 2019*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, Santiago de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_efd9eec05f6f4f06a6f9acc3349cb475.pdf
- CHAVES, R. (2007): *La economía social en las políticas públicas en España*. CIRIEC España. https://www.mites.gob.es/ficheros/ministerio/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/NoticiasDoc/NoticiasPortada/ES_politicas_publicas_2007.pdf
- CHAVES, R. & MONZÓN, J.L. (2018): "La economía social ante los paradigmas económicos emergentes: innovación social, economía colaborativa, economía circular, responsabilidad social empresarial, economía del bien común, empresa social y economía solidaria". *CIRIEC- España, Revista de economía pública y cooperativa*, 93, 5-50. <https://ojs.uv.es/index.php/ciriecespana/article/view/12901/0>
- CHAVES, R., & SAVALL, T. (2013): "La insuficiencia de las actuales políticas de fomento de cooperativas y sociedades laborales frente a la crisis en España", *REVESCO Revista de Estudios Cooperativos*, 113, 61–91. <https://www.redalyc.org/pdf/367/36729543003.pdf>
- COMISIÓN EUROPEA (2019): *Pacto Verde Europeo*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_es
- COMISIÓN EUROPEA (2021): Plan de acción para la Economía Social. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1537&langId=es>
- COMITÉ ECONÓMICO e SOCIAL (2017): *Evolución reciente de la Economía Social en Europa*. CIRIEC-International – Centre international de recherches et d'information sur l'économie publique, sociale et coopérative. <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-17-875-es-n.pdf>
- COMITÉ ECONÓMICO e SOCIAL (2018): *Buenas prácticas en las políticas públicas relativas a la economía social europea tras la crisis económica. Síntesis*, CIRIEC internacional. <http://ciriec.es/novedades-bibliograficas/buenas-practicas-de-politicas-publicas-relativas-a-la-economia-social-europea-sintesis/>

- EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE (2017): *Recent evolutions of the Social Economy in the European Union Study*, Ciriéc International. <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-17-875-en-n.pdf>
- EUROPEAN PARLIAMENT (2015): *Resolution on social entrepreneurship and social innovation in combating unemployment*. EUROPEAN PARLIAMENT (2015). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0320_EN.html
- FAJARDO, G. (2012): "El fomento de la Economía Social en la legislación española", *REVESCO-Revista de Estudios Cooperativos*, 107, 58-97. https://ciriéc-revistaeconomia.es/wp-content/uploads/CIRIEC_Ext2018_17_Fajardo.pdf
- MINISTERIO DE TRABAJO y ECONOMÍA SOCIAL (2020): *Estrategia Fondo Europeo plus 2021-2027*, Madrid. https://www.mites.gob.es/uafse/ficheros/fse_2021_2027/documento_estrategia_FSE_2021-2027.pdf
- VAQUERO, A., BASTIDA, M^a. & OLVEIRA, A. (2021): Políticas públicas para o desenvolvemento da Economía Social e o asociacionismo, en CANCELO, M. & BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe da Economía Social en Galicia 2020*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, Santiago de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_c3785a77154648ecbe696e3095f50a0a.pdf
- VAQUERO, A., BASTIDA, M^a. & OLVEIRA, A. (2022): Políticas públicas para o desenvolvemento da Economía Social e o asociacionismo, en CANCELO, M. & BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe da Economía Social en Galicia 2021*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, Santiago de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_d13d0619b15c4e7db362c826a3603516.pdf
- VAQUERO, A., BASTIDA, M^a. & OLVEIRA, A. (2023): Políticas públicas para o desenvolvemento da Economía Social e o asociacionismo, en CANCELO, M. & BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe da Economía Social en Galicia 2022*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, Santiago de Compostela. https://www.cecoop.eu/_files/ugd/6c2ea3_a34118f7ccb34be2bcada07f9b1fa922.pdf
- XUNTA DE GALICIA (2023). Axudas Rede Eusumo. Convocatoria 2023. <https://www.eusumo.gal/sites/default/files/AXUDAS%20REDE%20EUSUMO%202023.pdf>

Normativa

- ESPAÑA. Resolución do 17 de maio de 2023, da Secretaría de Estado de Emprego e Economía Social, pola que se publica o Acordo do Consello de Ministros de 11 de abril de 2023, polo que se aproba a Estratexia Española de Economía Social 2023-2027. <https://boe.es/boe/dias/2023/06/01/pdfs/BOE-A-2023-13033.pdf>
- GALICIA. ORDE do 23 de decembro de 2021 pola que se establecen as bases reguladoras para a concesión, en réxime de concorrencia non competitiva, das subvencións para o fomento do emprendemento en economía social (programa Aproz-Economía social) e se convocan para o ano 2022 (códigos de procedemento TR802G e TR802J). https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2022/20220121/AnuncioG0599-271221-0018_gl.html
- GALICIA. ORDE do 13 de xuño de 2022 pola que se establecen as bases reguladoras do programa É-Transforma en cooperativas ou sociedades laborais e procédese á súa convocatoria para a anualidade 2022 (código de procedemento TR802R). https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2022/20220629/AnuncioG0656-150622-0003_gl.html
- GALICIA. ORDE do 13 de xuño de 2022 pola que se establecen as bases reguladoras das subvencións para o apoio á consolidación das entidades da economía social de Galicia Bono consolida economía social, e procédese á súa convocatoria para a

anualidade 2022 (código de procedemento TR802L). https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2022/20220629/AnuncioG0656-150622-0003_gl.html

GALICIA. ORDE do 7 de decembro de 2022 pola que se fai pública a ampliación da dotación orzamentaria para a concesión das axudas establecidas na Orde do 23 de decembro de 2021 pola que se establecen as bases reguladoras para a concesión, en réxime de concorrencia non competitiva, das subvencións para o fomento do emprendemento en economía social (programa APROL-Economía Social) e se convocan para o ano 2022 (códigos de procedemento TR802G e TR802J). https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2022/20221213/AnuncioG0656-071222-0003_gl.html

GALICIA. Orde do 9 de maio de 2023 pola que se establecen as bases reguladoras das subvencións para o apoio á consolidación das entidades da ES de Galicia Bono consolidada ES, e procédese á súa convocatoria para a anualidade 2023 (código de procedemento TR802L). https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2023/20230531/AnuncioG0656-110523-0003_gl.html

13. AS PERCEPCIÓNS DOS EMPREENDEDORES GALEGOS SOBRE OS MODELOS DE ECONOMÍA SOCIAL

13.1. Introducción: O emprendemento na Economía Social.

Nos últimos anos aumentou en gran medida o interese polo emprendemento como motor de desenvolvemento e crecemento económico, xunto coa preocupación polos límites do modelo de económico tradicional baseado na maximización do beneficio. Isto xerou a necesidade dun cambio cara a unha novo paradigma que permita compatibilizar o desenvolvemento económico coa sustentabilidade. Neste contexto, promoveuse a transformación do comportamento empresarial cara a enfoques máis "sociais", como o que persegue as cualificadas como "empresas con impacto", "empresas sociais" e "empresas con propósito", así como a conversión de axentes sociais en *social investors*.

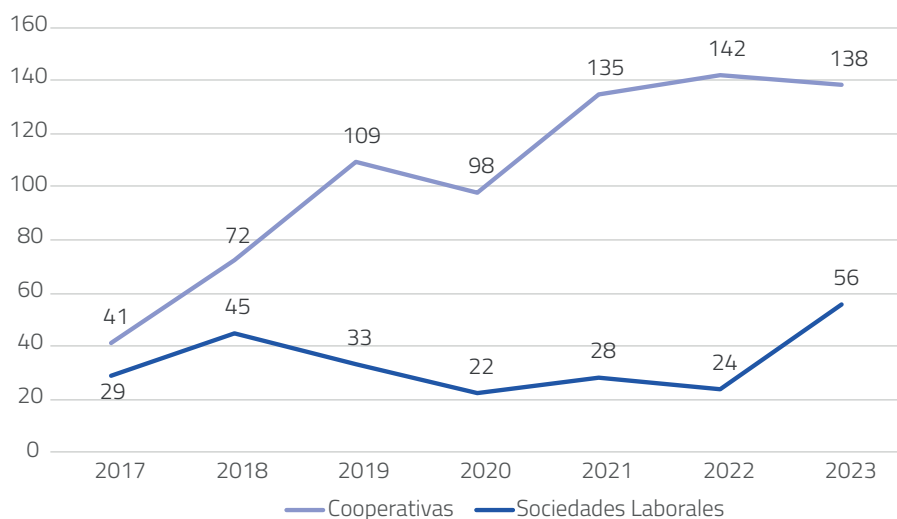
Simultaneamente, destácase o papel da Economía Social (en diante, ES), que forma parte do "terceiro sector" da economía, situado entre o sector público e o sector empresarial privado tradicional. A ES ten un peso económico significativo, empregando a máis de 14 millóns de persoas na Unión Europea e contando con máis de 28.000 entidades¹. Ademais, a ES cumpre funcións macro e microeconómicas que corríxen diversos desequilibrios e problemas económicos e sociais, amplamente contrastados pola evidencia científica. Ampliar o espazo da ES nas economías pode contribuír a un desenvolvemento máis equilibrado económica e socialmente, promovendo unha *better balanced economy* cunha adecuada participación dos sectores público, privado e do terceiro sector.

Tradicionalmente, reconeceuse que as organizacións de ES priorizan resultados que transcenden o estritamente económico, como a creación de emprego de calidade, o desenvolvemento local endógeno, a mellora do benestar social e o empoderamento da cidadanía. Estes obxectivos buscan compatibilizar o crecemento económico coa sustentabilidade, requirindo profundas transformacións nos procesos de xestión e produción, centrando o valor nas persoas.

¹ Comité Económico e Social Europeo (2016) *Evolución recente de la economía social en la Unión Europea*, <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-17-875-es-n.pdf>

A estes principios e valores únese o feito de que as entidades da ES mostráronse máis resilientes e capaces de recuperarse en períodos de crises, como mostran os datos sobre novas entidades creadas. O **Gráfico 13.1** mostra a evolución do número de cooperativas e sociedades laborais (fórmulas de ES máis frecuentes en proxectos de emprendemento) creadas en Galicia nos últimos sete anos. Aínda que en 2020 produciuse certa caída no número de novos proxectos debido, en boa medida, aos efectos económicos e sociais da pandemia (aínda que o dato dese ano é o segundo máis alto da serie histórica ata entón), a recuperación das cifras de crecemento produciuse xa o ano seguinte. Para 2023, último dato dispoñible, consolídase esta tendencia, ata chegar ás 138 cooperativas e 56 sociedades laborais.

Gráfico 13.1. Evolución do número de cooperativas e sociedades laborais constituídas en Galicia

Fonte: elaboración propia a partir de datos de anteriores edicións do Informe da Economía Social en Galicia

Con todo, tamén hai que recoñecer importantes debilidades e retos da ES en relación co proceso emprendedor. A *Estratexia Española da Economía Social 2021-2027*, aprobada polo Consello de ministros en maio de 2023², mostra diversas debilidades para que as fórmulas xurídicas de ES sexan atractivas para as persoas que están en proceso de lanzar un proxecto empresarial. Por unha banda, existe unha escasa presenza da ES no sistema educativo, en particular, na Formación Profesional e Universidade, o que dificulta a capacitación para aquelas persoas que queren acceder a este sector da economía. Por outra banda, tamén é reducida a presenza de ES no emprendemento tecnolóxico e baseado de coñecemento científico (a priori, o emprendemento de alto potencial de crecemento) e a participación de axentes de ES no ecosistema de innovación e emprendemento. Existen tamén grandes dificultades de acceso ao capital risco e outras formas de investimento que impliquen a cesión de parte do control na xestión da empresa, e en xeral existe un escaso

² Resolución do 17 de maio de 2023, da Secretaría de Estado de Emprego e Economía Social, pola que se publica o Acordo do Consello de Ministros, do 11 de abril de 2023, polo que se aproba a Estratexia Europea de Economía Social 2023-2027, https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2023-13033

coñecemento por parte da sociedade, dos mozos e mozas, en particular, e dos prescritesores clave de ES como alternativa económica.

Pola contra, no caso de Galicia, a ES presenta vantaxes que permiten ser optimistas en canto á creación das condicións óptimas para o desenvolvemento de proxectos de emprendemento. Entre elas, cabe destacar a estabilidade e integralidade nas políticas de fomento da ES do goberno galego. A *Segunda Estratexia galega de economía social: Horizonte 2027*, presentada en xaneiro de 2024³, ten carácter transversal, polo que as distintas consellerías do goberno autonómico hana de ter presente á hora de deseñar as súas políticas públicas. Así, ademais de existir en Galicia unha lexislación propia, existe unha estratexia específica que inclúe programas de apoio directo ao emprendemento e que achegan ferramentas de acompañamento aos procesos de asesoramento, así como financiamento. Neste sentido, entre as medidas concretas que inclúe dita estratexia, está a posta en marcha unha rede de aceleradoras que permita atraer ideas e investimentos a ES galega e implantar programas para identificar oportunidades de negocio e de capacitación de axentes intermedios e xestores.

Galicia conta ademais cun ecosistema consolidado que favorece o emprendemento en cooperativas e sociedades laborais. EUSUMO é unha rede especializada no fomento de ES, ofrecendo de forma continua servizos de apoio aos grupos promotores. E adicionalmente, a ES en Galicia configurouse nun sector vertebrado, no que as distintas familias están conectadas de forma significativa a nivel estatal. Neste sentido hai que destacar a creación en 2018 do Foro Galego da Economía Social, como entidade que aglutina a todas as entidades de ES e que está integrada en Confederación Empresarial Española da Economía Social (CEPES).

Neste contexto, é esencial coñecer tamén o grao de coñecemento, as percepcións e as intencións das persoas emprendedoras cara aos modelos empresariais da ES á hora de poñer en marcha un proxecto. Estes modelos empresariais teñen a capacidade de xerar impactos socioeconómicos positivos, como emprego, cohesión social, tecido social e económico, desenvolvemento da democracia, innovación social, igualdade de oportunidades e un desenvolvemento espacial máis equilibrado, elementos presentes no ADN de ES. Esta intención é especialmente interesante en mulleres emprendedoras, dada a relación mutuamente beneficiosa entre a ES, especialmente o cooperativismo, e a igualdade de oportunidades.

Con este obxectivo, o equipo GEM Galicia incluíu na enquisa realizada en 2022⁴ á poboación activa (18-65 anos) unha serie de preguntas específicas sobre a ES dirixida ás persoas involucradas en actividades emprendedoras. Seguindo a metodoloxía GEM, a actividade emprendedora inclúe o emprendemento nacente e novo, que se reflicte no indicador *Total Early-stage Entrepreneurial Activity* (TEA), mentres que as iniciativas con máis de 42 meses de actividade son consideradas como empresas consolidadas.

Neste capítulo resúmense os resultados máis destacados da análise dos datos recolectados dunha mostra final de 259 persoas emprendedoras, diferenciando as respostas de emprendedores con actividade incipiente -ata 42 meses- (referidas como TEA), e as de

3 Presentación da Estratexia Galega de Economía Social, <https://espazo.coop/wp-content/uploads/2024/01/Programa-Presentacion-EGAES-H27-Ribadavia-31012024.pdf>

4 O *Global Entrepreneurship Monitor* (GEM) é o proxecto internacional de referencia para medir a actividade emprendedora dun país ou territorio específico, coordinado polo Observatorio do Emprendemento de España (Rede GEM España, www.gem-spain.com). Un equipo de investigadores, liderados pola Universidade de Santiago de Compostela e onde tamén participan persoal investigador das Universidades de Vigo e Coruña, analiza anualmente a actividade emprendedora na nosa comunidade autónoma. Unha das dúas ferramentas propias de recollida de datos é a *Adult Population Survey* (APS), na que anualmente participan 2.000 persoas dun universo poboacional de algo máis de 1,6 millóns de persoas.

empresas con máis de 42 meses (referidas como consolidadas). Así mesmo, analízanse os resultados por xénero, para ver as posibles diferenzas que poidan existir entre emprendedores e emprendedoras ao redor das percepcións que manifestan respecto aos modelos de ES, e por nivel de estudos. A **Táboa 13.1** mostra un resumo dos resultados que serán analizados nos apartados seguintes. Esta táboa será referenciada no sucesivo engadindo a letra da fila correspondente.

**Táboa 13.1. Percepcións das persoas emprendedoras galegas
acerca dos modelos de emprendemento en ES**

	% de persoas emprendedoras que:	TEA		CONSOLIDADAS	
					
A	Valoraron ou valoran as fórmulas societarias de ES para poñer en marcha o seu proxecto de emprendemento	46,3%		31,0%	
		36,1%	63,9%	28,4%	33,3%
B	Manifestan un escaso coñecemento das fórmulas de ES	39,8%		54,5%	
		44,3%	31,3%	62,2%	46,5%
C	Consideran que as iniciativas de ES teñen maiores axudas	40,7%		58,5%	
		38,2%	46,2%	56,9%	60,0%
D	Consideran que hai menores custos económicos na constitución de entidades de ES	43,0%		40,2%	
		37,5%	53,4%	38,0%	44,9%
E	Sinalan a existencia de maiores dificultades de financiamento alleo nas iniciativas de ES	33,7%		37,7%	
		35,3%	31,3%	36,7%	38,7%
F	Seguiron o consello da súa asesoría para poñer en marcha a entidade	44,9%		56,1%	
		46,2%	41,9%	58,1%	54,2%
G	Perciben una maior carga burocrática á hora de poñer en marcha unha empresa no ámbito de ES	48,3%		53,5%	
		49,1%	46,7%	56,3%	50,8%
H	Consideran que os principios e valores de ES axústanse á súa forma de entender a empresa	53,3%		54,5%	
		50,8%	58,1%	56,9%	52,1%

13.2. Interese polos modelos de Economía Social

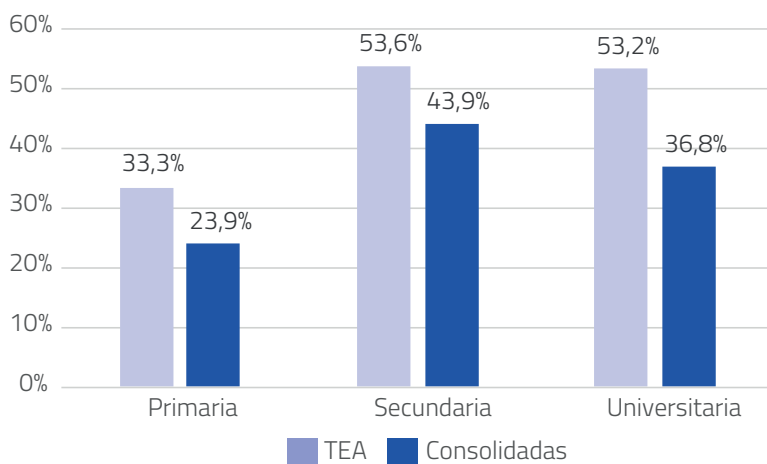
Ao preguntar acerca dos modelos empresariais de ES (**Táboa 13.1**) un 46,3 % das persoas emprendedoras involucradas en actividades emprendedoras incipientes (TEA) valorou a posibilidade de poñer en marcha o seu proxecto seguindo un modelo de negocio de ES, fronte ao 53,7 % que manifestan que non. Esta porcentaxe é maior no caso das empresas dirixidas por homes (63,9 %), fronte ás mulleres (36,1 %).

Nas iniciativas xa consolidadas, con maior número de empregados e maior antigüidade, unicamente un 31,0 % das persoas estarían dispostas a poñer en marcha un proxecto de emprendemento a través dun modelo de ES. As porcentaxes de intención de elección dun modelo de ES atópanse máis equilibrados, situándose en torno o 31 de media (33,3 % e 28,4 % para homes e mulleres, respectivamente).

Estes resultados suxiren que os homes ven máis elementos positivos nas fases temperás de emprendemento que as mulleres. Con todo, a medida que as empresas se consolidan, as diferenzas de xénero na valoración de ES redúcense, probablemente debido a un descenso xeneralizado do optimismo inicial. Así, parece constatar que a experiencia deste tipo de emprendedores pode provocar maiores doses críticas na súa valoración das organizacións de ES como solución ao emprendemento.

As persoas emprendedoras con niveis educativos secundarios e universitarios mostran unha maior valoración das fórmulas de ES en ambas as fases (TEA e consolidada), o que suxire que un maior nivel educativo está asociado cunha percepción máis positiva da ES (Gráfico 13.2). As porcentaxes son sensiblemente maiores no caso de empresas de recente creación, máis permeables aos valores e principios da ES que as xa consolidadas. É posible que a menor idade das persoas emprendedoras, moitas con estudos universitarios, que adoitan estar detrás das empresas de recente creación, teña algún tipo de relación con este resultado.

Gráfico 13.2. Posibilidade de implantación de sociedades de ES segundo nivel de formación

(% emprendedores que valorou a posibilidade de poñer en marcha o seu proxecto seguindo un modelo de ES)

Entre os sectores de actividade que se contemplaron na enquisa (extractivo, transformador, servizos a empresa e servizos ao consumidor), a propensión ao uso de modelos de ES resulta máis elevada entre os servizos a empresas (Táboa 13.2). O 63 % dos emprendedores deste sector en fase TEA considera este modelo como unha fórmula viable para o seu emprendemento, porcentaxe que se reduce ao 30,2 % para as empresas consolidadas. En segundo lugar, estaría o sector transformador (40,0 %) e o extractivo (36,8 %) para as empresas en fase TEA e consolidadas, respectivamente.

Táboa 13.2. Posibilidade de implementación de sociedades de ES segundo sector de actividade

Sector de actividade	TEA	CONSOLIDADAS
Servicios a empresas	63,0%	30,2%
Servicios ao consumidor	38,2%	33,3%
Transformador	40,0%	24,2%
Extractivo	50,0%	36,8%

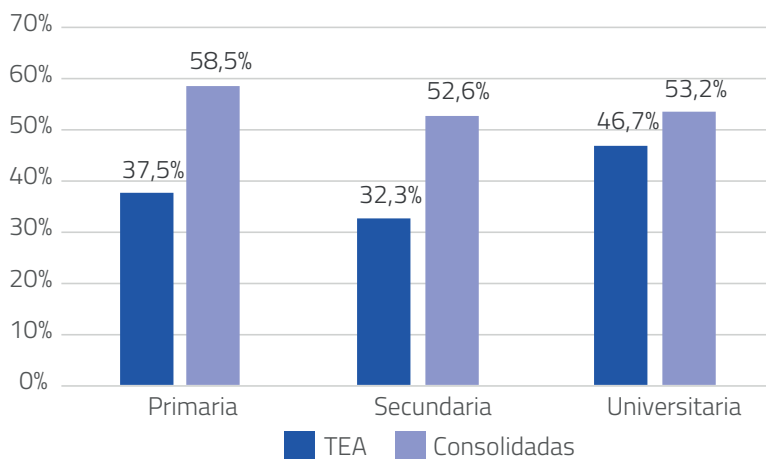
13.3. Grado de coñecemento de la ES

O nivel de coñecemento das potencialidades dos modelos no ámbito da ES pode ser un factor crave para optar por algunha das súas fórmulas (**Táboa 13.1**). Cando se pregunta sobre o grao de coñecemento das fórmulas xurídicas de ES, o 39,8 % dos emprendedores en fase TEA sinala un escaso coñecemento, porcentaxe que ascende ao 54,5 % no caso das iniciativas consolidadas.

As mulleres involucradas en iniciativas en fase TEA manifestan nun 44,3 % que existe un problema de descoñecemento deste tipo de actividades, fronte ao 31,3 % dos emprendedores homes. Esta limitación resulta maior para as mulleres en empresas consolidadas: un 62,2 %, persistindo as diferenzas en relación co descoñecemento manifestado polos homes (46,5 %).

Este maior descoñecemento por parte das mulleres garda relación co resultado obtido na intención de implantar unha iniciativa de ES (menor entre as emprendedoras), o que podería estar a indicar unha brecha no acceso á información -ou na formación- que se recibe entre os dous xéneros. Doutra banda, o descoñecemento aumenta na etapa de consolidación, o que parece indicar que o problema se intensifica para o colectivo feminino a medida que as empresas maduran limitando o desenvolvemento do emprendemento desde a perspectiva da ES. Por tanto, precísase un maior esforzo por mellorar os niveis de comunicación dos potenciais beneficios das organizacións que operan no marco da ES.

Cando se analiza o grao de descoñecemento das fórmulas empresariais de ES por nivel educativo (**Gráfico 13.3**) obsérvase que o problema persiste mesmo entre as persoas con estudos universitarios (46,7 % e 53,2 % para fase TEA e empresas consolidadas, respectivamente). Ademais, debe ser destacado que non se manifestan diferenzas significativas nas iniciativas consolidadas para o nivel universitario, posto que as porcentaxes de persoas que sinalan non estar familiarizados con este tipo de entidades resulta moi similar. Estes baixos niveis de coñecemento das fórmulas de ES recomentan realizar un maior esforzo de comunicación a persoas potencialmente interesadas nestas iniciativas, con independencia do seu nivel educativo.

Gráfico 13.3. Descoñecemento das fórmulas de ES por nivel de estudos

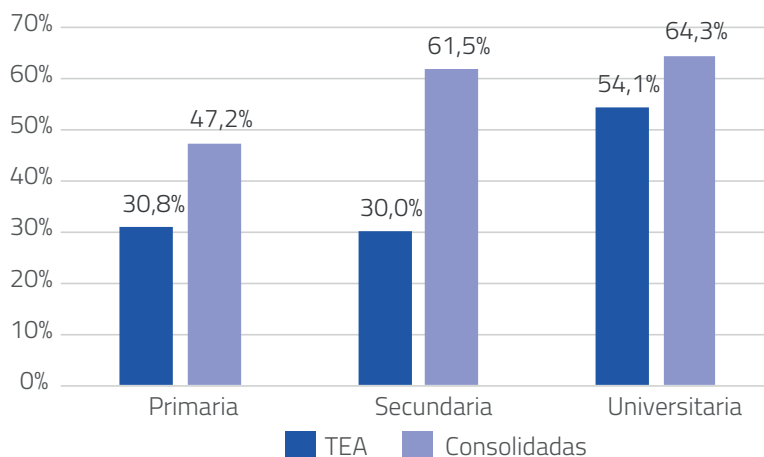
(% emprendedores que afirman ter un baixo nivel de coñecemento acerca dos modelos de ES)

13.4. Percepcións sobre capacidade de financiamento

Obtención de axudas

No estudo tamén preguntábase sobre o financiamento dos proxectos e como perciben que os modelos de ES poden influír na capacidade de obter recursos para as súas iniciativas. Tal e como se mostra na **Táboa 13.1**, o 40,7 % das persoas emprendedoras en fase TEA consideran que as iniciativas enmarcadas en modelos de ES dispoñen de maiores axudas para a súa implantación e desenvolvemento, sendo maior esta percepción entre os homes (46,2 %) que entre as mulleres (38,2 %). Esta diferenza vai en liña coa maior predisposición para crear unha empresa de ES entre os homes, cuestión xa sinalada. O mesmo resultado repítese nas iniciativas consolidadas, aínda que nesta etapa os datos de percepción para mulleres e homes resultan máis similares.

En canto ás diferenzas por nivel de formación, son as persoas con formación universitaria quen consideran que estas iniciativas atópanse máis favorecidas polas axudas (**Gráfico 13.4**) e todo iso pese ao alto nivel de descoñecemento deste tipo de iniciativas para toda a mostra entrevistada, incluído aquelas persoas con formación superior.

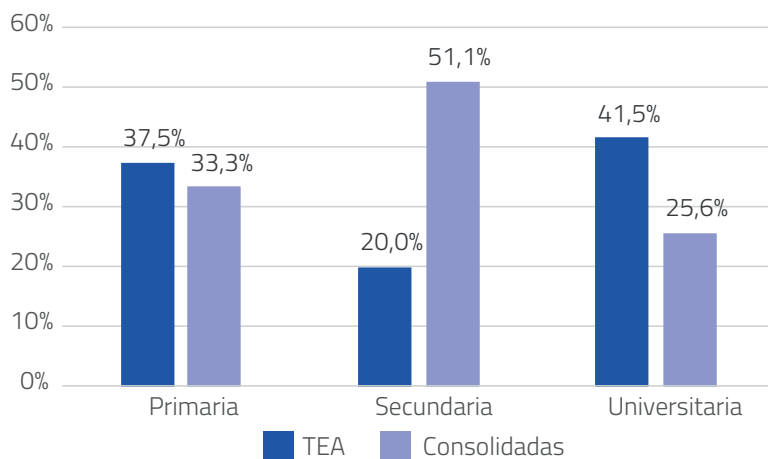
Gráfico 13.4. Valoración da capacidade da ES para obter axudas, por nivel de formación

(% emprendedores que consideran que as iniciativas enmarcadas na ES dispoñen de maiores axudas)

Custes da constitución

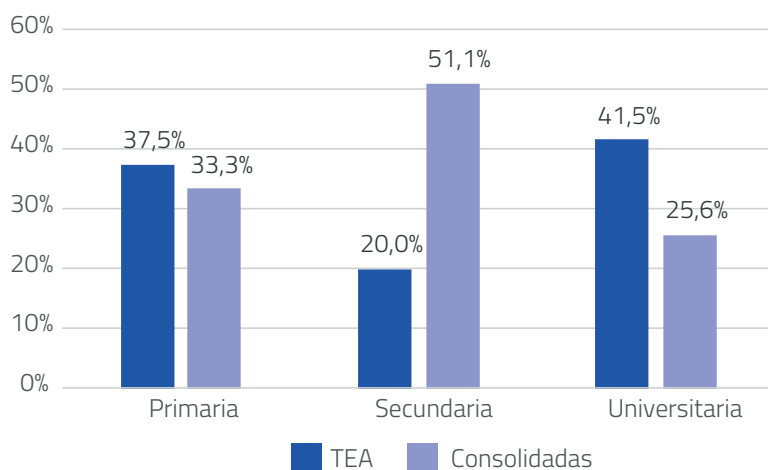
Na enquisa tamén se pregunta ás persoas emprendedoras se consideran que as fórmulas de ES supoñen menos custos na súa constitución. Os resultados móstranse na **Táboa 13.1**. Un 43 % dos emprendedores TEA están algo ou bastante de acordo con esta afirmación. Neste grupo, a percepción dos homes (53,3 %) é claramente superior á das mulleres (37,5 %). De novo, este resultado concorda co obtido na valoración sobre a creación dalgún tipo de entidade de ES, posto que un menor custo para a súa constitución pode implicar un maior interese por este tipo de actividades. Resultados similares obtéñense no caso de iniciativas consolidadas. O 38 % das mulleres están (algo ou totalmente) de acordo con que as empresas da ES contan con menos custos económicos na constitución, porcentaxe que se incrementa ata o 44,9 % no caso dos homes.

Ademais, obsérvase unha diverxencia na percepción de custos baseada no sexo a partir das medias marxinais estimadas (**Gráfico 13.5**). Os homes que valoran a ES como unha alternativa para os seus proxectos de emprendemento teñen unha percepción significativamente máis alta que os que non. Pola contra, as mulleres conservan unha percepción máis constante con independencia de se valoran ou non a ES. Con todo, aquelas mulleres que si valoran ES teñen unha percepción lixeiramente de menores custos. Ou, dito doutra forma, a valoración da ES como forma de emprendemento parece que está vinculada coa percepción de menores custos, sobre todo para o caso dos homes.

Gráfico 13.5. Efectos sobre a percepción de menores custos nas organizacións de ES***Financiamento alleo***

En relación coa maior dificultade para conseguir financiamento alleo nas iniciativas de ES, o 33,7 % das persoas emprendedoras en fase TEA manifesta percibir problemas para acceder a estes recursos (**Táboa 13.1**), porcentaxe que tamén se obtén para as iniciativas consolidadas. Neste caso, as mulleres recoñecen maiores dificultades, investíndose o resultado para as empresas de menos de 42 meses.

Esta percepción é particularmente importante entre as persoas que contan con titulación universitaria (**Gráfico 13.6**) onde o 41,5 % da iniciativas TEA sinala a existencia de maiores dificultades para conseguir financiamento alleo. Para o caso de iniciativas consolidadas, a porcentaxe máis elevada de dificultades para conseguir financiamento alleo recólleo as persoas con estudos secundarios (51,1%).

Gráfico 13.6. Percepción acerca do financiamento alleo nas iniciativas de ES, por nivel de estudos

(% emprendedores que consideran que as iniciativas enmarcadas na ES teñen maiores dificultades de captar financiamento alleo)

Así mesmo, confírmase a maior percepción das mulleres en relación coas dificultades de financiamento nas organizacións de ES, como mostra o maior valor obtido da media marxinal estimada (**Gráfico 13.7**). Poren, as mulleres que valoran positivamente a ES perciben que existen menores barreiras financeiras; ou polo menos que ante a súa existencia, elas están moito máis predispostas a afrontalas. Para os homes, a media marxinal estimada é moito maior que para as mulleres se non se valora a ES como alternativa, pero menor en caso de considerar esta opción respecto ao colectivo feminino.

Gráfico 13.7. Efectos sobre a percepción de maior dificultade de financiamento nas organizacións de ES

13.5. Burocracia e posta en marcha

Unha das maiores preocupacións das persoas emprendedoras refírese ás limitacións e problemas que pode supoñer a burocracia –ou unha intensidade excesiva– para a posta en marcha dunha nova iniciativa, algo que vén reflectindo sistematicamente nos informes GEM, tanto a nivel nacional como especificamente para Galicia. Unhas maiores esixencias burocráticas poden desincentivar non só a creación de novas iniciativas, senón tamén complicar o funcionamento –e mesmo condicionar a supervivencia– das entidades xa consolidadas, polo que é conveniente pulsar a valoración das persoas emprendedoras sobre estas cuestións.

Necesidade de apoio externo

Na enquisa preguntouse aos participantes se seguiron o consello da súa xestoría ou entidade que lle acompañou no proceso de constitución da empresa. Se as persoas entrevistadas sinalan un alto grao de seguimento, estaríase a reflectir a necesidade de contar con profesionais que orienten neste proceso, o que pode entenderse como un indicador de complexidade administrativa. Como se indica na **Táboa 13.1**, case o 45 % das persoas emprendedoras en fase TEA seguiu o consello da súa asesoría para poñer en marcha a entidade (incluíndo a quen respondeu estar algo e totalmente de acordo con esta pregunta). Ademais, un 32,7 % reconece optar totalmente por esta vía, mentres que un 12,2 % manifestan facelo en certas ocasións. As mulleres (46,3 %) empregan esta vía en maior proporción que os homes (41,9 %). Pola contra, só o 18,4 % das persoas entrevistadas manifesta non acudir a unha asesoría (17,9 % e 19,4 % para mulleres e homes, respectivamente).

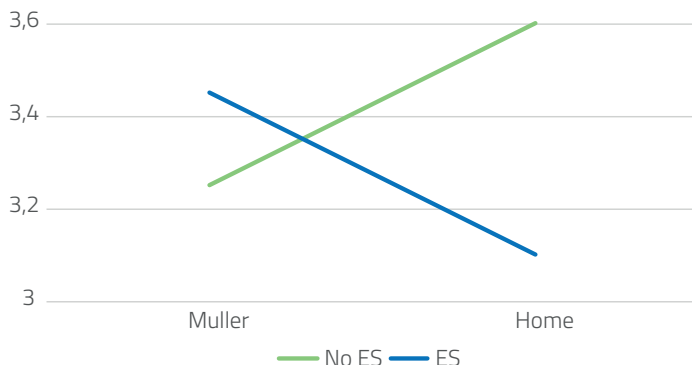
Estes resultados ratífanse para o caso de iniciativas consolidadas, onde o 56,1 % das persoas emprendedoras manifesta acudir algunha vez ou depender totalmente desta axuda. As mulleres recollen un indicador algo máis elevado que os homes (58,1 % e 54,2 %, respectivamente).

Percepción sobre cargas burocráticas

Esta percepción móstrase na **Táboa 13.1**. En termos agregados, o 48,3 % das iniciativas en fase TEA sinala que existe unha maior burocracia á hora de poñer en marcha a empresa se se opta por un modelo de ES. No caso de empresas consolidadas esta porcentaxe ascende ao 53,5 %. As mulleres (56,3 %) sinalan a existencia dun maior grao de burocratización que os homes (50,8 %) para as iniciativas consolidadas, comportamento similar ao reflectido para as iniciativas TEA (49,1 % e 46,7 % para mulleres e homes, respectivamente).

O **Gráfico 13.8** mide a relación entre o sexo dos enquisados e a súa valoración de ES en termos de percepción de existencia de burocracia. Compróbase, a través das medias marxinais estimadas que, aínda que os homes que non valoran a ES ven máis burocracia que as mulleres no mesmo grupo, entre aqueles que sí valoran a ES, as mulleres perciben un nivel de burocracia maior que os seus colegas masculinos.

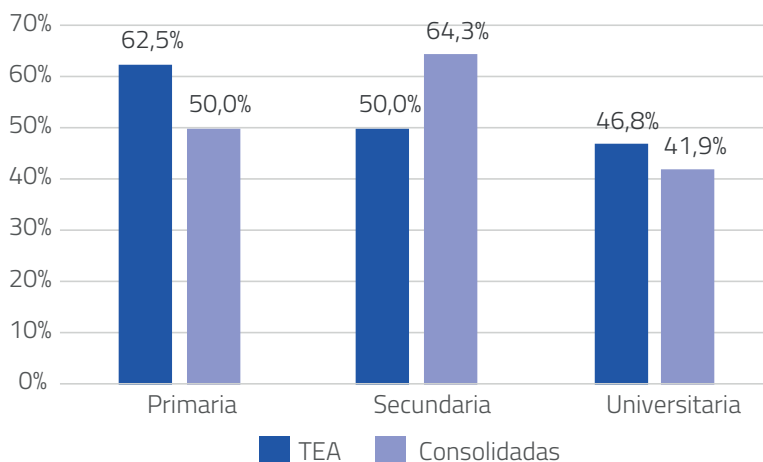
Gráfico 13.8. Efectos sobre a percepción de maior burocracia de financiamento nas organizacións de ES

13.6. Os principios e valores da ES

Unha cuestión importante para detectar as opcións das iniciativas de ES é coñecer a valoración das persoas emprendedoras sobre ata que punto os principios e valores das entidades que conforman a ES axústanse á forma en que os emprendedores entenden a súa empresa. Como se indica na **Táboa 13.1**, no caso de iniciativas TEA un 58,1 % dos homes indican que as entidades que crearon reflicten estes principios e valores, un valor superior ás mulleres (50,8 %). Este resultado invéstese entre as iniciativas consolidadas, onde as mulleres perciben un maior grao de axuste (52,1 % para os homes e 56,9% para as mulleres). En termos agregados as porcentaxes son do 53,3 % e do 54,5 % para iniciativas en fase TEA e consolidadas, respectivamente.

Desagregando estes resultados polo nivel de estudos (**Gráfico 13.9**), entre emprendedores en fase TEA, as persoas con educación primaria (62,5 %) son quen manifestan que as súas empresas axústanse con maior intensidade aos principios e valores cooperativos, mentres que, nas iniciativas consolidadas, esta valoración é maioritaria para as persoas con educación secundaria (64,3%). Ademais, resulta destacable que as persoas con formación universitaria son as que máis afastadas atópanse dos principios e valores da ES na súa forma de entender a empresa, debido a que só o 46,8 % e o 41,9 % para TEA e consolidadas, respectivamente, manifestan estar de acordo. Quizais, a clara orientación da ES cara a actividades máis centradas no sector primario pode ser o motivo desta menor sintonía das persoas con formación superior cos principios e valores da ES.

Gráfico 13.9. Percepción acerca dos principios e valores da ES, por nivel educativo

(% persoas emprendedoras que consideran que os principios da ES axústanse a súa forma de entender a empresa)

13.7. Conclusións

O 46,3 % das persoas emprendedoras que están en fase TEA consideran que as fórmulas de ES poderían constituír unha alternativa válida para os seus negocios. Existen, con todo, importantes diferenzas por xénero: o 63,9 % son homes e as 36,1 % mulleres. Ademais, se se trata de iniciativas consolidadas, o 62,2 % das mulleres manifestan un descoñecemento dalgunha das fórmulas organizativas de ES fronte ao 46,5 % dos homes. Esta percepción tamén se ve reflectida en materia de financiamento, onde en relación coas axudas recibidas, un 46,2 % dos emprendedores de xénero masculino e un 38,2 % das mulleres consideran que estas iniciativas contan con maiores axudas a hora de emprender se se trata de iniciativas de menos de 42 meses.

Ademais, un 53,5 % dos homes considera que as fórmulas de ES implican menores custos económicos fronte ao 37,5 % das mulleres para este tipo de entidades. Con todo, un 35,3 % delas e un 31,3 % deles consideran que existen maiores dificultades de financiamento alleo nas primeiras etapas. Ademais, case a metade dos emprendedores consideran que estas fórmulas son máis burocráticas se se trata dunha empresa en fase TEA (48,3 %), aumentando lixeiramente esta valoración se é unha iniciativa consolidada (53,5 %). Así mesmo, máis da metade das persoas emprendedoras, tanto para as empresas en fase TEA como aquelas xa consolidadas, sinalan que os principios e valores cooperativos presentes nas entidades de ES axústanse á súa forma de entender a empresa.

Ao examinar as diferenzas por xénero entre homes e mulleres, maniféstase un patrón de comportamento moi similar. Así, os homes recollen unha maior valoración das iniciativas de ES en fase TEA, mentres que as mulleres teñen un maior descoñecemento sobre as entidades que conforman a ES, con independencia do seu nivel educativo. Ademais, as mulleres presentan máis problemas para obter recursos e senten que teñen maiores cargas burocráticas na creación de fórmulas organizativas de ES, sobre todo para actividades consolidadas.

En resumo, a pesar dos resultados positivos obtidos deste estudo, non resulta menos certo que hai un longo camiño por percorrer para mellorar a predisposición ao emprendemento en ES. Aínda que estas organizacións son valoradas positivamente, sobre todo por parte das persoas emprendedoras en fase TEA, esta predisposición redúcese notablemente cando se trata de iniciativas consolidadas. Por outra banda, aínda que se manifesta unha clara e forte relación entre os valores das persoas emprendedoras e os principios presentes nas organizacións de ES, para as emprendedoras en fase TEA esta identificación presenta unha menor intensidade. Outro dos resultados que nos debe facer reflexionar é a desconfianza no atractivo e viabilidade a longo prazo dos valores de ES, especialmente polo baixo nivel de coñecemento das mulleres por este tipo de iniciativas. O anterior supón un problema de gran relevancia se ao mesmo tempo considérase que as mulleres emprendedoras tamén sinalan a existencia de máis apoios e menores custos para a creación de organizacións de ES. Esta disociación entre beneficios e predisposición a crear unha actividade de ES debe ser unha cuestión para revisar se se quere realmente fomentar este tipo de iniciativas como alternativas ao tradicional modelo económico empresarial.

En consecuencia, é necesario contar con políticas públicas máis concretas que posibiliten unha mellora no nivel de coñecemento e integración das organizacións que compoñen a ES. Esta necesidade, aínda que é xeral para homes e mulleres, e para todos os niveis educativos, debe realizarse un esforzo especial entre o colectivo feminino e as persoas con estudos universitarios. É imprescindible un claro apoio institucional e dispoñer de actuacións específicas para facilitar a participación feminina en ES. Actuando desta forma non só promoverase a igualdade de xénero, senón que se contribuirá a alcanzar un modelo económico moito máis sostible e equitativo como é o que promove a ES que, ademais, ten como crave de bóveda ás persoas, algo que tamén entronca cos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible das Nacións Unidas.

14. RESUMO EXECUTIVO

A Economía Social está adquirindo unha presenza cada vez máis consolidada no panorama económico e político europeo, español e galego. A recente aprobación, por parte do goberno da Xunta de Galicia, da “2ª Estratexia da Economía Social: Horizonte 2027” cun investimento de 170 millóns de euros é unha boa proba do recoñecemento público do sector. Pero, máis aló das cifras ou conclusións que imos a resumir, son, as súas características as que permiten priorizar ás persoas sobre o capital, crear empregos de calidade, con fórmulas de goberno democráticas, e todos os demais principios que se recollen, tanto na Lei galega como a española, e que fan que sexan entidades de interese para toda a sociedade, xa que conforman un modelo de desenvolvemento económico e empresarial máis sostible e máis igualitario.

Como datos máis relevantes destacar as **1.379 cooperativas** e **689 sociedades laborais** inscritas no Rexistro da Xunta de Galicia a 31 de decembro de 2023, que son as que constatamos poden ter actividade segundo as distintas fontes consultadas, a partir da depuración feita no informe do ano 2021, actualizadas coas altas e baixas dos anos seguintes.

Os **centros especiais de emprego** aumentan ata os **137** do ano 2023, mentres que **empresas de inserción**, mantense en **13** no último ano ao igual que as **confrarías**, **63**. As **Sociedades Agrarias de Transformación** baixan a **1.039**. Nese ano tamén tiñamos **3.030 comunidades de montes veciñais en man común**, que, xunto coas **4 mutuas** completan o mapa das entidades de mercado da Economía Social en Galicia.

Unha recomendación xenérica, pero especialmente relevante para o caso das Sociedades Cooperativas e Laborais (e posiblemente nas SAT) e a posibilidade de establecer mecanismos que obriguen as entidades a darse de baixa nos rexistros, co fin de ter unha imaxe máis fiel das que realmente se atopan en situación de empresas activas. No caso das cooperativas, ademais, son necesarios procedementos que faciliten os procesos de liquidación, no caso das entidades que non teñen actividade.

Nesta sección, preséntanse as principais conclusións obtidas, polos autores de cada capítulo deste informe, referido a evolución no ano 2023 dos indicadores dispoñibles sobre as distintas familias que compoñen a Economía Social en Galicia, pero tamén na da explotación de datos dispoñibles a partir dos datos da liquidación do imposto de sociedades para as

cooperativas e as Sociedade Laborais, das políticas públicas en materia de Economía Social e da análise das percepcións dos emprendedores galegos sobre os modelos da ES que se deducen a partir dos datos do informe GEM Galicia.

14.1. Cooperativas

- A 31 de decembro de 2022 hai inscritas 1.379 cooperativas en Galicia que contan con actividade.
- Identifícanse 138 novas cooperativas en 2023, o que supón unha cifra inferior ao exercicio anterior (récord da serie histórica) pero parece que mantén a tendencia de nacementos dos últimos anos consolidando a ralentización intuída no ano 2022.
- A distribución territorial das novas cooperativas persiste no devalar polarizado da actividade económica na comunidade galega. Así, case oito de cada dez novas cooperativas localízanse nas provincias atlánticas.
- O 80 % das cooperativas galegas rexistradas en 2023 o fan baixo a figura de traballo asociado consolidándose como fórmula de autoemprego na comunidade e dentro da ES galega.
- Mantéñase a necesidade de mellora na constitución e consolidación de cooperativas vinculadas a sectores estratéxicos da economía galega, como as cooperativas do mar, agrarias e de explotación en común da terra. Igualmente, detéctase unha baixa incidencia dos procesos de consolidación de cooperativas, en concreto, de creación de cooperativas de segundo grao.
- No que se refire ao número de persoas socias, no ano 2023 as novas cooperativas perden dimensión con respecto ao ano anterior, non consolidando a tendencia detectada no 2022. As cooperativas de traballo consolídanse como micro cooperativas predominando as entidades con só dúas persoas socias. A análise dos datos nas cooperativas que presentan desagregación por sexo do número de socios revela que a presenza feminina segue a diminuír sendo preciso analizar as motivacións que levan a este cambio de tendencia. Neste aspecto destaca o comportamento das cooperativas xuvenís onde a tendencia á desigualdade se acentúa.
- As novas cooperativas sitúanse maioritariamente no sector servizos, pero todos os sectores de actividade tiveron un aumento no número de cooperativas creadas agás no caso do sector secundario.
- As cooperativas activas en Galicia sitúanse principalmente nas provincias de Coruña e Pontevedra, sendo esta última provincia a que conta con máis cooperativas por primeira vez en toda a serie histórica. As cooperativas consolídanse como axente de desenvolvemento rural xa que a maioría están nestes territorios aínda que as diferenzas cada vez son menores. Vigo é concello que máis empresas deste tipo aporta ao conxunto da comunidade galega, albergando case o 16 % (dous puntos máis que o ano pasado) das cooperativas da comunidade.
- Sería de interese establecer mecanismos que faciliten e/ou fomenten os procesos de liquidación de cooperativas, co fin de instar a aquelas entidades que non teñan actividade a cursar a súa baixa no Rexistro.
- Por último sinalar, que cómpre establecer unha periodicidade de depuración da base de datos (por exemplo cada 2 anos) ao tempo que sería de interese poder comparar os datos existentes con outras bases de datos como as das empresas que levan a cabo

as obrigas tributarias para así ser capaces de establecer cunha maior exactitude o número de entidades existentes en Galicia.

14.2. Sociedades Laborais

- No ano 2023 constituíronse 56 novas sociedades laborais en Galicia, 46 no sector servizos, 6 na construción, 3 na industria e 1 na agricultura. Son 32 máis que no ano anterior, cunha variación do 133%, situándose por encima do crecemento medio español (10%).
- Por provincias, A maior creación prodúcese en Pontevedra, co 66% das sociedades constituídas seguida de Lugo que representa o 19,6%. Na Coruña creáronse 6 novas empresas, e representa o 10,7% do conxunto galego. Por último, en Ourense so se crearon dúas novas sociedades, e representan o 3,6% das galegas.
- Por comunidades autónomas, hai dúas que representan máis do 50% da constitución de sociedades laborais en España: Madrid (67 sociedades, o 28,9% do total), e Galicia (56 novas, o 24,1%).
- A presenza das mulleres na estrutura destas sociedades acada, no ano 2023, o 41,4% das persoas socias iniciais, por riba da media española, do 38,8%. Segundo a tipoloxía, a maior representatividade feminina a volvemos a atopar (como en informes anteriores) na de socios capitalistas, acadando o 60% en Galicia e o 52,6% no conxunto estatal.
- A partir da depuración da información do Rexistro de Sociedades Laborais da Xunta de Galicia, no ano 2023 habería 689 sociedades activas na nosa comunidade, atopándose a maioría na provincia de Pontevedra (43,5%), seguida da Coruña (29,9%), Ourense (14,1%) e Lugo (12,5%).
- Segundo a súa forma xurídica, as SAL presentan a súa maior representación en A Coruña (42,9%) seguida de Pontevedra (33,3%). A representación destas sociedades na provincias de Ourense non chega ao 5% do total.
- A maioría das sociedades laborais galegas exercen a súa actividade no sector servizos (71,3%), seguido pola industria (13,6%), construción (12,6%) e na agricultura (2,5%).
- En Galicia no ano 2023 déronse de baixa voluntaria no Rexistro da Xunta de Galicia 28 sociedades (15 menos que no ano anterior) das que 5 son SAL (17,9%) e 23 SLL (82,1%). A maioría de baixas de SAL producíronse na provincia de Pontevedra (4). No caso das SLL, Pontevedra volve a liderar as baixas, 12, fronte as 6 da Coruña, 2 de Lugo e 3 de Ourense.
- A non publicación de estatísticas por parte do Ministerio de Traballo e Economía Social fai imposible coñecer o dato do número de afiliados á Seguridade Social.

14.3. Empresas de Inserción

- No 2023, houbo 14 empresas de inserción activas en Galicia. Delas, 9 clasifícanse no sector servizos, 4 no sector primario e 1 na construción. Por provincias, a maioría, 7, teñen a sede na provincia de A Coruña, 5 na de Pontevedra e 2 en Lugo. Todas teñen a forma xurídica de sociedade limitada.
- Polo que se refire ao número de persoas empregadas e ao importe neto da cifra de vendas por traballador, os datos dispoñibles na base SABI no momento de pechar

este traballo só chegan ao ano 2022. Neles se observa o crecemento continuado do número de persoas empregadas en empresas de inserción en Galicia (empregados medios), que chegan a 124 no 2022. En canto á facturación por traballador, no 2022 acadou os 29.015, o que supón continuar a recuperación tras a baixada experimentada no 2020, ano este marcado polo confinamento derivado da pandemia da COVID-19.

- Por outra banda, se atendemos ás cifras proporcionadas por AEIGA, nas 9 das 10 empresas da asociación para as que se dispón de dato no 2023 había empregadas 208 persoas das que o 81% estaban na modalidade de inserción. Desde o 2019 obsérvase un incremento considerable no número de persoas contratadas e, moi especialmente, no de mulleres contratadas na modalidade de inserción, de 17 mulleres en inserción en 2019 a 106 no 2023, moi por riba do número de homes (62).
- En canto ás subvencións dirixidas en Galicia especificamente ás EI, a Xunta de Galicia incrementounas considerablemente nos últimos anos. Tendo en conta o orzamento executado, as axudas creceron desde os 126.990,96 euros no 2015 ata o 1.422.233 euros no 2023. Segundo datos de FAEDEI, as axudas que reciben as EI vense máis que compensadas polo retorno económico que estas empresas implican para as administracións públicas, tanto vía impostos como polo aforro que supón que moitas das persoas traballadoras en inserción deixen de percibir as rendas de integración social (coma a RISGA). Ademais, as empresas de inserción constitúen unha importante aportación para a cohesión social ao facilitar a integración no mercado laboral de persoas en exclusión.
- En síntese, a actividade das EI galegas ao longo dos últimos anos levou asociado un incremento considerable na contratación de persoal, especialmente mulleres en inserción. Isto implica que as EI puideron seguir desenvolvendo a súa función principal nunha situación socio-económica especialmente crítica como foi a pandemia da COVID-19. Por outra banda, se atendemos ás cifras de produción por traballador medio dispoñibles para o 2022, estas vanse recuperando tras a caída do ano 2020, a pesar do incremento no número de traballadores. Toda esta evolución ven acompañada dun aumento, tamén importante, das axudas outorgadas desde a Xunta de Galicia.

14.4. Centros Especiais de Emprego

- Os Centros Especiais de Emprego, partícipes da Economía Social, son xeradores de oportunidades de emprego para as persoas con discapacidade. En función da súa finalidade, temos CEE da Economía Social que buscan ter un impacto social, e os CEE da Economía Capitalista que perseguen un beneficio para os seus propietarios e accionistas.
- Segundo os datos do Rexistro de CEE da Xunta de Galicia correspondentes ao ano 2023 existían un total de 128 CEE, dos cales 56 Centros teñen como obxectivo a obtención dun impacto social. Retómase a traxectoria ascendente que estaba estancada por mor da crise da Covid-19, crecendo un 3,2% con relación ao ano anterior.
- O 82% dos CEE adoptan a forma xurídica de Sociedade Limitada (78,6% ES; 84,7% EC).
- Case a metade dos CEE centran as súas actividades no sector servizos (45,3%), levando a cabo na súa maioría actividades administrativas e servizos auxiliares e concretamente de limpeza xeral de edificios e de xardinería.

- Case o 8% da forza de traballo de 16 a 64 anos está representada polo colectivo de persoas con discapacidade en Galicia no ano 2022.
- A menor presenza no mercado laboral reflexa unha taxa de actividade tan só dun 29,9 %, o que supón 47,7 puntos por debaixo da do colectivo de persoas sen discapacidade. A taxa de emprego foi do 23,7%, a 45,5 puntos de distancia do grupo de persoas sen discapacidade. Por outra banda, o 20,7% da poboación activa con discapacidade atopábase en situación de desemprego, fronte a 10,8% para poboación sen discapacidade. En relación ao ano 2021 todas as taxas experimentaron un crecemento, excepto a de paro que diminúe.
- Mais da metade da poboación activa das PCD tiña un grao de discapacidade de entre o 33% e o 44%. As discapacidades sensorial e a física levan asociadas unha maior taxa de emprego.
- As PCD teñen estudos, na súa maioría secundarios (67,5%), aínda que o 19,3% alcanzaron estudos de nivel superior.
- No ano 2023 máis da metade das persoas empregadas (56%) realizan o seu traballo en Centros cuxo obxectivo é obter un impacto social. O 90% do persoal presenta algún tipo de discapacidade, cunha maior presenza do colectivo masculino.
- Do total de persoas con discapacidade, o 55,9% faíno en Centros da Economía Social. A discapacidade física é a que ten unha maior presenza no mercado laboral, seguida da psíquica e da sensorial.
- A Economía Social lidera a contratación nos CEE galegos cun 56.1% do total, predominando os de carácter indefinido (58,9% ES; 58,3% EC). Seguindo a filosofía dos CEE as persoas beneficiadas son na súa inmensa maioría con discapacidade, porcentaxes que alcanzan incluso o 91%. Ademais son os Centros cun impacto social os que lideran a contratación indefinida ao colectivo con discapacidade (90,9%) fronte ao 88,2% da EC.
- A nivel provincial, máis da metade do total de traballadores dos CEE están na provincia da Coruña.
- O sector servizos co 39,9% e a industria co 36,2% son os que aglutinan aos traballadores dos CEE da Economía Social.
- Segundo os datos do SEPE, dende o ano 2013 para Galicia e o 2008 para España, máis da metade dos contratos específicos a Persoas Con Discapacidade realizáronse en CEE. No caso galego de cada 5 contratos, 3 realizáronse nun CEE no ano 2023. Tan só 1 de cada 5 contratos nos CEE son de carácter indefinido tanto en Galicia como en España no ano 2023.
- En Galicia no ano 2022, o 72,3% do total das axudas de apoio á creación de emprego foron destinadas á integración laboral das persoas con discapacidade. As provincias máis beneficiadas foron A Coruña con máis da metade (52,8%), seguida de Pontevedra (36,6%). Os CEE recibiron o 93% das axudas, destinadas principalmente ao mantemento de postos de traballo (90,6%). As axudas totais víronse incrementadas nun 0,8% en relación ao ano anterior (2021).
- A partir dos datos contables dispoñibles para 2022 dos CEE (46 CEE de economía social e 57 de economía capitalista), se observa un peso importante dos fondos propios na estrutura financeira dos CEE, que no caso dos CEE de economía social sitúase no 56,6%, e nos de economía capitalista no 55,4%. Estes porcentaxes nos últimos anos foron en diminución para os CEE de economía social e en aumento para os de economía capitalista. Pola súa parte o peso do pasivo é similar entre as dúas tipoloxías, mentres que as subvencións, doazóns e legados representan unha maior porcentaxe nos CEE da economía social, nos que o peso desta partida vai en diminución.

- Entre 2021 e 2022 os ingresos totais dos CEE aumentaron un 20% (despois da caída do 1,3% do ano anterior), debido ao aumento do 22% na cifra de negocios e do 15% noutros ingresos de explotación. Por tipoloxía de centro, no último ano obsérvase un incremento do 17,4% nos ingresos totais dos CEE de economía social e do 20,5% nos ingresos totais dos CEE de economía capitalista
- A orixe dos ingresos, no ano 2022, foron derivados nun 81,5% das vendas no caso dos CEE de economía social e nun 93,1% no caso dos centros da economía capitalista. O peso doutros ingresos de explotación, é claramente superior nos CEE da economía social (18% no último ano) que nos CEE da economía capitalista (7,8%).

14.5. Confrarías de pescadores

- En Galicia, hai 63 confrarías de pescadores, que representan o 31,8% do total das españoas (198), organizadas en 3 federacións e que conforman a Federación Galega de Confrarías de Pescadores (datos do ano 2023). En Lugo atopamos 6 confrarías, 35 en A Coruña e 22 en Pontevedra.
- En relación coas afiliacións, no ano 2023 tiñamos 10.776 afiliacións ás confrarías de pescadores en Galicia, das cales 6.767 son traballadores e traballadoras (65,2%) e 4.009 corresponden a empresas.
- Por federacións, A Coruña representa a maior porcentaxe de afiliacións (o 48,3%), seguida de Pontevedra (46,9 %) e Lugo (4,8%), manténdose esta representación tanto no caso de empresas como de traballadores/as, que supoñen o 63% das afiliacións galegas, é suben ao 77% en Lugo.
- No ano 2023 detéctase unha nova caída no número de afiliacións nas confrarías de pescadores (aínda que moi lixeira), 284 menos (-2,6% de variación) que se produciu pola caída nas afiliacións de persoas traballadoras (-230, o -3,3%) e empresas (54 menos, unha caída do 1,3%).
- As afiliacións en 2023 caen en todas as provincias, desta A Coruña, con 134 menos, das que 54 son empresas e 80 traballadores. En Pontevedra, onde hai 110 afiliacións menos, todas elas de persoas traballadoras (-3,5%), non habendo variación nas empresas. En Lugo sucede o mesmo, con caídas só nas persoas traballadoras, con 40 menos, o que representa unha caída do máis do 9%.
- Por sexo, en 2023 as mulleres afiliadas ascenden ás 3.314 (140 menos que en 2022) o que representa o 31,5% do total, e os homes afiliados son 7.215 (68,5%), 148 menos que o ano anterior. Dentro do total de afiliacións, as mulleres teñen unha maior representación dentro do colectivo de persoas traballadoras que das empresas. Son 2.839 traballadoras en 2023, 135 menos que no ano anterior, e supoñen o 42% das afiliacións de persoas traballadoras e o 86% das femininas. As afiliacións, no caso das empresarias, diminúen en 5 con relación ao 2022, acadando un total de 475 e representando o 12,6% do total de empresas. As afiliacións de empresarios varóns diminuíu en 31, unha taxa negativa de case un 1%.
- Por sectores, a maior porcentaxe de afiliacións as atopamos no sector de marisqueo a pé (28,4%, 3.062) segundo a segunda actividade en importancia o marisqueo dende embarcación, 2.787 (25,9%) e a pesca de baixura, 2.370 (22%), pesos similares ao do ano anterior.
- Na provincia de A Coruña, o sector onde exercen a súa actividade a maior porcentaxe de afiliados as confrarías é o de marisqueo desde embarcación, acadando o 30% das

afiliacións totais. Na provincia de Pontevedra, a maior porcentaxe a atopamos no sector de marisqueo a pé (36,7%) e na federación de Lugo no de pesca de altura e grande altura, co 51,7% das afiliacións.

- En Galicia hai concedidos 3.529 permisos de marisqueo a pé, dos que 2.633 son de mulleres e 896 de homes. Dende o ano 2015 obsérvase unha caída continua no número de permisos, que no último ano foi de 85 permisos menos, resultado do descenso de 347 nas mulleres e o aumento de 50 nos homes..
- A distribución de permisos de marisqueo a pé, por xénero indica que as mulleres ocupan case o 75% dos permisos, destacando o aumento do peso das mulleres de entre 41 e 50 anos, ao tempo que diminúe o peso das de menor idade. Os datos indican que as mulleres mariscadoras teñen unha idade media máis elevada ca dos homes, aínda que para eles, parece que se está a elevar a idade media tamén, o que se terá que ir analizando nos próximos anos.
- A flota pesqueira ten un peso moi relevante no total nacional, e a pesca é un sector estratéxico na nosa comunidade. Galicia, con 4.198 buques, representa o 49% do total de buques e algo máis do 41% do arqueo total da flota pesqueira española en 2023. A maior parte da flota galega, o 96%, opera nos caladoiros nacionais. A pesar do peso da flota galega, a antigüidade dos buques é superior á media nacional e os buques teñen unha eslora media menor. A flota repártese nun 49% en A Coruña, o 48% en Pontevedra, que ten a maior capacidade (un 57,6%) e o 3% en Lugo.
- En total, no ano 2023, vendéronse nas lonxas galegas 117.534 toneladas de produtos procedentes da pesca fresca, que xeraron un valor de máis de 372 millóns de euros. Os datos de 2023 son inferiores aos acadados no ano anterior, en total caeron as vendas en 16,7 mil toneladas (-12,5%) que en valor supoñen 64,8 millóns de euros menos (-14,8%). Este dato contrasta co experimentado no ano anterior.

14.6. As Sociedades Agrarias de transformación

- En Galicia, en 2023, había 1.039 SAT, onde participan 10.028 socios, cun capital social de 54,5 millóns de euros. Unhas cifras que permiten situar a Galicia como a sexta Comunidade Autónoma por número de SAT e a oitava por número de socios e capital social. O peso do sector primario sobre os indicadores económicos e laborais en Galicia permiten xustificar esta conclusión, de forma parecida ao que sucede co resto de CC. AA cun importante peso relativo do sector agrario, gandeiro e forestal, como sucede en Andalucía, Estremadura, Castela e León e Castela-A Mancha.
- Son as provincias da Coruña (50%) e Lugo (27,1%) as que teñen un maior número de SAT, algo similar obtense a partir do estudo do número de socios e o importe de capital social. Asemade, da análise efectuada pódese comprobar como Galicia presenta, en 2023, un reducido número medio de socios por SAT (9,7) en relación ao indicador a nivel nacional (25), aínda que a dotación media por socio en Galicia (5.435 euros) é superior ao resultado obtido a nivel nacional (3.360 euros). Sen dúbida toda esta información debe permitir reflexionar sobre a achega das SAT para a transformación do sector agrario en Galicia, pero tamén para mellorar a situación demográfica, económica e social do medio rural.
- Finalmente, queremos volver a indicar o escaso tratamento da SAT como entidade de Economía Social. Apenas existe información máis aló dos datos que proporcionan as AA. PP (central e autonómica) en cuestións relacionadas coa publicidade, rexistro

e control. Os datos publicados nas diferentes páxinas webs son moi limitados, o que impide unha análise completa.

14.7. As Comunidades e Mancomunidades de Montes Veciñais en Man Común

- Galicia contaba en 2023 con 3.376 montes veciñais de man común (MVMC) que ocupan unha superficie de preto de 660.000 ha. (196 ha de media). Isto supón a cuarta parte do territorio galego e case a metade da superficie forestal con árbores. Os MVMC concéntranse nas provincias de Ourense (38,6 %) e Lugo (27,2 %) -as máis rurais de Galicia- e, en menor medida en Pontevedra (25,4 %) e A Coruña (8,8 %).
- En Galicia existen 36 mancomunidades de montes veciñais de en man común (MMVMC) e 3.029 Comunidades de Montes veciñais de man común (CMVMC), con cerca de 117.000 comuneiros, cunha media de case 39 comuneiros polas CMVMC. Comprobouse unha distribución desigual entre territorios, xa que as maiores porcentaxes de comuneiros pertencen aos distritos de Caldas-O Salnés e Vigo-Baixo Miño, ao recoller unhas porcentaxes superior ao 19 % e 15 % do total de Galicia. Do total de CMVMC un baixo porcentaxe cumpran coas súas obrigas administrativas, esta falta de incumprimentos débense a falta de comunicación en prazo dos reinvestimentos ou a renovación das xuntas reitoras ou os censos dos comuneiros.
- As conclusións que se poden sinalar van na liña do exposto na edicións anteriores do Informe da Economía Social en Galicia consolidando a nosa valoración que a persistencia no tempo das CMVMC amosan que os sistemas de produción comunitarios poden desenvolver institucións autónomas, algo que resulta de gran interese na nosa Comunidade Autónoma polo importante peso económico do sector primario. As cifras expostas neste capítulo indican que os MVMC supoñen un recurso produtivo importante, pero que non sempre se utilizan adecuadamente. En consecuencia, hai que afondar en mellorar as actuacións xa sinaladas, para que este recurso exclusivo de Galicia, poda acadar o papel que lle corresponde no desenvolvemento económico-social da nosa Comunidade Autónoma dentro dunha contorna sostible, e tendo en conta o compromiso co cumprimento cos Obxectivos do Desenvolvemento Sostibles (ODS). Sen dúbida, faise necesario contar con novos instrumentos normativos para regular e potenciar o desenvolvemento do medio rural en base ao potencial do MVMC. Grazas a estas actuación poderíase revertir ou alo menos frear o abandono do medio rural. O anterior reviste unha especial importancia para Galicia e, asemade, actuando desta forma, tamén se favorecería a transición xeneracional nas MVMC.
- A tenor dos datos expostos, aínda queda un importante traballo por realizar nos vindeiros anos se queremos que as CMVMC e MMVMC acaden o papel que lles corresponde na economía social de Galicia. Para iso é necesario un maior esforzo para mellorar a rendibilidade das explotacións forestais, o que terá non so beneficios económicos, senón tamén sociais e medioambientais. Sen dúbida, a nova Lei de MVMC de Galicia, que esperamos sexa aprobada nun corto espazo de tempo, marcará un antes e un despois no tratamento deste recurso.

14.8. As Mutuas de seguros e mutualidades de previsión social

- Entre os diferentes tipos de entidades privadas que poden desenvolver a actividade aseguradora figuran as mutuas de seguros e as mutualidades de previsión social. O seu réxime xurídico é complexo debido á súa dobre natureza, como entidades aseguradoras e como entidades da economía social.
- En 2023, teñen a súa sede en Galicia 1 mutua de seguros e 3 mutualidades de previsión social pertencentes á Economía social. Estas últimas son todas consideradas de dimensión reducida. Aínda que non son un número elevado, as mutuas de seguros e mutualidades de previsión social que están neste momento activas en Galicia teñen unha longa traxectoria.
- A 31 de decembro, contaban con 6.963 mutualistas (acadaban 9.623 asegurados, tendo en conta a todos os beneficiarios), xeraron 15 empregos directos e tiveron un volume de negocio (primas imputadas, netas de reaseguro) de 4.611 miles de euros, dos cales 4.517 son do ramo non vida.
- Se atendemos á evolución desde o 2019, obsérvase en conxunto unha tendencia crecente tanto no volume de negocio, en termos nominais, como no número de persoas empregadas, polo que podemos concluír que as crises desencadeadas pola pandemia e pola invasión de Ucraína non romperon dita traxectoria.
- En relación coas persoas empregadas, tamén destaca o aumento que se foi producindo desde o 2019 no número de mulleres contratadas, mentres que a contratación de homes permanece estable. Compre lembrar que, ademais dos empregos directos aos que fixemos referencia, hai moitos outros profesionais que traballan vinculados ás mutuas, como é o caso dos cadros médicos. Hai ao redor de 1.015 profesionais que, aínda que non son empregados directos, perciben honorarios ou manteñen convenios coas tres mutualidades de previsión galegas; 859 deles están vinculados á Unión de Artesanos.

14.9. Aproximación ao impacto socioeconómico das Sociedades Laborais e Cooperativas en Galicia

- Afrontar a realización de actividades económicas no ámbito da economía social, a través das diferentes entidades que a configuran, constitúe, sen dúbida, unha opción con vantaxes engadidas tanto en termos empresarias como en termos sociais, polas singularidades que estas presentan respecto do resto de modelos societarios.
- Neste senso, parecen oportunas as liñas de incentivo que dende as Administracións Públicas se teñen despregado de forma diferencial para a economía social, que van dende a creación dunha cultura emprendedora neste ámbito ata as axudas directas, as que se destinan recursos significativos.
- Con todo, unha das tarefas pendentes dentro da economía social é a de avanzar na cuantificación da realidade da súa actividade en termos de impacto socioeconómico e de peso relativo dentro do conxunto da economía. As especiais características das entidades que a conforman, cunha regulación menos esixente en determinados ámbitos, fai que, a diferenza do resto de entidades, non sempre teñan que facer públicas as súas contas en rexistros oficiais que sexan accesibles á cidadanía ou aos estudosos da economía social en formatos manexables.

- Neste ámbito deberán traballar as entidades da economía social, a través das organizacións que as representan, conxuntamente coas Administracións competentes para poder avanzar na publicidade e accesibilidade á información económico e financeira das mesmas coa finalidade de poder concluír, dunha forma rigorosa, sobre a súa importancia e peso relativo. Isto suporía unha maior lexitimación das demandas das entidades da economía social, permitindo asemade ás Administracións Públicas avaliar os resultados das súas políticas neste ámbito.
- Con todo, a dispoñibilidade, por primeira vez neste Informe, de parte da información que estas entidades integran nas súas declaracións do Imposto sobre Sociedades, subministrada pola AEAT, nos permite afondar na cuantificación en termos económicos destas entidades. Esta é a pretensión do traballo recollido neste capítulo que, con todas as salvedades derivadas das limitacións e falta de actualidade da información dispoñible, intenta afondar nesta liña de análise e avanzar conclusións ao respecto.
- Así, no referente ás cooperativas con domicilio social en Galicia, á información económico e financeira integrada nas súas contas anuais pon de manifesto a significativa importancia deste tipo de entidades no conxunto da economía galega, cun impacto en termos de emprego equivalente a tempo completo duns 6.190 traballadores, e cunhas condicións laborais en termos de custo, e polo tanto de retribucións e cotizacións á Seguridade Social, que superan nun 17,% á media galega.
- A súa vez, polo que respecta ás sociedades laborais con domicilio social en Galicia, aínda constatando unha tendencia decrecente do número de entidades, están a incrementar o seu volume de actividade, ao tempo que presentan, en liña coas características especiais destas entidades, un maior peso relativo do valor engadido dentro da cifra de negocio, valor engadido que repercute nas mellores condicións laborais do emprego creado por estas que, en relación co ano 2020, se estima nuns 2.275 traballadores equivalentes a tempo completo.

14.10. Políticas públicas para o desenvolvemento da Economía Social e o asociacionismo

- As conclusións para esta edición do Informe sobre a ES en Galicia van en liña co indicado nos informes previos. Nos últimos anos, a Comunidade Autónoma de Galicia ven reforzando o seu compromiso coas políticas públicas de apoio á ES. Actualmente, conta con un conxunto de instrumentos e mecanismos dinámicos e adaptativos, deseñados para responder eficazmente ás necesidades deste sector vital. Este enfoque é crucial, especialmente nun contexto de circunstancias económicas cambiantes que esixen unha revisión do modelo empresarial tradicional.
- É fundamental recoñecer a significativa contribución da ES á sociedade, destacando a súa capacidade para fomentar un modelo de desenvolvemento sostible e equitativo. Neste sentido, é imprescindible un esforzo concertado por parte das diversas administracións públicas con competencias en materia de Economía Social, para potenciar o empoderamento deste sector, aumentar a súa visibilidade e recoñecer as oportunidades de mellora que ofrece, as cales son evidentes en todas as súas actividades.

14.11. As percepción dos emprendedores galegos sobre os modelos de Economía Social

- 46,3 % das persoas emprendedoras que están en fase TEA consideran que as fórmulas de ES poderían constituír unha alternativa válida para os seus negocios. Existen, con todo, importantes diferenzas por xénero: o 63,9 % son homes e as 36,1 % mulleres. Ademais, se se trata de iniciativas consolidadas, o 62,2 % das mulleres manifestan un descoñecemento dalgunha das fórmulas organizativas de ES fronte ao 46,5 % dos homes. Esta percepción tamén se ve reflectida en materia de financiamento, onde en relación coas axudas recibidas, un 46,2 % dos emprendedores de xénero masculino e un 38,2 % das mulleres consideran que estas iniciativas contan con maiores axudas a hora de emprender se se trata de iniciativas de menos de 42 meses.
- Ademais, un 53,5 % dos homes considera que as fórmulas de ES implican menores custos económicos fronte ao 37,5 % das mulleres para este tipo de entidades. Con todo, un 35,3 % delas e un 31,3 % deles consideran que existen maiores dificultades de financiamento alleo nas primeiras etapas. Ademais, case a metade dos emprendedores consideran que estas fórmulas son máis burocráticas se se trata dunha empresa en fase TEA (48,3 %), aumentando lixeiramente esta valoración se é unha iniciativa consolidada (53,5 %). Así mesmo, máis da metade das persoas emprendedoras, tanto para as empresas en fase TEA como aquelas xa consolidadas, sinalan que os principios e valores cooperativos presentes nas entidades de ES axústanse á súa forma de entender a empresa.
- Ao examinar as diferenzas por xénero entre homes e mulleres, maniféstase un patrón de comportamento moi similar. Así, os homes recollen unha maior valoración das iniciativas de ES en fase TEA, mentres que as mulleres teñen un maior descoñecemento sobre as entidades que conforman a ES, con independencia do seu nivel educativo. Ademais, as mulleres presentan máis problemas para obter recursos e senten que teñen maiores cargas burocráticas na creación de fórmulas organizativas de ES, sobre todo para actividades consolidadas.
- En resumo, a pesar dos resultados positivos obtidos deste estudo, non resulta menos certo que hai un longo camiño por percorrer para mellorar a predisposición ao emprendemento en ES. Aínda que estas organizacións son valoradas positivamente, sobre todo por parte das persoas emprendedoras en fase TEA, esta predisposición redúcese notablemente cando se trata de iniciativas consolidadas. Por outra banda, aínda que se manifesta unha clara e forte relación entre os valores das persoas emprendedoras e os principios presentes nas organizacións de ES, para as emprendedoras en fase TEA esta identificación presenta unha menor intensidade. Outro dos resultados que nos debe facer reflexionar é a desconfianza no atractivo e viabilidade a longo prazo dos valores de ES, especialmente polo baixo nivel de coñecemento das mulleres por este tipo de iniciativas. O anterior supón un problema de gran relevancia se ao mesmo tempo considérase que as mulleres emprendedoras tamén sinalan a existencia de máis apoios e menores custos para a creación de organizacións de ES. Esta disociación entre beneficios e predisposición a crear unha actividade de ES debe ser unha cuestión para revisar se se quere realmente fomentar este tipo de iniciativas como alternativas ao tradicional modelo económico empresarial.
- En consecuencia, é necesario contar con políticas públicas máis concretas que posibiliten unha mellora no nivel de coñecemento e integración das organizacións que compoñen a ES. Esta necesidade, aínda que é xeral para homes e mulleres, e para todos os niveis educativos, debe realizarse un esforzo especial entre o colectivo feminino e as

persoas con estudos universitarios. É imprescindible un claro apoio institucional e dispoñer de actuacións específicas para facilitar a participación feminina en ES. Actuando desta forma non só promoverase a igualdade de xénero, senón que se contribuirá a alcanzar un modelo económico moito máis sostible e equitativo como é o que promove a ES que, ademais, ten como crave de bóveda ás persoas, algo que tamén entronca cos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible das Nacións Unidas.

14.12. Recomendacións xurídicas

- A actividade normativa analizada evidencia unha aporta pola flexibilización de cantos condicionantes puidesen lastrar a competitividade das entidades pertencentes á economía social no mercado. Dan fe desa tendencia as recentes leis de cooperativas, coas que se pretende favorecer, tanto a súa constitución, como o seu funcionamento, a fin de poder dar rápida resposta ás vicisitudes xurdidas constante o desenvolvemento da súa actividade.
- Unha segunda liña da actuación lexislativa, de especial incidencia nas sociedades cooperativas, garda relación coa efectividade do dereito á igualdade de trato e á non discriminación por razón de sexo constitucionalmente recoñecido (art. 14 da Constitución Española de 1978). Os avances introducidos pola xa reformada Lei Orgánica 3/2007, de 22 de marzo, para a igualdade entre mulleres e homes, en virtude da cal tódalas empresas están obrigadas a e adoptar medidas dirixidas a evitar calquera tipo de discriminación laboral entre mulleres e homes que, no caso de que contén con cincuenta ou máis traballadores, deberán dirixirse á elaboración e aplicación dun plan de igualdade (art. 45) non regularon os dereitos das persoas socias traballadoras e socias de traballo. A fin de equiparalos aos que a día de hoxe ostentan os traballadores por conta allea, celébrase a introdución do deber de elaborar medidas e plans de igualdade na Lei 15/2023, do 21 de decembro, de Emprego do País Vasco.
- Confírmase, asemade, unha clara evolución na incorporación de referencias aos procedementos dixitais e aos recursos electrónicos na normativa existente, catalizada en pasados anos co gallo de posibilitar a continuación da actividade económica pese ás medidas de distanciamento social adoptadas para conter a pandemia. A súa consolidación evidencia a ineludible adaptación do marco normativo vixente aos requirimentos da Cuarta Revolución Industrial en curso.
- Cómpre salientar a relevancia outorgada á formación, presente nos principios cooperativos, abríndose a posibilidade de aplicar o fondo a accións relativas a calquera materia ou disciplina que garde relación directa ou indirecta coa cooperativa ou as súas actividades, co propósito de ampliar a empregabilidade das persoas socias, así como a previsión dunha necesaria formación en igualdade.
- Interesa, por último, destacar o apoio aos emprendedores, mediante fórmulas tales como a súa integración en cooperativas de emprendemento, previstas polo Decreto Lei 4/2023, do 10 de marzo, do *Consell* de modificación do Decreto Lexislativo 2/2015, do 15 de maio, do *Consell*, polo que se aproba o texto refundido da Lei de cooperativas da Comunidade Valenciana viabilidade comercial en condicións de realidade. Deste xeito, poderán incorporarse, de xeito temporal, as persoas físicas portadoras dun proxecto empresarial que aspiren a constituírse en cooperativa só ata finalizar e poñer a proba o seu proxecto empresarial

15. ÍNDICE DE CADROS, GRÁFICOS E TÁBOAS

Cadros

Cadro 2.1. Escenarios xurídicos das empresas e entidades da Economía Social	22
Cadro 3.1. Tipos de Cooperativas en Galicia.....	40
Cadro 5.1. EI en Galicia 2023. Ano de rexistro e forma xurídica	75
Cadro 5.2. EI en Galicia 2023. Actividade e código CNAE-2009	77
Cadro 6.1. Tipoloxía dos CEE en función das súas características socioeconómicas	86
Cadro 8.1. Características básicas das SAT.....	137
Cadro 10.1. Mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. Ano 2023	173
Cadro 10.2. Ámbito de cobertura das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. Ano 2023	173
Cadro 12.1. Núcleos de acción do FSE+ 2021-2027	197
Cadro 12.2. Clasificación de medidas de apoio á ES	200
Cadro 12.3. Eixos estratéxicos, liñas de actuación e accións principais da Estratexia Española de ES (2023-2027).....	202
Cadro 12.4. Accións principais en Galicia para a ES. Aprox- ES. 2023.....	207
Cadro 12.5. Accións principais en Galicia para a ES. ES- Transforma. 2023	208
Cadro 12.6. Accións principais en Galicia para a ES. Bono consolida ES. 2023	209

Gráficos

Gráfico 3.1. Cooperativas constituídas en Galicia (1990-2023).....	43
Gráfico 3.2. Variación no número de sociedades constituídas Galicia-España (2008-2023)44	

Gráfico 3.3. Distribución das novas cooperativas por provincias (2023).....	44
Gráfico 3.4. Distribución das novas cooperativas por tipo de cooperativa (2023)	45
Gráfico 3.5. Participación de persoas socias das novas cooperativas galegas por tipo de cooperativa (2023).....	47
Gráfico 3.6. Cooperativas por sector de actividade (2023).....	49
Gráfico 3.7. Creación de cooperativas por sector de actividade (2009-2023).....	50
Gráfico 3.8. Distribución das cooperativas activas por provincias (2023).....	53
Gráfico 3.9. Distribución territorial das cooperativas galegas. Medio urbano e rural (2023).....	54
Gráfico 4.1. Sociedades Laborais constituídas no ano 2023 nas CC.AA.	60
Gráfico 4.2. Socios iniciais nas Sociedades Laborais constituídas no ano 2021 por CC.AA.	61
Gráfico 4.3. Sociedades laborais constituídas nas provincias galegas: acumulado 2016-23	64
Gráfico 4.5. Antigüidade das Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2023 en Galicia, por grandes sectores de actividade.....	70
Gráfico 5.1. Evolución do número de EI en Galicia (2017-2023).....	75
Gráfico 5.2. EI en Galicia 2023. Número de EI por provincias.	76
Gráfico 5.3. EI en Galicia 2023. Distribución por sectores.....	76
Gráfico 5.4. Persoas contratadas en inserción nas EI de AEIGA* por sexo, 2019-2023.	79
Gráfico 5.5. Contía das subvencións da Xunta de Galicia específicas para as EI, 2018-2023 (orçamento executado, euros).....	80
Gráfico 6.1. Persoas Con Discapacidade segundo actividade e sexo. Galicia. 2022 (%).....	91
Gráfico 6.2 Distribución do número de traballadores nos CEE, Galicia, 2023	93
Gráfico 6.3. Porcentaxe de traballadores nos CEE por tipos de discapacidade, Galicia, 2023.....	94
Gráfico 6.4 Distribución do número de traballadores nos CEE aseguno natureza do contrato, Galicia, 2023	95
Gráfico 6.5 . Contratos Específicos a PCD, Galicia, 2006-2023 (Miles).....	97
Gráfico 6.6. Contratos Específicos a PCD en CEE, Galicia e España (% do total), 2006-2023	97
Gráfico 6.7. Evolución dos ingresos dos CEE de Galicia (miles de euros).....	103
Gráfico 6.8. Estrutura de ingresos dos CEE de Galicia por tipoloxía de Centro 2022(%)..	104
Gráfico 7.1. Número de confrarías por CC.AA.	108
Gráfico 7.2. Distribución provincial do total de afiliados/as nas confrarías galegas.2023	109
Gráfico 7.3. Peso dos traballadores/as afiliados nas confrarías galegas. 2023.....	110
Gráfico 7.4. Peso das empresas afiliadas nas confrarías galegas segundo as súa forma xurídica. 2023.....	111

Gráfico 7.5. Peso das persoas físicas e xurídicas afiliadas nas confrarías galegas por provincias no ano 2023.....	111
Gráfico 7.6. Afiliacións por sexo en Galicia no ano 2023	112
Gráfico 7.7. Peso das confrarías galegas por sectores de produción no ano 2023.....	114
Gráfico 9.1. Superficie media dos montes veciñais de man común (MVMC) por provincia (2023).....	156
Gráfico 9.2. Distribución de comunidades de montes veciñais en man común (CMVMC) e comuneiros por provincia (2023)	157
Gráfico 9.3. Número medio de comuneiros por provincia (2023)	159
Gráfico 9.4. CMVMC e comuneiros. 2023 (%)	159
Gráfico 9.5. Evolución dos ingresos e investimentos medios (€) das comunidades de montes veciñais en man común (CMVMC) (2017-2023.....	162
Gráfico 9.6. Relación Ingresos/Investimentos medios (%) das comunidades de montes veciñais en man común (CMVMC) (2021-2023)	163
Gráfico 9.7. Distribución provincial das mancomunidades de montes veciñais en man común (MMVMC) rexistradas por provincia (2023)	166
Gráfico 10.1. Número de mutualistas ¹ nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia.....	174
Gráfico 10.2. Número de empregos directos nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia	175
Gráfico 10.3. Empregos directos nas mutuas e mutualidades de previsión social con sede en Galicia, totais por sexo.	176
Gráfico 10.4. Primas imputadas, netas de reaseguro, das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia (miles de euros).....	177
Gráfico 10.5. Primas imputadas, netas de reaseguro, nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión con sede en Galicia por ramo Vida/Non vida (miles de euros).....	177
Gráfico 13.1. Evolución do número de cooperativas e sociedades laborais constituídas en Galicia.....	222
Gráfico 13.2. Posibilidade de implantación de sociedades de ES segundo nivel de formación	225
Gráfico 13.3. Descoñecemento das fórmulas de ES por nivel de estudos.....	227
Gráfico 13.4. Valoración da capacidade da ES para obter axudas, por nivel de formación	228
Gráfico 13.5. Efectos sobre a percepción de menores custes nas organizacións de ES.....	229
Gráfico 13.6. Percepción acerca do financiamento alleo nas iniciativas de ES, por nivel de estudos	230
Gráfico 13.7. Efectos sobre a percepción de maior dificultade de financiamento nas organizacións de ES	230
Gráfico 13.8. Efectos sobre a percepción de maior burocracia de financiamento nas organizacións de ES	232

Gráfico 13.9. Percepción acerca dos principios e valores da ES, por nivel educativo.....233

Táboas

Táboa 3.1. Cooperativas creadas por tipo de cooperativa (2008-2023)	46
Táboa 3.3. Número de persoas socias fundadoras por tipo de cooperativa (2023).....	47
Táboa 3.3. Número de persoas socias fundadoras por tipo de cooperativa e sexo (2023).....	48
Táboa 3.4. Capital social medio por tipo de cooperativa (2020-2023)	48
Táboa 3.5. Variación das cooperativas activas atendendo a base depurada (2022 – 2023).....	51
Táboa 3.6. Distribución de cooperativas activas por actividade económica principal (2023).....	52
Táboa 3.7. Sociedades Cooperativas activas en Galicia (Distribución territorial, 31.12.2023).....	53
Táboa 3.8. Distribución territorial das cooperativas por áreas urbanas e rurais (2023) ...	55
Táboa 4.1. Sociedades Laborais constituídas anualmente e socios iniciais en Galicia e España. 2009-2023	59
Táboa 4.2. Sociedades Laborais constituídas segundo sector en Galicia e España 2009-2023	61
Táboa 4.3. Tipoloxía dos socios e socias en Galicia e España 2022 e 2023.....	63
Táboa 4.4. Sociedades Laborais constituídas en Galicia e as súas provincias no período 2016-2023	63
Táboa 4.5. Sociedades Laborais constituídas en Galicia no período 2016-2023, segundo forma xurídica, media de socios e de capital social	64
Táboa 4.6. Número de Sociedades Laborais en Galicia e provincias segundo a súa forma xurídica. 2023.....	65
Táboa 4.7. Número de Sociedades Laborais en Galicia e provincias por grandes sectores. 2023.....	65
Táboa 4.8. Número de Sociedades Laborais en Galicia e provincias: desagregación do sector servizos. 2023	67
Táboa 4.9. Número de sociedades segundo a súa forma xurídica. 2023	68
Táboa 4.10. Antigüidade media das Sociedades Laborais en Galicia e as súas provincias por grandes sectores de actividade. 2023	68
Táboa 4.11. Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2023 en Galicia e as súas provincias, segundo a súa forma xurídica	69
Táboa 4.12. Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2023 en Galicia e as súas provincias, por grandes sectores de actividade.....	69
Gráfico 4.4. Antigüidade das Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2023 en Galicia e as súas provincias, segundo a súa forma xurídica.....	70
Táboa 5.1. Importe neto cifra de vendas* das EI** en Galicia, 2018-2022.....	78

Táboa 5.2. Número de empregados (medios) e importe neto cifra de ventas por traballador (euros) nas EI* en Galicia, 2018-2022	78
Táboa 5.3. Persoas empregadas nas EI de AEIGA* total e por sexo, 2019-2023.....	79
Táboa 6.1. CEE por tipoloxía de Centro	87
Táboa 6.2. Número e Porcentaxes de CEE (ES, EC) segundo a súa forma xurídica. Galicia, 2023.....	87
Táboa 6.3. Número e distribución de CEE a nivel provincial. Ano 2023	88
Táboa 6.4. CEE por tipoloxía e sector de actividade. Galicia, 2022-23.....	88
Táboa 6.5. Actividades dos CEE no sector servizos, Galicia, 2022-23	89
Táboa 6.6. O emprego (miles) das persoas con e sen discapacidade, Galicia e España. 2022	90
Táboa 6.7. Taxas de actividade, emprego e paro da poboación con e sen discapacidade, e sexo. Galicia e España. Ano 2022 (%).....	92
Táboa 6.8. Porcentaxe de poboación con discapacidade segundo nivel de estudos e sexo. Galicia, 2022 (%).....	93
Táboa 6.9. Porcentaxe de traballadores nos CEE a nivel provincial, Galicia, 2023.....	95
Táboa 6.10. Número de traballadores e porcentaxe nos CEE por sectores de actividade, Galicia, 2023.....	96
Táboa 6.11. Contratos específicos realizados a PCD en Galicia e España en función do tipo de contrato (%), 2006-2023	98
Táboa 6.12. Salario base, en euros, en función dos Convenios Colectivos dos CEE.....	99
Táboa 6.13 Axudas para a integración laboral de persoas con discapacidade. Galicia e España. 2022. Euros.....	100
Táboa 6.14. Estrutura financeira dos CEE 2022 (miles de euros).....	101
Táboa 6.15. Estrutura financeira CEE de Galicia por tipoloxía de centro (%). Anos 2013, 2017, 2021 e 2022.....	102
Táboa 7.1. Afiliados nas confrarías de Galicia por provincia.	109
Táboa 7.2. Distribución das empresas afiliadas nas confrarías galegas segundo a súa forma xurídica.	110
Táboa 7.3. Distribución por sexo dos empresarios/as e dos traballadores/as.	112
Táboa 7.4. Datos de afiliación nas confrarías galegas por federacións segundo sector de produción no ano 2023 e peso na provincia.....	114
Táboa 7.5. Peso das afiliacións provinciais por sector de produción no conxunto galego. 2023.....	115
Táboa 7.6. Número de buques pesqueiros, arqueo (GT), antigüidade e eslora media da flota por C. A. do porto base. 2023	116
Táboa 7.7. Flota pesqueira nas provincias galegas, 2022.....	117
Táboa 7.8. Buques pesqueiros en Galicia: 2015-2023	118
Táboa 7.9. Permisos de marisqueo a pé en Galicia 2015-2023.....	119
Táboa 7.10. Permisos de marisqueo segundo idade e sexo, 2015 e 2023.....	120

Táboa 7.11. Variación dos permisos de marisqueo 2015-2023 por tramos de idade e sexo.....	120
Táboa 7.12. Distribución dos permisos de marisqueo entre homes e mulleres, 2015 e 2023 (%).....	121
Táboa 7.13. Permisos de marisqueo a pé por confrarías ou agrupacións de mariscadores (número) 2015 e 2023.....	121
Táboa 7.14. Variación nos permisos de marisqueo 2015-23, peso das confrarías e outras organizacións, e peso da muller.	123
Táboa 7.15. Pesca capturada nos portos de titularidade estatal e das comunidades autónomas.....	126
Táboa 7.16. Venda de produtos pesqueiros nas lonxas galegas segundo lonxa. Cantidade (toneladas) e valor (miles de euros)	127
Táboa 7.17. Venda de produtos pesqueiros nas lonxas galegas titularidade das confrarías. 2023. Cantidade (toneladas), facturación (miles de euros) e prezo medio (euros)	128
Táboa 7.18. Venda de produtos pesqueiros nas lonxas galegas segundo especie. Cantidade (toneladas) e valor (miles de euros)	131
Táboa 8.1. SAT inscritas segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (2016-2023) (a 31 de decembro de cada ano).....	141
Táboa 8.2. SAT inscritas por CC. AA. segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (a 31 de decembro de 2023)	141
Táboa 8.3. SAT inscritas por CC. AA. segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico, en porcentaxe (a 31 de decembro de 2023).....	142
Táboa 8.4. Número medio de socios por SAT e capital social por socio por SAT (a 31 de decembro de 2023)	143
Táboa 8.5. SAT inscritas en Galicia segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (a 31 de decembro de 2023)	144
Táboa 8.6. SAT inscritas en Galicia segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico, en porcentaxe (a 31 de decembro de 2023).....	144
Táboa 9.1. Número e superficie de montes públicos segundo propiedade e distrito (2023).....	153
Táboa 9.2. Número e superficie de montes públicos segundo propiedade e provincia (2023).....	155
Táboa 9.3. Número e superficie dos montes veciñais en man común (MVMC) por distrito (2023).....	155
Táboa 9.4. Número e superficie dos montes veciñais en man común (MVMC) por provincia (2023).....	156
Táboa 9.5. Número de comunidades de montes veciñais en man común (CMVMC) e comuneiros por distrito (2023).....	158
Táboa 9.6. Comunidades (%) de montes veciñais en man común (CMVMC) segundo a súa situación administrativa (2023)	160

Táboa 9.7. Comunidades (%) de montes veciñais en man común (CMVMC) segundo a súa situación administrativa por provincias (2023)	161
Táboa 9.8. Ingresos e investimentos medios (€) das comunidades de montes veciñais en man común (CMVMC) (2017-2023)	162
Táboa 9.9. Mancomunidades de montes veciñais en man común (MMVMC) rexistradas por distrito (2023)	164
Esta tabla falta en excel.....	164
Táboa 9.10. Mancomunidades de montes veciñais en man común (MMVMC) rexistradas por provincia (2023)	164
Táboa 11.1. Número de cooperativas en Galicia. AEAT	181
Táboa 11.2. Peso relativo das cooperativas galegas. AEAT	181
Táboa 11.3. Distribución das cooperativas galegas por sectores económicos. Ano 2021. AEAT	181
Táboa 11.4. Activo das cooperativas galegas. Miles de euros	182
Táboa 11.5. Patrimonio Neto das cooperativas galegas. Miles de euros	182
Táboa 11.6. Pasivo das cooperativas galegas. Miles de euros	183
Táboa 11.7. Cifra de negocios das cooperativas galegas. Miles de euros	183
Táboa 11.8. Distribución da cifra de negocio das cooperativas galegas por sectores económicos. Ano 2021. Miles de euros	184
Táboa 11.9. Valor engadido das cooperativas galegas. Miles de euros	184
Táboa 11.10. Gastos de persoal das cooperativas galegas. Miles de euros.....	185
Táboa 11.11. Resultado de explotación das cooperativas galegas. Miles de euros.....	185
Táboa 11.12. Resultado financeiro das cooperativas galegas. Miles de euros.....	186
Táboa 11.13. Resultado antes de impostos das cooperativas galegas. Miles de euros.....	186
Táboa 11.14. Imposto sobre beneficios das cooperativas galegas. Miles de euros.....	186
Táboa 11.15. Resultado despois de impostos das cooperativas galegas. Miles de euros.....	187
Táboa 11.16. Número de sociedades laborais en Galicia. AEAT	187
Táboa 11.17. Distribución das sociedades laborais galegas por sectores económicos. Ano 2021. AEAT	188
Táboa 11.18. Activo das sociedades laborais galegas. Miles de euros	188
Táboa 11.19. Patrimonio Neto das sociedades laborais galegas. Miles de euros	189
Táboa 11.20. Pasivo das sociedades laborais galegas. Miles de euros.....	189
Táboa 11.21. Cifra de negocios das sociedades laborais galegas. Miles de euros	189
Táboa 11.22. Distribución da cifra de negocio das sociedades laborais galegas por sectores económicos. Ano 2020. Miles de euros.....	190
Táboa 11.23. Valor engadido das sociedades laborais galegas. Miles de euros	190
Táboa 11.24. Gastos de persoal das sociedades laborais galegas. Miles de euros.....	191
Táboa 11.25. Resultado de explotación das sociedades laborais galegas. Miles de euros	191

Táboa 11.26. Resultado financeiro das sociedades laborais galegas. Miles de euros	191
Táboa 11.27. Resultado antes de impostos das sociedades laborais galegas. Miles de euros	192
Táboa 11.28. Imposto sobre beneficios das sociedades laborais galegas. Miles de euros	192
Táboa 11.29. Resultado despois de impostos das sociedades laborais galegas. Miles de euros.....	192
Táboa 12.1. Evolución do programa ES Transforma (2021-2023).....	208
Táboa 12.2. Convocatoria e resolución das subvencións de entidades colaboradoras da Rede Eusumo	211
Táboa 13.1. Percepcións das persoas emprendedoras galegas acerca dos modelos de emprendemento en ES	224
Táboa 13.2. Posibilidade de implementación de sociedades de ES segundo sector de actividade	226

